

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Meddelelser

angaaende

de lærde Skoler med dertil hørende Realundervisning
i Kongeriget Danmark

for

Aarene 1857—1878,

udgivne

efter Foranstaltning af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet

af

A. C. P. Linde,

Departementschef under Kirke- og Undervisningsministeriet.

2det Hefte. -

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel.

Trykt hos J. S. Schults.

1881.

Rettelſe.

S. 208, 8de Linie fra neden: Metropolitanſkolens, læs: Horsens lærde Skoles.

Meddelelser

angaaende

de lærde Skoler med dertil hørende Realundervisning
i Kongeriget Danmark

for

Aarene 1857—1878,

udgivne

efter Foranstaltning af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet

af

A. C. P. Linde,

Departementschef under Kirke- og Undervisningsministeriet.

2det Hefte.

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel.

Trykt hos S. S. Schulz.

1881.

I n d h o l d.

	Side.
4. Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler	201.
Lovgivnings- og almindelige administrative Bestemmelser, givne til Gjennemførelsen af Loven af 1ste April 1871 eller vedrørende den ved Loven indførte Undervisningsordning i det Hele.	226.
	Side.
Rgl. Anordning af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler	227.
Bekjendtgørelse af 9de August 1871 om Ferierne ved de lærde Skoler	270.
Bekjendtgørelse af 9de August 1871 om Karaktergivningen m. v. i de lærde Skoler	270.
Bekjendtgørelse af 1ste Juni 1875 om en Tillægsbestemmelse angaaende Karaktergivningen ved de lærde Skolers Afgangsexamen	290.
Bekjendtgørelse af 29de August 1873 om Afholdelse sidste Gang af Afgangsexamen for Studerende og den samme forudgaaende præliminære Prøve efter den gamle Form	291.
Bekjendtgørelse af 28de Marts 1876 om den for Privatister anordnede Prøve i Afslutningsfagene ved de lærde Skolers 4de Klasses Hovedexamen	292.
Rgl. Anordning af 15de Juni 1877 angaaende en Forandring i Religionsundervisningen i de lærde Skoler	294.
Rgl. Anordning af 1ste Juli 1872 om en Tillægsexamen ved Universitetet i Latin og Græsk og i Latin for dem, som ville indstille sig til theologisk eller fuldstændig juridisk Embedsexamen efter at have taget den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen i Henhold til Lov af 1ste April 1871 angaaende Undervisningen i de lærde Skoler	315.
Bekjendtgørelse af 22de Mai 1874 om Indretning af en Tillægsexamen i dobbelt Retning for Erhvervelsen af akademisk Borgerret ved Københavns Universitet	316.
Rgl. Anordning angaaende Kvinders Afgang til at erhverve akademisk Borgerret ved Københavns Universitet	318.
Bekjendtgørelse af 28de Juni 1876 om en Afslutningsprøve i Religion for tvindelige theologiske Studerende ved Københavns Universitet	319.
Ministerielle Bestemmelser, vedkommende Enkelthederne ved Gjennemførelsen af Loven af 1ste April 1871 og Anordningen af 5te August f. N.	320.
	Side.
Fuldstændigt dobbelt Skolekursus i Roskilde Kathedralskole med dertil hørende Afgangsexamen	320.

	Side.	Side.
Beskiemmelse om det høieste Antal Disciple i de lærde Skolers Klasser	322.	
Undervisningsfagene	327.	
Examinerne efter Loven af 1ste April 1871 og Anordningen af 5te August		
f. A.	383.	
a. Fjerde Klases Hovedexamen S. 383, b. Preliminærprøven for Privatister S. 390, c. Afgangsexamen S. 394.		
Dptagelse i Skolernes øverste (5te og 6te) Klasser	398.	
 Oversigt over den ifølge de gjældende Examensbestemmelser tilladte Substitution af fuldstændige Examina eller Prover i enkelte Fag		410.
 Oversigt over de i Aarene 1850 til 1880 meddelte Tilladelser til at afholde Afgangsexamen for Studerende.		419.

Gennemsnits- værdien af de 3 Censurers Karakterer.	Specialkarakteren i Faget.	Specialkarakterernes Talværdi efter Systemet for Hovedkarakterens Udbragning	
		i Almindelighed.	i de 3 Fag, i hvilke Karakteren forstærkes.
2	mdl.	— 7	— 10 ¹ / ₂
1 ⁵ / ₆	mdl. — ¹ / ₆	— 9 ² / ₃	— 14 ¹ / ₂
1 ² / ₃	mdl. — ¹ / ₃	— 12 ¹ / ₃	— 18 ¹ / ₂
1 ¹ / ₂	slet + ¹ / ₂	— 15	— 22 ¹ / ₂
1 ¹ / ₃	slet + ¹ / ₆	— 17 ² / ₃	— 26 ¹ / ₂
1 ¹ / ₆	slet + ¹ / ₆	— 20 ¹ / ₃	— 30 ¹ / ₂
1	slet	— 23	— 34 ¹ / ₂

Bestemmelse om Karakteren for Fysik og Astronomi.

Ved Ministeriets Rundskrivelse af 21de Juni 1867 (til samtlige Rectorer og Bestyrere af de lærde Privatskoler samt Examinationskommissionen ved Afgangsexamen) blev det udtalt, at den Bestemmelse i Bekjendtgjørelsen af 8de Novbr. 1858 § 7*), at der skal gives 3 Karakterer i mekanisk Fysik, kemisk Fysik og Astronomi og disse 3 Karakterer sammenlægges til een Hovedkarakter, og Slutningsbestemmelsen i Ministeriets Rundskrivelse af 4de Marts 1859**) om den Vægt, der kan tillægges Karaktererne i Astronomi, maa anses forandret ved de almindelige Bestemmelser i Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866, og at der som Følge deraf bliver med Karakteren i Naturlære fremtidig at forholde saaledes, at, skjønt der examineres i de tre ovennævnte Discipliner, vil der dog efter Udfaldet af den samlede Examination af hver af de to Censurer og Lærere være at give en hel Karakter, der imidlertid, naar Censurerne derom ere enige, kan forhøjes eller nedsættes med ¹/₃.

4.

Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler.

I Maret 1870 blev Sagen om en Reform i den lærde Skoles Undervisning paa ny optagen af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Hall). Ved Skrivelse af 13de Juli s. A. anmodede Ministeriet Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, Metropolitanskolens Rector, Professor Birch, Aalborg Kathedralskoles Rector, Professor Tregder, Rønne høiere Realskoles Rector, Jørgensen, Professor Dr. phil. Steen, Bestyreren af von Westens Skole, Professor Bohr, samt Bestyreren for Borgerdybskolen paa Kristianshavn Helms om at deltage i Overveielserne om Sagen. I Skrivelsen udtalte Ministeriet sig om Reformens Nødvendighed overhovedet og om dens Hovedpunkter, ordlydende som følger:

„Skjønt der kun levnes ringe Tid til de større Lovgivningsarbejders Fremme inden Rigsdagens næste Sammentræden, og uagtet Arbejdet af denne Art paa et

*) Se Meddel. om det lærde Skolevæsen 1849—1856, S. 84.

**) Smf. S. 104.

andet Omraade stille betydelige Krav til Ministeriets Kræfter, har dog en omhyggeligere Overveielse af vort høiere Skolevæsens Forhold ledet mig til den Overbevisning, at det vilde være i høj Grad ønskeligt, om der allerede i den forestaaende Rigsdags-session kunde fremlægges et Lovforslag om en Reform i disse. Formaålet for en saadan Reform skulde efter min Opfattelse være en tidsvarende Udvikling af Forholdene paa det allerede givne Grundlag, hvorved der saavidt muligt kunde naas en Tilfredsstillelse af de Krav, der allerede gennem flere Aar have været sælelige, og som senest ere bleve bragte paa Bane i Folkethinget i Anledning af Kultusministeriets specielle Lønningslovforslag*). Hvert Aar, der hengaar uden alvorligt Forsøg paa en tilfredsstillende Løsning af de væsentligste af disse Spørgsmaal, kan lettelig befrygtes at ville afføde ny Vanstueligheder, og navnlig at kunne fremkalde stærkere Bevægelser og deraf flydende lidenskabeligere Stemninger, som ville blive til Hinder for en lempe- lig og omsigtsfuld Ordning af denne vigtige Sag, naar den skal have sin sidste Afgjørelse i vor lovgivende Forsamling.

Med disse faa Bemærkninger skal jeg indskrænke mig til kortelig at angive følgende Punkter, som forekomme mig at maatte blive Hovedgjenstandene for Overveielserne, og hvis blotte Nævnelse jeg haaber vil være tilstrækkelig til at betegne Retningen, hvori disse ville komme til at gaa, og til ved det første Møde at vinde et allerede gjenmentænkt Grundlag for Forhandlingerne.

1. Under de forskellige Forhandlinger, der hidtil have været førte om Forandringer i den nugældende, ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 givne, Undervisningsplan for de lærde Skoler, har det stadig og fra forskellige Sider i større eller mindre Grad været erkjendt, at Hovedsagen til de Vanstueligheder, som have været forbundne med Planens Gjennemførelse, har ligget deri, at den ved Planen tilsigtede Dannelselse er anlagt paa en altfor bred encyklopædift Grundvold, hvoraf enten Opgivelse af Grundighed eller en Overlægselse maatte blive en naturlig Følge. For at raade Bod herpaa har Tanken forlængst været henvendt paa en Deling af Undervisningen fra et vist Trin i Skolekurset i to Grene, den ene overveiende sproglig-historisk, den anden overveiende mathematisk-naturvidenskabelig.

Efter den Maade, paa hvilken Forholdene, siden Undervisningsplanen blev givet, have udviklet sig, og saaledes som hele den realvidenskabelige Side af Skoleundervisningen nu har udvidet sig og mere og mere udspænder sine Fordringer, tror jeg ikke, at Spørgsmaalet om en Deling af Undervisningen længer lader sig tilbagetrænge, og dette saameget mindre som den videnskabelige Realskoles Formaal neppe fuldstændig vil blive naaet, uden at der igjennem den lærde Skole banes de Realskolelæres Ud- gang til Universitetet. Delingen er derfor, efter min Overbevisning, det vigtigste Hovedpunkt for Overveielserne, naar der for Dieblittet er Tale om en Forandring i de lærde Skolers Undervisningsplan, og hertil slutte sig de vel underordnede, men derfor ikke mindre vigtige, Spørgsmaal, om en saadan Deling ikke vil, ved den For- mindstelse af Lærestoffets Overflade, som den tilsigter, kunne gjøre det muligt at af- slutte Skolens Kursus med det 17de Aar, eller i ethvert Fald at indskrænke den Tid, der medgaar til den daglige Skoleundervisning i Videnskabssagene.

Det lader sig forudse, at Undervisningens Udvidelse ved en Tvedeling vil med- føre en Udgiftsforøgelse, som det lærde Skolevæsen ikke vil formaa at bære uden en Udgiftsformindstelse ved en Indskrænkning af Skolekurset fra en anden Side. Af

*) Herom nærmere nedenfor.

dette Hensyn vil det, saavidt skjønnes, blive nødvendigt at anlægge Undervisningsplanen paa at undvære Skolens nuværende to nederste Klasser, og i Forhold dertil rykke Skolekursets Begyndelse frem til det Trin, hvorpaa den lærde Skoles nuværende tredie Klasse indtræder. En saadan Forandring synes saameget mindre at være betænkelig eller frembyde Bæmselighed, som den allerede turde være forberedt ved Kommunal- og Privatskolernes Udvikling i den senere Tid, hvilken Del af Undervisningsvæsenet nu indtager en saadan Stilling, at der neppe er Tvivl om, at, hvis de nu bestaaende enten offentlige eller private Skoler ikke strax ville kunne udfylde Søvet, der da snart vil danne sig det tilstrækkelige Antal Skoler til at overtage Forberedelsen af de Disciple, der ville blive henviste til at indtræde i den høiere Skole efter Ophævelsen af dens to nederste Klasser.

Idet jeg for at bringe denne Hovedforandring i Undervisningsplanen til videre Udførelse kommer væsentlig til at støtte mig til fagkyndige Skolemands Bistand og Erfaring, og idet jeg haaber ved Forhandlingerne i det snævrere Udvalg, som jeg ved denne Skrivelse ønsker at samle om mig, at faa mine Anstuelser klarede og at vinde et sikkert Grundlag for Sagens endelige Behandling, skylber jeg endnu med nogle Bemærkninger at antyde, paa hvilken Maade og i hvilken nærmere Hensigt jeg tænker mig den omtalte Forandring iværksat.

Disciplene i 1ste og 2den Klasse maatte, efter mit Skjønne, følges ad i alle Fag (derunder Latin). Ved Udgangen af 2den Klasse maatte de kunne bestaa en Prøve, der omtrent svarede til Fordringerne ved Realafgangsøxamen af lavere Grad, og Hovedøxamen i denne Klasse maatte formentlig kunne tillægges samme Retsvirkning. Ved Indtrædelsen i 3die Klasse maatte der allerede tilbøls indtræde en Deling efter Fagene. I visse af disse (Historie, Geografi, Religion og Modersmaalet) maatte Undervisningen nemlig over begge Rækker være fælles for Disciplene, og i andre Fag særstilt, alt efter som Fagene skulle optages alene i den ene eller anden af de to Undervisningsrækker eller dog læres i et forskjelligt Omfang i enhver af Rækkerne.

Ved Udgangen af 4de Klasse maatte der indrettes en Afslutningsprøve for hver Undervisningsrække, der for den reale Side maatte kunne tillægges samme Retsvirkning, som den nu foreskrevne Afgangsøxamen for Realdisciple ved de lærde Skoler, og for den klassiske sættes lig med den nuværende 6te Klasse Hovedøxamen. Naar da det reale Kursus førtes op gennem en toaarig 5te Klasse, vilde Disciplene, ved at bestaa Afgangsprøven i denne, paa samme Maade som Disciplene i det klassiske Kursus, erhverve Ret til at indskrives som akademiske Borgere ved Kjøbenhavns Universitet.

Uf Ovenstaaende vil det ses, at det er Hensigten at lade den af Disciplene paa Skolens forskjellige Trin erhvervede Kundskabsmasse og Vandsmodenhed komme dem til gode ligeoverfor de Fordringer, der nu gjøres paa Afslæggelse af særlige Forberedelses- eller Afgangsøxaminer for at kunne begynde Studiet og indstille sig til forskjellige Fagøxaminer i speciel praktisk Retning, og i Overensstemmelse hermed vil det da ogsaa være, at give dem, der havde bestaaet 5te Klasse Afgangsøxamen paa den reale Side, Ret til umiddelbart at indtræde ved den polytekniske Læreaanstalt.

Foraauidt jeg ovenfor har antydet Muligheden af en Indstrænkning i den daglige Undervisningstid i Videnskabsfagene som en ønskelig Følge af Delingen, bør jeg endnu her tilføje, at jeg har den Overbevisning, at saavel Hensyn til Disciplenes Sundhed og legemlige Udvikling som den ved den almindelige Værnepligt indtraadte Forandring i Forholdene stærkt opfordre til at lægge et rigeligere Antal Timer til Legemsøvelser, ikke blot almindelig Gymnastik, men ogsaa Vaabensøvelser og andre

Dvølsler af mere vækkende og morende Art, og at jeg derfor tænker mig, at en væsentlig Del af den indvundne Frihed maa benyttes hertil.

2. Det vil være bekendt, at det ved kongelig Resolution af 25de November 1864 (Bekjendtgjørelse af 30te f. M.) blev paalagt Kirke- og Undervisningsministeren at bringe under Forhandling med Universitetet og vedkommende Skoler, hvorvidt det kunde anses tilraadeligt at henlægge den Afgangsexamen ved de saavel offentlige som private lærde Skoler, der nu afholdes ved Skolerne selv, under den for Afgangsexamen ved Universitetet anordnede Examenskommission af Universitetslærere og Skolemænd, og derefter at træffe en Anordning af denne Examenskommission saaledes, at Privat skolernes Interesse i denne blev repræsenteret ved Tilfaldelse af Skolemænd, hørende til deres eget Lærerpersonale. Disse Forhandlinger ere i sin Tid blevne indlebede, og medens man fra Universitetets Side erklærede sig for en saadan Forandring, har man for Skolernes Vedkommende, paa saa Undtagelser nær, fraraadet den. Den endelige Afgjørelse af dette Spørgsmaal vil saaledes ogsaa være et af Hovedpunkterne, der bliver at medtage ved de forestaaende Forhandlinger. Forsaavidt en saadan Examen ved Universitetet maatte opgives, har jeg tænkt mig, at, medens alt blev uforandret ved de offentlige Skoler, kunde der dog for de private høiere Skoler i Kjøbenhavn træffes en hensigtsmæssigere Ordning af Examensforholdene. Denne maatte da bestaa i, at alle Disciple fra disse samledes ved Universitetet tilligemed dem, der, efter at have nydt Privatundervisning, ønskede at underkaste sig Prøve, for der at aflægge de Prøver, som falde ved Udgangen af 4de og 5te Klasse i begge Undervisningsrækker, saaledes at Examinationen foretoges af hver enkelt Skoles egne Lærere, der ogsaa maatte overtage Examinationen af Privatisterne, medens to Universitetslærere i hvert Fag fungerede som Censorer ved Prøverne. Ligesom herved hele den besværlige Kontrol ved Privatskolerne i Kjøbenhavn bortfaldt og afløstes af en efter mit Skjøn nok saa fuldstændig, vilde derved de særlige Universitetsexamina: almindelig Forberedelsesexamen af høiere Grad, den præliminære Prøve for studerende Disciple og Afgangsexamen til Universitetet ophøre.

3. I Forbindelse med den nysomtalte Forandring staar Spørgsmaalet om Tiden for Examens Afholdelse. Hvor megen Bøgt, der end maa lægges paa det Hensyn, der ved den nuværende Tidsbestemmelse er taget til, at den egentlige Arbejdstid ikke bør overføres ved en mellemkommende lang Sommerferie, lader det sig dog neppe bestride, at for selve Examensarbejdet er Tiden, som den nu er lagt midt i den varmeste Sommertid, der følger umiddelbart efter den ugunstigste Arbejdstid, valgt noget nær saa ueheldigt som muligt. Dertil kommer endvidere nu den Omstændighed, at Hærlovens Bestemmelser om Børnepligtens Aftjening gjør det ønskeligt — hvad Krigsministeriet i en Skrivelse til Kirke- og Undervisningsministeriet for nogen Tid siden særlig har henledet Opmærksomheden paa —, at Examen henlægges til den tidlige Foraars-tid i Marts og April Maaneder, hvilken Tid, med Vintermaanederne foran sig til Arbejdstid, vel i og for sig turde være mest anbefalelig til Examens Afholdelse.

4. Et Punkt tror jeg endnu at burde særlig fremhæve, nemlig det nuværende Karakter-system ved Afgangsexamen, med Hensyn til hvilket der allerede fra flere Sider er andraget paa en Forandring. Opgaven maatte formentlig her være at tilveiebringe den størst mulige Simplifikation, saavidt skjønnes, helst saaledes, at de nuværende Hovedkarakterer bortfaldt, og at Examensudfaldet alene betegnedes ved et „Bestaaet“ eller „Ikke bestaaet“.

Efterat Eagen i Henhold til den saaledes udgaaede Opfordring i en Række Møder med de ovennævnte Mænd var bleven underkastet en omhyggelig Overveielse, udarbejdede Ministeriet selv et foreløbigt Udkast til en Lov om den lærde Skoles Undervisning, hvilket i det Væsentlige uforandret blev Rigsdagen senere forelagt. Men førend dette skete, tilfillede Ministeriet under 26de Septbr. f. A. konfidentielt de samme Mænd, som havde deltaget med Ministeriet i Eagens Behandling, Udkastet og opfordrede dem til at indkomme med de Bemærkninger om dette, hvortil de yderligere maatte finde Anledning.

Maaget de derefter fremkomne Bemærkninger ikke foranledigede nogen Forandring i det udarbejdede Udkast til Loven, meddeles alligevel her Hovedindholdet af disse til Belysning af de forskjellige Synspunkter ved Lovens Udarbejdelse.

Horsens Skoles Rektor (Professor Birch) bemærkede i Almindelighed, uden dog derved at ville foreslaa nogen Forandring i det udarbejdede Lovforslag, at, naar han tidligere havde udtalt sig for en Tvedeling af Undervisningen, havde han tænkt sig den hele Undervisnings encyklopædiske Karakter fastholdt i et noget videre Omfang, end Tilfældet var i Lovforslaget. Afslutningen mellem de to Linier skulde efter hans tidligere ytrede Mening indskrænke sig til, at Lyngdepunktet i Undervisningen for hver af dem fra et vist Trin i Skolen faldt paa den ene eller den anden af de to Hovedgrupper af Fag. Det sproglig-historiske Kursus skulde i det Væsentlige, dog med nogle Lettelser, være som det hidtilværende Skolekursus; Undervisningen i Latin og Græsk skulde være fælles for begge Linier i de to første Aar, altsaa henholdsvis i 3die og 4de og i 4de og 5te Klasse, men derefter for den mathematisk-naturvidenskabelige Linie fortsættes med færre egentlige Timer under en lettere og friere Form og først afluttes i 7de Klasse, medens de besparede Timer anvendtes til Forstærkelse af Undervisningen i Mathematik og Naturvidenskab.

Hans væsentlige Indvending mod Lovforslaget angik den Bestemmelse, ifølge hvilken Græsk skulde bortfalde paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side og altsaa heretter ikke være Pligt-fag for andre Studerende end vordende Theologer. Efter hans Mening burde under en Tvedeling Grundlaget for Undervisningen være fuldstændig fælles indtil det øverste Trin. Ved at lade et Fag som Græsk, der for det ene Kursus hørte til de vigtigste og hvori Undervisningen ikke kunde udsættes længere end til 4de Klasse, aldeles bortfalde for det andet Kursus, lod man i Virkeligheden Delingen indtræde i den nævnte Klasse, hvilket atter havde til Følge, at 13 Aars Drengen kom i den Alder til at tage Bestemmelse om sin fremtidige Studievei. Han anbefalede derfor paa det Indtændigste at beholde Græsk som Fælles-fag til Udgangen af 6te Klasse. Den anden betydeligere Indvending, han havde, gjaldt den efter Lovforslaget den fælles Undervisning i Naturlære tiltænkte Stilling. Undervisningen i dette Fag tilraadede han efter den indvundne Erfaring at udsætte til 7de Klasse. Endelig henlede han Opmærksomheden paa, at en noget videregaaende Undervisning i den kristelige Tro og fornemmelig Sædelære i Skolens øverste Klasser var uomgængelig fornøden for at raade Bod paa det Misforhold, der fandt Sted imellem Disciplenes Religionskundskab og deres øvrige Aandsudvikling.

Aalborg Skoles Rektor, Dr. Forchhammer, lagde en Hovedvægt paa Spørgsmaalet om Realskolens Ordning, der efter hans Mening stod i den næieste Forbindelse med den paatænkte Reform. Hidtil havde de to Retninger, den studerende og Realundervisningen, i de Skoler, hvori der afholdtes Afgangsexamen for Real-

disciple i Enhold til Bekjendtgjørelse af 18de Septbr. 1855, staaet som fremmede ved Siden af hinanden, og Fællesskabet imellem begge været indskrænket til det mindst mulige. Men saaledes som Forholdene nu havde stillet sig, maatte der, naar den lærde Skole skulde gaa udfadt ud af den Krise, der truede den fra flere Sider, arbeides hen til, at Latin- og Realskolen i Sandhed sammensmeltedes, og at Fællesskabet udvidedes til det mest mulige, saa at det Særlige kun kom til at fremtræde, hvor det var nødvendigt. Indtil Udgangen af (den ældre) 6te Klasse maatte Fordringerne for de Studerende og Realdisciplene saavidt muligt stilles fuldkommen ens.

Med Hensyn til Bekjendtgjørelsen af 18de September 1855 maatte Forholdet nærmest tænkes saaledes:

Bestemmelsen om, at øverste Realklasse skal være toaarig, maatte bortfalde, Undervisningen i Dansk blive fælles for begge Retninger. De tre fremmede Sprog for Realisterne maatte beholdes, Religion bortfalde for de Studerende og affluttes med Konfirmationsalderen, Historieundervisningen anlægges fælles for begge Retninger, den geografiske Undervisning affluttes i 5te Klasse, Mathematik paa en liden Undtagelse nær (praktisk Regning og geometrisk Tegning,) blive fælles, Naturlære ligeledes, Naturhistorien affluttes med 5te Klasse, Skrivning og Tegning blive særlig for Realisterne. De Studerende vilde som særlige Fag saa Latin og Græsk. Der vilde saaledes ved Udgangen af 6te Klasse afholdes en dobbelt Afslutningsprøve 1) for Realisterne, svarende til Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelse af 18de September 1855, 2) en tilsvarende for de Studerende, der gav samme Rettigheder som hin.

Et Hovedpunkt var efter Rektor Forchhammers Mening, at Skolens Evedeling først indtraadte i 7de (5te) Klasse, eller med andre Ord, at Græsk blev fælles Fag for begge Linier indtil Udgangen af 6te (4de) Klasse.

Særskilt behandlede han Spørgsmaalet om Realdisciplenes Udgang til at indtræde i 7de Klasse. Han antog, at Konsekvensen af Oprettelsen af en særegen Afdeling for Realstuderende vilde blive, at Udgangen til denne Klasse maatte staa aaben for de Realister, der havde taget Afgangsexamen ved Udgangen af 6te Klasse. I det Forordningen, efter hans Forslag, vilde blive stillede ens i alle Fællesfag i Skolens Mellemklasser for de Studerende og Realdisciplene, vilde disse, ved Indtrædelsen i 7de Klasse's mathematisk-naturvidenskabelige Kursus, med Hensyn til de Fag, som der vilde blive Gjenstand for Undervisning, befinde sig ganske paa samme Punkt som de studerende Disciple, med Undtagelse af, at Realisterne ingen Brug vilde have for Undervisningen i Engelsk. At Realdisciplene ikke havde læst Latin og Græsk, vilde ikke umiddelbart faa nogen Betydning for deres Arbejde i 7de Klasse, hvorimod det omvendt vilde have sin Interesse at lægge Mærke til, om dog ikke Forskjellen paa Forberedelsen i Mellemklasserne umiddelbart lod sig spore ikke blot i Fransk, men ogsaa f. Ex. i de danske Stile og i Letheden ved at gaa ind i et nyt Sprog, som det Oldnordiske. Hvorvidt en saadan Udgang til 7de Klasse's mathematisk-naturvidenskabelige Kursus blev benyttet, vilde afhænge af, om Afgangsexamen ved Udgangen af dette Kursus (og særligt for de tidligere Realdisciple) kom til at give umiddelbar Udgang til den polytekniske Lærestanstalt, hvilken nødvendig maatte indrymmes. Tillige anbefalede han en (lettet) Udgang for Realister til Universitetet og særlig til de Fakulteter, der umiddelbart staa aabne for de Studenter, der havde taget den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen, under Betingelse af en

Lillægseramen i Latin, selv om man vilde finde overveiende Betænkelse ved at give disse Studerende Navn af Studenter.

Bestyreren af Borgerbyhsskolen paa Kristianshavn, Helms, betoneede meget stærkt, at Betydningen af at læse Latin indtil 6te Klasse's Udgang kun var middelbar for Udviklingen af Sprogandsten og som Hjælpemiddel for Tilværelsen af de levende Sprog, men med Hensyn til Erhvervelsen af en klassisk Dannelse lig Mul. Om det 6ste kunde der først blive Tale i 7de Klasse. I Erkendelsen af Latinens Betydning som Hjælpemiddel for den sproglige Opdragelse kunde han slutte sig subsidiært til Forslaget om Latinlæsningen indtil Udgangen af 6te Klasse, men maatte beklage, at Lovforslaget ikke ad denne Vej syntes at have gjort Skridtet fuldt ud ved at drage de lavere Realafgangsexamina med ind under sig. Da Lovforslaget indeholdt, at Afslutningsprøven i den hidtilværende 6te Klasse skulde medføre samme Retsvirkning som Realafgangsexamen af høiere Grad, og dette begrundedes ved den ringe Forskjel imellem Specialkundskaberne hos Realisterne og de studerende Disciple ved Udgangen af 6te Klasse, syntes det ham naturligt helt at udjævne denne ubetydelige Forskjel ved at stryge alle de bestaaende Realamina og lade deres Plads indtages af Afslutningsprøven i 6te Klasse. Derved vilde det Princip blive fastslaaet, der saa ofte og med saa megen Ret var udtalt, at Skoledannelsen ogsaa for Realisterne skal være Almendannelse og ikke Fagdannelse, og naar Latinen fattes som Betingelse for alle Examina, saa vilde den Modstand lettere bortfalde, som ved at der i Almindelighed forlangtes, at Realisterne skulde læse Latin, opstod, fordi de kunde naa til Maalet uden dette Sprog. De bestaaende Realskoler mente han med Lethed kunde saa Lærere, der kunde undervise i Latin indtil 6te Klasse, og de vilde opnaa den overordentlige Fordel, at deres Disciple paa ethvert Punkt vilde kunne gaa lige over i en af de Skoler, der føre Disciplene umiddelbart til Universitetet. For Disciplene vilde vindes det væsentlige Gode, at de paa ethvert Trin i Skolen kunde vælge, ja indtil Udgangen af 6te Klasse blev Valget kun imellem en længere og en kortere Skolegang. Da han imidlertid troede, at man neppe i nogen lang Fremtid vilde kunne undgaa at aabne Udgangen til Universitetsstudier ogsaa for Disciple, der slet ikke havde læst Latin eller Græsk, henviste han til det af Rektor Forchhammer (se ovenfor) fremsatte Forslag om at aabne en Vej for Realdisciplene til at fuldstændiggjøre deres Dannelse i Skolen saaledes, at de efter to Aars Forløb kunde gaa over til Universitetet. Til dette Forslag spøiede han kun den Værdi, at det tillodes dem, der havde bestaaet Realafgangsexamen ved Udgangen af 6te Klasse (ny 1de Klasse), at indskrives ved Universitetet som Studenter. Der kunde da fordrø af dem Lillægsexamina, som Betingelse for at stedes til de særlige Fagexamina ved Universitetet.

Bestyreren af von Westens Skole, Professor Bohr, anbefalede indtrængende, ligesom det var slet i de ovenfor meddelte Erklæringer, at beholde Græsk som Fællesfag indtil Udgangen af 6te Klasse.

Ofter den saaledes foregaaede Behandling af Sagen blev der af Ministeriet forelagt den i Oktober 1870 sammentraadte Rigsdag følgende Lovforslag med dertil hørende Bemærkninger*):

*) Rigsdagstidende 1870, Tillæg A. Sp. 1199—1216.

Forflag til Lov
om
Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark.

§ 1.

I den lærde Skole skal Undervisningen, der forbereder til Universitetet, fra et vist Trin i Skolen deles i to Afdelinger, den ene overveiende sproglig-historisk, den anden overveiende mathematisk-naturvidenskabelig.

§ 2.

Skolen inddeles, ligesom hidtil, i 7 Klasser, hvoraf den øverste, den syvende, er toaarig, de øvrige etaarige, saa at et fuldstændigt Skolekursus er beregnet paa otte Aar. De to nederste Klasser kunne, efter Kirke- og Undervisningsministeriets nærmere Bestemmelse, nedlægges, hvor Byens øvrige Skolevæsen er eller bliver saaledes indrettet, at disse Klasser lade sig undvære.

§ 3.

Undervisningen beregnes paa, at et fuldstændigt Skolekursus gennemgaaes i en Alder fra det fyldte 10de til det fyldte 18de Aar. Optagelsen i Skolens nederste Klasse kan dog ske allerede med det fyldte 9de Aar. Ingen kan optages i en høiere Alder end, at det fuldstændige Skolekursus kan være tilbagelagt med det fyldte 20de Aar. Undtagelse fra disse Aldersbestemmelser kan Kirke- og Undervisningsministeriet bevilge.

§ 4.

Undervisningsfagene ere:

Moderemaal, derunder Oldnordisk, Tysk, Fransk, Engelsk, Latin, Græsk, Religion, Historie, Geografi, Arithmetik og Geometri, Regning, Naturhistorie, Naturlære, Tegning med geometrisk Tegning og Skrivning, samt desuden Sang og Gymnastik.

Den egentlige Skoletid til samtlige Fag og Øvelser, Sang og Gymnastik alene undtagne, maa ikke udgjøre mere end 32 Timer.

§ 5.

I Skolens 6 eller, efter Inddragelsen af de to Klasser, 4 nederste Klasser gives Undervisningen fælles for samtlige Disciple i hver Klasse, med Undtagelse af, at Græsk bortfalder for de Disciple, som bestemme sig for den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, og at de derved indvundne Timer benyttes til særskilt Undervisning i Fag, som have særlig Betydning for den nævnte Retning.

Den ved Udgangen af 6te (4de) Klasse afholdte Aars- eller Hovedexamen giver, naar den er bestaaet med et vist Pointsantal, som nærmere bliver at fastsætte af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, samme Udgang til høiere Undervisningsanstalter og Fagexamina, som Afgangsexamen af høiere Grad for Realdisciple og den almindelige Forberedelsexamen ved Universitetet af samme Grad.

§ 6.

I Skolens øverste toaarige Klasse deles Undervisningen i et sprogligt-historisk og et mathematisk-naturvidenskabeligt Kursus, saaledes at Latin og Græsk blive særskilte Fag i det førstnævnte og de matematiske Discipliner med geometrisk Tegning, Naturlære og Naturhistorie særskilte Fag i det sidstnævnte Kursus, hvorimod Undervisningen er fælles i Moderemaal, derunder Oldnordisk, Fransk, Engelsk og Historie.

Afgangsexamen for begge Afdelinger af øverste Klasse afholdes ved selve Skolen i det Omfang i de enkelte Prøvningsgjenstande samt paa den Maade og under den Kontrol, som nærmere vil være at bestemme ved kongelig Anordning.

§ 7.

Enhver, der har bestaaet Afgangsexamen, har Ret til at indskrives som akademisk Borger ved Universitetet.

De, som have taget den sproglig-historiske Afgangsexamen, have, efter at have bestaaet den almindelige filosofiske Prøve ved Universitetet, Afgang til at indstille sig til de forskjellige Fakultetsexamina ved samme.

De, som have bestaaet den matematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen, have Afgang til umiddelbart at indtræde som Examinander ved den polytekniske Lærestanstalt samt til ved Universitetet, efter at have underkastet sig den filosofiske Prøve, at indstille sig til de under det matematisk-naturvidenskabelige samt under det filosofiske Fakultet hørende Prøver, til statsvidenskabelig Examen og lægevidenskabelig Embedsexamen. For at kunne indstille sig til den theologiske eller den fuldstændige juridiske Embedsexamen, ville de have at underkaste sig en Tillægsexamen ved Universitetet, henholdsvis i Latin og Græsk, og i Latin, om hvilke Prøver de nærmere Bestemmelser ville være at give ved kongelig Anordning.

§ 8.

Ved Metropolitanaskolen, Sørg lærde Skole, Odense og Aarhus Kathedralskoler bliver den fornævnte Deling af Undervisningen at iværksætte, efterat nærværende Lov er traadt i Kraft, saaledes, at der ved disse Skoler snarest muligt indrettes et fuldstændigt dobbelt Skolekursus med dertil hørende Afgangsexamina. I de øvrige Skoler derimod vil Undervisningen i øverste Klasse indtil videre, saalænge Betingelserne med Hensyn til Discipeltal og økonomiske Forhold ikke ere tilstede for der at have et Dobbeltkursus, være at indskrænke til den ene Retning, i hvilken Henseende Kirke- og Undervisningsministeriet bemyndiges til efter Forholdene ved de enkelte Skoler at tage den nærmere Bestemmelse.

§ 9.

Bestyrerne af de private Skoler, der igjennem et tilstrækkeligt Antal Klasser gennemføre Undervisningen i samme Omfang og til samme Grænse, som de offentlige lærde Skoler, og i det Ringeste for de tre sidste Skoleaars Vedkommende i det Hele slutte sig til den for de offentlige lærde Skoler gjældende Undervisningsplan, kunne, efter samme Regler som hidtil, enten for deres hele Bestyrelsestid eller paa et vist Aaremaal, af Kirke- og Undervisningsministeriet erholde Tilladelse til under den Kontrol, som af bemeldte Ministerium bestemmes, at afholde samme Afgangsexamen, som de offentlige lærde Skoler, enten saavel i den sproglig-historiske, som i den matematisk-naturvidenskabelige Retning, eller, naar de ønske det, alene i den ene Retning.

§ 10.

Den ved Rgl. Resolution af 6te Mai 1850, bekendtgjort under 13de s. M., anordnede Afgangsexamen ved Universitetet bortfalder samtidigt med, at Afgangsexamen afholdes første Gang ved Skolerne i Overensstemmelse med nærværende Lov. De, som efter den Tid ønske at indskrives ved Universitetet, efter at være forberedte ved Privatundervisning, have at underkaste sig Afgangsexamen for Studerende enten ved en offentlig lærd Skole eller ved en Privatskole, der har Tilladelse til at afholde

Afgangseramen. Forinden maa de dog have bestaaet en Prøve i de Fag, som for den Retning, hvori de agte at tage Afgangseramen, afsluttes i Skolen inden Oprykningen i den toaarige øverste Klasse. De kunne selv vælge, ved hvilken Skole de ønske at tage Examen, dog vil den enkelte Skoles Forpligtelse til at modtage Privatister være at indskrænke til et bestemt Antal. De nærmere Regler herom gives af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Bemærkninger til foranstaaende Lovforslag.

Om den ved nærværende Lovforslag tilføjede Reform i den lærde Skoles Undervisning skal Ministeriet tillade sig at forudsætte følgende almindelige Bemærkninger.

Den nugældende, i Bekjendtgørelse af 13de Mai 1850 indeholdte, Undervisningsplan for de lærde Skoler er bygget paa en klassist Jorddannelselse som væsentligt og nødvendigt Grundlag for det akademiske Studium, men har tillige optaget de matematiske Discipliner, Naturhistorie og Naturlære, som indeholdende nødvendige Elementer for den almindelige Dannelse, som det er Formaalet for Skolens Undervisning at tilveiebringe.

Det foreliggende Forslag til en forandret Ordning gaar ogsaa ud fra Nødvendigheden af at give det videnskabelige og akademiske Studium et flersidigt og indtil en vis Grad encyklopædift Grundlag og, selv uden Hensyn til fortsat Studium ved Universitetet, at bygge den almindelige Dannelse, som skal gives i den lærde Skole, paa et saadant Grundlag. Den igjennem 20 Aar indvundne Erfaring har imidlertid ledet til Erkjendelsen af det Mislige i, at det hele Undervisningsstof, som Skolen optager, i samme Udstrækning og paa samme Maade kræves gennemgaaet og tilegnet af samtlige de Disciple, der ville gennemgaa Skolen til Ende og vinde Afgang til Universitetet. Det gjøres nemlig herved umuligt at tage tilstrækkeligt Hensyn til de enkelte Disciples Anlæg, Begavelse og Tilbøjelighed, hvorpaa dog Udbyttet af Undervisningen for en ikke ringe Del beror, eller til den Indflydelse, som det senere specielle Formaal indtil en vis Grad maa udøve allerede paa den almindelige Forberedelse. Der er da ogsaa herved fremaldt Anker, som ikke ganske kunne afvises, over Overlærselse eller snarere Spredelse af Kræfterne og derved svækket Interesse. Denne Betragtning har ført til at foreslaa en Deling af Undervisningen i de to sidste Skoleaar, dog saaledes at visse Fællesfag bevares i to Kurser, et sprogligt-historisk og et matematisk-naturvidenskabeligt, medens indtil dette Punkt Undervisningen med Undtagelse af et enkelt Fag, Græsk, vedbliver at være fælles, saaledes at baade den, der i øverste Klasse følger den historisk-sproglige Retning, har gjort et ikke ringe Bekjendtskab med Mathematik, Naturhistorie og Naturlære og, at den, der i øverste Klasse vælger den anden Side, isorveien gjennem Kjendtskab til det latinske Sprog har tilegnet sig en væsentlig Betingelse for et fyldigere og selvstændigere Studium ogsaa af hans fremtidige Specialvidenskab.

Denne Afstillelse af Jorddannelsen til Universitetet, hvorved ogsaa tages Hensyn til fremtidige Studier, gjør det imidlertid nødvendigt at fastsætte nærmere Regler for Betydningen og Virkningen af den ad den ene eller den anden Vej vundne akademiske Vorkerret, og at bestemme en Form, hvorved den, der vil gaa over til andre Studier end dem, hvorpaa hans Skoledannelse i de sidste Aar nærmest var beregnet, kan sættes istand til at gjøre denne Overgang (§ 7).

I Forbindelse hermed har Ministeriet anset det rigtigt ogsaa at tillægge Gjenemgaaelsen af Skolens Fællesklasser en passende Betydning (§ 5 sidste Stykke), samt

tillige at aabne Udsigt til en Indskrænkning af den lærde Skoles Omfang nedendra gjennem nærmere Tilslutning til det almindelige kommunale eller private Skolevæsen (§ 2).

Endnu tilføies paa dette Sted den Bemærkning, at Ministeriet om hele den ved Lovforslaget tilføjede Reform har havt en mundtlig Forhandling med et Udvalg, bestaaende af Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler, en Universitetsprofessor af det mathematisk-naturvidenskabelige Fakultet, tre af de lærde Skolevæsens Rectorer og to af Hovedstadens Privatskolels Bestyrere. De forskjellige Bestemmelser af større Betydning i Lovforslaget, hvorom der i Udvalget har yttret sig afvigende Meninger, ville finde Omtale under de særskilte Bemærkninger, som Ministeriet nu skal tillade sig at fremsætte til dette enkelte Paragrafer.

Til § 1.

Paragrafen er begrundet ovenfor.

Til § 2.

De nu gjældende Bestemmelser om Begyndelsen af Undervisningen i den lærde Skole og om dennes Klasseystem nedad bero paa den Betragtning, at en Undervisning, der skal forfættes til et høiere og fyldigere Maal, tidlig maa begynde at øve Kræfterne til den strengere Form og Undervisningsmaade, som efterhaanden bliver nødvendig, og tillige tidlig maa fordele og behandle Stoffet med Hensyn til hvad der siden maa forudsættes og til Vættelse for Disciplen maa være gjort færdigt. De Grunde, der hentes herfra, for Bibeholdelsen af den lærde Skoles nuværende Udstrækning med 7 Klasser, ere under de foranstørte Forhandlinger gjorte gjældende med stor Styrke især i Betragtning af det kommunale og private Skolevæsens nuværende Tilstand ikke blot paa Landet, men ogsaa i Byerne udenfor Kjøbenhavn. Den økonomiske Fordel, der kan ventes af en Indskrænkning af de lavere Klasser, vil i alt Fald være meget ringe, da Discipeltallet i disse i Reglen er størst, langt større end i de høiere, da fri Undervisning sjelden gives her, og da der desuden i disse gjøres noget mindre Krav til Lærernes særlige Fagdygtighed.

Ifke desto mindre antager Ministeriet, at Hensynet til en i borgerlig og social Henseende ønskelig nærmere Samvirken af det lærde og det almindelige borgerlige og folkelige Skolevæsen tilraader at gjøre Forsøget med en saadan Indskrænkning, der ventes at ville medføre en Udvikling og Forstærkelse af det almindelige Skolevæsen, dog kun i saadanne Byer, hvor det øvrige Skolevæsens Ordning afgiver en Opfordring dertil.

Til § 3.

Naar der her findes optaget en Angivelse af den Alder hos Disciplene, hvorpaa Skolekursen skal anlægges, er dermed betegnet Maalestoffet for Undervisningens Grad og Omfang, der maa ligge indenfor den naturlige Begrændsning, som Disciplenes Evner, Udvikling og hele Landsmodenhed i denne Aldersperiode fører med sig.

Forstjellig fra Gjennemsnits-Begyndelsesalderen er Lavalderen for Disciplenes Optagelse i Skolen, hvorom Bestemmelsen findes i den sidste Del af Paragrafen. Den er sat et Aar lavere, da Erfaringen har vist, at der overalt i de lærde Skoler indmeldes et forholdsvis ikke ringe Antal Disciple til Optagelse i det 9de Aar, og ligesaa vel en hurtigere Udvikling som en langsommere maa antages at kunne finde Sted som mer eller mindre hyppig Undtagelse.

Til § 4.

I det Forudskikkede er det allerede bemærket, at Fagtreksten i sin Helhed er beholdt uforandret som i den nu gjældende Undervisningsplan. Der er ifkun paa den ene Side som nyt Lærestof optaget, dog ikke som særligt Fag, nogen Veiledning til Bekjendtskab med Oldnordisk, og paa den anden Side er Hebraisk udeladt.

Skvad Oldnordisk angaar, har man under de ovenfor omtalte mundtlige Forhandlinger, fra alle Sider været enig om, at en særlig, paa selvstændig Færdighed rettet Undervisning efter Skoledannelsens Begrænsning og Sprogets Betydning for den almindelige Dannelse ikke falder indenfor Skolens Grænser. Ministeriet har imidlertid troet, at et almindeligt og foreløbigt Bekjendtskab med den oldnordiske Sprogform kan betragtes som hørende med til Indsigten i Modersmaalet og derfor bør medtages som en Bestanddel af Undervisningen heri. Naar herved tillige Opmærksomheden henledes paa den eiendommelige oldnordiske Litteratur, vil et nærmere Studium forberedes og lettes for dem, som dertil føle Drift.

Med Hensyn til Hebraisk, hvori der allerede nu kun af Skolen tilbydes Undervisning, var man under Forhandlingerne enig om, at det burde udgaa ikke blot af Skolens for Disciplene obligatoriske Fagtreks, men ogsaa af de Fag, hvori Skolen er forpligtet til at give Undervisning. De senere Aars Erfaring har vist, at Antallet af de Disciple, der enten melde sig til Undervisningen i Hebraisk eller fuldende Kursen heri, er saa ringe, at det ikke længer kan anses for rigtigt for deres Skyld at beholde det som Skolefag, især da det efter den Stilling, som Sproget har faaet, ikke altid er let at finde Lærere til at overtage Undervisningen deri.

Det i Paragrafen fastsatte Maximum af 32 ugentlige Undervisningstimer er lavere end Antallet efter den nu gjældende Plan, nemlig 36. Denne Nedsættelse muliggøres ved den Omordning og Omgruppering af Lærefagene, som Undervisningens Ubedeling foranlediger, og er ønskelig for at give Undervisningen i Gymnastik og Legemsøvelser et udvidet Timestep. Da Timerne for Sang og Gymnastik tildels maa lægges udenfor den almindelige Undervisningstid og tillige kræve en anden Inddeling af Disciplene end den sædvanlige Klasseinddeling, ere de ikke medregnede under det loobestemte Maximum for de ugentlige Skoletimer.

Til § 5.

Den Betragtning, der i de ovenfor omtalte Forhandlinger har ført til Enstemmighed for at beholde Latin som fælles Undervisningsfag indtil Udgangen af næstøverste Klasse, er antydet ovenfor i de almindelige indledende Bemærkninger. Uden denne Bibeholdelse vil det fælles Grundlag og de for Universitetsstudiets, selv det enkelte Fagstudiums, Fylde og Flerfaldighed nødvendige Forudsætninger utilbørlig svækkes. Den nære Sammenhæng af en ikke ganske ringe Kundskab i Latin med Tilværelsen af Fransk, og tildels Engelsk, og dens Indflydelse paa at lette og befæste Kundskaben og Sikkerheden i disse Sprog, behøver ikke nærmere at paavises.

Derimod bortfalder Engelsk for de Disciple, der bestemme sig for det matematisk-naturvidenskabelige Kursus. Vel har Flertallet af det oftnævnte Udvalg været stemt for at beholde Græsk som Hællsfag, af Hensyn til den Betydning, som nogen Kundskab i dette Sprog har for al historisk Kulturbetragtning, selv for Orientering i det særlig teknisk-videnskabelige Sprog. Ministeriet har imidlertid ikke kunnet overbevise sig om, at den Kundskab, der i et Par Klasser med ikke ret mange Timer heri kan opnaas af dem, der ikke fortsætte Studiet af dette Fag i øverste Klasse, vil give

en Frugt og Nytte, der staar i Forhold til Arbeidet med at tilegne sig den nødvendige grammatikalske Færdighed i et nyt og vanskeligt Sprog. De Disciple, der ikke skulle deltage i den græske Undervisning, maa da anvende den derved indvundne Tid paa Fag, der falde ind i den Studieretning, som de senere agte at følge, i hvilken Henseende deres egen Tilbøjelighed vil kunne komme i Betragtning.

Med Hensyn til Paragrafens Slutningsbestemmelse om Nærvirkningen af den ved Udgangen af Fællesturset afslagne Hoved- eller Aarsexamen, bemærkes Følgende. Ved denne Examen ville Disciplene ifftum blive prøvede i de i det sidste Skoleaar før Examen gennemgaaede eller lærte Pensja; en anden Fremgangsmaade vilde just her, hvor endnu alle Fagene ere samlede, medføre et utilbørligt og unyttigt Tryk; Examen er saaledes ikke i egentlig Forstand nogen Afslutningsexamen. Ministeriet tror imidlertid, i Samstemning med Deltagerne i de nævnte Forhandlinger, at der uden Betænkkelighed kan tilstaaes de Disciple, der have gennemgaaet Fællesturset og paa en tilfredsstillende Maade bestaaet den sidste Fællestklasses Examen, den samme Rettighed med Hensyn til Afgang til visse Læreanstalter og Fageamina, som er tilstaaet dem, der have taget Afgangsexamen af høiere Grad for Realdisciple. Om der end kan være nogen Forskjel i enkelte Specialkundefaber, vil den hele Kundstabsfyldde og den opnaaede Modenhed være fuldkommen istand til at udjævne denne i ethvert Tilfælde ubetydelige Forskjel, og det synes hverken nødvendigt eller billigt at henvise dem, der, efter at have aflagt Prøve paa en saadan Modenhed, beslutte at forlade Skolen i en Alder af 15 til 16 Aar for at gaa over til et udenfor Universitetet liggende Studium, til en ny Examen. Reglen for hvilket Udfald af øverste Fællestklasses Examen, der skal betragtes som tilfredsstillende i den heromhandlede Henseende, er tænkt fastsat efter et opnaaet Antal Points i Overensstemmelse med hvad der fordræs for at have bestaaet den før nævnte Realafgangsexamen.

Til § 6.

Den sidste Del af Paragrafen indeholder den almindelige Bestemmelse om Afholdelse af en Afgangsexamen ved Afslutningen af ethvert af de tvende Kursus, medens de nærmere Regler herom forbeholdes givne ved kongelig Anordning.

Foraauidt Afholdelsen af Afgangsexamen efter Lovforslaget er, ligesom hidtil, henlagt til Skolerne selv, styldes derom en nærmere Udtalelse.

Ved kongelig Resolution af 25de November 1864 (Bekjendtgjørelse af 30te s. M.) blev det paalagt Kirke- og Undervisningsministeriet at bringe under Forhandling med Universitetet og vedkommende Skoler, hvorvidt det kunde anses tilraadeligt at henlægge Afgangsexamen, saavel ved de offentlige som de private Skoler, under en for Afgangsexamen ved Universitetet anordnet Examenskommission af Universitetslærere og Skolemænd, og derefter at træffe en Anordning af denne Examenskommission saaledes, at Privat skolernes Interesse i denne blev repræsenteret ved Udkaldelse af Skolemænd, henhørende til deres eget Lærerpersonale. Disse Forhandlinger bleve i sin Tid indledede, og, medens man fra Universitetets Side erklærede sig for Forandringen, blev den fra Skolernes Side saa godt som med Enstemmighed fravaadet. Spørgsmaalet om en saadan Examenskommission har derfor været særlig Gjenstand for de med Udvalget førte Forhandlinger. Alle Skolemændene i Udvalget vare enige i, at Examens Forbliven ved Skolerne er et saa væsentligt Led i den hele Undervisningsordning, at en Forandring i dette Forhold ikke kan gøres uden at berøve Skolerne en Selvstændighed og en Frihed og Giendommelighed i Virksomhed, som de i høi Grad

fatte Pris paa. Desuden forventes det, at Henlæggelsen af Afgangsexamen fra alle Skolerne til en Examenskommission ved Universitetet snart vilde give Anledning til Anker i flere Henseender, ligesom det var Tilfældet i Tiden før 1850, og som en særlig Mislighed fremhævedes Tiden for Examens Afholdelse.

Saa længe nemlig Afgangsexamen afholdes ved selve Skolerne, følger det af sig selv, at alle Disciple, der ikke have deres Hjem i Kjøbenhavn indrette sig paa først efter Sommerferien at tage Ophold i Hovedstaden for at begynde Universitetsstudierne. Henlægges Examen derimod til Universitetet, vil det for alle disse blive nødvendigt for Examens Skyld at tage et midlertidigt Ophold i Hovedstaden, og de ville umiddelbart efter Examen blive nødsagede til enten at vende tilbage til deres Hjem i Sommerferien eller at forblive i Hovedstaden uden Bestæftigelse i den lange Tid, Ferien varer. I begge Tilfælde vil derved paadrages de Studerende en ikke ganske ringe Bekostning. At henlægge Examen til en anden Tid, saaledes at de unge Studenter umiddelbart efter Examen kunne begynde at høre Forelæsninger, vil for Universitetet have store Vanfeligheder, og i sig selv maa en Ferie anses for ganske naturligt efter Tilendbringelsen af det lange Skolekursus og den anstrengende Examen.

Efter Ministeriets Overbevisning have Grundene for at lade Afgangsexamen forblive ved Skolerne den overveiende Styrke, og Lovforslaget gjør derfor ingen Forandring i den nu gjennem 20 Aar bestaaende Ordning.

De nærmere Bestemmelser om Afgangsexamens Omfang i de enkelte Prøvningsgjenstande, der ville blive nødvendige efter den iværksatte Deling af Skolekurseset, egne sig ikke til Optagelse i en Lov, og skulle derfor efter Lovforslaget gives ved Egl. Anordning. Da Maalet for Undervisningen i de enkelte Fag og Fordringerne ved Examen søge deres Bestemmelse i det allerede Givne og finde deres naturlige Begrænsning i den for Skolekurseset satte Tid, i den Alder hos Disciplene, hvorpaa dette er beregnet, og i de ugentlige Skoletimers bestemte Antal, vil det ikke være fornødent paa dette Steed nærmere at gaa ind herpaa. Derimod skal Ministeriet om Kontrollen ved Examen tilsøie nogle nærmere oplysende Bemærkninger.

Efter de nu gjældende Bestemmelser skal der ved de offentlige lærde Skoler ved den mundtlige Examination ved Afgangsexamen være, foruden den examinerende Lærer, tilstede som Censorer enten to af Skolens Lærere eller en Lærer og Undervisningsinspektøren eller en anden tilforordnet Mand. De Samme, der deltage i den mundtlige Examination og Censuren, bedømme den tilsvarende skriftlige Prøve. Efter denne Ordning kan altsaa Prøven i det enkelte Fag blive bedømt alene af Skolens Lærere, og, som Forholdet hidtil har været, da Undervisningsinspektøren ikke har kunnet overvære Afgangsexamen ved flere end i det Høieste Halvdelen af Skolerne hvert Aar, har Censuren for en stor Del været udført af Skolernes eget Lærerspersonale. I Udvalget har man fra alle Sider været enig i, at der i dette Forhold bør foretages en Forandring, hvorved der sikres Prøven i ethvert Fag en Kontrol af udenforstaaende, dertil befittede, sagkyndige Mænd. Det er derfor Ministeriets Tanke for de offentlige lærde Skoler at træffe en saadan Ordning, at der i Censuren af hvert enkelt Examensfag deltager, foruden den examinerende Lærer og en anden af Skolens Lærere, en af Ministeriet dertil udnævnt undervisningskyndig Mand, hvilket f. Ex. kan være en Lærer fra en anden Skole. Naar det paalegges disse Fagmænd efter endt Hveru hvert Aar at afgive en Beretning om de Erfaringer, som de under Udførelsen af dette have gjort, vil der tillige ved Foranstaltningen dannes en Kontrol med Undervisningen og Skolens Tilstand i det Hele.

Til § 7.

Om Afdgangen til at indskrives ved Universitetet, som en til Afgangsexamen under begge dens Former knyttet Rettighed, kan henvises til de almindelige Bemærkninger til Lovforslaget. At de Studerende, som have underkastet sig Afgangsexamen i sproglig-historisk Retning, beholde samme Afgang til de forskjellige Fakultetsexaminer, som de lærde Skolers hidtilværende Dimittender, behøver neppe nærmere Forklaring. Det samme gjælder om de i Lovforslaget oplagne Bestemmelser om de mathematisk-naturvidenskabelige Studerent, forsaavidt de aabne dem umiddelbar Afgang til den polytekniske Læreanstalt og, under Sagttagelse af de for alle Studerende gjældende Betingelser, Afgang til Prøverne under det mathematisk-naturvidenskabelige og det filosofiske Fakultet, til statsvidenskabelig Examen og lægevidenskabelig Embedsexamen.

Med Hensyn til den filologisk-historiske Skoleembedsexamen er det forudsat som en Selvsølge, at ifkun de igjennem det klassiske Skolekursus forberedte Studerende kunne eller ville indstille sig til denne Examen. I ethvert Tilfælde er Examen selv saaledes ordnet, at den i sig selv indeholder den Garanti, der skulde søges ved en særlig Forberedelsesexamen.

Afdgangen til at indstille sig til den theologiske og den fuldstændig juridiske Examen er derimod for de mathematisk-naturvidenskabelige Studerende ifølge Lovforslaget gjort afhængig af en bestaaet Tillægsexamen henholdsvis i Latin og Græsk og i Latin. At Græsk ved denne Prøve fordres for Theologernes Vedkommende, maa betragtes som en Selvsølge. Derimod er det Ministeriets Mening, at latinske Sprogkundskaber og dertil knyttet Kjendskab til den romerske Oldtid vil, hvad den klassiske Fordømmelse angaar, være et tilstrækkeligt Grundlag for det juridiske Studium, der har sin Rod i den romerske, ikke i den græske Oldtid.

Til § 8.

For at indigte det dobbelte Kursus i den øverste Klasse ved en og samme Skole udtræves der saa væsentlige Betingelser i Henseende til Lærerkrafter, Lokale og og det hele Undervisningsapparat, og der maa desuden forudsættes en saadan rimelig Gjennemsnitstilgang af Disciple for begge Retninger, at det ikke vil blive muligt, hverken for Liden eller i en nærliggende Fremtid, at bringe Uvedelingen med begge sine Kursus istand ved alle de lærde Skoler. I Lovforslaget er der derfor udpeget de Skoler, i hvilket det, efter et Hensyn til de forskjellige Forhold, er antaget, at Forandringen strax kan iværksættes fuldstændigt med et Dobbeltkursus. For de øvrige Skoler tilsigter Lovforslaget at overlade det til Ministeriet, efter en Vedømmelse af de særlige Forhold ved de enkelte Skoler og paa de forskjellige Steder, at tage Bestemmelsen om, hvilket af de toende Kursus Undervisningen skal følge i den toaarige øverste Klasse.

Til § 9.

At der ifølge Lovudkastet under visse Betingelser med Hensyn til Indretningen af Undervisningen og Anlægget af Skolekursen tilstaa de private Skoler Rettighed til at affholde Afgangsexamen for Studerende ligesom de offentlige lærde Skoler, er overensstemmende med hvad der allerede ved de nu gjældende Bestemmelser er indrømmet disse Skoler, og med hvad der overhovedet skyldes det private Skolevæsen efter dets Udovling og den Stilling, det indtager som Led af Undervisningsvæsenet i det Hele.

Ved den Ordning af Afgangsexamen ved Privatskolerne, hvorom det ved Lovforslaget forbeholdes Ministeriet at bestemme det Nærmere, bliver der derimod særligt

at sørge for en stærket Kontrol med Examens Afholdelse, over hvilken der i flere Retninger under Examens nuværende Form har været ført Anke. Efter de nu bestaaende Bestemmelser indskrænker Kontrollen ved Examen sig til, at enhver Prøve ved den mundtlige Examen skal, foruden af den examinerende Lærer, censureres af en anden af Skolens Lærere og tillige af en i Faget kyndig Mand udenfor Skolens Lærerpersonale, som Skolens Bestyrer dertil formaar, og med hvis Valg Ministeriet erklærer sig tilfreds. Desuden kan Ministeriet lade en større eller mindre Del af Examen overvære enten af Undervisningsinspektøren ved de lærde Skoler eller en Universitetslærer i et eller andet Fag. Det har hidtil været meget vanskeligt for Skolerne selv at finde og foreslaa Censorer med den Fag- og Undervisningskyndighed, som maatte være Betingelsen for en betryggende Udførelse af Censuren, og tillige med tilstrækkelig Naadighed over deres Lid og Willighed til at anvende den i denne Retning, og Følgen deraf har været, at man i mange Tilfælde har maattet lade sig nøie med ringere Kræfter, og at Diemedet med den tilføjede Kontrol neppe kan siges at være ganske opnaaet. Under Forhandlingerne med Udvalget har det derfor været Gjenstand for særlig Overveelse, hvorledes der kunde raades Bod paa denne Ulempe, og man udtalte sig enstemmig for en Bestemmelse derhen, at der for Privatskolerne af Ministeriet aarlig bestikkes to undervisningskyndige Mænd for ethvert Examensfag, der overvære og i Forening med den examinerende Lærer censurere efter en af dem lagt Examensordning. En saadan fagmæssig ordnet Censur ved Mænd, der tillige kunne benyttes til at kontrollere og afgive Beretning om Privatskolernes Undervisning og Tilstand i det Hele, har forekommet Ministeriet paa en hensigtsvarende Maade at give den i saa Hensende fornødne Garanti.

Til § 10.

Den ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 anordnede Afgangsexamen ved Universitetet afholdes alene for dem, der ved privat Undervisning udenfor Skolerne ere forberedede til Universitetet. Det er vistnok ganske i sin Orden, at der for de saakaldte Privatister aabnes en Vej til ved en offentlig aflagt Prøve at kunne vinde Afgang til Universitetet. Naar imidlertid Lovforslaget gaar ud paa at ophæve denne særlige Examen og henvise Privatisterne til at tage Afgangsexamen ved en offentlig eller privat Skole, saa formenes denne Forandring at ville være baade i Universitetets og de Studerendes Interesse. Udfaldet af denne Examen ved Universitetet har nemlig gjennemgaaende vist sig at have været saa overordentlig uheldigt, at det har maattet være meget nedslaaende ikke blot for Examinanderne, men ogsaa for Examinatorerne og Censorerne. Der gives vistnok forskjellige Grunde, som naturlig forklare de særdeles daarlige Resultater af denne Examen, men det er ikke til at undres over, at der oftere er fremkommet stærke Anker over denne Examen, navnlig dens altfor store Strengthed i Sammenligning med Skolernes Afgangsexamina. Ved Ophævelsen af denne Examen opnaas tillige det Gode, at Universitetslærerne, der deltage i samme, blive til Naadighed til Anvendelse ved den paataante Forandring med Censuren ved Skolernes Afgangsexamina.

Det vil være en Selvfølge, at Privatisterne, for at kunne indstille sig til Afgangsexamen, maa aflægge en Prøve i de Fag, som for den Retning, hvori de agte at tage Afgangsexamen, afflutes i Skolen forinden Dprykingen i den toaarige øverste Klasse. Denne Prøve vil, ligesom Afgangsexamen, være at tage ved Skolerne og bliver der at afholde i Forbindelse med den i Lovforslagets § 6 omtalte Hoved- eller

Marseramen. Prøven vil i Omfang komme til at svare til, hvad der i Skolerne forlanges lært i Fagene indtil Udgangen af Skolens 6te (4de) Klasse, i hvilken Henseende de nærmere Bestemmelser blive at give af Ministeriet.

Bed Lovforslagets Behandling i Folkethinget*) gjorde meget forskjellige Anskuelser sig gjældende om den Reform, som iøvrigt Alle vare enige om at finde paatrængende nødvendig. Samme Meningsforskjel fremtraadte ogsaa i det af Folkethinget til at afgive Betænkning over Lovforslaget nedsatte Udvalg. Flertallet af dette stod fuldstændig paa samme Standpunkt, som det i Rigsdagssamlingen 1869—70 nedsatte Udvalg paa 11 Medlemmer, der igjennem et Forslag til Beslutning forelagde Thinget sin Formening om de Grundsætninger, hvorpaa en Lov om de lærde Skolers Reform burde bygges**). Udvalgets Mindretal tiltraadte derimod

*) Se Rigsdagstidenden for 1870—71, Folkethingstidenden Sp. 331—479, 490—91, 498. 4205—4426, 5540—5702; Tillæg B. Sp. 867—94.

**) Ved 2den Behandling i Folkethinget af det Rigsdagen i Samlingen 1869—70 forelagte Lovforslag om Lønninger for de under Kirke- og Undervisningsministeriet hørende Embeds- og Bestillingsmænd blev der til Lovforslaget stillet en Række Ændringsforslag, af hvilke nogle alene angik de egentlige Lønningspørgsmaal, andre derimod tilsigtede Gjennemførelsen af forskjellige Reforme ved de Institutioner, hvis Embeds- og Bestillingsmænd Lovforslaget omfattede. Paa Grund af disse Forslag blev 2den Behandling af Lovforslaget afbrudt derved, at Sagen af Folkethinget henviistes til et Udvalg af 11 Medlemmer. Udvalget forenede sig overfor den Opgave, som med Hensyn til de ommeldte Reforme var det stillet, om et Forslag til Beslutning, gaende ud paa, at Kirke- og Undervisningsministeriet opfordredes til i den næste eller i den paafølgende ordentlige Samling at fremsætte Forslag til en Lov, bygget paa efterfølgende Grundsætninger:

1. Den almindelig forberedende Undervisning udskydes af de lærde Skoler og disse indskrænkes til 4 etaarige Klasser.
2. De lærde Skolers Undervisning ordnes efter en tredelt Plan, ifølge hvilken der i nogle Skoler særlig arbeides paa den klassisk-sproglige, i andre paa den historisk- og nordisk-sproglige og atter i andre paa den mathematisk-naturvidenskabelige Uddannelse.
3. Studentprøver indrettes, som svare til den tredobbelte Skoleplan; Prøverne afholdes ved Universitetet og give i lige Grad Udgang til de almindelige Goder.
4. Universitetet og den polytekniske Læreanstalt sammensmelttes.
5. De egentlige Embedsprøver (den theologiske, den retsvidenskabelige og den statsvidenskabelige) afholdes af Examenkommissioner, hver bestaaende af 5 Medlemmer, der udværges paa 3 Aar og kunne gjenværges; de 4 Medlemmer værges af Undervisningsministeren blandt Mænd, som ikke ere Universitetslærere, den 5te værges af Universitetet. (Se Rigsdagstidenden for 1869—70, Tillæg A. Sp. 2238—2244, hvor Motiverne til Forslaget ogsaa ere meddelte).

Forslaget til Beslutningen, der indbragtes i Folkethinget den 29de Marts 1870, kom ikke til Forhandling i Thinget (Rigsdagstid. for 1869—70, Folkethingstid. Sp. 4679, 4681). Af Ministeriets Skrivelse af 13de Juli 1870 (ovf. S. 202, 1ste Stykke) ses det, at Ministeriet har havt Forhandlingerne om Beslutningen for Die ved at gjenoptage Sagen om Skolereformen. I Motiverne til Lovforslaget om Skoleundervisningen omtales den imidlertid ikke og ved Fremsettelsen af Lovforslaget i Folkethinget henholdt Kirke- og Undervisningsministeren sig til Motiverne til dette uden at berøre Beslutningen (Rigsdagstid. 1869—70, Folkethingstid. Sp. 48—51).

i det Væsentlige Lovforslaget og Begrundelsen af dette i de samme tilføiede Motiver. Det af Folkethinget, ganske overensstemmende med de af Udvalgets Flertal stillede Endringsforslag, vedtagne og oversendte Lovforslag, indeholdt en fuldstændig Omformning af den i Regjeringsforslaget paatænkte Ordning og var i sin hele Bygning og med Hensyn til Grundsetningerne, hvorpaa det hvilede, grundforskjelligt fra Regjeringens Forslag*). I Landstinget blev Lovforslaget ført tilbage til det op-

*) Hvorvel det ligger udenfor „Meddelelsernes“ Omraade at optage de i Rigsdagen foregaaende Forhandlinger, har det dog ikke kunnet undgaaes at gjøre en Undtagelse herfra med Hensyn til det ovenmeldte af Folkethinget vedtagne Lovforslag. Det udgjør til Foraaelse af Folkethingets Standpunkt og af Sagen overhovedet et saa væsentligt Led af Reformspørgsmaalets Behandling, at det ikke bør savnes ved den her i første Række giivne Fremstilling af det oprindelige Lovforslags Stæbne i Rigsdagen.

Det af Folkethinget vedtagne Lovforslag var følgende:

Forslag til Lov

om

Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark.

§ 1.

I den lærde Skole skal Undervisningen, der forbereder til Universitetet, deles i tre Hovedretninger, den ene overveiende klassisk-sproglig, den anden overveiende historisk og nordisk-sproglig, den tredje overveiende mathematisk-naturvidenskabelig.

§ 2.

De lærde Skoler i Kjøbenhavn og Naunders nedlægges ved Udgangen af Skoleaaret 1872—73. Det Nærmere i saa Henseende ordnes ved Lov.

Senest fra Begyndelsen af Skoleaaret 1872—73 bliver Undervisningen i Sorø Akademi samt den lærde Skole i Aarhus overveiende historisk og nordisk-sproglig og Undervisningen i de lærde Skoler i Roskilde og Viborg overveiende mathematisk-naturvidenskabelig. I de øvrige lærde Skoler bliver indtil videre Undervisningen overveiende klassisk-sproglig.

§ 3.

Skolen inddeles i 4 etaarige Klasser, saa at et fuldstændigt Skolekursus er beregnet paa fire Aar. Den nuværende syvende Klasse omdannes til 2 etaarige Klasser, og de nuværende fire nederste Klasser bortfalde efterhaanden, derved at Skolens nederste Klasse nedlægges ved Udgangen af Skoleaarene 1871—72, 1872—73, 1873—74 og 1874—75.

I Skoler, hvor Elefantallet i de 2 øverste Klasser ikke overstiger 16, kan Ministeren bemyndige Rektor til midlertidig at samle dem til en Klasse.

§ 4.

Undervisningen beregnes paa, at et fuldstændigt Skolekursus gjenneengaaes i en Alder fra det 14de til det fyldte 18de Aar. Optagelsen i Skolens nederste Klasse kan dog ske allerede med det fyldte 13de Aar. Ingen kan optages i en høiere Alder end, at det fuldstændige Skolekursus kan være tilbagelagt med det fyldte 20de Aar. Undtagelse fra disse Aldersbestemmelser kan Skolens Rektor bevilge.

§ 5.

Til Optagelse i Skolens nederste Klasse kræves:

1. Religion. Den Religionskundskab, som kræves af en vel forberedt Konfirmand.
2. Dansk. Tydelig og forstandig Dplæsning af et Stykke af en ikke særlig vanskelig dansk Forfatter, dets Gjengivelse efter Indhold og grammatiske Analyse. En Dil-

rindelige, af Folkethingets Mindretal tiltraadte Forslag med nogle i det Hele mindre væsentlige Ændringer. (Se Rigsdagstidenden for 1870—71, Landstingstidenden Sp. 2718—2807, 2920, 2983, 2986—3043, 3059—96; Tillæg B. Sp. 1675—80. Folkethingstidenden Sp. 7151—7222; Tillæg C. Sp. 827—32, 891—92.)

De Ændringer, Lovforslaget undergik ved Rigsdagens en. elige Vedtagelse af dette, vare i Korthed følgende:

- tatsil uden væsentlige Ættskrivningsfeil og en ordentlig ndført skriftlig Fremstilling af et opgivet lettere Æmne indenfor den Kundskabsmasse eller Forestillingskreds, som maa kunne gjengives efter hele det forudsatte Udviklingsstrin.
3. Tysk eller Engelsk. Oplæsning og Overfættelse af en let Forfatter og Redegjærelse af de vigtigste Dele af Formlæren.
  4. Latin. Oplæsning og Overfættelse af et læst Udtog af en let historisk Forfatter og Redegjærelse af de vigtigste Dele af Formlæren.
  5. Historie. I den almindelige Verdenshistorie et Udtog over de vigtigste Begivenheder og i Nordens, særlig Danmarks, Historie en fuldstændigere og sammenhængende Kundskab.
  6. Geografi. En Oversigt over den fysiske og politiske Geografi samt fuldstændigere Kjendskab til de tre nordste Lande, fornemmelig Danmark.
  7. Naturhistorie. En Oversigt over Dyre- og Planteriget og Kjendskab til de vigtigste Mineralier samt fuldstændigere Kundskab om de indenlandske Dyrearter og Planterfamilier.
  8. Mathematik. Færdighed i de 4 første Regningsarter, Decimalbrøf, Potensopløstning, Kvadratrodudbragning, Proportioner, Regning med Bogstavskræft.
  9. Skrivning og Tegning. En ren og tydelig Haandskrift med latinske Bogstaver. Øvelse i at aftegne geometriske Figurer efter Fortegning.

§ 6.

Den lærde Skoles Undervisningsfag ere:

1. I den klassisk-sproglige Skole. Dantsk, Tysk, Fransk, Latin, Græsk, Religion, Historie, Geografi, Arithmetik og Geometri, Naturhistorie, Naturlære, Tegning og Skrivning samt desuden Sang, Gymnastik og Vaabenbrug.
2. I den historiske og nordisk-sproglige Skole. De samme Fag som i den klassisk-sproglige Skole med Undtagelse af Fransk og Græsk, men med Tillæg af Oldnordisk og Ævensk samt Engelsk.
3. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole. De samme Fag som i den klassisk-sproglige Skole med Undtagelse af Tysk og Græsk, men med Tillæg af Engelsk.

Den egentlige Skoletid til samtlige Fag og Øvelser, Sang, Gymnastik og Vaabenbrug alene undtagne, maa ikke ndgjøre mere end 30 Timer.

§ 7.

Følgende Fag ere ifkun Undervisningsfag i den lærde Skoles 2 nederste Klasser:

1. I den klassisk-sproglige Skole. Religion, Geografi, Naturhistorie, Tegning og Skrivning.
2. I den historiske og nordisk-sproglige Skole. Religion, Geografi, Naturhistorie, Latin, Tegning og Skrivning.
3. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole. Religion, Geografi, Latin og Skrivning.

Den ved Udgangen af næstnederste Klasse afholdte Mars- eller Hovedexamen giver, naar den er bestaaet med et vist Pointsantal, som nærmere bliver at fastsætte af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, samme Adgang til høiere Undervisningsanstalter og Fagexamina, som Afgangsexamen af høiere Grad for Realdisciple og den almindelige Forberedelsesexamen ved Universitetet af samme Grad.

Ved Lovens § 2 blev Nedlæggelsen af Skolernes to nederste Klasser definitivt bestemt, ifødenfor at der ved Lovforslaget kun var tiltænkt Ministeriet Bemyndigelse til at inddrage dem, hvor Byens Skolevæsen var eller blev saaledes indrettet, at de lode sig undvære.

Ved Lovens § 3 blev den Bemyndigelse til at dispensere fra Aldersbestemmelserne for Disciplenes Optagelse i Skolerne, som ifølge Lovforslaget skulde tillægges Ministeriet, overført paa Skolernes Rectorer.

Af Ministeren kan der meddeles saadanne private Skoler, der gennemføre Undervisningen i samme Omfang og til samme Grænde som de offentlige lærde Skoler ved Overgangen fra 2den til 3die Klasse, Tilladelse til under tilstrækkelig Kontrol at afholde en tilsvarende Høvebezamen med foranstaaende Retsvirkning.

§ 8.

Som Maal for den lærde Skoles Undervisning fastsættes for de enkelte Fag:

1. **Dansk.** Et nogenlunde omfattende Kjenndskab til Fædrelandets Sjænliteratur med en dertil knyttet Oversigt over Litteraturens Historie; Færdighed i sprogrigtigt og med Hensyn til Anordning tilfredsstillende at kunne skriftlig behandle Opgaver, der ligge indenfor Elevens Kundskabsmaasje eller ere passende efter det Udviklingstrin, som han maa forudsættes at have naaet. I den historiske og nordist-sproglige Skole desuden Kjenndskab til Sproghistorien og i den klassist-sproglige og den mathematisk-naturvidenskabelige Skole saamegen Kundskab i Oldnordist og Svensk, at Eleven kan oplæse og oversætte et Stykke i en oldnordist Elementarvog samt en hvilkenkomhelst svensk prosaisk Bog, der ikke frembyder særegne Vanstieligheder.
2. **Oldnordist og Svensk.** Kundskab til Sproglæren, Færdighed i at oplæse og oversætte svenske Skrifter i Almindelighed samt ikke gjenneingaaede oldnordistiske Skrifter paa Prosa (Sagaer og Love) og læste oldnordistiske Stykker i Poesi. Desuden Kjenndskab til den oldnordistiske og svenske Litteratur- og Sproghistorie i Sammenhang med den øvrige nordistiske.
3. **Tysk.** Kundskab til det Væsentligste af Grammatiken, Færdighed i at oplæse og oversætte en hvilkenkomhelst tysk Bog, der ikke frembyder særegne Vanstieligheder, samt i den klassist-sproglige Skole Kjenndskab til Litteraturens Historie og Dvælsje i at oversætte fra Dansk til Tysk.
4. **Engelsk.** Som i Tysk, men saaledes at det større Maal naas i den historiske og nordist-sproglige Skole.
5. **Fransk.** Som i Tysk, men saaledes at det større Maal naas i den mathematisk-naturvidenskabelige Skole.
6. **Latin.** I den historiske og nordist-sproglige og i den mathematisk-naturvidenskabelige Skole Kundskab til det Væsentligste af Grammatiken og Færdighed i at oplæse og oversætte læste Stykker af ikke vanstielige Forfattere. I den klassist-sproglige Skole grundig Kundskab i Grammatiken, Færdighed i at oplæse og oversætte ikke læste prosaiske Forfattere, der hverken fra Sprogets eller Sprogholdets Side frembyde særegne Vanstieligheder, Kjenndskab til Litteraturen gennem et Udvalg af læste og grundigt gjenneingaaede prosaiske og poetiske Forfattere, samt et Overblik over Litteraturhistorien, Mythologi og Antikviteter.
7. **Græsk.** Kundskab til det Væsentligste af Grammatiken, Færdighed i at oplæse og oversætte et Udvalg af læste Forfattere og et Overblik over Litteraturhistorien, Mythologi og Antikviteter.
8. **Religion.** Kundskab til den bibelske Historie, særlig det nye Testaments, efter en mere omfattende Fremstilling, samt Kjenndskab til det Vigtigste af Kirkehistorien.
9. **Historie.** En nogenlunde juldstandig og sammenhangende Kundskab til de vigtigste Verdensbegivenheder samt en mere omfattende Viden med Hensyn til Nordens,

Ved Lovens § 4 blev det ugentlige Timeantal for samtlige Undervisningsfag, dog med Undtagelse af Sang- og Gymnastiktimerne, nedsat fra 32 til 30 Timer. Desuden blev i den i Paragraferne nævnte Fag række ved Siden af Oldnordisk parenthetisk indskudt Svensk.

Ved Lovens § 5 bleve geometrisk Tegning og Naturlære udtrykkelig betegnede som særlige Fag for den mathematisk-naturvidenskabelige Side af Undervisningen og tillige tilføjet, at et af de levende Sprog efter Ministeriets Bestemmelse kan gøres til valgfrit.

- særlig Danmarks Historie. I den historiske og nordisk-sproglige Skole desuden en fyldigere Kundskab til den nyere Tids Historie samt Kendskab til Hovedgrundsaetningerne i Statskøsholdningstæren og til Hovedgrundtrækkene af Fædrelandets Forfatning, Forvaltning og Ordning af de vigtigste bürgerlige Retsforhold.
10. Geografi. En nogenlunde omfattende Kundskab til den mathematisk, fysisk og politisk Geografi, særlig Nordens, samt en Oversigt over de vigtigste Landesøkonomiske Forhold.
  11. Arithmetik. Grundig Kundskab i den elementære Arithmetik og Algebra, derunder indbefattet Læren om Logarithmer, den arithmetiske og geometriske Række samt Figurer af 1ste og 2den Grad. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole desuden Figurer af høiere Grader, som lade sig opløse ved elementære Midler, ubestemte Figurer og Læren om de almindeligst forekommende Rækker.
  12. Geometri. Grundig Kundskab i den plane Geometri samt Kendskab til de vigtigste stereometriske Legemer og til Beregningen af deres Overflade og Kubitindhold. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole desuden Kundskab til den plane Trigonometri og til Grundtrækkene af den analytiske og af den deskriptive Geometri.
  13. Naturhistorie. En nogenlunde omfattende Kundskab om de vigtigste Dyrearter, Plantefamilier og Mineralier, særlig de nordiske. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole desuden Kendskab til Grundtrækkene af Dyr- og Planteriget's Systematik og Fysiologi samt til Grundtrækkene af den uorganiske Kemi og Geologien.
  14. Naturlære. Kundskab om de vigtigste Naturfremtoninger og Lovene for de deri virkende Kræfter. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole desuden en fuldstændigere Indsigt i Fysiken og et nærmere Kendskab til Mechanik og Varmelære.
  15. Tegning. Færdighed i ester Maal og med Pasjer og Lineal at aetegne almindelige geometriske Figurer og Legemer af simple Former. I den mathematisk-naturvidenskabelige Skole desuden Færdighed i Frihaandstegning samt i ester Maal og med Pasjer og Lineal at aetegne simple frittstående Legemer i forskellige Projektioner.

§ 9.

Ved Universitetet afholdes aarlig Studentexamen for dem, der ønske at indskrives som akademiske Borgere ved samme.

Ved denne Examen prøves Examinanderne ester deres fri Valg ester det Maal, som er fastsat for en af den lærde Skoles 3 Hovedretninger. Prøven omfatter dog ikke de Fag, som bortfalde ved Overgangen til Skolens næstøverste Klasse, naar Examinanden tidligere har i disse Fag enten ved en Skole underkastet sig den i § 7 omhandlede Hovedexamen med et tilstrækkeligt Pointsantal eller ved Universitetet bestaaet en tilsvarende Prøve, der afholdes aarlig.

Examen er dels skriftlig, dels mundtlig og offentlig.

De skriftlige Opgaver ere for alle Examinander 2 Opgaver i Dansk og særlig for dem, som underkaste sig klassisk-sproglig Examen, en Oversættelse fra Latin til Dansk;

§ Lovens § 6 blev Naturlære, som Følge af Bestemmelsen i Lovens § 5 om Faget som særligt Fag for den mathematisk-naturvidenskabelige Side af Undervisningen, optagen som særligt Fag i de to øverste Klasser for den sproglig-historiske Side. Endvidere blev Valget imellem Engelsk og Tysk stillet frit for Disciplene. Endelig tilføiedes udtrykkelige Bestemmelser om Opgaverne ved Afgangsexamens skriftlige Prøve, ifølge hvilke ved den sproglig-historiske Afgangsexamen latinisk Stil bortfalder, hvorimod Oversættelsen fra Latin til Dansk (Version) bibeholdes og yderligere ved denne Afdelings Examen fordres en Oversættelse fra Dansk til Fransk.

Den derefter udfomne Lov om Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark lyder saaledes:

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Wendes og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gjøre vitterligt: Rigsdagen har vedtaget og vi ved Bort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

§ 1.

§ Den lærde Skole skal Undervisningen, der forbereder til Universitetet, fra et

for dem, som underkaste sig historisk og nordisk-sproglig Examen, en Oversættelse fra Oldnordisk til Dansk;

for dem, som underkaste sig mathematisk-naturvidenskabelig Examen, 2 mathematisk Opgaver.

Den skriftlige Del af Examen kan under tilstrækkelig Kontrol, som nærmere anordnes af Undervisningsministeren, afholdes ved alle offentlige lærde Skoler. Den kan ogsaa af Ministeren tillades afholdt under lignende Kontrol ved saadanne private Skoler, som gennemføre Undervisningen i samme Omfang og til samme Grændser, som de offentlige lærde Skoler.

§ 10.

Enhver, der har bestaaet Studentexamen og er indstrevet som akademisk Borger ved Universitetet, har Adgang til, efter at have underkastet sig den filosofiske Prøve, at indpille sig til samtlige Universitetsprøver og Embedsexamina. De, som ville indstille sig til den theologiske Embedsexamen, maa dog forinden have underkastet sig en Prøve i Hebraisk og, forsaavidt de ikke ere klassisk-sproglige Studenter, tillige en Prøve i Græsk, om hvilke Prøver de nærmere Bestemmelser ville være at give ved Kongelig Anordning.

De, som have bestaaet den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen, have tiuige Adgang til umiddelbart at indtræde som Examinander ved den polytekniske Lærestiftelse.

§ 11.

Den ved Kongelig Resolution af 6te Mai 1850, bekendtgjort under 13de s. M., anordnede Afgangsexamen ved Skolerne og den tilsvarende Prøve ved Universitetet for Privatistjer afholdes sidste Gang i Marts 1873, fra hvilken Tid Studentexamen indtræder i Overensjæmmelse med nærværende Lov.

§ 12.

Af de Midler, som blive til Raadighed ved Medtæggelsen af de fornævnte 2 lærde Skoler og ved de andre lærde Skolers Indskrænkning til et fireaarigt Kursus, vil der ved Finantsloven kunne bevilges Understøttelse til saadanne private Skoler i Provindsjerne, som bibringe deres Elever en Undervisning, der mindst svarer til den lærde Skoles Optræksprøve.

Trin i Skolen deles i to Afdelinger, den ene overveiende sproglig-historisk, den anden overveiende mathematisk-naturvidenskabelig.

§ 2.

Skolen inddeles i sex etaarige Klasser, saa at et fuldstændigt Skolekursus er beregnet paa 6 Aar. Den nuværende 7de Klasse omdannes til to etaarige Klasser. Skolernes nuværende nederste Klasse inddrages ved Udgangen af Skoleaaret 1871--72, den næstnederste ved Udgangen af Skoleaaret 1872--73.

I Skoler, hvor Elevantallet i de to øverste Klasser tilsammen ikke overstiger 20, kan Ministeren bemyndige Rektor til midlertidig at samle dem i een Klasse.

§ 3.

Undervisningen beregnes paa, at et fuldstændigt Skolekursus gennemgaaes i en Alder fra det fyldte 12te Aar til det fyldte 18de Aar. Optagelsen i Skolens nederste Klasse kan dog ske med det fyldte 11te Aar. Ingen kan optages i en højere Alder, end at det fuldstændige Skolekursus kan være tilbagelagt med det fyldte 20de Aar. Undtagelse fra disse Regler kan Skolens Rektor bevilge.

§ 4.

Undervisningsfagene ere: Modersmaalet, derunder indbefattet Oldnordisk (og Svensk), Lyst. Fransk, Engelsk, Latin, Græsk, Religion, Historie, Geografi, Arithmetik, Geometri, Regning, Naturhistorie, Naturlære, Tegning med geometrisk Tegning og Skrivning samt desuden Sang og Gymnastik.

Den egentlige Skoletid til samtlige Fag og Øvelser, Sang og Gymnastik alene undtagne, maa ikke udgjøre mere end 30 Timer.

§ 5.

I Skolens fire nederste Klasser er Undervisningen overveiende fælles for samtlige Disciple i hver Klasse. For de Elever, der bestemme sig for den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, bortfalder Græsk, og for de Elever, der bestemme sig for den sproglig-historiske Retning, bortfalde geometrisk Tegning og Naturlære. Efter Undervisningsministerens Bestemmelse kan et af de levende Sprog gjøres til et valgfrit Fag.

Den ved Udgangen af 4de Klasse afholdte Aars- eller Hovedexamen giver, naar den er bestaaet med et vist Pointsantal, som nærmere bliver at fastsætte af Ministeren for Kirke- og Undervisningsvæsenet, samme Afgang til højere Undervisningsanstalter og Fagexamina som Afgangsexamen af højere Grad for Realdisciple og den almindelige Forberedelsexamen ved Universitetet af samme Grad.

§ 6.

I Skolens to øverste Klasser deles Undervisningen i et sprogligt-historisk og et mathematisk-naturvidenskabeligt Kursus, saaledes at Latin, Græsk og Naturlære blive særskilte Fag i det førstnævnte, de mathematiske Discipliner med geometrisk Tegning og Naturlære samt, hvor Omstændighederne tilstede det, et Afsnit af Naturhistorien særskilte Fag i det sidstnævnte Kursus, hvorimod Undervisningen vedbliver at være fælles i Modersmaalet, derunder Oldnordisk (og Svensk), Fransk og Historie.

I de to øverste Klasser kan der frit vælges mellem Engelsk og Lyst. Undervisningen er fælles for de Disciple, der vælge samme Fag.

Afgangsexamen for begge Afdelinger af øverste Klasse afholdes ved selve Skolen. Den er dels skriftlig, dels mundtlig.

De skriftlige Opgaver ere:

for alle Examinander: to Opgaver i Dansk,

og særlig: for dem, der underkaste sig sproglig-historisk Examen: en Oversættelse fra Latin til Dansk og en Oversættelse fra Dansk til Fransk,

og for dem, der underkaste sig matematisk-naturvidenskabelig Examen: mindst to matematiske Opgaver.

Forordningerne ved den mundtlige Prøve bestemmes ved kongelig Anordning.

§ 7.

Enhver, der har bestaaet Afgangsexamen, har Ret til at indskrives som akademisk Borger ved Universitetet.

De, som have taget den sproglig-historiske Afgangsexamen, have, efter at have bestaaet den almindelige filosofiske Prøve ved Universitetet, Afgang til at indstille sig til de forskjellige Fakultetsexamina ved samme.

De, som have bestaaet den matematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen, have Afgang til umiddelbart at indtræde som Examinander ved den polytekniske Lærcanstalt samt til ved Universitetet, efter at have underkastet sig den filosofiske Prøve, at indstille sig til de under det matematisk-naturvidenskabelige samt under det filosofiske Fakultet hørende Prøver, til statsvidenskabelig Examen og lægevidenskabelig Embedsexamen. For at kunne indstille sig til den theologiske eller den fuldstændige juridiske Embedsexamen, ville de have at underkaste sig en Tillægsexamen ved Universitetet, henholdsvis i Latin og Græsk, og i Latin, om hvilke Prøver de nærmere Bestemmelser ville være at give ved kongelig Anordning.

§ 8.

Ved Metropolitanskolen, Sorø lærde Skole, Odense og Aarhus Kathedralskoler bliver den fornævnte Deling af Undervisningen at iværksætte, efterat nærværende Lov er traadt i Kraft, saaledes, at der ved disse Skoler snarest muligt indrettes et fuldstændigt dobbelt Skolekursus med dertil hørende Afgangsexamina. I de øvrige Skoler derimod vil Undervisningen i de to øverste Klasser indtil videre, saalænge Betingelserne med Hensyn til Discipeltal og økonomiske Forhold ikke ere tilstede for der at have et Dobbeltkursus, være at indskrænke til den ene Retning, i hvilken Henseende Kirke- og Undervisningsministeriet bemyndiges til efter Forholdene ved de enkelte Skoler at tage den nærmere Bestemmelse.

§ 9.

Bestyrerne af de private Skoler, der igjennem et tilstrækkeligt Antal Klasser gennemføre Undervisningen i samme Omfang og til samme Grændse, som de offentlige lærde Skoler, og i det Ringeste for de tre sidste Skoleaars Vedkommende i det Hele slutte sig til den for de offentlige lærde Skoler gjældende Undervisningsplan, kunne, efter samme Regler som hidtil, enten for deres hele Bestyrelsestid eller paa et vist Aaremaal, af Kirke- og Undervisningsministeriet erholde Tilladelse til under den Kontrol, som af bemeldte Ministerium bestemmes, at afholde samme Afgangsexamen, som de offentlige lærde Skoler, enten saavel i den sproglig-historiske, som i den matematisk-naturvidenskabelige Retning, eller, naar de ønske det, alene i den ene Retning.

§ 10.

Den ved kongelig Resolution af 6te Mai 1850, bekendtgjort under 13de s. N., anordnede Udgangsexamen ved Universitetet bortfalder samtidigt med, at Udgangsexamen afholdes første Gang ved Skolerne i Overensstemmelse med nærværende Lov. De, som efter den Tid ønske at indskrives ved Universitetet, efter at være forberedte ved Privatundervisning, have at underkaste sig Udgangsexamen for Studerende enten ved en offentlig lærd Skole eller ved en Privatskole, der har Tilladelse til at afholde Udgangsexamen. Forinden maa de dog have bestaaet en Prøve i de Fag, som for den Retning, hvori de agte at tage Udgangsexamen, afsluttes i Skolen inden Oprykningen i den næstøverste Klasse. De kunne selv vælge, ved hvilken Skole de ønske at tage Examen, dog vil den enkelte Skoles Forpligtelse til at modtage Privatister være at indskrænke til et bestemt Antal. De nærmere Regler herom gives af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Hvorefter alle Bedkommende sig have at rette.

Givet paa Amalienborg, den 1ste April 1871.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian R.

(L. S.)

C. Hall.

Forinden de nødvendige Bestemmelser om Lovens Gjennemførelse kunde tages, tilstillede Ministeriet samtlige Rektorer under 12te Juli 1871 konfidentielt følgende Rundskrivelse:

„Ej end jeg havde haabet inden Feriens Indtræden fuldstændig at kunne meddele Skolerne de nærmere Bestemmelser angaaende Gjennemførelsen af Loven af 1ste April d. N. om Undervisningen i de lærde Skoler, har det dog under Sagens Behandling i Ministeriet vist sig, at det neppe vil blive muligt at naa Maalet til den ovennævnte Tid, saameget mindre som en Del af Sagen kræver en efter forudgaaet Behandling i Statsraadet afgiven allerhøieste Resolution, og Ministeriet saaledes, om det ogsaa kunde have afsluttet sine egne Forarbejder, ikke er Herre over Tiden for Sagens endelige Afgjørelse.

Af Hensyn hertil har jeg i Erkjendelse af, hvor vigtigt det maa være Skolerne i ikke ganske saa Punkter allerede nu at kjende, hvorledes Lovens enkelte Bestemmelser af Ministeriet tænkes bragte til Udsjævelse, ikke villet unblade aldeles konfidentielt at meddele nedenstaaende Oplysninger om saadanne Punkter, i hvilke Ministeriets Bestemmelse allerede er fattet, og som, om de ogsaa mulig ville blive optagne blandt de Hans Majestæt til Afgjørelse forelagte Punkter, dog ere af en saadan Natur, at der om deres Afgjørelse paa den af Ministeriet paatænkte Maade ikke kan ventes at opstaa nogen Tvivl.

Disse Punkter ere følgende:

Udgangsexamen i den ny Skikkelse holdes første Gang ved Udgangen af Skoleaaret 1874—75.

Fjerde Klases Hovedexamen med den samme ved Lovens § 5 tillagte Næstvirkning afholdes første Gang ved Udgangen af Skoleaaret 1872—73.

Lovens Bestemmelser om Indskrænkningen af Undervisningstiden til 30 Timer ugentlig træde fra Begyndelsen af Skoleaaret 1871—72 ikkun i Kraft for de 5

nederste Klasser og fra Begyndelsen af hvert af de følgende Skoleaar 1872—73, 1873—74 og 1874—75 for respektive 6te og 7de Klasse's to Afdelinger, saaledes at med Begyndelsen af Skoleaaret 1874—75 de 30 Timer indføres ogsaa i Skolernes øverste Klasse.

Fra Begyndelsen af Skoleaaret 1871—72 bortfalder Græsk for alle Disciple i nuværende 4de (ny II) Klasse, ligesom ogsaa for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling i nuværende 5te (ny III) Klasse, hvor derimod Naturlære indtræder.

Fra Begyndelsen af Skoleaaret 1871—72 bortfalder ligeledes Latin og Engelsk i nuværende 2den Klasse, hvor Fransk indtræder, forsaavidt dette Sprog hidtil har været udsat.

I samtlige Skoler bliver fra Begyndelsen af Skoleaaret 1871—72 Timeplanen at ordne saaledes, at i 5te (ny III) Klasse Valget mellem de to Retninger (o: Undervisning i Græsk eller Naturlære) staa Disciplene aabent.

Da den Kommission, som har været samlet for at drøfte Sagen, har forelagt Ministeriet en Timeplan, som viser, hvorledes Fag og Timefordelingen antages at kunne ordnes indenfor 30 egentlige Timer i hver Klasse, medfølger et Exemplar af en saadan Plan*). Det er imidlertid en Selvsølg, at den ikke maa betragtes som en almindelig og ufravigelig Norm i dens Enkeltheder. Erfaringen og Forholdene i de enkelte Skoler kunne tværtimod foranledige fuldkommen berettigede Afvigelser, og herfor vil der i saa Fald saameget mindre være noget til Hinder, som de aarlige Fag- og Timefordelinger ligesom hidtil blive at forelægge Ministeriet til Approbation.

For de særlige Realklassers Vedkommende lader Sagen sig formentlig ordne saaledes, at Disciplene i disse kunne følges med I og II Klasse's Disciple i alle Fag undtagen selvsølgelig i Latin, hvilket Fags Timer da anvendes til Engelsk, geometrisk Regning og Lysk, og i III og IV Klasse med den mathematisk-naturvidenskabelige Afdelings Disciple. Medens Ministeriet herom forbeholder sig nærmere endelig Bestemmelse, vedlægges dog en af den nedsatte Kommission netop med den nævnte Ranke for Die udarbejdet Timeplan ogsaa for de fire Realklasser**), om hvilken imidlertid det Samme gælder, som ovenfor er yttret om Timeplanen for de lærde Skoler.

Lovgivnings- og almindelige administrative Bestemmelser, givne til Gjennemførelsen af Loven af 1ste April 1871 eller vedrørende den ved Loven indførte Undervisningsordning i det Hele.

Det er en Selvsølg, at der under dette Afsnit bliver at optage de Bestemmelser, som enten efter de i selve Loven (§§ 5, 6, 8 og 10) tagne Forbehold skulde gives eller senere af Ministeriet selv ere tagne til Fuldstændiggjørelse eller nærmere Forstaelse af denne i Enkelthederne.

Men desuden er der, efterat Loven var udkommen, givet ny Bestemmelser med Hensyn til Erhvervelsen af akademisk Borgerret ved Universitetet og Udgangen til de enkelte Fakultetsstudier ved Universitetet, hvilke Bestemmelser, om de vel nærmest høre under Universitetets Omraade, dog staa i en saa uadskillelig Forbindelse med den

*) Herom nærmere nedenfor.

**) Ligeledes.

ved Loven indførte Undervisningsordning i det Hele, at de ikke lade sig forbigaa ved den samlede Fremstilling af de Foranstaltninger, der ere trufulde ifølge den i Loven foregaaende Reform af Skoleundervisningen. Da disse Universitetet nærmest vedkommende Bestemmelser allerede have fundet deres udførlige Dntale i Universitetets „Aarbøger“, vil Meddelelsen her indskrænke sig til blot at gengive selve Bestemmelserne med Henvisning til „Aarbøgerne“, forsaavidt angaar de Bestemmelserne forudgaaende Forhandling. I Overensstemmelse med denne Forbemærkning ville følgende almindelige Bestemmelser, der ere udfomne enten som Kongelige Anordninger eller Bekjendtgjørelser fra Kirke- og Undervisningsministeriet, her blive hver for sig at omhandle*).

Kgl. Anordning af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler med dertil hørende Runtskrivelse fra Ministeriet af 9de s. M.

Bekjendtgjørelse af 9de August 1871 om Ferier ved de lærde Skoler.

Bekjendtgjørelse af 1. Dato om Karaktergivningen m. v. i de lærde Skoler, med dertil hørende

Bekjendtgjørelse af 1ste Juni 1875 om en Tillægsbestemmelse angaaende Karakterberegningen ved de lærde Skolers Afgangsexamen.

Bekjendtgjørelse af 29de August 1873 om Afholdelse sidste Gang af Afgangsexamen for Studerende og den samme forudgaaende præliminære Prøve efter den gamle Form.

Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876 om den for Privatister anordnede Prøve i Afslutningsfagene ved de lærde Skolers fjerde Klasse's Hovedexamen m. v.

Kgl. Anordning af 15de Juni 1877 angaaende en Forandring i Religionsundervisningen i de lærde Skoler.

Kgl. Anordning af 1ste Juli 1872 om en Tillægsexamen ved Universitetet, henholdsvis i Latin og Græsk og i Latin for dem, som ville indstille sig til theologisk eller fuldstændig juridisk Examen efter at have taget den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen i Henhold til Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler.

Bekjendtgjørelse af 22de Mai 1874 om Indretning af en Tillægsexamen i dobbelt Retning for Erhvervelse af akademisk Børgerrret ved Kjøbenhavns Universitet uden Afgangsexamen ved de lærde Skoler.

Kgl. Anordning af 25de Juni 1875 angaaende Kvinders Afgang til at erhverve akademisk Børgerrret ved Kjøbenhavns Universitet, med dertil hørende

Bekjendtgjørelse af 28de Juni 1876 om en Afslutningsprøve i Religion for kvindelige theologiske Studerende ved Kjøbenhavns Universitet.

Kgl. Anordning af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler.

Da Loven af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler i flere Retninger til sin Gjennemførelse krævede nærmere Bestemmelser, som vilde være at optage i Kongelig Anordning, anfaa Ministeriet det nødvendigt at lade et Udvalg af Skolemænd og Undervisningskyndige tage alle herunder hørende Spørgs-

*) De Realundervisningen i de lærde Skoler vedkommende Bestemmelser vilde finde deres Plads i et særligt Afsnit nedenfor.

maal og Detailpunkter under Overveielse. Til denne Hensigt bleve Rektorerne ved Odense Skole (Henrichsen), Sorø Skole (Freyder), Aarhus Skole (Lund), Aalborg Skole (Forchhammer), Horsens Skole (Birch), Bestyreren af Haderslev Læreres Skole, Professor Ehrige, Overlærer Kragh og Professor Steen ved Skrivelse af 10de Mai 1871 anmodede om at sammentræde med Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, samt Departementschefen og Departementssekretæren ved Ministeriets 2det Departement i en Kommission, hvilken senere Professor Holten efter særlig Opfordring af Ministeriet tiltraadte.

Ministeriets ovennævnte Skrivelse, hvori Hovedpunkterne for Kommissionens Arbejde nærmere bleve fremsatte, var ordlydende følgende:

„Da Gjennemførelsen af Loven af 1ste April d. A. om Undervisningen i de lærde Skoler kræver nærmere Bestemmelser, dels om Skolernes og Undervisningens Indretning i den ny Skikkelse, dels om Overgangen fra den nuværende Tilstand til den fremtidige, anser Ministeriet det nødvendigt, at et Udvalg af Skolemænd og Undervisningskyndige sammentræder for at drøfte de forskellige Spørgsmaal, der frembyde sig, naar hine Bestemmelser skulle gives, og for at gjøre detaillerede Forslag til den positive Anordning af Enkelthederne, baade med Hensyn til Undervisningsplanen og Examensfordringerne, som det ifølge Loven paahviler Ministeriet at drage Omsorg for. Til Vejledning ved Forhandlingerne herom skal Ministeriet fremhæve de Hovedpunkter, hvori Loven efter sit eget Indhold trænger til supplerende administrative Bestemmelser, og tillige, dog blot som en foreløbig Udtalelse, meddele sin Opfattelse af de Steder i Loven, om hvis rette Forstaaelse der kan være Tvivl, eller om hvilke en Meningsyttring allerede her vil være nødvendig fra Ministeriets Side, for at der ikke under de forestaaende Forhandlinger skal savnes de fornødne Udgangs- eller Holdningspunkter for de Detailforslag, der, som nødvendige for den hele Ordning, maatte være at udarbejde af Udvalget. Tillige skal Ministeriet med Hensyn til de forskellige administrative Bestemmelser, der ville komme til at danne Supplementet til Loven, tilføje de Bemærkninger, som Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, efter en foreløbig Overveielse af hele Sagen har fremsat i en Ministeriet meddeelt Overføgt over de Spørgsmaal og Punkter, der fordrer Afgjørelse, forinden Loven bringes til Anvendelse.

Ved Inddragelsen af den lærde Skoles to nederste Klasser vil det ikke kunne undgaaes at anordne en Prøve for Optagelsen i Skolens nederste Klasse, ved hvilken der fordres et bestemt Maal af Kundskab og Færdigheder. Hidtil er der kun forlangt de rent elementære Færdigheder, hvortil ogsaa en vis Dvelse i Rettskrivning kan regnes, men slet ingen egentlig Kundskab i noget enkelt Fag. Saadan Kundskab maa efter Undervisningsinspektørens Uttringer nu fordres, for at ikke et for stort Arbejde skal paabyrdes den med to Klasser afkortede Skole, og den maa fordres i et saadant passende begrændset Omfang og i en saadan Tilgængelsesform, at den virkelig udgjør et Grundlag, hvorpaa der kan bygges. Der maa fastsættes et Maal, hvilket neppe i de enkelte Fag kan ske uden Hensyn til bestemte Bøger, og Optagelsesprøven maa holdes strengt i Hensind hertil. Naamlig udhæver Undervisningsinspektøren, at der maa kræves antagelig Sikkerhed i Rettskrivningen af Modersmaalet og i de almindelige grammatikalske Begreber med tilhørende Terminologi, indsvet ogsaa paa et fremmed Sprog (Lyst), hvori Færdighed i det Almindeligste af Formlæren og nogenlunde Overføttelsesfærdighed maa være tilegnet. Der maa kræves et bestemt Sprog og et bestemt Pensum af Arbeidet. Hertil føjer Undervisningsinspektøren endvidere, som Prøvnings-

gjenstande, praktisk Regnefærdighed, en Overfugt over hele Geografien efter en kortere Lærebog og en foreløbig Overfugt over Verdenshistoriens vigtigste Begivenheder samt Bibelhistorien i kort Begreb. Hvad der om Optagelsesprøven vedtages, bliver da tilføjede bestemmelser for Undervisningen i de to nederste Klasser (hidtilværende 1ste og 2den) i Skoleaaret 1871—72 og i den ene af dem (hidtilværende 2den) i Skoleaaret 1872—73. Undervisningsinspektøren anser det for at være Spørgsmaal underkastet, om de Skoler, der hidtil have fundet det rigtigt at begynde med Latin i 2den Klasse, skulle have Ret til at fordrø det Vigtigste af den regelmæssige Formlære i Latin lært forud for Optagelsen.

En af Udvalgets første Opgaver vil det være, at udarbejde en Lektionsplan paa det Grundlag, som er givet ved Lovens §§ 4, 5 og 6. Herved opstaar der Spørgsmaal saavel om den Følgeorden, hvori de enkelte Fag (navnlig Oldnordisk, geometrisk Tegning og Naturlære) skulle indtræde i Undervisningen, som om Anvendelsen af den særlige Forskrift i § 5 om Valgfriheden med Hensyn til et af de levende Sprog.

Med Hensyn til det Oldnordiske antager Undervisningsinspektøren, — og Ministeriet tror deri at kunne give ham Medhold — at Undervisningen i dette Fag først bør begynde i 5te Klasse for ikke at besvære Mellemklasserne. I Henseende til de for de enkelte Retninger særlige Fag anser Ministeriet det rigtigst, at der, for ikke at føre Lævelingen længere ned i Kursen end nødvendigt, først i 3die Klasse begyndes med Græsk — hvorved man desuden lettere vilde kunne tilveiebringe en vis Lighed i Arbejdet for begge Retninger — og at paa den anden Side for de Disciple, der bestemme sig for den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, geometrisk Tegning indtræder i 3die og Naturlære i 4de Klasse, saa at et fuldt Fællesskab bevares i 1ste og 2den Klasse.

Religionsundervisningen antager Ministeriet helt at burde bortfalde i 5te og 6te Klasse.

Med Hensyn til det valgfrie Sprog kan der efter den Stilling, der ved Lovens § 6 er foreskrevet det franske Sprog, ikke være Tale om Frilagelse for dette. Skulde det altsaa tillades et Valg, maatte det være imellem Engelsk og Tysk. Men herved vilde det Valg anteciperes, som i Lovens § 6 henlægges til 5te og 6te Klasse, og det vilde desuden medføre Nødvendigheden af i Mellemklasserne at give Undervisning i alle de tre levende Sprog ved Siden af de to gamle for den ene Række Disciple, hvilket Ministeriet finder utilraadeligt. For at undgaa disse Ulemper anser Ministeriet det rigtigst ikke at gjøre Brug af den i Lovens § 5 til Ministeriets Bestemmelse overladte Valgfrihed, men derimod at fastsætte, at Undervisningen i Engelsk skal udsættes til 5te og 6te Klasse, hvor det tillades Disciplene at gjøre Valget imellem (Fortsættelsen af) Tysk eller Engelsk. Særligt forstaar Ministeriet Bestemmelsen i § 6 2det Stykke saaledes, at det ikke ved denne er forment Disciplene at læse baade Tysk og Engelsk, hvorfor dette ved Lektionsplanen bør gjøres muligt.

Ved den Mars- eller Høvedegamen, som bliver at afholde ved Udgangen af 4de Klasse, bliver der for de Fag, der afflutes med denne Klasse, at bestemme, hvad der skal præteres. Da Disciplene i 5te Klasse have Valget mellem at fortsætte og begynde paa Engelsk, antager Ministeriet, at Tysk maa henregnes til de Fag, der afflutes ved Udgangen af 4de Klasse. Naturhistorie betragter Ministeriet ogsaa som affluttet ved Udgangen af 4de Klasse, uagtet Lovens § 6 omtaler et Afsnit af Naturhistorien som særligt Fag i 5te og 6te Klasse, idet Man, da Fagets Optagelse ved Loven er betinget af „at Omstændighederne tillade det“, anser det for en Selvfølge,

at det ikke skal være Prøvningsgjenstand ved Afgangsexamen. Med Hensyn til hvad der skal fordres i Latin har Undervisningsinspektøren bemærket, at det ikke maa være for knapt afmaalt i Omfang, om det end i Henseende til Læsestoffets Vægtstørrelse bør være af lettere Art (Dvid, en Bog af Virgil i Poesi, ikke Horats, af den saakaldte filosofiske Læsning kun meget lette Stykker). Desuden mener Undervisningsinspektøren, at, naar den latinske Stilprøve bortfalder ved Afgangsexamen ogsaa for den sproglig-historiske Retning, bør en let Stilprøve, der sikker Indøvelsen af Syntaxen som Grundlag for Forstaelsen, finde Sted ved Hovedexamen ved Udgangen af 4de Klasse.

I Forbindelse med Forslaget til det Pointsantal (Lovens § 5), som skal være opnaaet for at bestaa den omtalte Aarsexamen med samme Retsvirkning som Afgangsexamen af høiere Grad for Realdisciple, bliver det at underlæste særlig Overveielse, om der, som Betingelse for Opflyttelsen i 5te Klasse, skal fastsættes en Minimums-Karakter for de Fag, der afflutes med denne Examen, hvilket Undervisningsinspektøren anser aldeles nødvendigt.

Efter Lovens § 6 kræves der ni Bestemmelser om, hvad der skal opnaas og ved Afgangsexamen fordres for begge Retninger i ethvert Fag ved den mundtlige Prøve, til hvilke Bestemmelser maa føies Regler om Examenens Afholdelse overhovedet og navnlig om Karakterberegningen.

Om Maalet for Fordringerne har Undervisningsinspektøren særligt bemærket, at Omfanget af Læsningen maa udvides i Latin (især da Stilprøven falder bort), og at kursorisk Læsning maa indtage en større Plads ved Siden af det større Pensum, der læses og repeteres. Derhos mener han, at, uagtet Stilprøven i Latin falder bort, maa Indøvelse, ogsaa skriftlig, af Sprogformen, baade grammatisk og fraseologisk, vedblive, og ved Examen mundtlig kunne opgives Sætninger til Oversættelse paa Latin. I Græsk antager han, at der ikke vil kunne udrettes synderlig mere end hidtil, dog at Læsningen af Homer og af historisk Indhold bør gjøres fyldigere. Med Hensyn til Oldnordisk bør der efter hans Mening gives en Bestemmelse for, hvad der skal læses (almindelig Oversigt over det Bigtigste af de regelmæssige Bøyningsformer med Anvisning til Læsning af nogle faa lette Sagastykker), og i Henseende til Svensk forstaar han Loven saaledes, at det maa overlades Lærerne i nogle faa Timer (8—10) at gjøre Disciplene opmærksomme paa de mest fremtrædende Forskjelligheder imellem Svensk og Dansk og værne dem til at overvinde det Fremmedartede under Læsningen ved Hjælp af en Ordbog. Spørgt maa, efter Ministeriets Skjønne, Optagelsen af det Oldnordiske i Undervisningen forudsætte Nødvendigheden af en mundtlig Prøve i Faget ved Afgangsexamen.

Med Hensyn til de i Lovens § 6 foreskrevne skriftlige Examensopgaver indtræder en synderlig Inkonsekvens derved, at fransk Stil kun er fastsat for den ene Række Disciple, medens Undervisningen i Sproget er fælles for begge Rækker Disciple i 5te og 6te Klasse. Men da Loven har optaget Fransk som Fællesfag for begge Retninger af Undervisningen i 5te og 6te Klasse, forekommer det Ministeriet derunder at være forudsat, at Sproget ved Examen skal behandles lige for begge Rækker af Disciple, saa at der ikke synes at være nogen væsentlig Betænkelse ved at optage fransk Stil som Examensfordring ved Afgangsexamen i begge dens Former. Særlig maatte det tages under Overveielse, om Brugten af en dansk-fransk Ordbog kan tilstedes under Prøven.

Ifølge den udtrykkelige Bestemmelse i Lovens § 8 indskrænker Indretningen af det dobbelte Skolekursus sig for Liden til 4 navngivne Skoler, og som Følge heraf

vil de øvrige Skolers Undervisning midlertidig kun være at anlægge paa den ene Retning. Af Hensyn hertil forekommer der Ministeriet at være Anledning til at tilslade de Disciple, som ønske at indstille sig til Afgangsexamen i den anden Retning, hvori Undervisningen ikke har været givet i Skolen, at melde sig til Optagelse i 5te Klasse i en af de Skoler, som have det dobbelte Kursus, mod at de selvfølgelig ved privat Undervisning have erhvervet sig den Kundskab, som dertil forlanges i de Fag, som ere særlige for den Retning, hvori de agte at tage Afgangsexamen. Heraf følger da igjen, at en Discipel i en Skole med dobbelt Kursus, som har fulgt den ene Retning indtil en vis Klasse, maa kunne gaa over til den anden Retning, forsaavidt han ved privat Undervisning skaffer sig den fornødne Kundskab i de Fag, han hidtil ikke har lært i samme Omfang eller overhovedet ikke har lært. I begge Tilfælde maa Overgangen fra en Retning til en anden kun ske ved et Skoleaars Begyndelse. Et Spørgsmaal er det imidlertid, om det kan tillades den Discipel, der allerede har gennemgaaet 5te Klasse, at gaa over til en anden Retning i 6te Klasse, eftersom der i denne Klasse vil være for meget for ham at indhente.

Med Hensyn til Sværkattelsen af Delingen bestemmer Lovens § 8, at den skal ske snarest muligt. Medens det vel vilde være det Simpleste og Naturligste at indføre den ny Undervisningsplan succesfult fra neden af, saaledes at Afgangsexamen i den ny Form først blev at afholde i 1877, maa Ministeriet dog erkjende det for ønskeligt at fremskynde Indførelsen af den ny Ordning, for, saasnart det kan ske, at faa Undervisningen igjennem hele Skolen givet efter samme Plan. Det maa imidlertid anses som aigjort, at de Disciple, der nu eller ved Skoleaarets Udgang indtræde i 7de Klasse, maa fuldende deres Skolekursus i den gamle Form. Derimod tror Ministeriet med Undervisningsinspektøren, at Delingen allerede fra næste Skoleaars Begyndelse kan indtræde i 3die (5te) Klasse. Disciplene i denne Klasse ville, forsaavidt de ikke sidde over, om 2 Aar (Midsummeren 1873) rykke op i den delte 5te Klasse, hvormed altsaa den ny Form vil indtræde i denne Klasse, saa at Afgangsexamen i den dobbelte Skikkelse vil kunne afholdes første Gang i 1875. Et Spørgsmaal er det, hvad der skal bestemmes for næste Skoleaars Vedkommende om 4de (6te) Klasse. De deri ved Examen i Aar indtrædende Disciple have i to Aar læst Græsk og deres mathematisk Undervisning har ikke været anlagt paa at afsluttes i Midsummeren 1872 for dem, der ville gaa den sproglig-historiske Vej. Undervisningsinspektøren tør imidlertid ikke nægte Muligheden af ogsaa i denne Klasse i næste Skoleaar at lade Delingen indtræde, hvorved den allerede i Midsummeren 1872 vil foregaa i 5te Klasse og Afgangsexamen i den dobbelte Skikkelse kunne afholdes i 1874.

Et Hovedpunkt ved den fremtidige Undervisningsplan er endelig den hidtilværende ved de lærde Skoler indførte særskilte Realundervisnings Stilling, naar den ny Ordning træder i Kraft. De særskilte Realklasser vare med velberaad Du forbigaaede i Ministeriets Lovforslag og ere ogsaa ganske holdte udenfor Loven. Ved Lovforslagets Udarbejdelse har Ministeriet forudsat, at den særskilte Realundervisning, hvor den nu er indført, maa kunne beholdes i Skolerne, ogsaa hvor det dobbelte Undervisningskursus indføres, og Ministeriet forventer derfor, at det af Udvalget vil blioe nøie overveiet, hvorvidt dette overhovedet er anbefaleligt, og hvorledes i fornødent Fald den særskilte Realundervisning lader sig indpasse i Lektionsplanen for den tvødelte Skole. Undervisningsinspektøren antager vel, at den særskilte Realundervisning kan beholdes i de Skoler, hvor kun det sproglig-historiske Kursus gennemføres, men at derimod de

færlige Realklasser ikke kunne bestaa i de Skoler, i hvilke begge Kursus eller kun det mathematisk-naturvidenskabelige indføres. Spørgsmaalet er efter hans Mening om man i Klasserne 1—4 i den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling ved Siden af dem, der modtage denne Afdelings fulde Undervisning, vil modtage ikke studerende Disciple, bestemte til ikke at gaa længere end til 4de Klasse og dennes Hovedexamen, i hvilket Fald han ikke skjønner, at der for dem kan gives en saadan paa Realafgangsexamen af den høiere Grad beregnet Undervisning (i Engelsk, i Naturlære til Afslutning med 4de Klasse) som nu.

Idet Ministeriet med disse Bemærkninger anmoder N. N. om at sammentræde i et Udvalg med D'Her. . . . haaber man, at der heri vil findes en saa tilstrækkelig Angivelse af Sagens Hovedpunkter, at Udvalgets Medlemmer derved ville se sig istand til forinden Mødet at gennemarbejde Sagen saaledes, at Ministeriet enten ved Mødets Slutning eller senest inden anstundende St. Hansdag kan modtage Udvalgets Betænkning om Sagen i det Hele, og i Forbindelse dermed Udkaft til en Petitionsplan, foruden detaillerede Forslag til Optagelsesprøven og til de Examensfordringer med dertil hørende Karakterberegning, som skulle optages i en kongelig Anordning.

Ministeriet anser det ønskeligt, at Udvalget samles her i Staden umiddelbart efter Pinseserien, Onsdagen den 31te d. M. Kl. 12 om Formiddagen, i Universitetsbygningen, hvor et Lokale vil blive anvist til Mødested.

Ministeriet tilføjer, at Undervisningsinspektøren har lovet at ville deltage i Forhandlingerne, og at der under Dags Dato er tilstillet samtlige Rektorer og Bestyrere af de lærde Privatskoler et Afstryk af denne Skrivelse med den Anmodning, at de umiddelbart ville tilstille Udvalget de Bemærkninger, som de for deres Vedkommende maatte have at fremsætte og ønske tagne med i Betragtning ved Udvalgets Forhandlinger.“

I Genhold til Slutningsbemærkningen i Mundskrivelsen blev der ved en Mundskrivelse af S. D. tilsendt de øvrige Rektorer ved de lærde Skoler og samtlige Bestyrere af de lærde Privatskoler et Afstryk af den ovenmeldte Skrivelse med en tilføjet Opfordring til dem om at tilstille den nedsatte Kommission de Bemærkninger, som de maatte ønske tagne i Betragtning ved dennes forestaaende Forhandlinger.

Denne Opfordring blev fulgt af samtlige Paagjældende med Undtagelse af Rektorerne ved Metropolitanskolen, Frederiksborg og Nykjøbing Skoler.

Fremdeles blev der tilstillet Kommissionen følgende til Ministeriet indkomne Andragender og Forespørgsler: et Andragende fra „Pædagogisk Selskab“ om Examenstidens Forandring; en Forespørgsel fra Odense Kathedralskoles Rektor om, fra hvilket Tidspunkt den ved Loven af 1871 Rektorerne givne Bemyndigelse til at meddele Aldersdispensation ved Disciplenes Optagelse traadte i Kraft; en Forespørgsel fra Rektor ved Rønne høiere Realskole om Skolens Stilling, naar Loven af 1871 gennemføres, og et Andragende fra Rektor ved Aalborg Kathedralskole om Tilløbelse til Oprettelse af en Forberedelsesklasse.

Af de efter Ministeriets ovenmeldte Opfordring i Løbet af Mai Maaned 1871 i særlige Skrivelser til Kommissionen indsendte Bemærkninger meddeles følgende Uddrag.

Koskilde Kathedralskoles Rektor (Hovelsen) fremsendte et Afstryk af det Afsnit af Koskilde Skoles Indbyggelseskrift til Aarsprøven i 1871, der indeholdt

de Bemærkninger, som han, efter Samraad med Lærerne, havde fremsat og ønskede tagne i Betragtning ved de forestaaende Forhandlinger.

Viborg Kathedralskoles Rektor (Lefolii) udtalte sig udførlig om Sagen. Foreløbigt bemærkede han i Almindelighed, at der forekom ham at være tvende Hovedhensyn, som ikke maatte tabes af Sigte ved den paagjældende Gjennemførelse.

Dels syntes der ham nemlig at være stor Fare for, at der i den ny lærde Skole vilde fremkomme en virkelig Overlæsselse i Mellemlasferne, idet paa den ene Side Undervisningen baade i Latin og Mathematik til det Tidspunkt, da Delingen indtræder, altsaa til Udgangen af den tilkommende 4de Klasse, maatte være bragt til en ordentlig Afslutning, og paa den anden Side den ved Loven fastsatte Indskrænkning af Skoletimernes ugentlige Tal i Virkeligheden ikke havde stort at betyde, fordi det stod til at antage og maatte erkjendes for rigtigt, at Gymnastikundervisningen herefter vilde blive udvidet, saa at Tiden til Hjemmearbejdet vilde enten slet ikke blive større eller dog kun meget lidt større, medens Aftorningen i Skoletimernes Tal let vilde kunne volde, at Veiledningen blev mindre omfattende og mindre fyldig.

Dels troede han, at der ved Gjennemførelsen maatte lægges alvorlig an paa at undgaa ethvert Stik af Forkjærlighed for den hidtilværende Skoleordning med dens Hovedsag og af Uvillie mod de Fag, der enten helt aj ny bragtes ind i Skolen eller herefter i det Mindste delvis vilde faa større Betydning. Det Sidste var jo egentlig kun Tilfældet med de mathematisk-naturvidenskabelige Fag for den bidhørende Grens Vedkommende, men her var Faren mindre, da 5te og 6te Klasse vilde afgive rigelig Tid til Arbejde i disse Fag. Større var den derimod ved det ny Fag, det Oldnordiske. Vel havde han aldeles ikke kunnet gaa med dem, der havde virket for en særegen nordisk-historisk Gren af den lærde Skole. Thi dels kunde han ikke betragte den gamle nordiske Literatur som tilstrækkeligt Grundlag for en fyldig Almendannelse; dels troede han ikke, at den historiske Videnskabs Behandling, som denne for Tiden var, vilde gjøre dette Fag tjenligt til paa Skolens høiere Trin at optages i synderlig større Omfang end hidtil. For Oldnordiskens Vedkommende maatte han imidlertid baade holde det for i sig selv rigtigt at optage Kjendskabet til den nordiske Fortid, dens Sprog og Literatur i et ikke alt for stort Omfang, og heri se det eneste Middel til at give den ny Ordning, den lærde Undervisning vilde faa, en saadan Stilling overfor Krav, der hidtil have gjort sig bestandig stærkere og stærkere gjældende og rimeligvis ogsaa vilde gjøre det herefter, at det med Rimelighed kunde ventes, at det ikke vilde blive et alt for kort Tidsrum, hvori den lærde Skole i dens ny Skikkelse vilde faa No til at udvikle sig og leve sit Liv uden at anfægtes af idelig gjentagne Bestræbelser for fornyet Omdannelse.

Med Hensyn til Enkeltheder ytrede han om Optagelsesprøven, at det forekom ham at maatte bestemt fastholdes, at, hvad der krævedes til denne, kun maatte være af en saadan Art, at det med Sandhed kunde siges at føre til almindelig Skoledannelse og ikke til nogen særegen videnskabelig eller lærd Fagdannelse; Forberedelsen til Indtrædelse i en lærd Skole maatte kunne ske i almindelige Skoler. Lovens Mening med Inddragelsen af de to nederste Klasser i den lærde Skole vilde ikke ske Fyldest, saafremt det skulde blive en Nødvendighed alle Begne at oprette egne Skoler, der blot skulde stille sig det til Opgave at forberede til den lærde Skole og ikke skulde kunne optage Disciple, der havde et andet Maal for Øie. Derfor kunde han paa

ingen Maade holde det for rigtigt eller tjenligt enten at ville paatvinge alle Skoler, fra hvilke der vilde kunne afgaa Disciple til en lærd Skole, Fag, de ellers ikke vilde optage blandt deres Undervisningsmidler, eller at ville binde dem for stærkt med Hensyn til Valget af de Lærebøger, de skulde bruge. I Virkeligheden vilde saadanne stramme Baand ogsaa i de fleste Tilfælde være betydningsløse. De lærde Skoler vilde i den tilkommende 1ste Klasse i langt større Omfang end hidtil komme til at modtage Disciple fra Hjemmet og den private Forberedelse i Hjemmet lod sig i Virkeligheden langt vanskeligere binde med stramme Baand end Undervisningen i en Forberedelsesskole. Selv om Forberedelsen kunde komme til at ske efter samme Bøger, vilde Privatlærernes forskellige Fremgangsmaade ved den forberedende Undervisning dog hos Børnene frembringe en Uensartethed, der i Virkeligheden havde langt Mere at sige end den, der fulgte af Brugen af forskellige Bøger. Dels fordi det i sig selv vilde være urigtigt at binde Forberedelsen med meget stramme Baand, dels fordi dette, om man virkelig troede at burde gjøre det, dog virkelig vilde være væsentlig uden Frugt og Betydning, derfor burde Fordringerne i de forskellige Fag væsentlig indskrænke sig til at angive Omfanget af den Kundskab og Færdighed, der skulde være erhvervet, og Henvisningen til bestemte Bøger helst helt undgaaes. Naar det endelig vel maatte forskrives, at det skulde tages alvorlig med Optagelsesprøven, maatte det dog erindres, at de virkelige Forhold alligevel jævnlig gjør det til en Umulighed at afvise en eller anden Discipel, selv om han i et eller et Par Fag fattedes en Del for at kunne fyldestgjøre Fordringen. Den eneste, virkelig paalidelige Borgen for en samvittighedsfuld Optagelsesprøve laa tiljids i vedkommende Læreres og Bestyrers Personlighed. Optagelsen burde kun være afhængig af de prøvende Læreres almindelige Domme om Drengens Kundskabsstrin og navnlig om hans aandelige Udvikling og Modenhed i det Hele taget, i Forbindelse med et samvittighedsfuldt Hensyn til de tilstedeværende Forhold.

Hvad Fordringerne i de enkelte Fag ved Optagelsesprøven angik, da lod der sig slet ikke kræve nogen naturhistorisk Kundskab, men kun et almindeligt Kjenndskab til Dyreveriget. I Geografien maatte fordres et almindeligt topografisk Kjenndskab til samtlige Verdensdele. For Historiens Vedkommende var det derimod hans Overbevisning, at den yngre Barnealder baade er lidet stillet til og daarlig tjent med at faa en skematisk Oversigt over hele Historien, som senere skulde udfyldes, hvorimod han vilde tilraade at kræve et paa Fortælling bygget Kjenndskab til Hovedbegivenhederne i Fædrelandets Historie til efter Tordenskjolds Tid, maaske desuden blot med Tilføjelse af Begivenhederne 1801, 1807, 1848—50 og 1864, samt et lignende Kjenndskab til Oldtidens og Middelalderens Hovedbegivenheder. I Regning maatte være naaet fuldstændig Sikkerhed i de fire Regningsarter i benævnte og ubenævnte Tal med Brøk samt Dygtighed i at regne lette Regulatortrykker. I Lyse burde der foruden i den regelrette Bøining prøves i et vist Tal Oktavsider, som opgaves som læste. Med Hensyn til Latinen, da vilde han, af de ovenfor fremsatte Hensyn til Forberedelsesskolernes Bestaffenhed, meget alvorlig tilraade, ikke at tillade nogen Skole at kræve nogen samhelst Kundskab deri; i dette Stykke syntes det ogsaa at være rimeligt, at alle Skoler bleve stillede ens.

For at gjøre det muligt at overse Undervisningens Gang og Udvikling gennem Skolen, fremsendte Rektor et Udkast til en Fag- og Timefordeling, som han tænkte sig denne kunde blive og hvorom han bemærkede Følgende: Han sluttede sig i det Hele til, hvad der i Ministeriets Skrivelse var udtalt om Fagenes Følgeorden og

Indtrædelsestid. Kun var der to Fag, hvormed dette ikke var Tilfældet. Dels kunde han ikke se nogen bedre Maade at bruge en Del af den Tid paa, som det i 3die Klasse blev muligt at anvende til særlig Undervisning for Realsluderterne, end ved at lade Naturlære indtræde der. Dels kunde han ikke anse det for rigtigt, at den, der afgik fra Skolen med sin almindelige Dannelse fuldt affluttet, skulde savne alt Kjendskab til Kirkehistorien. Derfor havde han i 5te og 6te Klasse henlagt en Time ugentlig til Undervisning i Religion, saa at det var hans Mening, at denne ene Time skulde bruges til en væsentlig foredragende Fremstilling af Kirkehistorien, der nærmest vilde være henvist til at omhandle Dogmehistorien. Derhos maatte han anse det for rigtigt, at Skolen, ligesom hidtil for Realisternes Vedkommende, saaledes herefter ogsaa for de studerende Disciple, affluttede Undervisningen i dette Fag med Konfirmationsalderen, altsaa med Udgangen af 2den Klasse. Den Tid, der kunde vindes ved enten helt eller delvis at udelade Religionsundervisningen i 3die og 4de Klasse, maatte anvendes til Mathematik og Tegning eller blot til et af disse Fag og da helst det sidstnævnte. Skrivningen syntes ham at ville blive endnu vanskeligere stillet efter den ny Ordning. Efter den Alder, hvori Indtrædelsen i 1ste Klasse vilde ske, kunde der neppe være Tale om nogen egentlig Undervisning i Skrivning; ethvert Barn vilde ved sin Optagelse alt have lagt sig en vis Haand til, i det Mindste en vis Form for sine Bogstaver. Undervisningen vilde altsaa i 1ste og 2den Klasse i det Høieste kunne værne ham af med en Uorden, han maaske kunde være kommen i Bane med; men dette vilde Skolen ligesaa godt kunne udrette ved et bestemt ordnet Tilsyn med de skriftlige Arbeiders ordentlige Udførelse, saa at en Fagundervisning i Skrivning kun vilde give et meget ringe Udbytte i Forhold til den Tid, der maatte anvendes derpaa. Hvis ikke Loven udtrykkelig nævnte Skrivning blandt de Fag, hvori Skolen skal give Undervisning, vilde han derfor helst undlade at optage dette Fag i Skolen. Om Naturhistorien bemærkede han, at saafremt der til dette Fag stilledes samme Fordringer som hidtil, saa vilde 2 Timer ugentlig i 1ste—4de Klasse kun være tilstrækkelige under den Forudsætning, at der, som ovenfor omtalt, krævedes nogen Kundskab deri ved Optagelsen. Yderligere tilføjede Rektor nogle Bemærkninger om det Timeantal, han ved Timeplanudkastet havde tillagt de enkelte Fag.

I Henseende til, hvad der maatte kræves til Oplykningsprøven ved Udgangen af 4de Klasse, udtalte han sig udførligt om den latinske Stil saaledes: „Det er min Mening, at det for hele vor Skoles Undervisning, særlig dens Sprogundervisning, er en god og glædelig Ting, at Loven nu har afflattet den latinske Stil som Gjenstand for Afgangsexamen, og jeg vilde holde det for endnu bedre og glædeligere, om denne Stil ogsaa kunde blive afflattet som Undervisningsmiddel. Som saadant og kun som saadant er det jo nemlig den fastholdes af dem, der i den almindelige dannede Verden føre Ordet for dens Bibeholdelse, og ikke fordi den lærde Skoles Disciple virkelig ville faa Brug for den deri erhvervede Færdighed i deres senere Liv. Man ser da i denne Stil en Dvælse for Lærningen, som man tror, vanskelig vil kunne undværes; man mener, dens Affkaffelse vil volde Uklarhed og Usikkerhed, Mangel paa Skarphed og streng Nøjagtighed i Tanken og dens Beværgelse. Selv har jeg ogsaa en Gang forsvaret den af denne Grund, den Gang nemlig, da jeg offentlig tog Ordet under Skolestriden for en halv Snes Aar siden, men det kan jeg ikke gjøre nu. Det er min Overbevisning, at for at den virkelig skulde kunne tjene dette Siemød, maatte der være Mulighed for at naa langt større Fuldkommenhed deri, end jeg i en lang Aarrække har set naaet. I det Høieste kunde jeg sige, at

den kan vænne de Unge til at tænke ved hvert enkelt Ord, han nedskriver, og det særlig over den Form, han giver det efter dets Forbindelse med Talens andre Dele. Men der er efter min Overbevisning Fare ved, at dette i altfor stort Omfang bliver til Bane. Det kan ikke blive uden Indflydelse paa den skriftlige Brug af Modersmaalet. Og der vil det da hæmme Tænkens fri Bevægelse under Skrivningen, idet den drages til at gjøre netop Ordets og Sætningens Form til Gjenstand for sin Opmærksomhed, istedetfor frit at gaa sin Gang i Fortrøstning til, at den klare Forestilling og Tænke nok af sig selv klæder sig i et klart Sprog. Men jeg anser det fremdeles for urigtigt og farligt at fastholde Noget som Gjenstand for Skolens Virksomhed blot af den Grund, at det skal være et godt og tjenligt Undervisningsmiddel. Livets Krav paa den Enkeltes kraftigste Medvirkning i hver Retning, hvori han er egnet til at virke, gjør sig nuomstunder stærkere gjældende end tidligere, ogsaa indenfor den Kreds af Samfundet, hvis Ungdom gennemgaar en lærd Skolebannelse. Og det vil nu langt mindre end før kunne lade sig gjøre at fastholde blandt Ungdommens Opførelsesmidler Noget, der ikke giver den Unge et virkeligt Indhold, som han har Brug for i Livet — en Sætning, jeg dog ikke vil udtale uden udtrykkelig at være mig imod at beskylbes for Materialisme eller Sligt. Den latinske Stils Brug i Skolen skriver sig da i Virkeligheden ogsaa fra den Tid, da Latinen var den lærde, den hele boglig dannede Verdens Meddelelsesmiddel. Den Gang var det mere end en Ære at kunne skrive godt Latin, det var en Nødvendighed. Men nu er det ikke mere saa. Og i Virkeligheden har jeg da ogsaa saa godt som aldrig set det opnaaet i Skolen, at en Discipel virkelig kom til at skrive en god latinsk Stil, i alt Fald ere de, der have bragt det dertil, kun eneستاende Undtagelser; i latinsk Stil er jo virkelig den Karakter god, der i ethvert andet Skolefag betragtes som ringe eller i det Højeste som middelmaadig. Men det maa uundgaelig virke svækkende paa hele Skolens Kraft, at det staar sig saaledes med et af dens Fag, navnlig naar det stilles som et Hovedfag. Og selv om nu Maalet naas, om en Discipel virkelig bringes til at skrive en latinsk Stil, der betragtes som god, er det virkelig Latin, han skriver? Nei, det er ikke Latin sagde En af vore Lærere forleden Dag; det er en Forbindelse af latinske Ord til Sætninger efter nogle enkelte af de for det latinske Sprog gjældende Love. Han mente, der bliver ingen latinsk Tone i Sproget. Men det maa jo fremdeles af enhver Sagkyndig indrømmes, at den latinske Sprogbrug aldrig har været bunden af de stramme Baand, den latinske Stil nu bindes med. Vil man i en latinsk Afgangsstil tilføje Sætningen: *credo, quum vidisset, qvi homines in hisce subselliis sederent, qvæsisse o. s. v. (Cic. Sex. Rosc. 59) eller: jussurunt simulacrum jovis facere majus et in excelso collocare atque . . . convertere (Cic. Cat. III. 20) eller: qvi nisi exeunt . . ., scitote hoc . . . futurum (Cic. Cat. II. 23); vilde man ikke her bestemt kræve exierint? for ikke at tale om saadanne Ting som quum med Konjunktiv i Betydningen „hver Gang“. Sproglæren røber selv, hvor langt det end er fra, at det virkelige levende Sprog, endog blot som Skriftsprog, har ladet sig binde af de stramme Baand, idet den taler om de mange Former for Ord og Ordforbindelser, der „ofte“ findes eller „ogsaa ofte“ eller „ogsaa“; jeg kunde godt sige, at det er den glædelige Omstændighed, at vi have faaet en virkelig god latinsk Sproglære, der har gjort det til en Urnødvendighed at skrive latinsk Stil i Skolen. Hvad maa en tænkende Discipel bømme om et Skolefag, hvori man stempler som Feil, hvad han selv idelig finder hos de Forfattere, hvis Sprog prides som Mønster for ham? Og hvis han virkelig ikke har saa megen Frihed i sin Tænke, at han i sit Hjerte kommer til at*

stille sig i Modsetning til de Fordringer, den latinske Skole stiller til ham, hvis han virkelig godvillig underkaster sig Fordringen uden at nære nogen Tvivl om dens Berettigelse, da giver hele dette Forhold ham et falskt Syn paa et Sprogs Væsen; han kommer til at se Sproglærens Regel som staaende over Sproget, og forsaavidt han spørger om Regelens Grund og Kilde, saa bliver det Tanken, Logikken, han kommer til at se som saadan; han søres ligesvem til den falske Forestilling om Logikken som Sprogets Lov og Rettefner, og denne Forestilling overfører han da ogsaa paa sit eget Modersmaal, ogsaa dette vil han binde i Regelens Baand, Regler, som dels ere mere eller mindre selvskabte, dels mere eller mindre umiddelbart overførte fra Latinen, som for ham kommer til at staa som det fuldkomneste Sprog. Svad jeg hidtil har udtalt, er Anstuelser, som man udenfor Skolen stadig hører udtale som Forsvar for den latinske Stil. I Skoleverdenen selv forsvare man den derimod nu i Almindelighed dermed, at den skal være uundværlig for at støtte og indøve Sproglæren. Er det virkelig saaledes? Jeg kan paa ingen Maade tro det. Stilen fører med sig, at man ved Sprogundervisningen i Skolen kræver af Disciplen eller søger at hjælpe ham til Evnen til at kunne danne Formerne selv, saavel det enkelte Ord's Former som Formerne for Ordforbindelserne, Sætningerne. Men dels opnaas denne Evne aldrig i Skolen i noget Maal, der svarer til den Lid og Kraft, der anvendes derpaa, Skolen kan aldrig fordre og fordrer i Virkeligheden aldrig Andet eller Mere end en let Stil i et fremmed Sprog, og selv denne Fordring fyldestgøres kun daarlig. Dels behøves der for at kunne læse et fremmed Sprog kun Evne til at kunne kjende Formerne og forstaa deres Betydning, saavel Ordformernes som Sætningsformernes. Og at dette fuldkomment lader sig naa, uden at dermed følger Evnen til at kunne danne dem, det har egen Erfaring lært mig paa en saadan Maade, at jeg for mit Vedkommende stoler fuldt og fast paa Rigtigheden deraf, — egen Erfaring baade ved Sprog, jeg efter min Skoletid paa egen Haand har søgt Kjendskab til, og ved den Undervisning i Oldnordisk, jeg i en længere Karrække har givet Disciple i øverste Klasse, først i Odense og siden her i Viborg. Forøvrigt giver selve den daglige Undervisning i Skolesprogene rigelig Leilighed til at finde den fremfattede Sætning stadfæstet, naar man først en Gang har faaet Diet aabnet for dette Forhold. Derimod ligger for hele Skolens Sprogundervisning, selv i de Sprog, hvori der ingen Stil kræves eller skrives, den Anstuelse til Grund, at for at kjende et Sprogs Former er det nødvendigt ogsaa at kunne danne dem, og for at naa dette Maal, anvender Skolen et stort Maal af Lid og Kraft, som den efter min fulde Overbevisning kunde spare og anvende paa en bedre og mere frugtbringende Maade. Overhovedet medfører Skolens nuværende Sprogundervisning, saaledes som denne paa alle Punkter er dannet efter Latinundervisningen, og som denne igjen er paavirket af Kravet paa en Stil, at Sprogets saakaldte Formlære, Bøyningsrækkerne med deres regelrette og uregelrette Ling, komme til at staa som Hovedsagen ved et Sprog; og dette vil dog ingen sprogforstandig Mand holde for rigtigt eller godt. — Saafremt jeg nu her har formaat at udtale min Mening tydelig, vil vistnok selv den, der ikke kan dele den, nu klart kunne se, hvorfor jeg maa anse det for rigtigt og glædeligt, at Loven nu har affaattet den latinske Stil som Gjenstand for Afgangsprøven. Men af samme Grund maa jeg ligesaa fuldt holde det for rigtigt ikke at fassætte den som Gjenstand for Dtrykingsprøven ved Udgangen af 4de Klasse. Her skulde efter den høitærede Undervisningsinspektørs Mening kræves en let Stilprøve. Men allerede dette Krav vil efter min Overbevisning virke skadelig paa Undervisningen og formindske dennes

fande Udbytte. Dertil kommer, at med det knappere Timetal, der herefter kan tilstaa Latinen, vil det falde saameget vanskeligere paa Skolen at affe den Tid, der er fornøden, for at der kan blive arbeidet med tilbørlig Kraft paa Stilen. Derfor, medens ved det omtalte Lærermøde et Par af Skolens yngre Lærere holdt paa den lette Stil i Skolens Mellemklasser, saa udtalte ogsaa Overlæreren som sin Mening, at saafremt der i de nævnte Klasser kun kunde tilstaa 6 Timer ugentlig til Latinen, saa burde Stilen bortfalde. Fremdeles vil netop det, at den daglige Skoletid bliver kortere, i det Mindste i Begyndelsen uundgaelig medføre forøget Hjemmearbejde for Disciplene; dette bør vel ikke ske, men der hører i det Mindste overmaade stor Aarsvaagenhed til at undgaa det. Skal da Skoletidens Afskøring ikke virke tvertimod Hensigten dermed og volde forøget Arbejde for Børnene, saa maa den latinske Stil ikke gøres til noget Hjemmearbejde. Der kræves jo desuden herefter fransk Stil, som maa blive til Hjemmearbejde, vistnok allerede i Mellemklasserne, og ligeledes kommer Dvølsen i skriftlig Oversættelse fra Latin vistnok til at begynde i 4de Klasse, maaske endog i 3die. Altsaa, skal der endelig skrives latinsk Stil, saa bør denne blot være en Exempelstil, som skrives paa Skolen, et saakaldt Extemporale, og Prøvestilen bør heller ikke være Andet end en Exempelstil. Men er nu det, der vindes herved, virkelig den Kraft værd, der anvendes derpaa? Er jeg virkelig i en Bidsfarelse, naar jeg tror, at selve Overhørelsen i Oversættelse, saavel af forhen læste Stykker som ex tempore, giver en langt bedre Leilighed til at prøve Disciplens Dygtighed i Sprog-læren baade ved selve Oversættelsens Bestaenhed og ved ligesvem grammatiske Spørgsmaal? Er der noget pædagogisk Spørgsmaal, hvorom jeg har en Mening, jeg for mit eget Bedkommende stoler paa og ikke kan Andet end fastholde som rigtig, da er det dette. Saa meget desmindre kan jeg altsaa antage det for rigtigt at ville anvende et Slags mundtlig Stilprøve ved Afgangsprøven selv eller at kræve Stilefrevningen fortsat i 5te og 6te Klasse".

Hvad selve Omfanget af det læste Latin angik, da gjorde, efter Rectors Mening, Hensynet til at undgaa Overlæselse i Skolens lavere og Mellemklasser det nødvendigt ikke at stille Fordringen for høit; der burde paa ingen Maade kræves mere, og skulde der skrives Stil, maatte der endog kræves mindre, end der hidtil er læst til Udgangen af 6te Klasse. Desuden maatte den Omstændighed, at der nu ved Dprykningsprøven skulde examineres ikke blot i hvad der er læst i det sidst tilbagelagte Aar, men ogsaa i hvad der er læst i de tidligere Klasser, bevirke, at man snarere formindskede end forsøgede Fordringerne. Man maatte maaske hellere stille ringere Fordringer til Omfanget af det læste, og saa allerede her ved Prøven høre i et ikke forhen læst Stykke af en af de letteste Forfattere. Hvad de andre Fag angik, som ved Udgangen af 4de Klasse affluttedes enten for alle eller for en Del Disciple, da vilde han for Mathematiken foreslaa, at heri krævedes, hvad der hidtil er blevet krævet til den ved Stolerne afholdte Realafgangsprøve af høiere Grad. At der forøvrigt ved denne Dprykningsprøve i de for alle eller nogle derved affluttede Fag (Latin, Lyss, Geografi, Naturhistorie, Arithmetik, Geometri) fastsættes et gennemsnitligt Lavmaal af Karakterer, hvis Opnaelse fattes som Betingelse for Opflytning i i 5te Klasse, maatte betragtes som rigtigt og nødvendigt.

Hvad Karaktergivningen selv angik, da maatte han saavel ved Dpryknings- som ved Afgangsprøven holde det for rigtigt, at Censorerne vel havde Lov til at bruge Krediedel, men at selve Fag- eller Specialkaraktererne skulde være hele og til Sammenregning bestemtes med Berdier saaledes, at Afstandene voxe efter en geometrisk Pro-

gressjon (8, 7, 5, 1, ÷ 7, ÷ 23). Som Hovedkarakterer ved Afgangsprøven vilde han stemme for kun at bruge „Bestaaet“ og „Bestaaet med Udmærkelse“, saa at Bærdien for den først nævnte sættes midtvejs mellem g. og tg., og hvis Fagkarakterernes Tal blev ulige, da med 1 tg. flere end g.

Med Hensyn til Formen for Prøvernes Afholdelse, da vilde han meget ønske, at der foruden Undervisningsinspektørens Kontrol kunde indføres en gjensidig Censur mellem Skolerne.

Angaaende Maalet for Fordringerne i de enkelte Fag ved Afgangsprøven nærede han stor Tvivl om, at Skolen herefter i statarisk Læsning i Latin og Græsk vilde kunne naa synderlig videre, end den hidtil havde naaet. For Latinens Vedkommende opstod forøvrigt her det Spørgsmaal, om der ved Afgangsprøven atter skulde høres i de samme Stykker, som havde været opgivne til Dprykningsprøven, et Spørgsmaal, hvilket han for sit Vedkommende maatte besvare benægtende. Efter den Erfaring, han selv havde haft Leilighed til at gjøre om, hvorvidt det var muligt at naa i Oldnordisk, antog han, at naar dertil ugentlig brugtes 2 af de til Modersmaalet henlagte Timer i 2 etaarige Klasser, saa vilde der kunne naas prosaisk Læsning i et Omfang, svarende til Naaf den Helliges Saga, men det maatte tillades at forbigaa Sagaernes Vers, og han vilde antage det for rigtigt at tilstede en Formindstelse i det nævnte Omfang, naar der i Stedet derfor læstes nogle af de lettere Eddasange. Ogsaa Svensk syntes det ham burde læses i noget videre Omfang. Disciplene burde dog blive kjendte med de mest fremtrædende svenske Digtere og læse saa meget Prosa, at man kunde holde en Prøve, hvorved man lod dem oplæse et historisk fortællende Stykke eller et fortællende Digt og derefter lod dem mundlig og frit gjengive Indholdet deraf paa Dansk. Dette vilde ogsaa i anden Henseende være en god Prøve paa deres Udvikling. I Mathematik vilde han foreslaa, at Fordringen ved Afgangsprøven for Realstuderne stillede lige med Fordringen ved den mathematiske Udgangsprøve til den polytekniske Lærestanstalt. Efter dernæst bestemte at have angivet, hvorledes han tænkte sig det burde stille sig ved Afgangsprøven med Hensyn til Fagkaraktererne og deres Beregning, bemærkede han om den Maade, hvorpaa det i Ministeriets Skrivelse omtaltes at skulle gjøres muligt for en Discipel, som alt havde modtaget en Del af den blot for den ene Gren af Skolen appassede Undervisning, at gaa over til den anden Gren, at det viste sig, at man kun havde tænkt sig de efter Tvedelingen anordnede Lempelser iværksætte i de Skoler, i hvilke Tvedelingen fuldstændig indførtes, for 3die og 4de Klasse Vedkommende, saa at i de to nævnte Klasser i de Skoler, der kun skulde afholde den klassisk-historiske Afgangsprøve, alle Disciple skulde læse Græsk, og derimod dette Sprog slet ikke læses i de Skoler, der skulde holde Afgangsprøve for Realstuderne. Efter hans Opfattelse var dette ikke Lovens Mening. I Lovens § 1 siges der, at Tvedelingen skal indtræde paa et vist Trin og ikke paa to, og i § 6 hedder det, at i Skolens to øverste Klasser deles Undervisningen o. s. v. Heri laa, syntes det ham, at Loven egentlig kun tænkte sig Tvedelingen indført ved Begyndelsen af 5te Klasse, saa at altsaa det, at de vordende Realstuder i 3die og 4de Klasse fritoges for Græsk, blot kom til at staa som en særlig Lempelse og Lettelse for dem. Han kunde ikke forstaa Loven anderledes, end at den havde villet gjøre det muligt for alle studerende Disciple i 3die og 4de Klasse i enhver Skole at kunne faa den til deres fremtidige Bestemmelse svarende Undervisning, og han maatte derfor mene, at alle Skoler i 3die og 4de Klasse burde give Undervisning

baade i Græsk og i de i Stedet derfor for vordende Realstuderter bestemte Fag. Ellers vilde det for mange Forældre blive en Nødvendighed at sende en Søn bort fra Hjemmet 2 Aar tidligere end han kunde tro, Loven havde tilsigtet. Mente man ikke at kunne gaa ind herpaa, saa maatte det vel anses for rigtigt, at den Optagelsesprøve, en Discipel maatte underkaste sig, for at han skulde kunne gaa fra en Skole over til en anden og der gaa videre ad en Vej, han ikke havde kunnet følge i den første, kun kom til at omfatte det eller de Fag, hvori han ikke havde kunnet faa fornøden Undervisning i den første, saa at han altsaa havde maattet bøde paa Manglen ved Privatundervisning. Det havde jo dog hidtil været en almindelig Vedtægt imellem Skolerne, naar en Skole efter afholdt Aarsprøve havde erklæret en Discipel moden til at indtræde i en vis Klasse, at da den anden Skole, hvortil han gik over, uden Optagelsesprøve satte ham i denne Klasse.

Overgangen til den ny Ordning mente han, at der var langt overveiede Grunde for at fremskynde saa meget som det lod sig gjøre uden afgjort Skade for Grundigheden. Overgangstiden vilde blive meget svær, hvilket han udførligt paaviste ved at fremstille Forholdene ved den af ham bestyrede Skole.

Spad den særlige Realundervisning angik, udviklede han sluttelig sine Grunde for at beholde den som saadan, uagtet Loven havde gjort det muligt at undvære den ved de lærde Skoler.

Nibe Kathedralskoles Rektor (Bendtsen) indskrænkede sig til at fremsende et Forslag dels til Fag- og Timefordeling i en Skole med sproglig-historisk Retning alene, til hvilket var søiet nogle ganske korte Anmærkninger, dels til Optagelsesprøven til Skolens 1ste (nederste) Klasse.

Randers lærde Skoles Rektor (Whitte) bemærkede, at medens han med Glæde og Fortrøstning kunde gaa ind paa Loven i dens Helhed, var der et Punkt, hvori han, hvis det paa nogen Maade var muligt, kunde ønske en Forandring bevirket. Dette var den Bestemmelse, hvorefter Undervisningen skulde deles alt i 3die Klasse og Græsk bortfalde for nogle, Naturlære for andre Disciple. De, der skulde søge Dannelsens Grundpunkt i de mathematisk-naturvidenskabelige Fag, vilde have saa mange Timer hertil i 5te og 6te Klasse (ca. 18 ugentlig), at de ikke behøvede nogen særlig Forberedelse i 3die og 4de Klasse, men snarere vilde komme i Forlegenhed med Tiden, da Omfanget af det Læste dog ikke kunde gaa ud over den Grændse, Alderen selv naturlig afstak. De Studerende (i den gamle Betydning: Jurister og Læger) kunde ikke undvære Græsk, naar de skulde kaldes videnskabeligt dannede (man tænke sig blot Lægens Nomenklatur: Therapi, Osteologi o. s. v.).

En Optagelsesprøve behøvede, efter hans Mening, ikke at fastsættes for Skolernes Skyld, thi de vare alt vante til at bedømme Modenheden til forrige 3die, nu første Klasse; men for de ny Disciples Forberedelses Skyld vilde dette blive nødvendigt. Efter at have nærmere angivet Fordringerne ved Prøven, bemærkede han, at selv om man ikke vilde forlange Forundskaber i Fransk, syntes det dog nødvendigt, at Fransk begyndtes i 1ste Klasse, navnlig for at Græsk kunde begynde i 2den, som hidtil. Han anbefalede, at Religion — ligesom for Realisterne — bortfaldt ved Konfirmationsalderen, saaledes at Skolen blot forberedede til Konfirmationsundervisningens sædvanlige Tidspunkt 3: til Udgangen af 2den Klasse.

Da det kun var den mathematisk-naturvidenskabelige Linie, som i 5te og 6te Klasse, naar Omstændighederne tillode det, skulde have Naturhistorie, maatte derved navnlig

tænkes paa Mineralogi, som først kunde læres, efterat et femift Kursus var gennemgaaet; men det forekom ham da at være rigtigst, at Naturhistorie, saasnart ske kunde, optoges blandt denne Linies Afgangsfag.

Da der i 1ste—4de Klasse neppe kunde skaffes mere Tid til Latin end hidtil, vilde det læste og lærte Pensum ikke kunne blive større end hidtil, ja, vilde man paa dette Afslutningspunkt forlange latinist Stilprøve, vilde Tiden blive knappere end før til Læsningen af Forfattere, og det forekom ham, at man angreb Lovens Aand. Det Samme frygtede han ogsaa vilde blive Tilfældet, hvis der forlangtes Oversættelse mundtlig fra Dansk til Latin ved Afgangsprøven, ikke at tale om, at Prøven, som alt var besværlig nok nu, med 3 Examinationsdele, vilde blive yderligere besværet, naar en fjerde Del kom til, og denne skulde være nogenlunde grundig og omfattende. Derimod forekom det ham, at et vist Minimum i Færdighed og Sikkerhed i latinist Stil burde fordres ved Dprykningsexamen fra 5te til 6te Klasse.

Efter som Latinen (og Græffen) end ikke i de øverste Klasser kunde faa væsentlig flere Timer end nu, indsaar han ikke, at der kunde være Tale om at forsøge Kvantiteten af det statarist Læste; at der derimod kunde paa et Par ugentlige Timer læses meget kunstorist og erhverves en antagelig Færdighed i fri Læsning, havde han selv ved Erfaring overbevist sig selv og Andre om. Fulgtes den i Skrivelsen til de Mænd, der skulde raadslaa om Planens Udførelse, givne Anvisning, hvorefter Græff skulde udsættes til 3die Klasse, vilde der kræves en ikke ringe Anstrengelse for at fastholde det nu bestemte Maal.

Naar Enheden bevaredes i 1ste—4de Klasse, vilde der uden Vanskelighed kunne gaa Realdisciple ved Siden af disse som hidtil, og Skolens Plan vilde paa intet Punkt derved blive forstyrret, ei heller Klasserne opløste i Smaadele, og Endemaalet vilde ikke faa nogen forstyrrende Indflydelse herpaa.

Om Karakterberegningen havde han udtalt sig udførligt i Programmet for Randers lærde Skole for 1870, S. 47, og skulde ikke sige noget videre hertil.

Sluttelig meddelte han den Timeplan, hvorpaa han havde bygget som Grundlag ved de fremsendte Bemærkninger.

Rektor ved Herlufsholm lærde Skole og Opdragelsesanstalt, Lister, betragtede, da Principerne for den lærde Skoles ny Ordning vare fastslaaede i Loven og det ene gjaldt om deres Gjennemførelse i Enkeltighederne, Begyndelsen og Afslutningen, Fordringerne ved Optagelsesprøven og ved Disciplenes Afgang fra Skolen, som de vigtigste Punkter. Hvad da angik Disciplenes Optagelse i yngste Klasse, vilde der neppe kunne være Uenighed om det Nigtige i med Undervisningsinspektøren at kræve nogenlunde Sikkerhed i dansk Rettskrivning, praktist Regnefærdighed, en Overfigt over Geografien, Verdenshistorien og Bibelhistorien, hvortil formentlig maatte føies en begrændset, men sammenhængende Udsigt over Fædrelandets Historie; maasse blev det endvidere nødvendigt at fordre Kjendskab til Pattedyr og Fugle efter en kortfattet Lærebog. Med Hensyn til den danske Rettskrivning vilde det være heldigt nu at faa fastsat en ensartet Form for Skolerne (som da tillige kunde indøves i Forberedelsesaarene), dog — vel at mærke — saaledes, at de yderlig gaaende Reformbestræbelser holdtes ude*). Vanskeligere var Spørgsmaalet om, hvad

*) Han mindede her om nogle Ord af en høit anset Skolemand (afdøde Dr. Bojesen, i Fortalen til de romerske Antikviteter 1863): „Sovrigt bør man i denne Retning langsomt og varsomt stræbe efter sufte og regelrette Former, men ligesaa tidt her som i andre

der skulde fordres lært af fremmede Sprog. Ved Undervisningen af en almindelig begavet Dreng paa 10 Aar vilde der alt vise sig Trang til Systselskættelse med Sprog udenfor Modersmaalet. Det naturligeste til at begynde med var efter hans Overbevisning det engelske, ikke blot paa Grund af dets Overensstemmelse med vort Modersmaal i Former og Gloser, i Ordstilling og Ordfoining, men ogsaa fordi de eiendommelige Lyde, der skulde opfattes skarpt for at kunne gjengives, ere et ypperligt Middel til at vække og vedligeholde Barnets Opmærksomhed, og fordi Efterligningen af disse Lyde sker sikrest og lettest, medens Taleorganerne endnu have den barnlige Smidighed. Dette Sprog vilde imidlertid ikke blive en af de befalede Forudsætninger for at kunne træde ind i den lærde Skole; efter Ministeriets Skrivelse optoges det først paa Skolens øverste Trin til videre Behandling. Der krævedes altsaa et andet fremmed Sprog, som Drengen ved Optagelsen skal gjøre Rede for i et bestemt Omfang; thi at lade Disciplen begynde paa to ny Sprog i samme Klasse, hvoraf den naturlige Følge i de fleste Tilfælde vilde blive U sikkerhed og Forvirring i Mundskaberne, kunde han paa ingen Maade tilraade. Men hvilket da? Ubetinget foretrak han at kræve et begrændset Affnit af den latinske Formlære indøvet og lært efter en dertil indrettet Exempelsamling; der vilde herved være opnaaet et Grundlag ikke blot for den videre Fremgang i Latin, men ogsaa for Tillegnelsen af de andre Sprog, Disciplen ellers fik at gjøre med. Denne Undervisning i Latin skulde Drengen først have i det sidste Aar før Optagelsen i den lærde Skole. Men mente man, at denne Forberedelse i et Sprog, som skal læses af alle Disciple i den lærde Skole indtil Forgreningen indtræder, dog vilde blive for streng en Fordring, naar man saa hen til de Familier, hvor Undervisningen gives af en Lærerinde (thi de egentlige Forberedelses skoler vilde rimeligvis selv optage dette Pensum indenfor deres Omraade, naar det forlangtes i den lærde Skole), skjønnede han ikke rettere, end at Prioriteten maatte tilhøre det Sprog, der krævede megen Tid og megen Flid for at bringes til en saadan Bejiddelse, som Loven fordrede, nemlig Fransk. Tydsk burde læses i Skolen, ganske vist; men vore politiske Forhold siden 1864 havde fritaget os for den Forpligtelse at lære Sproget videre i Skolen end til at kunne forstaae, og dette kunde opnaas ved at lade det indtræde, selvsølgelig med behørig Kraft og et anseligt Timental (en Time-daglig) i den ny 2den Klasse. Sprogens Nættefølge vilde da blive før Optagelsen (Engelsk), Latin eller Fransk; i Skolen selv Fransk eller Latin, Tydsk, Græsk. Om det hensigtsvarende i at lade Latinen afgive Grundlaget for Skolens Sprogstudier indeholdtes der ogsaa en Antydning i den Ytring af Undervisningsinspektøren, at det mulig kunde tillades de Skoler, der hidtil havde fundet det rigtigt at begynde med Latin i 2den Klasse, at fordre det væsentligste af den latinske Formlære lært forud for Optagelsen. Hertil skulde han dog bemærke, at det formentlig vilde være nødvendigt at stille Fordringerne ens ved alle lærde Skoler, baade af Hensyn til Forberedelses skolernes Plan, og for at Forældrene kunde have Frihed i Valget af den Skole, de ville betro deres Børn.

Det andet Hovedspørgsmaal gjaldt Skolens Afgangsprøve. Loven havde nu flaaet fast, hvad han betragtede som et virkeligt Gode, at det var Skolerne selv, de samme Mand, som havde ledet Disciplenes Undervisning, der saa Ret til at fælde

---

Gænomener af det levende og bevægelige Sprog hensynsløst og ubetinget jage efter et abstrakt Regelmæssighed eller en siiv og stram Konsekvens.“

Dom om disses Landsmodenhed og Adkomst til at høre akademiske Forelæsninger. Hvad *Examensformen* angik, henviste han til et tidligere Forslag af ham i Anledning af Ministeriets Skrivelse (om en Examenskommission) af 6te Mai 1865, hvorved der kunde gives Skolerne „Leilighed til at anstille Sammenligning med Hensyn til Præstationerne og at vinde næriere Kjendskab til hinanden“ som et Bærn mod „Ensidighed, der saa let kunde udvikle sig, hvor en Skole arbejdede uden anden Forbindelse med de øvrige end den, som tilveiebragtes ved de aarlige Programmer og ved Undervisningsinspektørens Tilstedeværelse hvert andet Aar.“

Det forjente vistnok Paaskjønnelse, bemærkede han videre, at Undervisningsinspektøren, hvor det kan ske indenfor Lovens Grændser, stræber at bevare Kontinuiteten mellem det ny og det, som hidtil har bestaaet, forsaavidt dette endnu har Krav paa at opretholdes. Men var først Stilprøve i Latin falden bort som Fordring ved *Afgangsexamen*, troede han ikke man var berettiget til at fordre, at „skriftlig Indøvelse af den latinske Sprogform, grammatisk og fraseologisk“, skulde vedblive i overste Klasse (hvorimod mundtlige Stiløvelser vel kunde benyttes af og til). Efter hans Mening burde der læses mere end hidtil i de to øverste Klasser, men derimod ikke fordres opgivet saa meget af Forfatterne; Uvidelsen i Læsning vilde han hente navnlig fra Historikerne (særlig Tacitus) og Digterne (Ovids Forvandlinger, Elegikerne, Horats's Satirer), Indskrænkningen skulde ramme den saakaldte filosofiske Læsning, som han kun havde fundet lidet frugtbar for Skolens Standpunkt, naar man da ikke holdt sig til det rent grammatiske Udbytte. Et Stykke af denne Art istedenfor de nu forlangte 3 Bøger syntes ham tilstrækkeligt. Den større Fylde i Oldtidsstudiet vilde han søge naaet, dels ved den omtalte mere udstrakte Læsning udenfor det Opgivne, dels ved at gjøre det historiske Grundlag bredere, idet man atter optog, hvad der i de senere Aar havde været skudt tilside, Antikviteter og Literaturhistorie. Erindrede man, at Græsk, som skulde begynde et Aar senere end hidtil, og Fransk, hvori Disciplene skulde bringes en Del videre end nu, maatte aflægges med et rundeligere Timetal, og at Oldnordisk krævede Timer i hver af de to øverste Klasser foruden Dansk (og Svensk), Historie, Naturlære, Tysk eller Engelsk, blev den Part, Latinen fik af de egentlige Timer, ikke saa stor, at deri kunde ligge en Ojfordring til Uvidelse af den Forfattermasse, Dimittenden skulde opgive til Examen.

Med Hensyn til *Afgangsprøven* for dem, der have valgt den matematisk-naturvidenskabelige Retning, henviste han til en Betænkningen vedlagt Udtalelse af Matematiklæreren i Skolens øverste Klasser. I denne Udtalelse anfaas Reformen forfeilet, hvis Følgen heraf skulde blive, at Fordringerne i de matematiske Fag skulde styrkes, saa at de stilledes overensstemmende med de nuværende Fordringer til *Afgangsprøven* til den polytekniske Anstalt.

Om Tidspunktet for Aars- og *Afgangsprøvernes* Afholdelse maatte han gjentage, hvad han tidligere havde haft Leilighed til at udtale, at Sommer-tiden, Alt overveiet, dog blev den mest passende dertil, saavel af Hensyn til Universitetsaarets Inddeling, Censorerens Reiser, den lange Afbrydelse i Studeringerne, der indtræder ved Sommerferien, som og fordi Dinene lettere udholde de mange Timers sammenhængende Arbejde ved Solens end ved Lampens Lys. Ogsaa vilde i Regelen et langt mindre Antal af Disciplene ved Sygdom være forhindret fra at deltage i Examen om Sommeren end ved Foraars-tid. Men da Juli gennemsnitlig er vor varmeste Maaned, vilde det formentlig være rigtigst at lade den strengeste Arbejdstid falde en

14 Dage tidligere end nu, saaledes at Ferien gif fra 8de eller 10de Juli til samme Dato i August.

Til den skriftlige Prøve i Fransk ved Afgangsexamen vilde han anse det for rigtigst, at intet Vexikon benyttedes, men at derimod mindre almindelige Gloser og Vendinger, hvis slige forekom i Stilen, vare meddelte i Oversættelse paa det Blad, der forelagdes Dimittenderne.

Prøven i Latin ved Udgangen af 4de Klasse mente han, ligesom Undervisningsinspektøren, burde være dels skriftlig, bestaaende i en 1et Stil, der kunde godtgjøre, at den almindelige Del af Ordspøningslæren var tilbørlig indøvet, dels mundtlig, Overhøring i historisk Læsning, i Ciceros Taler og Udfnit af Ovids Forvandlinger, hvorimod Virgil og selv lettere Stykker af „det filosofiske“ forekom ham at frembyde for store Vanskeligheder for Disciple paa dette Stade, tilmed naar man fastholdt, at Timetallet til Latin i denne og de foregaaende Klasser vilde blive mere indskrænket end hidtil, fordi de 30 ugentlige Timer ikke maatte overskrides.

Endnu skulde han blot pege hen paa, hvad han tidligere havde udtalt om det Unsiklige i at indskrænke Hovedkaraktererne ved Afgangsexamen til „Bestaaet“ og „Bestaaet med Udmærkelse“ med Resultatet angivet i Points, der da tillige kunde tjene som Hjælpemiddel ved Bedømmelsen af Udkomst til Beneficier og Stipendier.

Bestyreren af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, Pio, fremsendte et detailleret Forslag til Forbringerne ved Optagelsesprøven og et Udkast til en fuldstændig Lektionsplan for Skolen uden at ledsage disse med nogen almindelig Udtalelse eller nærmere Begrundelse af Enkelthederne.

Bestyreren af Borgerdydskolen paa Kristianshavn, Helms, vilde aldeles se bort fra de mange særlige Punkter, om hvilke han ikke nærede Frygt for, at Udvalget jo vilde træffe en heldig Afgjøvelse, for saa meget desto bestemtere at udtale sig om det ene Spørgsmaal om Forbringernes Omfang til de to Hovedprøver ved Udgangen af 4de Klasse og ved Udgangen af 6te Klasse, da det var hans Overbevisning, at derpaa beroede Muligheden eller Umuligheden af at bringe noget Sundt og Godt ud af Loven, saaledes som den forelaa, og han med Ængstelse havde set, at Undervisningsinspektørens foreløbige Udkast stillede Forbringere i Udsigt, der efter hans Mening vilde gjøre den ved Loven tilføjede Ordning umulig.

Bed Udgangen af 4de Klasse, bemærkede han, skal der afholdes en Examen i alle Fag. Det Visse er, at der til denne Examen skal arbeides i mindre Tid end hidtil, da Maximum er 30 Timer om Ugen, et Timetal, hvortil Undervisningen neppe noget Sted hidtil har været indskrænket. Latin kan selvfølgelig først paabegyndes i 1ste Klasse, Græsk — efter Forslaget — i 3die. Intet Fag udskydes, men Fransk maa rimeligvis hele Veien have en ugentlig Time mere end hidtil. Kommer hertil, at Afslutningsprøven ved Udgangen af 4de Klasse i en Del Fag skal være en endelig Afslutningsprøve for Alle, Mathematik for dem, der ville være Studenter ad den klassiske Linie, og at denne Examen endelig skal medføre samme Act som Realafgangsprøven af høiere Grad, saa er det givet, at der i Mathematik ikke vil blive fordret mindre, men sandsynligvis mere, end der nu læses i Skolernes 6te Klasse. Det Visse bliver altsaa ikke blot, at Tiden bliver mindre, men at der paa nogle Fag, Mathematik og Fransk, vil blive anvendt mere Tid end hidtil. Hvis man altsaa vil forlange mere eller blot ligesaa meget i Latin og Græsk til Afslutningsprøven ved Udgangen af 4de Klasse, som der nu i Almindelighed læses i 6te Klasse, saa er den

Overbebyrdelse, som Loven særlig har lagt an paa at hindre, netop bleven gjort uundgaaelig. Men i Kundskrivelsen hedder det: „Med Hensyn til, hvad der skal læses i Latin har Undervisningsinspektøren bemærket, at det ikke maa være for knapt afmaalt i Omfang, om det end i Henseende til Lærestoffets Bestaffenhed bør være af lettere Art (Ovid, en Bog af Æneiden i Poesi, ikke Horats, af den saakaldte filosofiske Læsning kun meget lette Stykker). Endelig mener Undervisningsinspektøren, at en let Stilprøve, der sikrer Indøvelsen af Syntaxen som Grundlag for Forstaaelsen, bør finde Sted ved Hovedexamen ved Udgangen af 4de Klasse.“

At sætte en Prøve i latinisk Stil ind blandt det, der betinger Opflyttelsen i 5te Klasse, syntes ham bestemt at stride imod Lovens Aand og Ord, men asfæt herfra, antydede de citerede Ord af Undervisningsinspektøren, at han tænkte sig Fordringerne i Latin paa dette Punkt stillede høiere end til det, der nu sædvanlig læstes i 6te Klasse.

At Begyndelsen i Græsk opfattes til 3die Klasse, billigede han ubetinget. I denne Klasse kunde der altsaa endnu ikke være Tale om Forfatterlæsning. Hvis der i 4de Klasse kunde blive Plads til 5 Timer ugentlig, vilde man maa ske kunde naa at læse 1 Bog af Anabasis og 1 Bog af Homer.

Men selv om Fordringerne i Latin og Græsk ved Udgangen af 4de Klasse stillede saaledes:

i Latin: 1 Bog af Livius, 2 kortere eller 1 længere Tale af Cicero, 1 Bog af Virgil, i Græsk: 1 Bog af Anabasis, 1 Sang af Homer, saa vilde 4de Klasse endda under Trykket af en Examen med afgjørende Betydning i alle Fag, med Fordringer, større end nu i Fransk og i Mathematik — og dertil kortere Tid — blive et sikkert Sted for Overbebyrdelsen, thi paa flere Punkter vilde der blive lagt paa, men kun paa et vilde der blive taget fra, nemlig paa Tiden.

Han var derfor overbevist om, at endogsaa de ovennævnte, tilfyneladende saa maadeholdne, Fordringer i Latin og Græsk endnu burde yderligere ned sættes, med mindre der kunde findes et andet Punkt, hvor det vil blive muligt at tilveiebringe en Lettelse af virkelig Betydning.

Maar han saaledes ansaa det for umuligt uden at overbebyrde Disciplene at gjøre Loven fyldest paa anden Maade end ved at sætte saa moderate Fordringer i Latin og Græsk til Afslutningsprøven ved Udgangen af 4de Klasse, at de stillede noget lavere end til det, der nu i Almindelighed læstes i 6te Klasse, saa fulgte deraf ligesaa bestemt, at det var umuligt at sætte Fordringerne i Latin og Græsk til det, der skulde være læst og repeteret inden den endelige Afgangsprøve, høiere end til det, der hidtil var fordret. Det var nemlig afgjort, at Timetallet i Latin i 5te og 6te Klasse ikke kunde blive større end hidtil, snarere mindre, da Fransk og endnu et (maa ske to) nyere Sprog samt Æslandsk tilfammen vilde lægge Beslag paa mindst 7 (maa ske 9 à 10) ugentlige Timer, medens der kun indvændtes 4 ved at opgave Mathematiken. Det var sikkert ikke Undervisningsinspektørens Mening, at Latin skulde læres slettere end hidtil. Derfor havde tilstrækkelig Borgen i Undervisningsinspektørens Udtalelse: „At uagtet Stilprøven i Latin falder bort, maa Indøvelsen, ogsaa skriftlig, af Sprogformen, baade grammatikalisk og fraseologisk, vedblive“ og „ved Examen kunne mundtlig Sætninger opgives til Overfættelse paa Latin“. Ikke desto mindre mente Undervisningsinspektøren „at kursorisk Læsning skal indtage en større Plads ved Siden af det større Pensum, der læses og repeteres“. Formen for Kundskabens Meddelelse, mundtlig og skriftlig, skulde blive den samme som hidtil, men Stoffets Masse skulde udvides, men

det skulde gøres i mindre Tid — det kunde synes umuligt; men han vidste godt, at det ikke var umuligt; Følgen vilde simpelthen blive den, at Disciplene efterhaanden falbt fra paa Halveien, at kun tidlig udviklede Børn naaede til Maalets Ende eller Mellemstationen, men deri laa en dobbelt Fare, dels at man paa Halveien standsede mange af de dygtige, men senere udviklede Børn, del: at man begunstigede den hurtige Udvikling, og der var vel ingen Skolemand, der ikke havde gjort den Erfaring, at det langt fra altid er de dygtige Drengene, der blive de dygtige Mænd, netop fordi, de „dygtige“ Drengene faa ofte kun vil sige de „tidlig modne“ Drengene, men mange af disse blive ikke dygtige Mænd, netop fordi de ere kjørte trætte paa Halveien og Udviklingen da standses paaafaldende tidlig.

Han troede, at man vilde kunne naa at tilfredsstille de nugældende Fordringer i Latin og Græsk — kun maatte man ikke tro, at Arbeidet blev lettere i 5te og 6te Klasse end hidtil i 7de — men at det var umuligt at udvide dem.

Bestyreren af det von Westenske Institut, Bohr. Efter hans Mening maatte der uden Tvivl, som i Cirkuleret angivet, fastsættes en Optagelsesprøve ved Inddragelsen af de lærde Skolers to nederste Klasser, og Omfanget af, hvad der skulde fordres ved denne Prøve, angives. Men det var farligt at give denne Optagelsesprøve en stenhaard Form ved at gaa for meget ind paa Detaillen; man burde neppe henvise til bestemte Lærebøger for at tydeliggjøre Anskuelsen af Enkelthedernes Berettigelse; han troede ikke en Gang, at man turde stille Fordringerne til den historisk-geografiske Optagelsesprøve, som sket var, ved at forlange en foreløbig Oversigt over det samlede Stof: der maatte jo ogsaa ad andre Veie kunne naas en saadan Fordannelse, at Skolen kunde være tjent dermed. Noget maatte vel ogsaa overlades til vedkommende Skoles Individualitet at fastsætte. Faren ved en altfor udpræget og detailleret Form for Optagelsesprøven laa formentlig deri, at man saaledes vilde opstaa en Mængde aandløse Manuduktionsanstalter, der uden selvstændigt Liv vilde klamre sig fast til den givne Form og saaledes paa Forhaand modarbejde netop den Frihed i Udviklingen, som Reformen tilsigtede at fremkalde.

Det var, bemærkede han, med et praktisk Blik, at Ministeriet i Lovens § 5 havde set en Fare for den ny Udvikling ved den tidlig indtrædende Frihed til at vælge mellem Sprogene. Den umodne Valgfrihed gav et upaalideligt Resultat, og, hvad der var værst, den demoraliserede; naar Disciplen i Fortættelsen af sit Skolekursus mødte en Hindring, troede han sig ikke forpligtet til at overvinde den ved Kraftanstrengelse, men vilde heller gjøre et nyt Forsøg inden Valgenes Omraade. Det var derfor gavnligt at udelukke Valgfriheden saalænge som muligt og ved Siden deraf at føre Fællesundervisningen frem saa langt som muligt. Han billigede derfor Ministeriets Forslag, at slaa et af de to moderne Sprog fast ved Siden af Dansk (Fransk), medens det turde være tvivlsomt, om Tysk var at foretrække; der kunde maasse dog indrømmes Engelsk nogen succesfuld Ret, navnlig i de lærde Skoler, hvis en fuldstændig Realundervisning gennemførtes. Af de samme Grunde vilde det vist være tilstrækkeligt at begynde paa Græsk i 3die Klasse; man kunde jo ogsaa i Fremtiden vente, at dette Kursus kun optog de mest sproglig begavede Disciple.

Med Undervisningsinspektøren maatte han finde det ønskeligt, at Prøven i Latin ved Udgangen af 4de Klasse styrkedes ved en let Stilprøve. Ved Ophævelsen af den tyske Stilprøve i nuværende 6te Klasse havde man en Erfaring for, hvad en Stilprøve, der fordres til Examen, har at sige; det var vistnok almindelig anerkjendt,

at den grammatikalske Sikkerhed i det tyffe Sprog var gaaet tilbage siden Stilprøvens Afstaffelse. Man kunde vel sige, at Læreren ligesuldt kunde øve Stilsfærdighed som et Hjælpemiddel ved Undervisningen, men der var en stor Forskjel paa den Alvor, hvormed disse Stile behandlede af Disciplene med eller uden Hensyn til en foregaaende Prøve ogsaa i denne Retning.

Han troede ikke, at den nuværende Ordning af Skoleexamen i 6te Klasse, hvorved Afslutningsfagene stilles privilegerede, havde været til Gavn for Undervisningen. Man burde undgaa lignende Ulemper ved Ordningen af den ny Udgangsprøve for 2den Klasse. Om man end med Undervisningsinspektøren vilde fastholde Nødvendigheden af en Minimumskarakter for Slutningsfagene som Betingelse for Opflyttelse i 5te Klasse, saa burde dog ogsaa de øvrige Fag konkurrere til en Hovedkarakter, hvis et vist Antal Points skulde være nødvendigt for Kandidaten til at bestaa. Forresten kunde Fasttættelsen af en Minimumskarakter vistnok hjælpe til at bortvise fra Examen den udprægede Dovenskab og den absolute Uvidenhed, men det var jo ikke Hensigten at opnaa blot en jævn Middelmåadighed. De bedre og mere begavede Disciple manglede Spore i denne Examenordning. Man havde hos os været saa bange for at vække Drengens Uergjerrighed, at forcere til Overanstrengelse, men han mente, at man snarere maatte være bange for at smigre vor Nationalfeil, Magelighed; vi fandt os meget let tilfredse med at have præsteret Minimum. Han skulde ønske, at Examen ved Udgangen af 4de Klasse, til hvis Resultat alle Fag skulde bidrage, maatte bestemmes ved en Hovedkarakter fra „udmærket godt“ til „ikke bestaaet“.

Bestyrerne af Latin- og Realskolen paa Børnedamsveien, Milo og Schneekloth, bemærkede først med Hensyn til Alderen for Optagelsen i Skolen, at det vel maatte udtales, at ved en privat Skole har Bestyreren samme Myndighed, som de offentlige Skolens Rektorer.

Angaaende 4de Klasse's Hovedexamen skjønnes det ikke rettere end, at det ogsaa maatte bestemmes, hvad der skulde præsteres i de Fag, der ikke afsluttedes i denne Klasse, og at det vilde være ønskeligt, om dens Hovedexamen blev sikket som en Helhed, der skulde bestaa, en Dprykningsexamen for dem, der gik over i Afgangsklassen, en Afgangsexamen for dem, der forlode Skolen, selv om man saa ved Siden af skulde finde det nødvendigt at sikre sig ved særlige Bestemmelser mod Forsømmelse af enkelte Fag. Det ansaaes endvidere nødvendigt, at det ved Bestemmelsen af hvad der i de enkelte Fag skulde præsteres blev taget under Overveelse, hvorvidt der ved Examen skulde prøves i hvert enkelt Fag i Alt, hvad der fordres læst deri i 1ste til 4de Klasse, eller med andre Ord, da Examen jo udtrykkelig betegnedes som Aarsexamen, hvorvidt i alle Fag en væsentlig Del af Arets Arbejde skulde bestaa i Repetition af det tidligere Læste; medens dette for adskillige Fag, som Geografi, Naturhistorie, ikke syntes at medføre nogen Mislighed, vilde det i andre, f. Ex. Latin, i det Mindste bevirke en ikke ringe Formindskelse i Omfanget af, hvad der i det Hele kunde ønskes læst, og det maatte derfor for saadanne Fags Vedkommende vel ikke blot bestemmes, hvad der i det Hele skulde være læst, men ogsaa hvad der som Minimum skulde være læst i 4de Klasse, hvad der altsaa ved Examen skulde prøves i. Som en ganske enkelt Bemærkning henstilles det, om ikke Meget maatte tale for at tilstede nogen Frihed i Valget af Forfattere, saa at det ikke f. Ex. skulde være nødvendigt med hvert Hold at læse en Bog af Virgil, en Forfatter, som hidtil paa mange Steder jævnlig blev gjemt til Afgangsklassen.

Med Hensyn til Fordringerne ved Afgangsexamen udtaltes den Forventning, at de med Hensyn til det Pensum, der skal opgives i Latin og Græsk, kun vilde komme til at gaa ud paa, hvad der var læst i selve Afgangsklassen, hvilket vilde falde saa meget naturligere, jo mere 4de Klasse's Examen blev en virkelig Dprykningsexamen.

Særligt henleedes Opmærksomheden paa, at det i høi Grad vilde være ønskeligt, navnlig for Privatskolerne, om der saasnart som muligt kunde træffes Bestemmelse om, naar Afgangsexamen første Gang skulde afholdes efter den ny Lov, om der altsaa for næste Skoleaar ikke blot i 3die, men ogsaa i 4de Klasse skulde kunne vælges mellem de to Retninger.

Endnu anbefalede det sluttelig til Overveielse, om det ikke, da Ministeriet mente, at der burde tilstødes en lettet Overgang mellem Klasser og Skoler af forskjellig Retning indenfor Latinskolens Omraade, skulde være rimeligt ogsaa at tilstøde en saadan fra Realskolen til Latinskolen, saa at de, der havde taget Realafgangsexamen med et godt Udfald, naar de derefter maatte ønske at optages i Latinskolens 5te Klasse, kunde have Tilladelse dertil mod at aflægge Prøve paa, at de havde skaffet sig den fornødne Kundskab i Latin (eller til den sproglig-historisk Retning i Latin og Græsk). Valget mellem Latin- og Realskolen maatte jo træffes saa tidligt (i Børnenes 11—12 Aar), at det ikke var underligt, om det ikke saa sjelden senere kunde ønskes omgjort, naar det kunde ske uden altfor stor Tidsspilde og Dpoffrelse.

Kommissionen, hvis Medlemstal, efterat den var sammentraadt, forstærkedes ved Tilladelse af Overlærer Fogh, afgav sin Betænkning den 19de Juni 1871. Betænkningen meddeles her med Udeladelse af Indledningen, der indeholdt en almindelig Redegjørelse for, hvorledes Kommissionen var gaaet frem ved Udførelsen af sit Hverv, ordlydende som følger.

A. Den første Opgave og Hovedopgaven for Kommissionen var efter bedste Skjøn at foreslaa de Bestemmelser om Undervisningens Indretning, Omfang og Forde-
deling i det Enkelte i den egentlige lærde Skole, som Loven af 1ste April, efter at have fastsat Hovedpunkterne og Grændserne i Almindelighed, har henvist til Fastkættelse ved kongelig Anordning. Om alle de Punkter, hvilke en saadan Anordning forekom os at maatte omfatte, have vi i de her vedlagte Afstemninger udtalt vor Mening i den Form, i hvilken vi tro, at de i det Væsentlige deri kunne optages. Vi have særskilt behandlet Optagelsesprøven for Disciple i Skolernes fremtidige nederste Klasse, som den, der skal sikre et fast Udgangspunkt og de nødvendige Forudsætninger for Skolens egen Undervisning dernæst Undervisningen i de 4 første Klasser (efter den ny Orden), i hvilke den ganske eller for største Delen skal være fælles, og endelig Undervisningen i de to øverste Klasser, hvor Delingen i to Retninger gjør sig fuldt gjældende, og for disse to Afsnit af Skolen søgt at angive de nødvendige Bestemmelser om, hvor Undervisningsfagene skulle indtræde, og hvad der i ethvert af dem skal søges udrettet og opnaaet med Hensyn til Kundskab og Færdighed enten for alle Disciple eller for de særlige Afdelinger, samt hvorledes Prøverne paa Undervisningens Gjen-nemsjærelse og Tilegnelse skulle indrettes med Hensyn til Fordringer, Kontrol og Burde-ring. Til Dplysning om, hvorledes vi tænke os Undervisningen i de enkelte Fag ført ved Siden af hverandre igjennem Klasserne og det for hele Undervisningen fastsatte ugentlige Timetal fordelt imellem Fagene, have vi vedlagt fuldstændige Udskaf

til en *L i m e t a b e l* (Litr. A., nedenfor S. 256), saavel for Klasserne 1 til 4 som for 5te og 6te Klasse, hvilke vi naturligtvis ikke betragte som almindelig og ufravigelig Norm i hvert enkelt Stykke, idet vi meget mere antage, at Erfaringen og Forholdene i de enkelte Skoler til forskjellige Læder (Lærernes Personlighed og Methode, noget forskjellig Ordning og Fordeling af Stoffet, Disciplenes Antal, Arbeidets mere eller mindre gode Fremgang paa tioligere Trin o. s. v.) kunne foranledige vel berettigede Afvigelser i forskjellig Retning under Ministeriets stadige Tilsyn og Prøvelse af de aarlige derom indkommende Forslag, men som vi dog ønske maatte findes egnede til at anbefales som en foreløbig Veiledning.

Efter det givne Grundlag for Forhandlingerne, efter den Form, hvori disse maatte føres og afluttes, efter den i det Hele opnaaede Enighed og under særligt Hensyn til, at vedkommende Departementschef og Departementssekretær have fulgt Forhandlingerne i deres Helhed, anse vi det for overflødig i det Enkelte at motivere vort Forslag; kun til nogle Punkter skulle vi her knytte korte Bemærkninger, deriblandt nogle saadanne, som, medens de ligge udenfor hvad der passende kan finde Plads i en kongelig Anordning, dog maasse kunne foranledige ministerielle Bestemmelser for Skolerne eller meddeles dem som Vink og Antydninger.

Ved Forslagene om Prøven for Optagelsen i Skolens for Fremtiden nederste Klasse ere vi gaaede ud fra, at det, naar de hidtilværende to nederste Klasser skulle nedlægges, paa ingen Maade gaar an enten at paabyrde Skolen i de Klasser, den beholder, og i hvilke i det Hele et ikke lavere Maal end hidtil skal opnaas, eller Disciplene i disse Klasser tillige at udføre det Arbeide, som hidtil har været gjort i de nu bortfaldende Klasser, eller at lade de tilkommende Disciple indtil den Alder, i hvilken de herefter ville indtræde, blive uden alvorlig Øvelse i at lære. Det er herefter og under Hensyn til Fag- og Arbeidsfordelingen i Klasserne, at Fordringerne maa bedømmes og bedømmes i Sammenhæng, idet det meget villig indrømmes, at, naar der kun var Tale om en enkelt Discipel, et enkelt Fag kunde drives noget videre eller udsættes noget længere. Vi ønske, at Ministeriet vil indskærpe Skolerne Bigtigheden af at holde denne Prøve med Omhu og fordre, hvad der er bestemt, saaledes tilegnet, at Skolen virkelig kan bygge derpaa som Kundskab, Færdighed og vunden Øvelse, og som en Forberedelse, der strax gjør det lettere for Skolen at sammenarbejde Disciplene og føre dem frem i Forening, da vi ellers frygte for, at de fire første Klasser ville faa for meget at gjøre. Prøven maa efter vor Overbevisning holdes muligt ensartet og efter samme Maalestof ved alle Skoler, for at samme Forberedelse kan passe overalt.

Et enkelt Punkt af de opstillede Fordringer giver os Anledning til og paalægger os at udtale os om en for Skolerne ligesaa vigtig som for Diebliffet vanskelig Gjenstand, nemlig Modersmaalets Retkrivning. Ligesom den Vakslen og Uoverensstemmelse, der nu finder Sted imellem de forskjellige Skoler indbyrdes og tildels i samme Skole, maa anses for meget uheldig, saaledes vil det blive saameget vansteligere nedensfra overhovedet at bringe Disciplene til Fasthed og Sikkerhed i nogen Retkrivningsform, naar de indtræde i Skolerne i en to Aar høiere Alder, end hidtil, med ganske forskjellig Vane og Øvelse i denne Retning. Vi anse det derfor for saare ønskeligt, at Ministeriet vil virke hen til at fremkalde en større Enhed og, saavidt muligt, fastsætte en Norm for Skolen i det Hele, der da ogsaa vilde gjælde for Optagelsesprøven, og de fleste af os tro, at Ministeriet vilde gjøre rettest i herved paa det Nærmeste at

slutte sig til den fra et Antal Mænd (H. N. Clausen m. Fl.) under 21de Juni 1870 fremkomne Udtalelse om, hvad der af de senest om dette Anliggende i Stokholm førte Forhandlinger syntes strax at kunne optages som Regel.

Loven tilstøder ingen Tvivl om, at den mindre Deling, der allerede paa et tidligere Trin fremkommer ved Balget imellem Undervisning i Græsk eller i Naturlære og geometrisk Tegning, maa indtræde i alle Skoler, saa at Discipelen i enhver af dem indtil 4de Klasse Slutning kan forberedes med Hensyn til den af de to Retninger, som han i femte og sjette Klasse vil følge, om end maaske i en anden Skole. Dette bliver da bestemmende for hele Undervisningens Anlæg i de fire Klasser, og har navnlig ført os til foreslaa Begyndelsen af Undervisningen i Græsk udsat til 3die Klasse baade for at beholde Disciplene fuldt samlede igjennem to Klasser og for ikke at give den tilsvarende Undervisning i Naturlære og geometrisk Tegning en her mindre hensigtsmæssig Udstrækning.

Naar Religionsundervisningen ikke skal eller kan gaa ud over fjerde Klasse, anser Kommissionen det for lidet hensigtsmæssigt at føre den et ganske kort Stykke ud over Konfirmationen, og den har derfor foreslaaet, at lade den ophøre med den Klasse, i hvilken sædvanlig Konfirmationen indtræder. Den tilraader derhos, at Rectorerne bemyndiges til at fritage de Disciple, der maatte være konfirmerede tidligere, for Deltagelse i Religionsundervisningen efter Konfirmationen.

Kommissionen antager, at, medens Stereometri og Trigonometri nødvendig maa holdes udenfor de 4 Klassers Undervisning, og altsaa i det Hele bortfalde som Undervisningsgjensstand for de Disciple, der følge den sproglig-historiske Retning, kan derimod det arithmetiske Kursus vel ikke fastsættes til et mindre Omfang end omtrent det, der hidtil i Skolerne er gennemgaaet, men i den hele Behandlingsmaade og ved Prøven (navnlig ogsaa de skriftlige Opgaver) vil det med Hensyn til Disciplenes Alder være nødvendigt ikke at gaa ud over det Standpunkt, som hidtil har været fastholdt ved Realafgangsexamen af høiere Grad; for dette, mene de Sagkyndige, at Pensumet i den anviste Tid vil kunne tilendebringes og tilegnes.

Kommissionen har anset det for rigtigt, at den fælles Undervisning i Tegning i de to nederste Klasser, saavidt det kan ske, lægges i Matematiklærerens Haand, og sættes saaledes i Forbindelse med den matematiske (geometriske) Undervisning, at Frihaandstegning øver Diet og Haanden paa simple Former og støtter den geometriske Anskuelse, og at navnlig i anden Klasse Disciplene faa nogen Færdighed i Brugen af Instrumenterne (Lineal og Passer), saaledes at derved den egentlige geometriske Tegning kan være forberedt, der i tredie og fjerde Klasse indtræder for den ene Række Disciple og skal vejlede til geometriske Konstruktioner, ved hvilke Renlighed og Næthed i Udførelsen maa paases.

I Naturlæren er Undervisningen foreslaaet anlagt efter et Maal, der medfører en vis Afslutning og ikke forudsætter en matematisk Indsigt eller i det Hele en Modenhed, som endnu ikke er tilstede, hvorhos er taget Hensyn til at undgaa en ligefrem Gjentagelse i femte Klasse.

Med Hensyn til Skrivning anses det for ønskeligt, at det udtales, at Undervisningen nok saameget maa beregnes paa, at Discipelen faar en fast Haandskrift, som paa, at han faar en smuk, og at det ved de skriftlige Arbejder bør paases, at Disciplene vænne sig hertil. Et Spørgsmaal turde det være, om man ikke, for lettere at opnaa Fasthed og flydende Skrift, burde indstrænke sig til alene at indøve de latinske, ikke tilfælde de gothiske Bogstaver.

Naar Kommissionen har foreslaaet, at de skriftlige Opgaver ved fjerde Klasse's Examen skulle sendes fra Ministeriet, har den herved, uagtet der reistes Betænkelighed ved denne Indgriben udenfor ved en Examen, som dog har og skal bevare Karakteren af en Aars- og Skoleexamen, ladet sig bestemme af Hensynet til den Ret, Bestaaelsen af denne Examen medfører udenfor Skolen for de udtrædende Disciple, og den deraf følgende Vigtighed af dens nøjagtige og ensartede Afholdelse, og tillige til den Omstændighed, at Opgaverne for største Delen ville kunne falde sammen med Opgaverne til Realafgangsexamen af højere Grad. Bestemmelsen om dette Punkt vedtoges med 7 Stemmer af 9.

Hvor der ved fjerde Klasse's Examen er baade mundtlig og skriftlig Prøve i et Fag, have vi forudsat, at begge Prøver med lige Bægt bidrage til Fagkarakteren.

Med Hensyn til Undervisningen i femte og sjette Klasse skal det først bemærkes, at, naar der i Timeplanen viser sig paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side 3 og 2 Timer af 30 uanvendte til noget enkelt Fag, antager man, at disse Timer efter Rektors bedste Stjøn og efter hver Skoles Forhold bør anvendes til at styrke Disciplinens sproglige og literære Udøvelse og at supplere Noget af det, Disciplinens af den anden Retning opnaa gennem deres klassiske Studier.

For den sproglig-historiske Retning har man hverken i Græsk eller i Latin foreslaaet nogen Udvidelse af det Pensum, der hidtil er forlangt, undtagen en ringe for græsk Poesi, men tværtimod en Indskrænkning, idet man kun har forlangt repeteret og opgivet, hvad der er læst i de to sidste Aar, hvorimod man har opstillet et Minimum for Omfanget af den kursoriske Læsning. For Privatisterne vil det uden Tvivl derimod (da man ikke har Prøven i 4de Klasse) være nødvendigt, at der til Examen tillige opgives, hvad der svarer til Minimum af Læsningen i Latin og Græsk i fjerde Klasse, og herom maa vi, uagtet det ikke er kommet med ved Afstemningen, andrage paa Optagelsen af en Bestemmelse i Anordningen.

I Mathematik er ved Forslaget om Pensum taget Hensyn baade til den Faget anviste Tid og den Disciplinens af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning tilstaaede Afgang til den polytekniske Lærestiftelse efter bestaaet Afgangsexamen.

Om Undervisningen i Naturlære for Disciplinens af begge Retninger vedlægge vi nogle Ytringer (Litr. B., nedenfor Side 256) af medundertegnede Holten, der angive Synspunktet, hvorfra den optagne Bestemmelse gaar ud.

Ved, i Overensstemmelse med hvad ogsaa Ministeriet har udtalt sig for, at optage Stilprøven i Fransk som Bestanddel af Afgangsexamen for alle Disciple, har Kommissionen taget Hensyn saavel til det Uheldige i at stille Afgangsprøven forskjelligt i et Fag, hvori Undervisningen skal være fælles, som til Vigtigheden af den franske videnskabelige Literatur just for Disciplinens af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning; men flere Medlemmer ytrede under Forhandlingerne Tvivl om, hvorvidt denne Fordring ikke stred mod Lovens ligefremme Bud og derfor maatte opgives.

For Naturhistoriens Vedkommende har Kommissionen fastholdt den fri Stilling, Loven har indrømmet, og antager, at deraf nødvendig følger, at Faget ikke gjøres til Gjenstand for Prøve ved Afgangsexamen. Idet der ikke kan anvendes Tid til dette Fag, uden forsaavidt det kan ske uden Afbræk for de ubetinget foreskrevne Fag og uden Overbebyrdelse af Disciplinens, og idet man herom savner Erfaring, tilraader

Kommissionen, at man i de første Aar er varsom med at optage Faget, især i sjette Klasse, og mener, at heri ikke bør forlanges Enshed i alle Skoler. Der maa ogsaa indrømmes Lærerne nogen Tid til at overtænke og forberede et saadant Kursus udover det hidtil fattede Maal.

Hvad Kontrollen med den endelige Afgangsexamen angaar, har Kommissionen anset det for ønskeligt, at denne baade ved de offentlige og private Skoler hvert Aar føres igjennem tilforordnede Mænd udenfor vedkommende Skole. Naar denne Kontrol uagtet de deri deltagende Mænd baade kunne og bør meddele Ministeriet, hvad der ved Examen i den ene eller den anden Skole har vakt Opmærksomhed, dog betragtes som væsentlig adskilt fra den egentlige Inspektion af Skolerne og dermed forbundne Beretning om deres Tilstand i det Hele eller Enkelte, findes det heller ikke betænkeligt, men tværtimod meget tilraadeligt ved Examenkontrollen i den ene Skole at benytte Lærere fra andre Skoler. Man har tænkt sig denne Sag, hvis Enkeltheder der baade vil være Trang og Tid til nærmere at overveie, inden Examen første Gang holdes i den ny Form, i Almindelighed ordnet saaledes, at der for et vist Antal Skoler (og da for samtlige private Skoler i Forening) aarlig dannes en Kontrollkomite af 3 Mænd, af hvilke to tilsammen (med forskjellig Fordeling efter Personlighederne) repræsenterer de gamle Sprog, Modersmaalet med Oldnordisk, de nyere Sprog og Historie, een Mathematik og Naturlære, hvilke iøvrigt ikke alle samtidigt behøve at være tilstede ved een Skole, men meget mere kunne dele Forretningerne saaledes imellem sig, at, uden at den indbyrdes Forbindelse og gjensidige Meddelelse ophører, dog Examen samtidig kan holdes i flere af de til een Komite henlagte Skoler i forskjellige Fag. Et Medlem af Kommissionen har troet, at det stundom kunde være vanskeligt imellem Skolens egne Lærere at finde en tilstrækkelig kyndig Censor foruden den examinerende Faglærer (f. Ex. ved Fransk med Stil), og ønsket, at der ved Anordningen gaves en Bemyndigelse til da at tilkalde som Censor en Mand udenfor Lærerne. Kommissionens Flertal har dog ment, at i saadanne Andtagelsestilsælde kunde Ministeriet efter Andragende af Rektor give en særlig Bemyndigelse.

Om den foreslaaede ganske ringe Forandring i Examenstiden skulle vi ytre os nedenfor.

Med Hensyn til Karaktergivning og Karakterberegningen have vi, hvad Formen angaar, holdt os til det Bestaaende (Skalern af 6 ækvivalente Karakterer for de enkelte Fag og deres Sammenlægning efter det Ørstediske System med nedad vægende Afstand), kun med den Simplifikation med Hensyn til Brøkerne, som af Examenkommissionen ved Universitetet er bragt i Forslag. Iøvrigt antage vi, at det uden Tvivl er heldigt, og i ethvert Tilfælde aldeles uforment, at Fagkarakteren fremkommer efter fri Diskussion og ved sælles Skjøn som hel Karakter eller Mellemkarakter, og at den formelige Botering med Tal, Sammenlægning og Division kun benyttes, hvor ad hin Veje Resultatet ikke vindes. De enkelte Karakterers Vægt ved Totalresultatets Bestemmelse have vi søgt, saavidt gjørligt, at sætte i rigtigt Forhold til den paa Faget anvendte Tid og Kraft. Naar der, selv om man vedtog i Ord blot at betegne Udfaldet ved „Bestaaet“ og „ikke bestaaet“, dog navnlig med Hensyn til Universitetets Stipendievæsen maatte sættes et vist Points-antal som svarende til de tidligere Hovedkarakterer, have vi ikke set nogen tilstrækkelig Grund til med disse at opgive en ikke betydningsløs Spore for Fliden, navnlig hos de Disciple, for hvem Stipendierne ingen Betydning have.

B. Efterat have gjenemgaaet Undervisningsplanen og Examensbestemmelserne have vi, idet vi ikke fandt Anledning til at andrage paa en Udvidelse af Delingen i de øverste Klasser til flere Skoler end de i Loven udtryffeligt nævnte, førend i ethvert Tilfælde nærmere Erfaring er vunden, beskæftiget os med Spørgsmaalet om Tiden for Forandringens Indførelse og Gjennemførelse i Skolerne. Ligesom det forekommer os, at Disciple og deres Forældre og Børgere have Krav paa, at de paabegyndte og til et vist Trin gjenemgaaede Undervisningskursus kunne tilendebringes i den Form, hvori, og til det Maal, med Hensyn til hvilket de begyndte det, saaledes anse vi det ogsaa for at være af største Vigtighed for Skolerne selv, at de indføre den ny Indretning med No og med Tid til Forberedelse og Lempning, og vi kunne derfor ikke gaa videre end til at tilraade, at Undervisningen i den fremtidige tredje (nuværende femte) Klasse, hvori den første Spire til Delingen lægges, i næste Skoleaar indrettes efter den ny Form med eventuel Fritagelse for Græft imod Undervisning i Naturlære og geometrisk Tegning istedenfor, og med en til 30 Timer indskrænket Skoletid, hvilken Indskrænkning da ogsaa maa indtræde i de lavere Klasser (de to, der skulle inddrages, og fremtidige 1ste og 2den, nuværende 3die og 4de). De Disciple, der i det endnu løbende Skoleaar have læst Græft i (nuværende) 4de Klasse, ville, hvis de vælge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, opgive Fortættelsen af denne Begyndelse. Hvorvidt nogensteds nogen Indskrænkning i Timetallet i de høiere Klasser kan indtræde, maa ganske bero paa, hvad Skolen behøver til Gjennemførelse af det nuværende hele Kursus. Herefter vil fjerde Klasses Examen ved Slutningen af Skoleaaret 1872—73 blive at afholde i Henshold til de ny Bestemmelser, men endelig Afgangsexamen fra Skolen i den ny Form i to delte Retninger først i Sommeren 1875 ved Slutningen af Skoleaaret 1874—75.

C. Ved at foreslaa Afgangsexamen (fra det nylig angivne Tidspunkt af) rykket en Uge frem i Tiden, altsaa saameget bort fra den sædvanlig varmeste Narstid, have vi gjort Alt, hvad vi antage, at der kan og bør gøres ligeoverfor de af og til fremkomne Ønsker om en Forandring af Examenstiden, en Forandring, hvorpaa ogsaa et os af Ministeriet tilstillet Andragende fra det pædagogiske Selskab gaar ud. Vi anse igrøvrigt den nu stedfindende Ordning for at have saadanne Fordele for Lærere, Disciple og Forældre, at de fuldelig opveie de enkelte Ulemper, der kræbe ved enhver deslige Ordning og Henlæggelse af Afgangsexamen. Med Examenstidens Fremrykning følger naturligtvis en tilsvarende af den umiddelbart paa Examen følgende Sommerferie. Der udtaltes under Forhandlingerne det Ønske, at hvor det ny Skoleaar vilde begynde en Lørdag, skulde Ferien begynde en Dag tidligere eller senere, saa at Begyndelsen af Skoleaaret (31te Dagen derefter) faldt paa en Fredag eller Mandag, da ellers Disciplene strax ovenpaa den første Dag, paa hvilken de — især de ny indtraadte — kun kunne faa visse Anvisninger uden ret at begynde Arbeidet selv, vilde faa en Søndag.

Idet saaledes Ferierne vare bragte under Dmtale, fremkom der Forslag om at tilveiebringe en ganske kort Forfriskelses- og Fritid i de 4 Maaneder fra Skoleaarets Begyndelse indtil Julferien, i hvilke Læsningen gaar uafbrudt; (fra 1848 til 1863 faldt en Fridag paa 6te Oktober, tidligere i nogle Aar paa 18de September). Forslaget stilledes saaledes, at det skulde tillades Skolerne i Løbet af disse Maaneder at give to Søgnedage i Forbindelse med en Søndag fri, dog saaledes, at, hvor der var en Markedsdag, Skyttelagsdag eller anden lokal Fridag, denne da benyttedes som

den ene af de to fri Spøgnedage. Men idet det erkjendtes, at Fridagenes Antal i Forhold til Arbejdsdagene allerede er et saadant (107 til 258), at en yderligere Forøgelse er uilsteblig, enedes man om at indstille, at, hvis Ministeriet gaar ind paa det anførte Forslag, da de maanedlige Friertermiddage bortfalde inellem Paaske og Sommerferien, i hvilken Tid saa hyppige Fridage falde.

Endelig udtaltes i Forbindelse med det omhandlede Forslag det Ønske, at det maatte overlades Skolerne at udvide Rintseferien til en hel Uge, imod at Suleferien indskrænkes med et tilsvarende Antal Dage.

D. Som et Hovedpunkt ved den fremtidige Undervisningsplan har Ministeriet fremhævet den hidtilværende ved de lærde Skoler indførte særskilte Realundervisnings Stilling. Da Forhandlingerne kom til dette Punkt, ytrede et Medlem af Kommissionen, medundertegnede Steen, Betænkelse ved at gaa ind paa hele Sagen, idet han fremhævede, at Loven af 1ste April d. A. baade efter Text og Motiver havde ladet Realundervisningen henstaa aldeles uberørt og altsaa ikke afgav noget Udgangspunkt for Forhandling derom, medens det ved samme Lov givne Præcedens med Hensyn til den lærde Undervisning (Lovgivningsmagtens Medvirkning) gjorde det tvivlsomt, om der ad administrativ Vej kunde foretages nogen væsentlig Forandring i det Bestaaende. Ved Siden heraf gjorde han opmærksom paa Realafgangsexamens særlige og selvstændige Betydning som Betingelse for Afgang til forskellige Fagstudier, medens det, naar Lovens Bestemmelser om de nederste Klasers Inddragning og om de egentlige Undervisningstimers Indskrænkning til 30 skulde anvendes paa Realklasserne, var tvivlsomt, om Fordringerne ved Realafgangsexamen kunde tilfredsstilles i uforandret Omfang.

Kommissionens øvrige Medlemmer antage imidlertid, at Ministeren ved at anvende hine Bestemmelser ogsaa for Realundervisningens Vedkommende, langt fra at paadrage sig et betænkeligt Ansvar, maa anses for ganske at følge den Vej, som ved Vedtagelsen af Loven af 1ste April d. A. var forudsat, og at navnlig Opretholdelsen af de to hidtilværende nederste fælles Klasser, som fremtidig særlige for Realundervisningen, vilde komme i aabenbar Strid med Lovens Hensigt. Idet man nu gik ud fra, at det i høi Grad vilde stemme med Befolkningens Ønske overalt at beholde den hidtilværende blotte Realundervisning og den dertil knyttede Examen, fordi Benyttelsen af det, Græsft udelukkende, men Latin bibeholdende, studerende Kursus vilde forekomme mange at være for besværligt og Kurset, hvori Engelsk ikke er medtaget, ikke noksom afpasset efter deres Sønners og Myndlingers Behov og at Bibeholdelsen derhos for Skolerne ogsaa af økonomiske og Frekvents-Hensyn var af stor Bigtighed (en Betragtning, overfor hvilken ogsaa medundertegnede Madvig har opgivet sin tidligere for visse Skolars Vedkommende ytrede Tvivl), enedes man om at erkjende, at Ministeriet maatte anses for opfordret til ad administrativ Vej at foretage de Lempninger og Forandringer, ved hvilke Realundervisningen og Realklasserne kunne beholdes ved Siden af den ny Indretning af de studerende Klasser. I denne Henseende fremtræde, naar de to nederste Klasser falde bort og Undervisningstimerne blive 30, som Hovedpunkter først a. Fastsættelsen af Optagelsesprøven som fælles ligesaa vel for de blotte Realister som for de studerende Klasser, b. Forandringen af den hidtilværende toaarige femte Realklasse til to etaarige, parallelle med tredje og fjerde studerende Klasse, c. (i Overensstemmelse med det hidtil mer eller mindre Tilstræbte) en saa vidt som muligt gaaende Forbindelse af Realisterne og de studerende Disciple til Fælles-

undervisning. Men hertil maa dog, naar Sagen skal lade sig gjennemføre, komme — hvad allerede ved c er forudsat — visse Lempninger i Fordringerne ved Realafgangsexamen, saaledes at disse saavidt muligt falde sammen med de Fordringer, der gjøres ved 4de Klasse's Examen. Et Par Medlemmer af Kommissionen fremlagde det hermed under Littr. C., nedenfor Side 257, følgende Udkast til en paa 30 ugentlige Timer beregnet Timetabel for Realundervisningen, hvorefter Realisterne i alle Fag undtagen Latin skulle forenes med de studerende Disciple af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, og de for Realisterne bortfaldende Latintimer henlægges til Tyf 1, (fordi der ved Realafgangsexamen kræves tyff Stil), Engelsk (3 og 4), Frihaandstegning (2), og Skrivning (1), og hvorved forudsættes, at engelsk Stil bortfalder, ligesom ved Universitetets Forberedelsesexamen af høiere Grad, og Prøven i Engelsk bliver en Færdighedsprøve i to ikke læste Steder af profaiske Forfattere, men i Tyf en let Exempelstil beholdes, og at Fordringerne i Dansk, Geografi, Naturhistorie, Mathematik og Regning falde sammen med Fordringerne ved 4de studerende Klasse's Examen. Dette i sidste Møde fremkomne og derfor ikke i det Enkelte behandlede Forslag fandt ikke ringe Tilslutning i Kommissionen. Det maa dog bemærkes, at ogsaa Fordringerne i Naturlære ligesom Undervisningen maa blive ens for de for Graef fritagne Disciple og for de blotte Realister. Det Medlem, som er nævnt i Begyndelsen af dette Afsnit, maa henstille til Ministeriet at afgjøre, hvorvidt det tror administrativt at kunne træffe de her antydede Bestemmelser, og at overveie, hvorvidt de Fagskoler, ved hvilke hidtil Realafgangsexamen af høiere Grad er Afgangsbetingelse, ville kunne gaa ind paa at modtage Elever, for hvem Prøven var saaledes modificeret, hvorhos han dog maa erkjende, at for de studerende Disciples Vedkommende, der bestaa sjerde Klasse's Examen, Spørgsmaalet er afgjort ved Loven.

E. Det fra Ministeriet Kommissionen tilstillede Andragende fra Rektor Sjørgensen ved Realskolen i Nørne om denne Skoles Stilling har Kommissionen i den desuden knappe Tid ikke behandlet særligt, da det strax forekom den, at Skolen som selvstændig Realskole ikke, hvad Klasseantallet angaar, falder under Loven af 1ste April d. A., og isørigt Ministeriets Bestemmelser om det under D behandlede Spørgsmaal ville blive afgjørende for Realundervisningen i Nørne Skole og Examen der.

F. Med Hensyn til Etatsraad Henrichsens Forespørgsel om Aldersdispensation finde vi kun Anledning til den Bemærkning, at Ministeriet vistnok bør indskærpe Rektorerne at bruge den givne Bemyndigelse med Forsomhed og paase, at dette sker. Rektors Benyttelse af Bespielsen kan lige saa lidt som hans Embedsforrelse være Ministeriets Kontrol unddragen.

G. Forslaget fra Aalborg Skoles Rektor om Oprettelsen af Forberedelsesklasser er forekommet os at ligge vor Opgave temmelig fjernt; men vi have alle en saa stærk Følelse af de Vanskeligheder, som Medlæggelsen af de hidtilværende to nederste Klasser bereder Skolerne, at vi udtale vor Sympathi for Alt, hvad der kan gjøres for at lette Skolerne Befæiringen af disse Vanskeligheder.

Bilag A.

	I.		II.		III.		IV.		Sum.	V.		VI.			
			S.	F.	N.	S.	F.	N.		S.	F.	N.	S.	F.	N.
Dansk	3	2	2	1		2	1	9+2		4			4		
Tysk	2	2	2			2		8		2*)			2*)		
Franff.	3	3	2			2		10		3			3		
Latin.	6	8	7			8		29		9			8		
Græsk	"	"	5			5		10		6			6		
Religion	2	2	2			"		6		"			"		
Historie	2	2	3			2		9		3			4		
Geografi	2	2	1			2		7		"			"		
Mathematisk og Tegning	6	6	4	2		5	2	21+4			10				10
Naturhistorie	2	2	2			2		8		"			"		
Naturlære	"	"		2			2	" 4	3		5	3	5		5
Skrivning	2	1	"			"		3		"			"		
	30	30	5	25	5	5	25	5		18	12	15	17	13	15

*) eller Engelsk.

Bilag B.

Under den Forudsætning, at der for Undervisningen i Naturlære i den klassifikatoriske Afdelings 5te og 6te Klasse kan henlægges 3 Timer om Ugen, tror jeg, at man passende vil kunne henvise til et Omfang som „Holtens Naturlære“, som ved skjønnsom Benyttelse, ved Forbigaaelse af Alt, hvad der kan henregnes til fysisk Detail, vil kunne gennemgaaes omtrent paa et Aar. Da det mathematiske Grundlag mangler, er det usværgeligt nødvendigt, at Experimentet benyttes stadigt. Desuden maa der vel gives et Overblik over Astronomien, som vistnok burde indledes med nogle trigonometriske Grundbegreber og en nærmere Betragtning af Kuglen. Ønskeligt var det vistnok, om man kunde naa at give en Oversigt over Veirlæren, men den bør i ethvert Fald staa tilbage for Astronomien.

Derimod bør i den realistiske Afdelings 5te og 6te Klasse Naturlæren vistnok behandles saaledes, at den paa den ene Side som væsentlig Del af Grundlaget for en almindelig Dannelse, kan give en virkelig, om end begrænset Indsigt, ikke i Videnskabens, men i Naturens Væsen, og paa den anden Side vise sig som Del af et Hele ved at støtte sig til Mathematiken og igjen støtte den ved Anvendelse af dens Sætninger paa Naturens Fænomener. Behandlingen maa være mathematisk der, hvor Stoffets Væsen naturligt kræver en mathematisk Behandling, men dog tillige saaledes, at Experimentet ikke forsømmes, hvor det kan paavise Rigtigheden af de ad mathematisk Veie vundne Resultater, eller hvor det ad Erfaringens fører til at kjende Naturens Love.

Fysiken maa støttes til det i det foreløbige Kursus alt vundne Udbytte, der bestandigt maa vedligeholdes; den bør behandles temmelig omfattende, dog saaledes at at man ikke taber sig i videnskabeligt Detail, i Kabinetsexperimenter eller i detaillerede Beskrivelser af Instrumenter. Pensumets Enkeltheder er det vel ikke Stedet her nærmere at angive, saa meget mindre som der endnu ikke foreligger en Lærebog, til hvilken man kan henvise.

Astronomien bør meddeles efter en mindre Lærebog, men i Uighed med Fysiken paa mathematisk Grundlag, og jeg kan ikke se rettere, end at der til dens Brug bør meddeles den sfæriske Trigonometri's Grundformler, hvad der i hvert Fald kun vil fordre ganske faa Timer.

Endelig tror jeg, der maa meddeles et Overblik over Meteorologi og Klimalære.

C. Holten.

Bilag C.

Realister.

	I.			II.			III.			IV.		
	St.	F.	R.	St.	F.	R.	St.	F.	R.	St.	F.	R.
Dansk	3			2			3*			3*		
Tysk	2	1		2	1		2	1		2	1	
Fransk	3			3			2			2		
Engelsk			3			4			3			3
Latin	6			8			7			8		
Religion	2			2			2					
Historie	2			2			3			2	1	
Geografi	2			2			1			2		
Naturhistorie	2			2			2			2		
Naturalære							2*			2*		
Mathematik med Regning og geometrisk Tegning	6			6			6*			7*		
Tegning		2			2			2			2	
Skrivning	2			1	1			1			1	

* Betyder Fællesskab med de Studerende paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side.

Det af Kommissionen udarbejdede Udkast til de Bestemmelser, der skulde optages i Anordningen, blev i det Hele af Ministeriet lagt til Grund for denne, dog med to Undtagelser. Kommissionen havde foreslaaet Optagelse af en Stil i Fransk ved Afgangsexamen for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling. I Anordningen udelodes denne Bestemmelse som stridende mod Lovens udtrykkelige Forskrift. Dernæst havde Kommissionen i sit Udkast optaget detaillerede Bestemmelser om Karaktergivning. Disse ansaa Ministeriet det for rigtigere at gjøre til Gjensid for særlig Afgjørelse af Ministeriet selv.

Ved allerunderdanigst at forelægge Hs. Majestæt Kongen den udarbejdede Anordning til allerhøjeste Understrift bemærkede Ministeriet om Enkelthederne endnu Følgende:

De enkelte Paragrafer i Anordningen ere komne til at omhandle:

§ 1. Optagelsesprøven.

§ 2. Undervisningen i de 4 nederste Klasser.

§ 3. Fordringerne ved Examen ved Udgangen af 4de Klasse.

§ 4. Undervisningen i de 2 øverste Klasser.

§ 5. Fordringerne ved 6te Klassen's Afgangsexamen.

§ 6. Tiden for Afholdelsen af og Kontrollen ved Afgangsexamen.

§ 7. Om Overgang fra den ene Skole eller den ene Retning til den anden m. v.

Den ved Lovens § 2 bestemte Nedlæggelse af de to nederste Klasser i den lærde Skole medfører, at Disciplene fremtidig optages i en Alder, der er to Aar højere end tidligere, og da det ikke gaar an at paabyrde Skolen i de Klasser, den beholder, og i hvilke i det Hele et ikke lavere Maal end hidtil skal naas, eller Disciplene i disse tillige at udføre det Arbejde, som hidtil har været gjort i de to nederste Klasser, saalidet som at lade Disciple indtil den Alder, i hvilken de fremtidig optages i Skolen, blive uden alvorlig Øvelse i at lære, har det været nødvendigt at bestemme, hvilke Fordringer der skulle stilles ved Optagelsen i Skolen. Fordringerne her ere ikke synderlig forskjellige fra, hvad der hidtil krævedes ved Indtrædelse i 3die Klasse, kun er der i Betragtning af den Betydning, Frankt ved Loven af 1ste April har faaet, forudsat, at Disciplene ved Indtrædelsen allerede have nogen Kundskab i dette Sprog. Derimod kræves der, skjønt Latin kunde begyndes i 2den Klasse, Intet i dette Sprog, som nu paabegyndes ved Indtrædelsen i Skolen. Og saa i Regning ere Fordringerne stillede lidt stærkere, hvilket dog saameget mindre har vaakt Betænkelighed, som dette Fag let læres af Børn netop indtil den Alder, og en sikrere Øvelse heri vil blive nødvendig for i det 4-aarige Kursus at kunne afslutte Mathematiken, inden Delingen foregaar ved Overgangen til 5te Klasse.

I Lovens Paragrafer er Grundlaget for Undervisningen givet og Kommissionens Bestræbelse er derfor væsentlig gaaet ud paa indenfor den givne Ramme at fordele Undervisningsstoffet paa den Maade, som antages at føre paa den letteste Maade til det bedste Resultat. Heri vil den naturlige Forklaring ligge for Indtrædelsen af de forskellige Fag, Afslæggelsen af disse og Fordringerne, der ere stillede ved Examinerne ved Udgangen af 4de og 6te Klasse.

Særligt skal det bemærkes, at det, for at holde Disciplene saavidt muligt samlede til Undervisningen, er fundet rigtigt ikke at lade Græsk indtræde før i 3die Klasse, og, da af Ækivalentet herfor, Naturlære og geometrisk Tegning, det første Fag vanskelig kunde finde Plads i de 4 nederste Klasser paa den sproglig-historiske Side, er Undervisningen heri for de Disciple, der følge denne Retning, henlagt til de to øverste Klasser, hvorved tillige for dem tilfigtes en bedre Afslutning af den ved Udgangen af 4de Klasse ellers afsluttede Undervisning i Mathematik.

Ligesom allerede den allerhøjeste Resolution af 2den September 1855, bekendtgjort under 18de s. M., angaaende Indførelse af den fuldstændige Realundervisning, i § 4 bestemte, at Religionsundervisningen skulde holdes udenfor Examen'sprøven, og ligesom det ved Ministeriets Cirkulærskrivelse af 10de Juli 1856 bestemtes, at Religionsundervisningen skulde afsluttes med 4de Realklasse, saaledes at den albeles ikke blev given i 5te toaarige Realklasse, saaledes har Ministeriet med Kommissionen

fundet det rigtigt, at det samme Princip gjøres gjældende for den lærde Skoles Disciple saaledes, at Undervisningen ikke føres længere end til Udgangen af 3die Klasse, i hvilken sædvanlig Konfirmationen indtræder.

Fordringerne ved Examen ved Udgangen af 4de Klasse ere, med Undtagelse af den nysnævnte Forandring med Hensyn til Religion, i det Væsentlige som hidtil ved Udgangen af 6te Klasse

Undervisningen i 5te og 6te Klasse vil for den sproglig-historiske Side i Latin og Græsk ikke føre til nogen Udvidelse af det tidligere forlangte Pensum, undtagen en ringe i græsk Poesi, meget mere til en Indskrænkning, da der kun vil blive examineret i det i de to sidste Aar Læse, men der vil ved Siden af det statarisk Læste tillige blive læst en Del kursorisk, og herfor har man, navnlig af Hensyn til Privatisterne, fundet det nødvendigt at opstille et Minimum for Omfanget. Med Hensyn til Privatisterne er det anset for en Selvfølge, at de maa, foruden Pensumet i Latin og Græsk for Skolerne, opgive, hvad der svarer til Minimum af det i 4de Klasse Læste.

I Forbindelse med Undervisningen i Moderemaal indtræder i de øverste Klasser Undervisningen i Oldnordisk for begge Retninger. Man har ikke anset det for nyttigt at begynde Oldnordisk paa et tidligere Trin, og det antages ogsaa, at der i Løbet af to Aar vil, naar Faget træder til, hvor Disciplene ere i en modnere Alder, kunne udrettes saameget, at Disciplene kunne oversætte et prosaisk Stykke og gjøre Rede for de i Stykket forekommende Bøiningformer.

For Disciplene paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side er der ved Pensumet i Mathematik taget Hensyn baade til den Faget anviste Tid og til den ved Afgangen fra Skolen Disciplene tilstaaede Afgang til den polytekniske Lærestanstalt.

For Naturlærens Vedkommende er det samme Hensyn taget, ligesom man ogsaa har indrettet det Kursus i Naturlære, som gives denne Retnings Disciple indtil Udgangen af 4de Klasse, saaledes, at, medens der i 5te og 6te Klasse kan bygges videre herpaa, undgaas dog en ligefrem Gjentagelse af det til 4de Klasse Lærte.

Med Hensyn til Naturhistorien har Ministeriet med Kommissionen troet at burde fastholde den fri Stilling, Loven har indrømmet, saaledes at kun hvor Tiden, Lærerkrafterne og de færlige Forhold i det Hele tillade det, et Kursus kan gives, men uden at Faget er Gjenstand for Examensprøve.

I Henshold hertil ere Fordringerne ved Afgangsexamen stillede i § 5.

§ 6 indeholder nogle nærmere Bestemmelser dels om Examenstiden, dels om Examenskontrollen. Hvad det første Punkt angaar, da har der vist sig overveiende Stemning for ikke at henlægge Examenstiden til nogen anden Aarstid, da de Ulemper, der hefte ved en hvilkenfomhelst valgt Tid, dog ere de mindste i Sommertiden med de lange lyse Dage og umiddelbart før den større Sommerferie, der ellers vilde paa en uheldig Maade komme til at bryde Skolekurfet. Derimod har man anset det for hensigtsmæssigt at lægge Examen en Uge frem, hvorved den ogsaa lidt mere fjernes fra den varmeste Aarstid.

Med Hensyn til Kontrollen ved Examen, da er den nuværende Kontrol, saaledes som den hidtil er ført af Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler, der kun hvert andet Aar har været i Stand til at besøge den enkelte Skole og væsentlig kun i i Examenstiden, anset for at være utilstrækkelig saavel ved de offentlige som ved de private Skoler, navnlig ved de sidste, og det er fundet nødvendigt, at den føres hvert Aar ved Hjælp af flere tilforordnede Mænd udenfor vedkommende Skoles Personale.

Sagen trænger imidlertid til nærmere Overveielse i dens Enkeltheder, men dens Hovedtræk formener Ministeriet allerede nu at kunne angive saaledes, at der for et vist Antal Skoler — for de private Skoler i Forening — aarlig dannes en Controlkomite af 3 Mand, af hvilke to tilfammen repræsenterer de gamle Sprog, Modersmaalet med Oldnordisk, de nyere Sprog og Historie, een Mathematik og Naturlære. Ministeriet har derfor i Anordningen kun optaget de større Grundtræk, som, forinden Afgangsexamen i 1875 holdes i den ny Form, ville af Ministeriet blive supplerede med de nødvendige mere detaillerede Bestemmelser.

Endelig er der i § 7 optaget nogle særlige Bestemmelser, som ere en Følge af eller staa i Forbindelse med den ny Lov.

Den første Bestemmelse er en Gjentagelse af den tidligere bestaaende Regel, at Ingen uden særlig ministeriel Tilladelse kan optages i Afgangsklassen, som ikke har gennemgaaet næstøverste Klasse i samme Skole. Tidligere havde den fra 6te til 7de toaarige Klasse oplyttede Discipel en Ret til at indstille sig til Afgangsexamen ved Skolen efter 2 Aars Forsøb. Da den toaarige øverste Klasse nu er delt i to etaarige, er det en ligefrem Følge heraf, at Skolen faar Ret til at oplytte fra næstøverste (V) til øverste (VI) Klasse, ligesom fra alle de øvrige Klasser. Derimod kan Skolen ligesaalet nu som tidligere holde den Discipel tilbage i Skolen, som en Gang er oplyttet i øverste Klasse.

Bestemmelserne om, hvorledes den Discipel har at forholde sig, der vil gaa over fra den ene Skole til den anden, eller fra den ene Retning i samme Skole til den anden, og om hvad Skolen kan fordrø af en Discipel, som, efter at være privat undervist, ønsker at optages i næstøverste Klasse, ere fremkaldte ved den ny Lov og følge af Sagens Natur.

Skjøndt Lovens § 7 bestemmer, at et fuldstændigt dobbelt Skolekursus med tilhørende Afgangsexamen snarest muligt skal indrettes ved de 4 der nævnte Skoler, maa Ministeriet dog med Kommissionen være enigt i, at saavel Disciplene, som deres Forældre og Børgere have Ret til at fordrø, at det Skolekursus, som er anlagt efter en Undervisningsplan, ikke suldendes efter en anden, og at Disciplene ikke underkastes de mange forskellige Ulemper, som vilde blive en uundgaaelig Følge af den ny Undervisningsplans forcerede Gjennemførelse. Hertil kommer, at det ogsaa for Skolerne er af største Vigtighed, at den ny Ordning indføres med Ro og med Tid til Forberedelse og Lemping. Videns det er en Selvfølge, at den ny 1ste (tidligere 3die) Klasse strax anlægges efter den ny Form, og at som Følge af, hvad umiddelbart nedensfor anføres om ny III (nuværende 5te) Klasse, ogsaa den mellemliggende II (nuværende 4de) Klasse kommer ind under Lovens Bestemmelser, har Ministeriet troet ikke at burde gaa videre end til, at den ny III Klasse (nuværende 5te), hvori den første Spire til Delingen lægges i Skoleaaret 1871—72, indrettes efter den ny Form saaledes, at Disciplene frit kunne vælge mellem Græst paa den ene, og Naturlære og geometrisk Tegning paa den anden Side. Dette vil medføre, at 4de Klasse's Hovedexamen vil afholdes i den ny Form og med den samme tillagte Netsvirkning første Gang i Sommeren 1873 og Afgangsexamen i den ny dobbelte Form i Sommeren 1875.

Slutningsbestemmelsen om den Ministeriet tillagte Bemyndigelse til i Overgangstiden fra 23de August 1871 til 14de August 1875 at bevilge de nødvendige Lempelse stemmer ganske med hvad der bestemtes ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 § 18, da den Skoleplan, som nu afløses, blev indført.

Derefter udkom under 5te August 1871 følgende kongelige Anordning angaaende Undervisningen i de lærde Skoler:

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Gjøre vitterligt: Til Gjennemførelse af Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark byde og befale Vi herved:

§ 1.

Forinden Noget kan optages som Discipel i en lærd Skoles 1ste (nederste) Klasse, har han at underkaste sig en Prøve, ved hvilken der fordrres:

1. i Modersmaalet: dels Oplæsning af et Stykke af en dansk Læsebog eller Forfatter, dels en skriftlig, med antagelig Sikkerhed i Rettskrivning og Skilteegnens Brug nedstreven, Gjengivelse af et to Gange forelaft Stykke, hvilken tillige bedømmes som Prøvekrift;

2. i Lyst: det vigtigste af Formlæren og en mundtlig Oversættelse fra Lyst til Dansk af et Stykke i et læst Pensum, der mindst maa udgjøre 100 almindelige Otkavfider;

3. i Fransk: det vigtigste af den regelmæssige Formlære og 50 Otkavfider af en Læsebog;

4. i Geografi: en Oversigt over hele Geografien efter en kortere Lærebog;

5. i Historie: Oversigt over Verdenshistoriens vigtigste Begivenheder efter en fragmentarisk Lærebog samt Danmarks Historie noget udførligere;

6. i Religion: Bibelhistorien i kort Begreb og Hovedstykkerne af Luthers lille Katekismus;

7. i Naturhistorie: Pattedyr og Fugle efter en kortfattet Lærebog;

8. i Regning: Færdighed i praktisk Regning saavidt, at alle Regninger med hele og brudne Tal kunne udføres sikkert og bringes i Anvendelse paa alle simple praktiske Opgaver som dem, der pleie at henses under Regula de Tri.

§ 2.

I Skolens 1ste til 4de Klasse meddeles Undervisningen saaledes:

1. I Modersmaalet gives Undervisningen som hidtil.

2. Undervisningen i de levende Sprog gives alene i Lyst og Fransk gjennem samtlige 4 Klasser.

3. I Latin fremmes Undervisningen igjennem alle 4 Klasser saaledes, at der i 4de Klasse kan læses et Pensum, der i Omfang idetmindste svarer til 1 Bog af Livius eller 2 Bøger af Cæsars Gallerkrig, 50 Kapitler af Ciceros Taler og 1 Bog af Virgils Æneide eller 800 Vers af Ovids Metamorphoser. Grammatikken indøves tillige ved mundtlig og skriftlig Oversættelse fra Dansk paa Latin.

4. I Græsk begynder Undervisningen i 3die Klasse og fremmes saaledes, at der i 4de Klasse kan læses et Pensum, der i Omfang idetmindste svarer til 1 Bog af Xenophons Anabasis og 1 Bog af Homer.

5. I Religion, hvor Undervisningen ophører ved Udgangen af 3die Klasse, gennemgaaes Bibelhistorien efter en udførligere Lærebog, den kristelige Tros- og Sædelære efter en mindre.

6. Historien, saavel Verdenshistorien kortere behandlet som særlig Nordens Historie, maa være gennemgaaet indtil Udgangen af 4de Klasse.

7. Geografien afsluttes ved Udgangen af 4de Klasse, hvor det hele Pensum repeteres.

8. Mathematik og Regning.

Undervisningen i Arithmetik begynder i første Klasse og fortættes igjennem alle fire Klasser saaledes, at der meddeles:

Læren om Addition og Subtraktion, Multiplikation og Division, Potensopløsning og Roduddragning med de derunder forekommende Udviklinger af positive og negative, hele og brudne, rationale og irrationale, reelle og imaginære Størrelser; Hovedsætningerne om Tallenes Egenskaber; Decimalbrøker, Proportioner og Progressioner; Logarithmer med deres praktiske Anvendelser, hvorunder sammensat Rentesregning; Ligninger af første og anden Grad, de første saavel med een som med flere Ubekjendte.

Undervisningen i Geometri skal i første Klasse indledes med en paa Betragtning af materielle Former støttet Abstraktion af de første geometriske Begreber, saaledes at Disciplen derved tillige føres til saadan klar Opfattelse af Regemers, Fladers og Liniers Inddeling efter deres Frembringelsesmaade og Beskaffenhed, som uden geometriske Beviser ad Anskuelsens Vej ved Tagtagelse af og Forsøg med legemlige Former kan opnaas. Derefter meddeles et plangeometrisk Kursus af det i Skolerne hidtil sædvanlige Omfang.

Undervisningen i Regning slutter sig til den mathematiske Undervisning med saadanne Opgaver, som kunne tydeliggjøre Mathematikkens Anvendelse i det praktiske Liv, derunder ogsaa Beregningen af Arealer og Volumener, de første støttede til Plangeometriens Læresætninger, de sidste uden mathematiske Beviser.

9. I Naturlære gives en Oversigt over de fysiske Kræfter og Virksomheder med en kortfattet Fremstilling af den uorganiske Kemi.

10. Naturhistorie læres i samme Omfang som hidtil og afsluttes ved Udgangen af 4de Klasse, hvor det hele Pensum repeteres.

11. Tegning, Frihaandstegning øves i 1ste og 2den Klasse som Indledning til geometrisk Tegning i 3die og 4de Klasse.

12. I Skrivning undervises kun i 1ste og anden Klasse.

§ 3.

Marz- eller Hovedexamen ved Udgangen af Skolens 4de Klasse anstilles saaledes:

1. I Moderemaal er Prøven alene skriftlig og bestaar i en Stilopgave, der væsentlig gaar ud paa Fremstilling af et bekjendt Stof.

2. I Lytt prøves i to ikke læste Steder, et prosaisk og et lettere poetisk, og i det Nødvendige af Grammatiken.

3. I Fransk prøves dels i et opgivet, i Skolen læst Pensum af mindst 100 Otkaosider, dels i et ikke læst prosaisk Stykke og i det Nødvendige af Grammatiken.

4. I Latin anstilles Prøven dels mundtlig i det i det sidste Aar læste Pensum, dels skriftlig ved en let Stil, der holder sig indenfor de væsentlige syntaktiske Regler og det almindelige Ordforraad og udarbejdes uden Benyttelse af Ordbog.

5. I Græsk og 6. i Historie prøves alene i det i det sidste Aar Læste.

7. I Geografi prøves i det hele læste Pensum.

8. I Mathematik er Prøven dels skriftlig, dels mundtlig. Der forelægges skriftlige Opgaver i praktisk Regning og Arithmetik og lignende Opgaver angaaende en

simpel geometrisk Konstruktion eller en geometrisk Sætning, som falder ind under lette Anvendelser af, hvad der er læst. Mundtlig prøves ligeledes i Geometri og Arithmetik.

9. I Naturlære og 10. Naturhistorie prøves i det hele læste Pensum.

§ 4.

I Skolens 5te og 6te Klasse meddeles Undervisningen saaledes:

a. Fællesfag.

1. Undervisningen i Modersmaalet fortsættes, som den hidtil er givet i 7de Klasse. Oldnordisk indtræder i 5te Klasse og fortsættes i 6te. I samme Klasser meddeles en Anvisning til at tale og forstaa Svensk.

2. I Fransk fortsættes Læsningen af Forfattere, derimellem ogsaa Digtere, og den skriftlige Indøvelse af Grammatikens vigtigste Regler.

3. I Tysk fortsættes Læsningen med vanskeligere Forfattere.

4. I Engelsk begynder Undervisningen i 5te Klasse og fortsættes i 6te.

5. Historie. Det hele Kursus gjenoptages og afsluttes, Verdenshistorien (særlig Perioden efter 1789) i noget større Omfang.

b. Særlige Fag for den sproglig-historiske Afdeling.

1. Latin. Undervisningen fortsættes saaledes, at der ved Udgangen af 6te Klasse er læst og opgives et Pensum, der, uden at deri medregnes, hvad der er læst før Indtrædelsen i 5te Klasse, idetmindste svarer til (af profaiske Forfattere) 70 Kapitler af Ciceros filosofiske eller rhetoriske Skrifter, 50 Kapitler af hans Taler, 1 Bog af Livius og 1 Bog af Tacitus, (af Digterne) 2 Bøger af Virgils Æneide, Horats's Breve med ars poetica samt 1 længere og 1 kortere Bog af hans Oder. Der forudsættes som kursforisk læst i det Ringeste saameget, som svarer til 3 Bøger af Livius, dog af forskellige Stilarter.

2. Græsk. Undervisningen fortsættes saaledes, at der ved Udgangen af 6te Klasse er læst og opgives et Pensum, der idetmindste svarer til (af profaiske Forfattere) 200 Kapitler af Herodot, 1 Bog af Xenophons Grindringer, Platons Apologi og Demosthenes's olyntiske Taler, (af Digterne) 6-8 Bøger af Homer, der tilsammen mindst maa udgjøre 3500 Vers.

3. Naturlære. Undervisningen meddeles paa experimentalt Grundlag; tillige læres Astronomi med en kort mathematisk Indledning.

c. Særlige Fag for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling.

1. Mathematik. Undervisningen heri skal omfatte:

a) Arithmetik og Algebra, saaledes at det hele Kursus gives i videre Omfang, hvorved medtages Læren om Permutationer og Kombinationer, Kjødebrøst, Binomialformlen med positiv hel Exponent, den uendelige Kvotientrække, ubestemte Ligninger af 1ste Grad, Determinanter, forsaavidt de lette Løsningen af Ligninger med flere Ubeljendte; Stereometri med syntetisk Udvikling af Reglesnittenes Hovedegenheder; c) Plantrigonometri; d) analytisk Geometri, anvendt paa ret Linie og Cirkel og til Undersøgelse af de vigtigste Egenheder ved Parabel, Ellipse og Hyperbel; e) Projektionslære, rette Liniers Fremstilling ved deres Projektioner, Planers ved deres Spor, med Anvendelsen paa Fremstillingen af simple Former i Rummet ved deres Projektioner paa en vandret og en lodret Plan samt af deres Udfoldninger i en Plan.

2. Naturlære. Undervisningen fortsættes og omfatter saavel kemisk og mekanisk Fysik som Optik, mathematisk behandlede og ledsagede af Forsøg, samt Astronomi paa mathematisk Grundlag og Meteorologi.

3. I Naturhistorie tilbydes foreløbig kun Undervisning i Mineralogi i 5te Klasse, som frit Fag og uden at være Gjenstand for nogen Afgangsexamen.

§ 5.

Afgangsexamen anstilles saaledes:

a. Fællesfag.

1. I Modersmaalet forelægges, ligesom hidtil, to Opgaver til skriftlig Bearbejdelse, en frit valgt, en anden hentet fra Omraadet af det i Skolen meddelte Kundskabsstof. I Oldnordisk aflægges alene mundtlig Prøve i et læst Pensum, der maa udgjøre mindst 100 Sider med Redegjørelse for de i Stykket forekommende Sprogformer.

2. I Fransk anstilles en mundtlig Prøve ved Oversættelse af to Steder af ikke læst Prosa.

3. Tytsk eller Engelsk. Prøven, der alene er mundtlig, bestaar i Tytsk i Oversættelse af to vanskeligere Stykker, et prosaisk og et poetisk, og i Engelsk i Oversættelse af et Stykke læst Prosa, der maa udgjøre mindst 150 Sider, samt af et Sted i en ikke læst lettere prosaisk Forfatter.

4. I Historie forblive Fordringerne de samme som hidtil.

b. Særlige Fag for den sproglig-historiske Afdeling.

1. I Latin er Prøven dels skriftlig ved en Oversættelse fra Latin til Dansk, dels mundtlig saavel i det i de to sidste Skoleaar Læste som ved en Oversættelse af ikke læst lettere Prosa. De, som ere forberedte ved Privatundervisning, maa tillige opgive et Pensum, som svarer til Minimum af det indtil Udgangen af 4de Klasse Læste, jfr. § 2 Nr. 3.

2. I Græsk omfatter Prøven det i de 2 sidste Skoleaar Læste og for dem, som ere forberedte ved Privatundervisning, tillige et Pensum, som svarer til Minimum af det indtil Udgangen af 4de Klasse Læste, jfr. § 2 Nr. 4.

3. I Fransk anstilles foruden den mundtlige tillige en skriftlig Prøve ved en uden Benyttelse af Ordbog udarbejdet let Stil, der kun skal være anlagt paa at prøve Sikkerheden i Formerne og i de syntaktiske Hovedregler.

4. I Naturlære omfatter Prøven det i de to sidste Aar Læste.

c. Særlige Fag for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling.

1. I Mathematisk anstilles Prøven dels skriftlig, dels mundtlig.

I Arithmetik og Algebra gives en Beregningsopgave, som væsentlig skal prøve Examinandens Færdighed i Udførelsen af Beregninger, vedkommende saavel Arithmetik som de geometriske Discipliner, og en Opgave, der især gaar ud paa Anvendelsen af de theoretiske Sætninger.

I Geometri gives dels en Opgave i Projektions-tegning, dels en Opgave i Anvendelsen af Stereometrien eller Trigonometrien.

Mundtlig prøves saavel i Arithmetik som Geometri, i hvilket sidste Fag et Spørgsmaal altid skal angaa analytisk Geometri.

2. I Naturlære er Prøven blot mundtlig og omfatter alt det Læste.

§ 6.

Afgangsexamen afholdes i Liden fra den 15de Juni til den 15de Juli i de Dage, som, hvad den skriftlige Del angaar, for alle Skoler under Et og, hvad den mundtlige Del angaar, for hver Skole især fastsættes hvert Aar af Kirke- og Undervisningsministeriet. De skriftlige Opgaver tilstilles Skolerne af Ministeriet, der lader sig dem foreflaa af Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler eller af en for Afgangsexamen og Tilsynet med de lærde Skoler overhovedet særlig dannet Komite af fag- og undervisningskyndige Mænd. Ved den mundtlige Prøve i ethvert Fag er der ved de offentlige lærde Skoler foruden Examinator tilstede som Censorer en anden af Skolens Lærere og en af Ministeriet dertil hvert Aar beskiftet undervisningskyndig Mand, der kan være en Lærer ved en anden lærd Skole, og ved de lærde Privatskoler foruden Examinator to af Ministeriet dertil hvert Aar beskiftede undervisningskyndige Mænd, hvilke i samme Aar skulle udføre Forretningen ved samtlige Privatskoler.

De Samme, som deltage i Censuren ved den mundtlige Prøve i et Fag, bedømme den tilsvarende skriftlige Prøve. Ligeledes bedømmes de skriftlige Udarbejdelser i Modersmaalet af tre Censorer, af hvilke den ene er Læreren i Dansk i Skolens øverste Klasse.

Om de Karakterer, hvormed de aflagte Prøver blive at betegne, og om Sammenregningen af disse til at bestemme hele Prøvens Udfald bemyndiges Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til at give de nærmere Bestemmelser.

§ 7.

Ingen Discipel maa optages i 6te Klasse uden at have gennemgaaet samme Skoles 5te Klasse. Under særlige Omstændigheder kan Ministeriet bevilge en Undtagelse fra denne Bestemmelse.

Fra 5te Klasse opflyttes efter Skolens Skjøn til 6te Klasse. Disciple, der have gennemgaaet 6te Klasse, have Ret til at indstille sig til Afgangsexamen.

Naar en Discipel ønsker at gaa over fra den sproglig-historiske Afdeling til den mathematisk-naturvidenskabelige eller omvendt, maa han for Skolen godtgjøre, at han er i Besiddelse af de Kundskaber og Færdigheder, som i det givne Øieblik anses for nødvendige, for at han kan deltage i Undervisningen i den ny Retnings særlige Fag.

Naar en Discipel fra en anden offentlig lærd Skole ønsker at optages i 5te Klasse, skal han fra den Skole, han forlader, medbringe Vidnesbyrd om at være moden til Optagelse i 5te Klasse.

Naar en Discipel, der ikke umiddelbart gaar over fra en offentlig lærd Skole, ønsker at indtræde i en saadan Skoles 5te Klasse, maa han, foruden at godtgjøre, at han har bestaaet i de Fag, som for hans Retning ere afsluttede, tillige underkaste sig en Prøve i de andre Fag.

Afgangsexamen i den ny Stikkelse holdes 1ste Gang ved Udgangen af Skoleaaret 1874—1875. Hovedexamen i 4de Klasse med den denne ved Loven af 1ste April 1871 § 5 tillagte Retsvirkning afholdes 1ste Gang ved Udgangen af Skoleaaret 1872—1873.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet bemyndiges til at give de nærmere Bestemmelser om Undervisningen i Sang og Gymnastik ligesom til at bevilge de Lempelser, som Overgangen fra den tidligere Skoleplan til den ny gjør nødvendige.

Hvorefter alle Vedkommende sig have at rette.

Til Vejledning ved Gjennemførelsen af Anordningen tilstillede Ministeriet samtlige Rectorer følgende Kundskrivelse af 9de August 1871:

Under Henviisning til den under 5te d. N. udgaaede kongelige Anordning, indeholdende nærmere Bestemmelser angaaende Undervisningen i de lærde Skoler, skal Ministeriet til Forstaaelse og Anvendelse af de deri givne Forrifter og til Fuldstændiggjørelse af disse med Hensyn til forskjellige Enkeltheder ikke undlade at meddele følgende Bemærkninger og Regler, som blive at iagttage efter den ny Ordning af Undervisningen.

Ministeriet maa fremhæve Vigtigheden af, at Optagelsesprøven holdes med Omhu, og at, hvad der er bestemt, fordres saaledes tilegnet, at Skolen virkelig kan bygge derpaa som Kundskab, Færdighed og vundet Dvelse og som en Forberedelse, der strax gjør det lettere for Skolen at sammenarbejde Disciplene og føre dem frem i Forening, da det i modsat Fald er at befrygte, at de fire første Klasser ville faa for meget at gjøre.

Som Lærebøger, der i Omfang omtrent svare til, hvad der i Anordningen er ment, naar der i Almindelighed hentydes til kortere eller kortfattede Lærebøger, skal Ministeriet nævne: i Geografi: Thriges eller Nimestads mindre Bøger eller Græsløvs Bog Nr. 3, i Historie Kosfods, i Bibelhistorie Balslevs, i Naturhistorie Lützens eller Jøddersens mindste Lærebog.

Skolernes Rectorer ville selv erkjende Nødvendigheden af at bruge den dem ved Lovens § 3 givne Bemyndigelse til at dispensere fra Aldersbestemmelserne om Disciplenes Optagelse i Skolen med Varsomhed, og bliver det fremtidig at iagttage, at der i de aarlige Programmer indføres de ny optagne Disciples Fødselsaar og Fødselsdag.

Skjønt vistnok Skolen under almindelige Forhold helst bør indtage et negativt Standpunkt i Retsskrivningsspørgsmaalet, saaledes at den ikke optager Noget, førend Sprogbrugen med Sikkerhed har tilegnet sig det, maa det dog erkjendes, at den Gjering, hvori Retsskrivningsspørgsmaalet for Liden befinder sig, indeholder en stærk Opfordring til at gjøre nogle positive Skridt for at opnaa en større Sikkerhed og Ensartethed. Ministeriet erkjender imidlertid, at der her maa gaas frem med Varsomhed, og skal derfor indskrænke sig til den Udtalelse, at det maa anses ønskeligt, om Skolerne efterhaanden bestræbe sig for i det Væsentlige at slutte sig til den fra et Antal Mænd (H. N. Clausen med flere) under 21de Juli 1870 fremkomne Udtalelse om, hvad der efter de senest om dette Anliggende i Stockholm førte Forhandlinger synes strax at kunne optages som Regel. Men i ethvert Fald bør ingen Skole fjerne sig længere fra den overleverede og i det Hele i de offentlige Aktstykker fulgte Form. Det maa da antages, at de ny Disciple, der melde sig til Optagelse i Skolerne, efterhaanden ville være underviste i det Væsentlige efter de samme Regler.

Skolernes Rectorer bemyndiges til at fritage de konfirmerede Disciple i 3die Klasse for Deltagelse i Religionsundervisningen.

Med Hensyn til Undervisningen i Mathematik i de 4 nederste Klasser vil det erindres, at for at det, der læres, skal have nogen virkelig Betydning, maa det være fuldstændig opfattet og tilegnet saaledes, at det kan bruges. Der maa derfor lægges en ikke ringe Vægt paa den praktiske Regning, saaledes at det mathematiske Grundlag for denne er forstaaet, og at der erhvervet Sikkerhed i Udførelsen, hvortil ogsaa hører Dvelse i paa passende Sted at bruge de for saa mange Regninger fordel-

agtige Logarithmer. Ved Prøven, navnlig ved de skriftlige Opgaver, maa der ikke gaas ud over det Standpunkt, som hidtil har været fastholdt ved Realafgangsørgamen af høiere Grad.

Naar der under Arithmetik som en Forøgelse af Stoffet er tilføjet: Hovedsætningerne om Tallenes Egenstaber, maa Ministeriet udtrykkelig tilføie, at der herved væsentlig sigtes til Sætningerne om Tals Delelighed (omtrent hvad der derom indeholdes i Schjødt's Tillæg til den elementære Algebra).

Ved den indledende Undervisning i Geometri kunne passende Steens Hovedformer i Rummet eller C. F. C. Møllers Grundtræk af Læren om Rumstørrelser lægges til Grund.

Ministeriet maa anse det særdeles ønskeligt, at den fælles Undervisning i Tegning i de to nederste Klasser, saavidt ske kan, lægges i Matematiklærerens Haand og sættes saaledes i Forbindelse med den matematiske (geometriske) Undervisning, at Frihaandstegning øver Diet og Haanden paa simple Former og støtter den geometriske Anskuelse. I 2den Klasse maa der navnlig lægges an paa, at Disciplene erhverve Færdighed i Brugen af Instrumenterne (Passer og Lineal), saaledes at derved den egentlige geometriske Tegning kan være forberedt, der i 3die og 4de Klasse indtræder for den ene Række Disciple, og som skal veilede til geometriske Konstruktioner, ved hvilke Renlighed og Næthed i Udførelsen maa paases.

I Naturlære er Undervisningen i de 4 nederste Klasser tilfattet anlagt efter et Maal, der medfører en vis Afslutning uden at forudsætte en matematisk Indsigt eller i det Hele en Modenhed, som endnu ikke er tilstede, ligesom der ogsaa er taget Hensyn til at undgaa en ligefrem Gjentagelse i 5te Klasse. Det fysiske Kursus maa omfatte:

Legemernes almindelige Egenstaber, Rumfyldning, Sammenhængskraft og Delelighed. Legemernes Tilstandsformer og Modifikationer deraf — Tyngden. Vægt. Vægtfylde. Alle Legemer ere lige tunge. Tyngden er en almindelig Tiltrækning. Tyngdepunktet. Vædskers Tryk i alle Retninger. Luftens Tryk. Barometret. Luftpumpen og Forsøg dermed. Luftens Vægtfylde. Luftballonen. — Sammenhængskraft og Bøvhængning — Magnetiske Grundfænomener. Magnetnaalens Retning. Jordens Magnetkraft. — Elektriske Grundfænomener. Elektricitet ved Fordeling. Elektrotyper. Elektriseringsmaskinen. Elektrisk Ledning. Leydnerstakten. Kondensator. Elektrofor — Bevægelse betragtet som Virksomhed — Lyden. Dens Hastighed og Tilbagekastning. Toner. — Lysen. Dets Tilbagekastning og Brændning. Farveudbredelse — Varme. Legemers Udvidelse. Thermometret. Smeltning. Jorddampning. — Virkninger af den elektriske Ubladning.

Dertil maa knytte sig en kortfattet Fremstilling af den uorganiske Kemi, saa at det Hele bliver en fylbig proprædemptisk Indledning til Naturlæren, omtrent som Johnstrups Lærebog.

I Skrivning bør Undervisningen nok saa meget beregnes paa, at Disciplene faa en fast, som paa, at de faa en smuk Haandskrift, og ved de skriftlige Arbejder bliver det at paase, at Disciplene vænne sig hertil. For at Disciplene kunne opnaa Fasthed og en flydende Skrift, overlader Ministeriet det til Skolen, hvorvidt det findes rigtigst kun at indøve de latinske — ikke de gotiske — Bogstaver.

Med Hensyn til Opgaverne til de skriftlige Prøver ved 4de Klasse's Hovedørgamen, om hvilke der først bliver Spørgsmaal i 1873, maa Ministeriet forbe-

holde sig at tage Bestemmelse, om de blive at tilstille Skolerne fra Ministeriet, eller om det kan overlades Skolerne selv at give disse.

Om Undervisningen i 5te og 6te Klasse skal det først i Almindelighed bemærkes, at, naar der paa det Skolerne ved Skrivelse af 12te f. M.*) tilstillede Udkaft til en Fag- og Timesfordeling paa den naturvidenskabelig-mathematisk Side findes respektive 3 og 2 Timer af de 30 ugentlige Timer uanvendte, da er Tanken dermed, at det overlades til Rektor efter bedste Skjønne og efter Forholdene ved de enkelte Skoler at anvende disse til at styrke Disciplenes sproglige og literære Udvikling og til at supplere noget af det, som Disciplene af den anden Retning opnaa igjennem deres klassiske Studier.

Da der ved Loven 1ste April d. A. er givet Disciplene i 5te og 6te Klasse Valget mellem Tysk og Engelsk, er det en Selvfølge, at kun det ugentlige

- *) I den nævnte Skrivelse ytrede Ministeriet (ovf. S. 225—26) ved at fremsende det omtalte Udkaft til en Plan for Fag- og Timesfordelingen for de lærde Skolers studerende Disciple — hvilket Udkaft var udarbejdet af en Kreds af Mænd, som Ministeriet havde sammenkaldt for at drøfte Spørgsmaalene om Gjennemførelsen af Loven af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler —, at det var en Selvfølge, at denne Plan ikke maatte betragtes som en almindelig og ufravigelig Norm i dens Enkeltheder, men at Erfaringen og Forholdene i de enkelte Skoler tværtimod kunde foranledige fuldkomment berettigede Afvigelser fra samme, hvad der i sin Fald saameget mindre kunde være Noget til Hinder for, som de aarlige Fag- og Timesfordelinger ligesom hidtil bleve at forelægge Ministeriet til Approbation. — Den omtalte Plan gik iøvrigt ud paa følgende Fordeling, hvorved det bemærkes, at F. S. og M. i samme betegnede henholdsvis Fællestimerne og de for den sproglig-historiske og for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling særlige Timer.

	1ste Klasse.		2den Klasse.		3die Klasse.		4de Klasse.		Sum af Timer.	5te Klasse.		6te Klasse.			
	S.	F.	S.	F.	S.	F.	S.	F.		S.	F.	S.	F.		
Dansk	3	2	2	1	2	1	9	2	4	4					
Tysk	2	2	2		2		8		2*)	2*)					
Fransk	3	3	2		2		10		3	3					
Latin	6	8	7		8		29	9		8					
Græsk	"	"	5		5		10	6		6					
Religion	2	2	2		"		6		"	"					
Historie	2	2	3		2		9	3		4					
Geografi	2	2	1		2		7		"	"					
Mathematik og Tegning	6	6	4	2	5	2	21	4	10	10					
Naturhistorie	2	2	2		2		8		"	"					
Naturlære	"	"		2		2	"	4	3	5	3	5			
Skrivning	2	1	"		"		3		"	"					
	30	30	5	25	5	5	5	25	5	18	12	15	17	13	15

*) eller Engelsk

Limetal, som hertil henlægges for det ene af Fagene, bliver at henregne under de 30 ugentlige Timer, som ikke maa overskrides, og at den Discipel, som har valgt det ene af Fagene, ikke kan gjøre Forbring paa at deltage i Undervisningen ogsaa i det andet Fag.

Sub Undervisningen i Mathematik angaar, vil det bemærkes, at Stereometrien og Trigonometrien ere bortfaldne for de Disciple, der følge den sproglig-historiske Retning. Den herved fremkomne Mangel i deres mathematiske Dannelse maa søges nogenlunde udfyldt dels ved den Maade, paa hvilken Geometrien fremtidig indledes, dels ved det Omfang, som man i de 4 nederste Klasser giver Regneøvelserne ved Optagelsen af Liniers, Arealers og Voluminers Beregning, dels endelig ved i Naturlæren, som hidtil i 7de Klasse, at optage det Simpleste af Astronomien. Man vil saaledes kunne komme til en Afslutning, hvorved Muligheden af en Beregning af Liniers Længde i Almindelighed ved Hjælp af andre givne Længder i Forbindelse med Vinkler bliver forstaaet.

Med Hensyn til Forbringerne for dem, der følge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, i analytisk Geometri, hvilken Disciplin først vil blive paabegyndt om 2 Aar, forbeholder Ministeriet sig en nærmere Udtalelse.

For de Disciple, der følge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, behandles Naturlæren saaledes, at den paa den ene Side, som væsentlig Del af Grundlaget for en almindelig Dannelse, kan give en virkelig, om end begrænset Indsigt, ikke i Videnskabens, men i Naturens Væsen og paa den anden Side vise sig som en Del af et Hele ved at støtte sig til Mathematiken og igjen støtte den ved Anvendelsen af dens Sætninger paa Naturens Fænomener. Behandlingen maa være mathematisk der, hvor Stoffets Besskaffenhed naturligt kræver en mathematisk Behandling, men dog tillige saaledes, at Experimentet ikke forsømmes, hvor det kan paavise Rigtigheden af de ad mathematisk Veie vundne Resultater, eller hvor det ad Erfaringens Veie fører til at kjende Naturens Love. Fysiken maa støttes til det i det foreløbige Kursus alt vundne Udbytte, der bestandig maa vedligeholdes; den bør behandles temmelig omfattende, dog saaledes at man ikke taber sig i videnskabelig Detail, i Kabinetsexperimenter eller i detaillerede Beskrivelser af Instrumenter. Astronomien meddeles efter en mindre Lærebog, men i Righed med Fysiken paa mathematisk Grundlag. Til dens Brug maa meddeles den sfæriske Trigonometri's Grundformler.

For Naturhistoriens Vedkommende er det en Selvsølge, at der kun kan anvises Tid til dette Fag, forsaavidt det kan ske uden Afbræk for de ubetinget foreskrevne Fag og uden Overbeholdelse af Disciplene. Ministeriet finder det derfor rigtigst, at man foreløbig udsætter det, indtil nogen Erfaring er indvunden, og det saa meget mere, som der maa indrømmes Lærerne nogen Tid til at overtænke og forberede et saadant Kursus udover det hidtil satte Maal.

Ved § 7 i den kongelige Anordning af 5te f. M. er det forbeholdt Ministeriet at tage de yderligere Bestemmelser om Sang og Gymnastik. Skjønt nu Spørgsmaalet, navnlig om Gymnastiken, af Ministeriet vil blive taget under nærmere Overveelse, maa man dog foreløbig ønske, at Skolerne selv ville bidrage til en kraftigere Udvikling af Gymnastiken ved dertil at anvende nogen af den ved det ugentlige Timestals Indskrænkning indvundne Tid.

Bekjendtgjørelse af 9de August 1871 om Ferierne ved de lærde Skoler*).

I Overensstemmelse med hvad, der var ytret i den ovenfor meddelte Kommissionsbetænkning (S. 253—54), udvirkede Ministeriet en allerhøjeste Resolution, ved hvilken de af Kommissionen foreslaaede Forandringer i de hidtil gjældende Forskrifter bleve allernaadigst bifaldte. Herom blev udsædvanligvis følgende Bekjendtgjørelse af 9de August 1871 om Ferierne ved de lærde Skoler:

Paa derom af Ministeriet nedlagt allerunderdanigst Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen under 5te d. M. allernaadigst at bifalde:

1) at Skoleaaret fremtidig begynder den 15de August, og at den aarlige Sommerferie gaar fra den 15de Juli til den 14de August, begge inklusive, dog at i de Aar, hvor den 15de August falder paa en Torsdag, Ferien og som Følge deraf ogsaa Examen begynder enten een Dag tidligere eller senere, saaledes at det nye Skoleaar begynder enten en Fredag eller en Mandag;

2) at Skolernes Rectorer bemyndiges til i Tiden mellem Skoleaarets Begyndelse og Julen at give to Søndage i Forbindelse med en Søndag fri, dog at, hvor der er en Markedsdag, Skyttelagsdag eller anden lokal Fridag, denne da benyttes som den ene af de to Søndage, og at Frierstermiddagene i Tiden fra Paasken til Sommerferien da bortfalde;

3) at Skolernes Rectorer bemyndiges til at udvide Vintferien til en hel Uge, med at Juleferien indskrænkes med et tilsvarende Antal Dage.

Hvilket herved bekjendtgjøres til Efterretning for alle Vedkommende.

Flyttedagens Benyttelse som Fridag ved Metropolitanskolen.

Fra Metropolitanskolens Rector indkom under 7de Oktober 1871 en Forespørgsel, om Flyttedagen lod sig anvende som Fridag ved Benyttelsen af den ved Bekjendtgjørelsen af 9de August s. A., Post 2, Rectorerne givne Bemyndigelse til at give en lille Ferie i Tiden mellem Skoleaarets Begyndelse og Juleferien. Herpaa svarede Ministeriet under 13de s. M., at Flyttedagen i Kjøbenhavn maatte anses som en lokal Fridag, og at den ommeldte lille Ferie saaledes ikke kunde udstrækkes udover Tirsdag den 17de Oktober. (Ministerialtidenden for 1871, S. 217).

Vintferiens Forlængelse i Henhold til Bekjendtgjørelsen af 9de August 1871.

I Anledning af en Rectors Forespørgsel om Fortolkningen af Bekjendtgjørelsen af 9de August 1871 om Ferier ved de lærde Skoler, Post 3, tilkjendegav Ministeriet ham ved Skrivelse af 11te December 1871, at Intet var til Hinder for at udvide Vintferien med en, to eller tre Dage, naar blot det tilsvarende Dagantal affortedes i Juleferien. (Ministerialtidenden for 1871 S. 263).

Bekjendtgjørelse af 9de August 1871 om Karaktergivningen m. v. i de lærde Skoler

I samme Aar, som Bekjendtgj. af 31te Mai 1866 om Karaktergivningen i de lærde Skoler (ovf. S. 196—97) udkom, bleve dens Bestemmelser anvendte ved Univerfi-

*) Med Hensyn til de tidligere Feriebestemmelser henvises til „Meddelelserne om det lærde Skolevæsen 1849—56“ S. 111—12 ad § 8.

letets Afgangsexamen. Kommissionen for denne Examens Afholdelse fandt strax de givne Regler saa uhenfigtsmæssige, at den allerede i Maret 1866 til Ministeriet indgav et Andragende om en Forandring og delvis Ophævelse af dem. Dette besvaredes under 24de Oktober s. A. derhen, at Ministeriet i ethvert Fald ikke fandt Anledning til nogen Forandring, førend der ved Bestemmelsernes Anvendelse i de lærde Skoler i Maret 1867 var erhvervet en større Erfaring om, hvorvidt man ved disse fandt Foranstaltningen uhenfigtsmæssig og besværende. Det følgende Aar gjentog Examenskommissionen under 19de September sit Andragende og tilføiede det Ønske, at Ministeriet, saafremt Sagen ikke strax maatte vise sig utvilsomt klar, vilde høre Undervisningsinspektørens og Skolernes Mening om den. Efterat Examenskommissionen atter i 1868 havde følt Ulemperne ved Karakterbestemmelserne, fornyede den igjen i en Skrivelse af 2den November s. A. sin Begjæring.

I denne Skrivelse gjenoptog Kommissionen sin tidligere Motivering med dertil hørende Forslag saaledes:

Det brogede Udseende, som Karakterlisterne i Fortegnelsen over de ny Studenter nu frembyde, skriver sig fra Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866. Før den Tid gaves der kun hele Karakterer i hvert Fag, og det + eller ÷, der efter Censorerens Mening havde vist sig, blev bortkastet. Da imidlertid ved Ophævelsen af den tidligere saakaldte Første Del af Examen Fagenes Antal var blevet indskrænket, troede man, at man burde være omhyggeligere i denne Henseende og ikke bortkaste Brøkerne før efter Karakterernes Sammentalling. Denne Tanke synes at være billiget af Alle, og det er netop vort Ønske, at Ministeriet vilde fastholde den i al Simpeltid. Bekjendtgjørelsen af 31te Mai indeholder imidlertid Bestemmelser om Betegnelsesmaaden og om Fremkomsten af disse Tilleg til de hele Karakterer, som hverken kunne kaldes nødvendige eller uhenfigtsmæssige. Betegnelsen bestaar nemlig ikke som tidligere i et + eller ÷ føiet til Karakteren (mg. +, g. ÷), men i en tilføiet Brøk (mg. ÷ $\frac{1}{3}$, g. ÷ $\frac{1}{3}$). Dette er ikke blot støvende, fordi det strider imod den gamle Lærdom, at uensartede Størrelser, som Bogstaver og Tal, ikke kunne lægges sammen, men ogsaa unødvædig og vilbædende, idet disse Brøker ikke altid have samme Betydning; det er nemlig ikke Brøker af Enheden, men Brøker af Afstanden imellem de to ved Siden af hinanden staaende Karakterer, og denne varierer fra 1 til 15, saa at $\frac{1}{3}$ i et Tilfælde kan gjælde $\frac{1}{3}$, i et andet 5. Endnu mindre heldig er imidlertid den Maade, hvorpaa disse Brøker tænkes fremkomne. Ifølge Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866 betegner nemlig Tilføielsen af en saadan Brøk ikke, at Censorerne have været enige om, at Præstationen var lidt over eller lidt under en hel Karakter — i saa Fald faar Kandidaten kun den hele Karakter uden Tilføielse af nogen Brøk —, men at de have været uenige; det paalægges Censorerne at give hele Karakterer, der dernæst skulle lægges sammen. Vi maa ligesom i vore tidligere Forestillinger hævde, at det ikke gaar an at paalægge Censorerne, der skulle give Karakter efter deres Samvittighed, en saadan Tvang. De maa have Lov til at betegne enhver Præstation med den Dom, som den synes dem at fortjene, og de maa have Lov til ved fælles Døstelse af de færdede Domme at berigtige mulige Feiltagelser hos sig selv eller hos Medcensorerne. Denne Bestemmelse er altsaa, naar man vil holde sig til Ordene, uholdbar; man nødes til at omgaa den og forstaa den, ikke om de Karakterer, som Censorerne strax give hver for sig, men om dem, som de, efterat være blevne enige om Hovedkarakteren, aftale med hinanden at indføre hver paa sin Liste som de Faktorer, der tilsammen kunne give det ønskede Resultat. Den egentlige Virkning af hin Bestemmelse er

altsaa kun den, at hvor Censorerne's Antal er 3, maa der tilføies $-$ eller $\div \frac{1}{3}$, hvor det kun er 2, maa der tilføies $+$ eller $\div \frac{1}{2}$. Men selv dette indeholder, nøie beset, en Ubillighed, idet, som en Følge deraf, den selv samme Præstation faar en forskjellig Værdi, eftersom den fremkommer ved Skolerne, hvor der ere 3 Censorer, eller ved Universitetet, hvor der kun ere 2.

Der synes derfor at være al mulig Grund til at ophæve disse specielle Forskrifter om, hvorledes Karakteren i ethvert enkelt Fag skal fremkomme af de Censurerendes Domme, Forskrifter, der heller ikke findes ved nogen som helst anden Examen, og her ligesom ved andre Examina blot angive, hvilke Karakterer der kunne gives, og hvilke Værdier der skulle tillægges dem. Derpaa gif det Forslag ud, som vi stillede ifjor, og som vi herved tillade os at gjentage, nemlig:

„at der i Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866 efter denne Sætning:

„„Specialkaraktererne ere:

ug., mg., g., tg., mdl., slet, der betragtes som staaende lige langt fra hinanden, betegnede med Tallene 6, 5, 4, 3, 2, 1.““

tilføies:

„„Eil disse Karakterer kan føies $\div$ eller $+$, der formindsker eller forhøier Karakterværdien med $\frac{1}{3}$ (ug. $\div = 5\frac{2}{3}$, mg. $+$ $= 5\frac{1}{3}$, mg. $\div = 4\frac{2}{3}$ o. s. v.), dog at der ikke gives nogen Karakter over ug. eller under slet.““

„Derimod udgaa de følgende 4 Membra i Bekjendtgjørelsen („De tre Censorer . . . den høiere Karakter“).“

Saaledes vil hele Karaktersystemet blive klart og overskueligt. Vi tro ikke, at der behøves nogen særlig Bestemmelse for de Tilfælde, hvor to Karakterer skulle lægges sammen til een (latinsk Stil og Version, skriftlig og mundtlig Arithmetik og Geometri). Om f. Ex. g. $+$ og g. skulle lægges sammen til g. eller til g. $+$, mg. og g. til mg. $\div$ eller til g. $+$, kunde vistnok trygt overlades til Censorerne's Bestemmelse i de enkelte Tilfælde, da det jo i Virkeligheden burde komme an paa, om der ved den ene eller den anden Karakter havde været Tilbøjelighed til det Bedre eller til det Ringere; men skulde Ministeriet finde, at her krævedes en bestemt Regel, kunde man jo fastsætte i Eighed med den tidligere for Skolerne gjældende Bestemmelse:

„at hvor Sammenlægningen af 2 Karakterer gav et Resultat, som laa imellem to af de fastsatte Karakterer, skulde den høiere Karakter have Overvægten, saa at altsaa g. $+$ og g. gav g. $+$, mg. og g. gav mg. $\div$.“

Under 12te Oktober 1869 bragte Examenskommissionen atter Sagen i Erindring og anholdt om, at en ny Bekjendtgjørelse maatte blive udstedt om Karaktergivningingen. Illige fremsendte den følgende Forslag til en saadan Bekjendtgjørelse, hvori det væsentlige Indhold af Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866 var bibeholdt og kun de besværende og upraktiske Bestemmelser udeladte.

Forslag

til

Bekjendtgjørelse om Karaktergivningen ved Afgangsexamen til Universitetet og Afgangsexamen for studerende Disciple ved de lærde Skoler.

Ved Afgangsexamen for studerende Disciple i de lærde Skoler og ved Afgangsexamen til Universitetet gives 9 Specialkarakterer i følgende Fag:

1. Modersmaalet, skriftlig Udarbejdelse (fri Opgave),
2. Modersmaalet, skriftlig Udarbejdelse (Gjengivelse af et bekendt Stof),
3. Latin, mundtlig,
4. Latinsk Stil og Versjon,
5. Græsk.
6. Historie,
7. Arithmetik, mundtlig og skriftlig,
8. Geometri, mundtlig og skriftlig,
9. Naturlære.

Specialkaraktererne ere: ug., mg., g., tg., mdlg., slet, der betragtes som staaende lige langt fra hinanden, svarende til Talværdierne: 6, 5, 4, 3, 2, 1. Til disse Karakterer kan søies + eller ÷, der forhøjer eller formindsker Karakteren med $\frac{1}{3}$, altsaa ug. ÷ = $5\frac{2}{3}$, mg. ÷ = $5\frac{1}{3}$, mg. ÷ = $4\frac{2}{3}$, g. + = $4\frac{1}{3}$ o. s. v.; dog maa der ikke gives nogen Karakter over ug. eller under slet.

Ved Hovedkarakterens Uddragning af Specialkaraktererne benyttes derimod en anden Skala, hvor Karakterernes Afgang, som paa det øverste Trin er 1, fordobles ved hvert Skridt nedefter, saaledes at ug. har Værdien 8, mg. 7, g. 5, tg. 1, mdlg. ÷ 7, slet ÷ 23, og, naar Mellemkaraktererne medtages, ug. ÷ = $7\frac{2}{3}$, mg. + = $7\frac{1}{3}$, mg. ÷ = $6\frac{1}{3}$, g. + = $5\frac{2}{3}$, g. ÷ = $3\frac{2}{3}$, tg. + = $2\frac{1}{3}$, tg. ÷ = ÷ $1\frac{2}{3}$, mdlg. + = ÷ $4\frac{1}{3}$, mdlg. ÷ = ÷ $12\frac{1}{3}$, (slet + = ÷ $17\frac{2}{3}$).

Karaktererne i mundtlig Latin, Græsk og Historie veie en halv Gang mere end de andre, saa at den sidst angivne Talværdi i disse Fag bliver at multiplicere med $1\frac{1}{2}$.

Hovedsummen af samtlige ni Specialkarakterer med deres vedhængende + eller ÷, i hvilken $\frac{1}{2}$ eller derover regnes = 1, bestemmer Hovedkarakteren, for hvilken der

til første Karakter med Udmærkelse kræves.....	79 Points.
til første Karakter	64 —
til anden Karakter	37 —
til tredje Karakter	29 —

I Testimoniet indføres Specialkaraktererne med de vedhængende + eller ÷, og til Slutningen Hovedkarakteren med Tilspøielse af Pointsantallet.

Samtidig med disse gjentagne Andragender fra Examenkommissionen meddelte Odense Kathedralskoles Rektor (Henrichsen) under 23de Septbr. 1867 Ministeriet, at Spørgsmaalet om, hvad der var tabt eller vundet ved de ny Regler om Karaktergivningen, oftere havde været Gjenstand for Overveielse imellem Lærerne, og at han derfor havde opfordret Overlærer Kragh til at samle hvad der kunde indvendes mod det ny Systems Rigtighed, Billighed og Henfigtsmæssighed, hvilke Bemærkninger han tilstillede Ministeriet. Bemærkningerne vare ordlydende følgende:

At de mathematisk-naturvidenskabelige Fag ved Udelabelsen af de forhen til Afgangsexamens første Del hørende Karakterer skulde faa en større Vægt end tidligere i Sammenligning med de sproglig-historiske Fag, har man forebygget ved at forlange 2 danske Udarbejdelser hver med sin Karakter samt ved at regne Karakteren i Latin, Græsk og Historie $1\frac{1}{2}$ Gang, hvorved Forholdet mellem de to Faggrupperes Indflydelse paa Examen er blevet omtrent som tidligere, om end for den førstnævnte Gruppe noget ringere. Da Antallet af de Karakterer, hvoraf Hovedkarakteren skal

beregnes, derved er blevet $10\frac{1}{2}$ istedenfor tidligere 13, er det til de forskjellige Hovedkarakterer fornødne Pointsantal forandret tilbøieligt i Overensstemmelse hermed, dog saaledes at der til 2den og 3die Karakter fordres et noget større Pointsantal, end Forholdet vilde kræve. Da det maa anses for temmelig vilkaarligt, hvormange Points man vil forlange til enhver Hovedkarakter, skal jeg herved kun bemærke, at allerede Udelabelsen af de 4 Karakterer fra Afgangsexamens 1ste Del er en Skærpselse af Examen, idet disse Karakterer især for de mindre dygtige Kandidater sædvanlig vare bedre end de øvrige. Men Ministeriet har tillige for Bestemmelsen og Sammenregningen af de enkelte Fagkarakterer foreskrevet en ny Fremgangsmaade, som ikke slaar i noget nødvendigt Sammenhæng med de nævnte Foranstaltninger. Motivet til denne Forandring synes at være den Betragtning, at Tilfældigheder kunne faa for stort et Spillerum ved Hovedkarakterens Beregning, idet ved Bestemmelsen af Fagkaraktererne hidtil $\frac{1}{3}$ eller mindre Brøker bortkastedes, $\frac{2}{3}$ eller større Brøker regnedes for 1, hvilket navnlig ved de lavere Karakterer faar større Betydning paa Grund af de større Mellemrum i den Talrække, som anvendes ved Beregning af Hovedkarakteren. Ganske vist gjør Tilfældigheden sig her gjældende, men Tilfældighed er formentlig uadførlig fra Examen. Og ligesom der saavidt vides ikke tidligere er fremkommen nogen Klage over den omtalte Tilfældighed, saaledes synes den ogsaa at have en underordnet, ja næsten forsvindende Betydning i Sammenligning med andre Tilfældigheder, der fremdeles bestaa. Først maa da fremhæves den Tilfældighed, om de givne Spørgsmaal ere heldige eller uheldige for den enkelte Kandidat, en Omstændighed, der — som det vist vil indrømmes saavel af Lærere som Examinander — kan give et Spillerum ikke blot af $\frac{1}{3}$ men af en eller endog flere Karakterer op eller ned. Man feiler derfor neppe ved at antage, at der som oftest er større Afvigelse mellem Kandidaters virkelige Standpunkt og Examenspræstationen end mellem denne Præstation og dens Runding. Iøvrigt udhæves begge de nævnte Tilfældigheder ved Fagenes Antal, idet Kandidaten snart er heldig, snart uheldig, og Karakteren (naar den udtrykkes som hidtil ved hele Tal) snart bliver lidt for god, snart lidt for ringe. Som Helhed betragtet vil derfor Bedømmelsen vistnok i de fleste Tilfælde være temmelig rigtig. Men er det samlede Pointsantal nær ved Grændsen mellem 2 Hovedkarakterer, da beror det igjen paa Tilfældighed, om det falder over eller under denne Grændse, og denne Tilfældighed, der usfridig er den betydningsfuldeste ved Examen og som mangler det Korrektiv, der ligger i Gjentagelserne, da Hovedkarakteren for hver Kandidat kun bestemmes een Gang, fremtræder ved den ny Beregningsmaade tilsyneladende endnu skarper end tidligere, idet en Brøk af et Point nu kan være afgjørende, hvor før dog krævedes et helt Point. At stemple en Kandidat, som har faaet 64 Points, med 1ste Karakter, en anden, som har faaet $63\frac{1}{3}$, med 2den Karakter, ser næsten ud som en Uretfærdighed. Vil man formindste Examens Tilfældighed, synes Ophævelsen af de forskjellige Hovedkarakterer at maatte være det første Skridt og tillige det eneste fornødne. Thi om man da ogsaa vilde beholde Pointsantallet, f. Ex. som Moment ved Fordelingen af akademiske Beneficier, saa vilde et Par Points mere eller mindre give en væsentlig Forskjel, og saaledes de omtalte Tilfældigheders Betydning saa godt som tilintetgjøres. Tilfældigheden blev da kun staaende som afgjørende paa Grændsen imellem „Bestaaet“ og „Ikke Bestaaet“, men at forjage den derfra er vistnok en Umulighed. Vil man beholde Hovedkarakteren og formindste Tilfældighedens Indflydelse derpaa, maatte man formentlig først søge at bringe Examenspræstationen til at være et sikrere Udtryk for Kandidatens Standpunkt ved en Examination, der var udførligere end den hidtil

anvendte, især i saadanne Fag, hvor det mere er Kundskabsmassen end Modenheden eller Færdigheden, der prøves; og først naar man i denne Henseende havde naaet en langt større Sikkerhed — hvilket maaske af praktiske Grunde, saasom Mangel paa Tid, kunde have sin Vanskelighed — vilde Spørgsmaalet om en større Nøjagtighed i Bedømmelsen ved Indførelsen af Mellemkarakterer i de enkelte Fag komme i Betragtning.

Vil man nu imidlertid indføre saadanne Mellemkarakterer, da er det meget uhenigtsmæssigt at affkaffe Brøkerne i de enkelte Censurers Vota. „Ministeriet har fundet det overflødig at have et større Antal Trin at variere paa som Udtryk for Dommen om en Kandidats Kundskaber end de 6 hele Karakterer; man har antaget, at Tilføielsen af $+$ og $\div$, der kun kunde forhøje eller forringe Karakteren med $\frac{1}{3}$, ikkun førte til en smaalig Udregning, og man har saa meget mindre taget i Betænkning at paalægge Censurerne at benytte hele Karakterer, som det altid, hvor en Censor er i Tvivl, staar ham aabent at søge denne fjernet ved en yderligere Examination“. Det er nu ganske vist vilkaarligt og kun afhængigt af et Skjøn, hvormange Trin man vil fastsætte, og skjønt Erfaring viser, at øvede Censorer med stor Sikkerhed kunne anvende Kreddele, vilde der i og for sig ikke være meget at indvende mod at holde sig til de hele Tal, naar man som hidtil ogsaa lod Fagkaraktererne være udelukkende hele. Resultatet vilde da kun afvige fra det hidtil brugte System i enkelte Tilfælde, hvor Censurerne vare uenige; f. Ex. $4\frac{2}{3}$, $4\frac{2}{3}$, 4 giver efter det hidtil anvendte System g., men vilde ved Udelabelse af Brøkerne i de enkelte Vota forvandles til 5, 5, 4, som giver mg., der er mindre rigtigt. Men man vil af de hele Vota uddrage brudne Fagkarakterer, skjønt det synes ufatteligt, hvorledes Karakterer som mg. $\div \frac{1}{6}$, g. $+$ $\frac{1}{3}$ o. s. v. kunne forenes med, at man ikke vil have flere Trin for Dommen om en Kandidats Kundskaber end de 6 hele Karakterer. Man synder herved mod det almindelige Princip for Behandlingen af Størrelser, som skulde findes ved en Regning støttet paa en forudgaaet Udmaalning. Udmaalningen bør foretages med en Nøjagtighed, som svarer til den, der anvendes ved Regningen, ellers bliver Regnskabets Nøjagtighed illusorisk. Censurers Vota maa betragtes som Udmaalinger af Præstationerne eller (i Henhold til en Fremstilling af Professor Holten i Mathem. Tidsskrift for 1863, S. 65) af de Indtryk, som Præstationerne have gjort; Bestemmelsen af Fagkaraktererne og Hovedkarakteren er en paa disse Udmaalinger støttet Regning. Naar nu Censurers Vota kun maa angives i hele Tal, bliver under Forudsætning af selve Vurderingens Rigtighed Spillerummet for den mulige Feil i et Votum 1, idet Censor nødes til f. Ex. at votere 4 for enhver Præstation, som efter hans Vurdering ligger mellem $4\frac{1}{2}$ og $3\frac{1}{2}$, og om end Spillerummet for den mulige Feil i Middeltallet bliver noget mindre, bliver Spillerummet for den mulige Feil fremdeles 1. Naar f. Ex. 3 Censorer ere enige i, at en vis Præstation er noget over g., saa at de alle hidtil vilde votere $4\frac{1}{3}$, saa nødes de nu til at votere 4, som giver Fagkarakteren g.; hvorimod naar en Præstation efter een Censors Mening nærmer sig til mg., men efter de to andres er under g., saa at Vota hidtil vilde blive $4\frac{2}{3}$, $3\frac{2}{3}$, $3\frac{2}{3}$, saa maa de ny Vota blive 5, 4, 4, som giver g. $+$ $\frac{1}{3}$. Den nøjagtige Udregning vilde for den første Præstation give g. $+$ $\frac{1}{3}$, for den anden g.; den hidtil brugte Beregningsmaade vilde for begge give g., som var konsekvent, da Brøker ikke anvendtes i Fagkaraktererne; den ny Beregningsmaade giver for den ringeste Præstation den bedste Karakter, hvilket er urimeligt. Vil man have Brøker i Fagkaraktererne, maa man altsaa tillade Censurerne at benytte i deres

Vota idetmindste ligesaa smaa Brøker; antager man, at Censorerne ikke kunne med Sikkerhed benytte mindre Brøker end Trediedelev, maa man heller ikke i Fagkaraktererne benytte mindre Brøker, saafom Sjettedelev, ellers kommer man til lignende Urimeligheder som i det ovenangførte Exempel. Bliver Udregningen smaalig, er det kun en nødvendig Følge af, at man vil have Fagkarakteren smaalig bestemt. En yderligere Examination kan ikke gjøre Brøker i Censorerne's Vota overflødige; thi jo længere Examinationen fortsættes, desto mere maa man antage, at Præstationen nærmer sig til at være et nøjagtigt Udtryk for Kandidatens virkelige Standpunkt. Naar nu dette ligger mellem 2 hele Karakterer (noget, som ofte er Tilfældet, og hvis Mulighed udtrykkelig er indrømmet ved Opstillingen af Karakterer som mg. $\div \frac{1}{6}$, g. $+\frac{1}{3}$ o. s. v., der ellers vilde være meningsløse), vil den yderligere Examination netop bevirke, at Censur kommer til en fastere og fastere Overbevisning om, at han ikke bør give en hel, men en bruden Karakter.

Ministeriet synes ogsaa til en vis Grad at have erkjendt det Mislige i at affaste Brøkerne i Censorerne's Vota og har saaledes tilladt, at der i Latin, Græsk og Historie — i hvilke Fag Misligheden af Brøkerne's Udelabelse vilde være størst paa Multiplikationen med $1\frac{1}{2}$ — maa tilføies $+$ i Betydning af $\frac{1}{2}$. Men ligesom Brøken $\frac{1}{2}$ ifølge det Udviklede ingenlunde er tilstrækkelig til at frembringe paalidelige Sjettedelev i Fagkarakteren, saaledes er det vanskeligt at se Grunden til at foretrække denne hidtil ikke anvendte Brøk for de tidligere $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$. Disse give Fagkarakterens Brøk større Nøjagtighed, og da de desuden have en mangeaarig Praxis for sig, saa at man benytter dem med Banens Lethed, synes de ikke at burde affastnes og ombyttes med Halve uden bestemte Grunde. Dog ganske affastnede ere de heller ikke, idet Ministeriet i Cirkulære af 21de Juni 1867, (ovf. S. 201), har bestemt for Naturlære, at . . . vil der dog efter Udfaldet af den samlede Examination af hver af de to Censurer og den examinerende Lærer være at give en hel Karakter for Naturlære, der dog, naar alle 3 derom ere enige, kan forhøies eller nedfattes med $\frac{1}{3}$ ". Dette er faktisk det samme, som at Censorerne kunne votere med Trediedelev, men at disse Trediedelev ikke skulle gjælde, uden naar alle Censorerne ere enige, altsaa $4\frac{1}{3}$, $4\frac{1}{3}$, $4\frac{1}{3}$ giver g. $+\frac{1}{3}$, men $4\frac{1}{3}$, $4\frac{1}{3}$, 4 g'ver g, som det synes mindre konsekvent, da $\frac{2}{3}$ er nærmere ved $\frac{1}{3}$ end ved 0. Man har saaledes for Tiden følgende Bestemmelser for Karaktergivning:

ved Afgangsexamen for de studerende Disciple:

1) i dansk Stil, Latinisk Stil med Version, mundtlig og skriftlig Arithmetik og Geometri gives kun hele Censurvota,	} 3 Fagkaraktererne beholdes Brøkerne.
2) i Latin, Græsk eller Historie gives hele eller halve,	
3) i Naturlære kan i visse Tilfælde gives Trediedelev, ellers kun halve, men	

ved Afgangsexamen for Realister, som afholdes af omtrent de samme Personer i de samme Dage,

4) gives i alle Fag Trediedelev,	} 3 Fagkaraktererne bortkastes Brøkerne,
en Mangfoldighed, som unægtelig kan være noget vildledende, og hvorfor man for-	

gæves søger Grunden i Sagens Natur.

Vil man nu, uagtet den dertil nødvendige smaalige Udregning, have Mellemled i Fagkarakterernes Række, da bør disse formentlig ikke omsættes til Hovedkarakterens

Beregning paa den af Ministeriet foreskrevne Maade. Det vil nemlig ved Betragtning af Rækken

ug.	mg.	g.	tg.	mdlg.	flet.
8	7	5	1	÷ 7	÷ 23

med Differenserne 1 2 4 8 16

være klart, at ligesom $g. = 5$ ikke ligger midt imellem $mg. = 7$ og $tg. = 1$, men nærmest ved $mg.$, saaledes kan f. Ex. $g. + \frac{1}{2}$ ikke være 6, som ligger midt imellem 7 og 5, men maa ligge nærmere ved 7 end ved 5, altsaa være større end 6. Da Differenserne mellem Rækkens Led ikke ere ligestore, kan man heller ikke uden at gjøre Vold paa Rækkens Natur indskyde Mellemled med ligestore Differenser. Men da Rækken

	8	7	5	1	÷ 7	÷ 23
kan opfattes som	$9 \div 1$	$9 \div 2$	$9 \div 4$	$9 \div 8$	$9 \div 16$	$9 \div 32$
eller	$9 \div 2^0$	$9 \div 2^1$	$9 \div 2^2$	$9 \div 2^3$	$9 \div 2^4$	$9 \div 2^5$

maa ere de Led som, burde indskydes f. Ex. mellem 7 og 5, ikke

	$6\frac{2}{3}$	$6\frac{1}{3}$	6	$5\frac{2}{3}$	$5\frac{1}{3}$
eller tilnærmet	6,667	6,333	6,000	5,667	5,333
men derimod	$9 \div 2^{1\frac{1}{2}}$	$9 \div 2^{1\frac{2}{3}}$	$9 \div 2^{1\frac{1}{2}}$	$9 \div 2^{1\frac{1}{3}}$	$9 \div 2^{1\frac{2}{3}}$
eller	$9 \div \sqrt[6]{2^7}$	$9 \div \sqrt[6]{2^8}$	$9 \div \sqrt[6]{2^9}$	$9 \div \sqrt[6]{2^{10}}$	$9 \div \sqrt[6]{2^{11}}$
eller tilnærmet	6,755	6,480	6,172	5,825	5,436

Dog da disse Tal ere irrationale og altsaa kun tilnærmelsesvis kunne udtrykkes ved Brøker, ere de upraktiske. Rækken

8	7	5	1	÷ 7	÷ 23
---	---	---	---	-----	------

er saaledes uftikket til at optage Mellemled, som paa een Gang ere rigtige og praktisk anvendelige. Vel er Forskjellen mellem de foreskrevne Brøker og de rigtige irrationale Mellemled ikke ret stor (i de ovenangførte Exempler ligger den mellem 0,1 og 0,2), dog bliver den i Mellemrummene mellem de ringere Karakterer ikke ganske ubetydelig (f. Ex. flet $+\frac{1}{2}$ ansættes til $\div 15$, medens det burde være $9 \div 2^{4\frac{1}{2}} = 9 - 16 \frac{1}{2} = \div 13,627$, altsaa er Forskjellen 1,373), saa at den meget vel kan faa kjendelig Indflydelse paa Hovedkaraktererne, og, hvad der er væsentligt, denne Indflydelse vil altid være til Kandidatens Skade, da de foreskrevne Brøker alle ere for lave, og Feilene i de enkelte Brøker aldrig kunne udjævne, men altid maa forstærke hinanden. At dette ikke blot kan finde Sted, men allerede har fundet Sted, ses af omstaaende Tabel, som indeholder de Karakterer, den ene af de her fra Skolen iaar dimitterede Kandidater erholdt ved Afgangsexamen:

Medens altsaa Kandidaten vilde have faaet 1ste Karakter efter det gamle System og ligeledes efter det ny, saafremt dette havde været rigtigt gennemført, saa fik han nu 2den Karakter efter den foreskrevne Beregningsmaade og blev saaledes et Offer for dennes Mangel paa Konsekvens.

I det Ovenstaaende er da formentlig godtgjort:

- 1) at der ikke er nogen paatrængende Grund til, for at formindske Tilfældighedens Indflydelse, at indføre Brøker i Fagkaraktererne, saalange andre Tilfældigheder have langt større Indflydelse paa Examen's Udfald;
- 2) at det i alt Fald er urimeligt at afskaffe Brøkerne i Censorerens Vota, naar man vil have Brøker i Fagkaraktererne;
- 3) at de Brøker, som det endnu er tilladt Censorerne at benytte, uden nogen tilstrækkelig Grund ere afvigende fra de tidligere anvendte og indbyrdes uover-

	De enkelte Fagkarakterer.	Omsatte til Beregning af Hovedkaraktererne efter Ministeriets Forskrift.	Omsatte efter de ovenfor antydede rigtige Medlemled.	Udtrykte i hele Tal efter det gamle System, idet Latin, Græff og Historie regnes 1½ Gang.
Dansk Stil 1	$g. + \frac{1}{3}$	$5\frac{2}{3} = 5,667$	5,825	5
Dansk Stil 2	g.	$5 = 5,000$	5,000	5
Latin, skriftlig	$g. + \frac{1}{6}$	$5\frac{1}{3} = 5,333$	5,436	5
Latin, mundtlig	$g. + \frac{1}{3}$	$8\frac{1}{2} = 8,500$	$8,738 = \left\{ \begin{array}{l} 5,825 \\ + 2,913 \end{array} \right\}$	$5 + 2\frac{1}{2}$
Græff	$g. + \frac{1}{2}$	$9 = 9,000$	$9,258 = \left\{ \begin{array}{l} 6,172 \\ + 3,086 \end{array} \right\}$	$7 + 3\frac{1}{2}$
Historie	$mg. \div \frac{1}{3}$	$9\frac{1}{2} = 9,500$	$9,720 = \left\{ \begin{array}{l} 6,480 \\ + 3,240 \end{array} \right\}$	$7 + 3\frac{1}{2}$
Arithmetik	$mg. \div \frac{1}{3}$	$6\frac{1}{3} = 6,333$	6,480	7
Geometri	$ug. \div \frac{1}{3}$	$7\frac{2}{3} = 7,667$	7,140	8
Naturlære	$mg. \div \frac{1}{3}$	$6\frac{1}{3} = 6,333$	6,480	7
Pointsantal.		$63\frac{1}{3} = 63,333$	64,677	$56 + 9\frac{1}{2} = 65\frac{1}{2}$
Hovedkarakter		Anden Karakter.	Første Karakter.	Første Karakter.

ensstemmende i de forskjellige Fag, saa at man nu har 4 forskjellige Beregningsmaader at anvende;

- 4) at den Takstæffe, der udtrykker Fagkaraktererne til Brug ved Hovedkarakterens Beregning, er usikkert til at optage praktisk brugbare Mellemløb, og at de foreskrevne Mellemløb ikke stemme med Næktens Natur, men ere for lave, saa at de ubilligt nedfætte Hovedkarakteren;

hertil kommer som formentlig indlysende:

- 5) at Karakterer som mg. $\div \frac{1}{3}$, g. $+$ $\frac{1}{3}$ o. s. v. ere upassende i Form og let hos Publikum maa vække Forestilling om lærd Bedanteri;

endelig, skjønt mindre væsentligt,

- 6) at den ny Beregningsmaade (uden at være nøiagtigere) er besværligere end den tidligere.

Den foreskrevne Fremgangsmaade maa derfor betragtes som et forfæilet Forsøg, og man kan kun ønske, at Ministeriet vil gjenindsføre det tidligere System, der skyldes S. C. Drsted og (som der i den oven citerede Afhandling af Prof. Holten nærmere er udviklet) udmærker sig ved indre Konsekvens og rigtig Vurdering af Karakterernes Betydning, men netop derfor ikke taaler nogen væsentlig Forandring uden at blive forkvælet.

Først i Aaret 1870 fandt Ministeriet sig foranlediget til at indhente Betænkning fra de offentlige lærde Skolers Rektorer og de private lærde Skolers Bestyrere ved følgende Rundskrivelse af 6te Marts:

Efter at Ministeriet under 26de Mai 1866 havde erhvervet allerhøieste Approbation paa en Forandring i Reglerne for Karakterberegningen ved Afgangsexamen til Univerfitetet og Afgangsexamen for studerende Disciple ved de lærde Skoler, og denne Foranstaltning var bragt til offentlig Kundskab ved Ministeriets Bekjendtgj. af 31te Mai 1866, og efterat Bestemmelserne heri vare blevne yderligere supplerede ved Cirkulærerne af f. D., 15de Marts og 21de Juni 1867, modtog Ministeriet i September Maaned 1867 et motiveret Andragende fra den Kommission, som er anordnet til at afholde Afgangsexamen ved Univerfitetet, som gif ud paa forskjellige Modifikationer i de givne Regler. Dette Andragende blev gjentaget i 1868, og Kommissionen har nu paany bragt Spørgsmaalet i Grindring i Skrivelse af 12te Oktober f. A., der er ledsaget af et formuleret Forslag til de Forandringer, som Kommissionen anser for nødvendige. Medens mine tre nærmeste Forgængere ikke have fundet Anledning til at gjenoptage Spørgsmaalet om Karakterberegningen, maa jeg dog anse det rigtigst at inspødekomme det af Kommissionen ytrede Ønske om, at der maatte gives Skolerne Leilighed til at ytre sig i Sagen, for derved at vinde en Sikkerhed for, hvorledes denne af disse betragtes og derefter komme til en bestemt Afgjørelse af, hvorvidt en Forandring bør foretages, eller ei. Jeg har saameget større Opfordring dertil, som jeg efter den Erfaring, jeg har gjort under lignende Forhold, er kommen til den Overbevisning, at Sagen endog lod sig simplificere derhen, at der ved Examinationen strax blev benyttet den Karakterstafel, som nu kun bruges ved Hovedkarakterernes Udtagning, saaledes at, hvor de Karaktergivende ikke vare enige, Examinanden fik den Karakter, for hvilken der var Majoritet, eller hvis det sjældne Tilfælde indtraf, at Uenigheden var saa stor, at Dommen faldt paa 3 forskjellige Karakterer, han da fik den mellemfaldende.

Ministeriet skulde derfor ved at fremsende det af Examenskommissionen gjorte Forslag til en Forandring *) anmode Hr. . . . om, at De, efterat Sagen har været behandlet i et Lærermøde, vil meddele Ministeriet Deres Ytringer om, hvorvidt den ved Bekjendtgjørelse af 31te Mai 1866 indførte Karakterberegning efter den vundne Erfaring ønskes forandret, og i bekræftende Fald, om det af Kommissionen fremsatte Forslag er at foretrække, eller om det maatte anses for ønskeligt at ordne Sagen paa den ovenantvode Maade ved strax at benytte Skalaen for Hovedkarakterens Ud- dragning, ligesom Ministeriet ogsaa vilde sætte Pris paa at modtage særlige Forslag, som maatte gaa i Retningen af at simplificere det hele Forhold.

For at berigtige en Misforstaaelse, som synes at have indfneget sig, skal Ministeriet tilføie, at, naar Bekjendtgjørelsen af 31te Mai 1866 i Lighed med Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 § 15 Nr. 2 bestemmer, at Censorerne kun maa give hele Karakterer, saa er dette kun Reglen for det Tilfælde, hvor Enighed ikke kan opnaas, medens det ingenfinde har været Ministeriets Hensigt at betage Censorerne den Udgang til at diskutere Karaktererne, som Motiverne til Bekjendtgjørelse af 13de Mai 1850 forudsætter, og da i Forening at vælge en af de Karakterer, som udkomme ved Sammenlægning af 3 hele Karakterer og denne Sum's Division med 3, med andre Ord en hel Karakter + eller $\div \frac{1}{3}$, en Opfattelse af Forholdet, som isvrigt ogsaa stemmer med Ministeriets Udtalelse i Cirkulære af 21de Juni 1867 in fine.

De i Henshold til Rundskrivelsen afgivne Betænkninger indeholdt i et kortere Uddrag følgende:

Metropolitanskolen (Rektor Borgen). Lærerforsamlingens Flertal ønskede en Forandring i det fastsatte Karaktersystem og fandt Manglerne ved dette heldig rettede ved det af Universitetets Examenskommission meddelte Forslag.

Frederiksborg Skole (Rektor Berg). Det senest bestemte Karaktersystem, sammenlignet med Examenskommissionens, fandt Rektor at være det omhyggeligste o: det retfærdigste, men meget besværligt at bruge. Det af Ministeriet i Rundskrivelsen fremsatte Forslag kunde let blive meget uretfærdigt. Derimod syntes Examenskommissionens Forslag at have en Del for sig. Sluttelig tilføiede Rektor, at Retfærdighed og Billighed vilde i Almindelighed ske Fyldest derved, at Hovedkarakteren affattes og at det blot hed i Examensvidnesbyrdet „bestaaet“ med 29 Points og opad.

Roskilde Kathedralskole (Rektor Povelsen). Et ringe Flertal af Lærerforsamlingen erklærede sig af principielle Grunde for Bevarelsen af den indførte Karakterberegning, og Rektor tilføiede, at selv om Afstemningen havde givet det modsatte Udfald, maatte han af fuld Overbevisning anse det utilraadeligt at foretage nogen Forandring i den for saa Nar siden indførte Beregningsmaade. Det Simpleste forekom isvrigt Rektor at være at indskrænke Skolens Dom ved Afgangsexamen til et „bestaaet“ eller „ikke bestaaet“.

Sorø Skole (Rektor Tregder). Samtlige Lærere vare enige i at finde den fastsatte Beregningsmaade smaalig og ledende til en Udstykning, der tilfids vilde give et meget broget Billede uden tilstrækkelig Klarhed. Et Flertal af Lærerne erklærede sig for at gaa tilbage til den gamle Beregningsmaade, saaledes at de enkelte Censorer

*) Se ovenfor Site 272—73.

vel bleve berettigede til at bestemme deres Karakterer med et + eller ÷, men paa den Maade, at der ved Sammenlægning af de forskjellige Vota fremkom en hel Karakter. Et Mindretal var tilbøieligt til at ønske en Bestemmelse om, at Censorerne kun maatte give hele Karakterer, der ligeledes skulde lægges sammen til hele Karakterer. Derimod fandtes der i Almindelighed Intet vundet ved at antage Examenkommissionens Forslag.

Nykjøbing Kathedralskole (Rektor Paludan-Müller). Ved Overveielserne i et Lærermøde bestyredes Rektor i den Mening, at Examenkommissionens Forslag ikke bød saadanne Fordele, at der var Grund til at rokke ved det indførte Karakter-system. Skulde en Forandring foretages, vilde Rektor foretrække den af Ministeriet i Mundskrivelsen antydede. Efter Rektors Skjønnende vilde det Simpleste og Naturligste være at afskaffe Karaktererne og gjøre den Examineredes Afgang til Universitetet afhængig af samtlige Censurers Slutningsvota om hans Modenhed. Men hvis man ikke turde gaa saavidt, vilde Rektor foreslaa at vende tilbage til Karaktergivningen ved Examen artium, hvor Hovedkaraktererne bestemtes af Fagkarakterernes Antal uden Pointsberegning. Med Rektors Erklæring fulgte Separatvota fra Overlærer Lütken og Adjunkt Wesenberg, indeholdende Forslag til System-Forandringer i Karakterberegningen.

Overlærer Lütken's Forslag var sammenfattet i følgende Bestemmelser:

1. Bestemmelsen om, at der for Prøverne i mundtlig Latin, Græsk og Historie gives Karakterer med forøget Vægt (Værdien $1\frac{1}{2}$), bortfalder. Ved Afgangsexamen gives 10 Specialkarakterer, som alle have lige Vægt, under følgende Rubrikker: 1) Dansk Stil (fri Opgave), 2) Dansk Stil (bunden Opgave), 3) Skriftlig Latin, 4) Mundtlig Latin, 5) Græsk, 6) Middelalderens og den nyere Historie, 7) Oldtidens Historie med græske og romerske Kulturforhold og Mythologi, 8) Arithmetik, 9) Geometri og 10) Naturlære.
2. Ved enhver af disse Prøver gives af den examinerende Lærer i Forbindelse med 2 Censorer enten en af de følgende 6 Karakterer ug., mg., godt, tg., maadeligt, slet, eller Betydningen: Ingen Karakter.
3. Specialkarakteren bestemmes ved Votering af de 3 Censorer, saaledes at Majoriteten gjør Udslaget. Skulde det Tilfælde indtræffe, at der blev mere end en enkelt Grad imellem Censorerens Vota, f. Ex. 2 Vota for mg. og 1 for tg. eller 1 for mg., 1 for godt og 1 for tg., er Prøven ugyldig, og en ny Prøve maa foretages med de samme eller andre Censorer. Hvor en dobbelt Prøve giver en Specialkarakter (skriftlig Latin, Arithmetik og Geometri) voteres under et om den samlede Præstation.
4. De ved Voteringen fastsatte Specialkarakterer have følgende Værdier:
 ug. = 6, mg. = 5, godt = 4, tg. = 0, mdl. = ÷ 4, slet = ÷ 8.
 Med Betydningen: „Ingen Karakter“ i et Fag kan Kandidaten ikke bestaa ved Examen.
5. Hovedkarakteren har 4 Grader. Der kræves til 1ste Karakter
 med Udmærkelse 56 Points (6 ug. + 4 mg.)
 til 1ste Karakter 46 — (6 mg. + 4 g.)
 — 2den — 36 — (9 g. + 1 tg.)
 — 3die — 24 — (6 g. + 4 tg.)

Adjunkt Wesenberg foreslog en Pointsberegning, der, uden at forvandle Resultaterne ved Brøkerens Afrunding, vilde fjerne de antagne Vanffeligheder.

De nugældende Værdier: 8, 7, 5, 1, $\div$ 7, $\div$ 23
for ug., mg., g., tg., mdl., slet.
forandres til 12, 9, 6, 0, $\div$ 9, $\div$ 21

Fagkaraktererne blive altsaa:

ug. 12	ug. $\div$ 11	mg. + 10	mg. 9	mg. $\div$ 8	g. + 7	g. 6	g. $\div$ 4
tg. + 2	tg. 0	tg. $\div$ $\div$ 3	mdl. + 6 $\div$	mdl. $\div$ 9	mdl. $\div$ $\div$ 13	slet + $\div$ 17	slet $\div$ 21

De tre Censorer kunne nu enes om en af disse Karakterer eller notere med hele Karakterer, f. Ex. $\frac{\text{mg.} + \text{mg.} + \text{g.}}{3} = \text{mg.} \div$ $\frac{\text{mg.} + \text{g.} + \text{g.}}{3} = \text{g.} +$;
 $\frac{\text{mg.} + \text{g.} + \text{tg.}}{3} = \text{g.}$

For Censorkaraktererne ere ækvivalente Differenser nødvendige; naar en Præstation bevæger sig omkring g., bør dog den lavere voterende Censor ikke have den dobbelte Indflydelse imod den høiere voterende.

Hovedkarakteren bestemmes ligesom nu:

$5\frac{1}{2}$ ug. + 5 mg.	= 111	Points, 1ste Karakter med Udmærkelse.
$5\frac{1}{2}$ mg. + 5 g.	= 80	— 1ste —
$6\frac{1}{2}$ g. + 4 tg.	= 39	— 2den —
$4\frac{1}{2}$ g. + 6 tg.	= 27	— 3die —

Rønne høiere Realskole. (Rektor Sjørgensen). Da der ikke afholdes Afgangsexamen ved Skolen, havde Lærerne troet ikke at burde udtale nogen Mening om Detaillen af den indførte Karakterberegning, hvorimod de kun ganske i Almindelighed havde ytret, at de vare tilbøjelige til at foretrække en Ordning, hvorved Dommen afgaves efter et saa almindeligt Skjøn som muligt, altsaa i hele Karakterer, fremfor den gjældende udviklede og, som det syntes, kunstlede Beregning. Hertil søiede Rektor, at det forekom ham naturligt, at ikke alene de tre Censorer's til eet Resultat sammenlagte Bedømmelse for hvert enkelt Fag fremtraadte som en hel Karakter, men endog hver enkelt Censor's Botum afgaves som hel Karakter. Hver Censor i skriftlig Latin maatte da fælde sin Dom over begge de skriftlige Specimina under Et, ligeledes hver Censor i Arithmetik og Geometri over den skriftlige og den mundtlige Præstation i hvert af disse Fag under Et. Herved vilde Brøkerne i de givne Karakterers Talværdier bortfalde undtagen for de 3 Fag, som til Hovedkarakterernes Udtagning havde forøget Vægt, i hvilke der kunde fremkomme Brøken $\frac{1}{2}$. Men selv denne Brøk vilde man kunne undgaa ved at fordoble alle de Talværdier, som benyttes til Udtagningen.

Odense Skole. Rektor (Henrichsen) henholdt sig til den af Overlærer Kragh (ovenfor S. 273—79) i sin Tid afgivne Erklæring om Manglerne ved det nu bestaaende System og alle Lærerne vare enige i at ønske Reglerne for den gjældende Karakterberegning forandrede. Fremdeles vare Lærerne enige om, at Kommissionens Forslag var at foretrække, især naar det formuleredes noget bestemtere og tydeligere derved, at det udtrykkelig blev udtalt, at Censorerne kunde votere med Tredele og at

Specialkaraktererne kunde udtrykkes ligeledes i Trediedele med Vortkastelse af mindre Brøker. Endelig var det alle Lærernes enstemmige Mening, at det ikke kunde anses hensigtsmæssigt at benytte Hovedkarakter-Skalaen til Udbragning af Specialkaraktererne, da denne Fremgangsmaade vilde være besværligere, og da derved den Censor, som voterede en meget lav Karakter i Forhold til de to andre, vilde faa en for stor Indflydelse. En Simplifikation vilde vel overhovedet kun kunne opnaas, saafremt man vilde opgive det Motiv, der var gjort gjældende ved Indførelsen af den sidste Karakterberegning, nemlig at Tilfældigheden er for stor ved Specialkarakterernes Hensførelse til en hel Karakter, naar de ere brudne. Blandt de Forslag, der under denne Forudsætning fremkom, var ogsaa det, ikke at give Hovedkarakteren anderledes end ved „Bestaaet“, hvortil søies „med Udmærkelse“, og at vedføje en Angivelse af det samlede Antal Points.

Ålborg Skole. Rektor (Forchhammer) og alle Lærerne vare enige om, at den gjældende Karakterberegning var mere indviklet og besværlig end nødvendigt. Enhver Simplificering, selv om den ikke gif videre end Examenstkommisjonen's Forslag, var derfor ønskelig og at betragte som et Fremskridt. En aldeles overveiende Stemning var for et langt videre Skridt, nemlig at lade Hoveddommen indskrænke sig til „et Bestaaet“ eller „ikke bestaaet“ og Gradforskjellen imellem de enkelte Kandidaters Bedømmelse udtrykkes gennem Points i hele Tal — en Sum, fremkommen ved en simpel Addition af hele Tal.

Århus Skole. Rektor (Lund) og alle Lærerne ønskede den bestaaende Karakterberegning simplificeret og maatte foretrække Kommissionens Forslag, hvorved der baade vilde blive Grader nok (15 forskellige Karakterer) og disse tillige have det Fortrin, at de vilde stemme med de i Skolerne brugte daglige Karakterer. Derimod vandt Ministeriets Forslag ikke Tilslutning. Der meddeltes nogle mindre væsentlige Forslag til yderligere Simplifikation af Betegnelsen af Examenkaraktererne uden at røre ved Systemet i det Hele eller Fagernes Stilling i Undervisningen og Bægt ved Examen.

Biborg Skole. Rektor (Defolii) med alle Lærerne foretrak Kommissionens Forslag, fordi Bestemmelsen om, at Censorerne kun maa give hele Karakterer, da vilde bortfalde, og Fagkaraktererne vilde blive befriede for en Del Brøker. Fremdeles fraraadedes enstemmigt Ministeriets Forslag. Med Hensyn til Simplifikation overhovedet mente et overveiende Antal Lærere, at der ikke var nogen Fare ved aldeles at opgive Brøkerne i Fagkaraktererne, efter som Tilfældighederne, der skulde modvirkes ved disse, dog ikke lode sig undgaa ved Examen. Sluttelig ytrede et større Flertal sig for, istedenfor Hovedkaraktererne, at bruge Betegnelsen „Bestaaet“ eller foruden denne tillige „Bestaaet med Udmærkelse“ med Angivelse i Vidnesbyrdet af det opnaaede Pointantal.

Ribe Skole. Rektor (Bendtsen) samstemmede med alle Lærerne i, at det gjældende System var for kunstigt og at det derfor burde afløses af et simplere og mere praktisk. Kommissionens Forslag indrømmedes at være simplere og i det Hele ret brugeligt. Alle fastholdt den dobbelte Karakterstala, den ene for Censorerne, den anden til Brug ved Hovedkarakterens Udbragning.

Kandens Skole. Rektor (Whitte) mente med samtlige Lærere, at Kommissionens Forslag burde foretrakkes. Rektor og omtrent Halvdelen af Lærerne vilde dog hellere slutte sig til Ministeriets Forslag, der vilde behøve nogle nærmere Bestemmelser for at afgive en utvilsom Basis for Karaktergivingen. Hvis der skulde være Spørgsmaal om at give den mest simplificerede Karakterberegning, troede Rektor at kunne henvise til et af ham i Programmet for Kandens lærde Skole for 1866, S. 31, fremsat Forslag.

Horsens Skole. Rektor (Birch) i Forening med samtlige Lærere maatte i det Væsentlige foretrække den af Examenkommissionen foreslaaede Karakterberegning. Kun i formel Henseende bemærkedes, at det vilde være ønskeligt, om Stykket om Hovedkarakterens Udtagning af Specialkaraktererne blev affattet i Overensstemmelse med Formuleringen af den tilsvarende Bestemmelse i Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1866 § 15, 4de Stykke. Den af Ministeriet foreslaaede Simplificering ved at benytte den for Hovedkarakterens Beregning gjældende Karakterstafa ogsaa ved Fagkarakterernes Udtagning af Censurerens Bota fraraabedes, fordi der til Betegnelsen af Censurs Dom formentlig kun lod sig benytte en Række Karakterer, der staa lige langt fra hverandre, medens en Skala med forskellige Afstande ikke vilde kunne undgaa at forvirre Bedømmelsen, eftersom den gjør det umuligt at anlægge samme Maalestof for de forskellige Grader af tilstedeværende eller manglende Dygtighed. Dertil kom med Hensyn til Virkningen af de to Systemer, at Forskjellen vilde blive enten ingen eller ubetydelig paa Examen's Udfald, naar de tre Censurer gave samme eller ikke meget forskellige Karakterer, men saa meget større, jo mere deres Karakterer kom til at afvige fra hinanden, og at, hvor Virkningen var forskjellig, den Ørstedste Skala altid vilde være den mindre gunstige for Kandidaten. Paa den anden Side foreslog Rektor, som Modifikation i Bestemmelserne om Hovedkarakterens Beregning, at Delingen af dansk Stil og Latin maatte ophøre og at der for hvert af disse Fag kun blev givet een Karakter, der ved Hovedkarakterens Udtagning fik samme Vægt, som efter den bestaaende Regel de to Karakterer tilsammen, saa at altsaa Karakteren for dansk Stil multipliceredes med 2 og Karakteren for Latin med $2\frac{1}{2}$. Lillige ansaa Rektor det for rettest, at Karakteren for Latin blev udtagen ved Sammenlægning af de tre Karakterer 1) for det læste Pensum, 2) for den skriftlige og mundtlige Oversættelse fra Latin paa Dansk af et ikke læst Stykke og 3) for Stilen. De to Karakterer for Versionen og den mundtlige Oversættelse fra Latin paa Dansk maatte altsaa først sammenlægges til een. Med Betænkningen fulgte følgende Udkast til Bestemmelserne efter hvad der var foreslaaet.

Ved Afgangsexamen for studerende Disciple i de lærde Skoler og ved Afgangsexamen til Universitetet gives 7 Specialkarakterer i følgende Fag:

1) Moderemaal, to skriftlige Udarbejdelser, 2) Latin, skriftlig (Stil og Version) og mundtlig, 3) Græsk, 4) Historie, 5) Arithmetik, mundtlig og skriftlig, 6) Geometri, mundtlig og skriftlig, 7) Naturlære.

Specialkarakterne ere: ug., mg., g., tg., mdl., slet, der betragtes som staaende lige langt fra hinanden, svarende til Talværdierne: 6, 5, 4, 3, 2, 1. Til disse Karakterer kan føies + eller ÷, der forhøier eller formindsker Karakteren med $\frac{1}{3}$, altsaa ug. ÷ = $5\frac{2}{3}$, mg. + = $5\frac{1}{2}$, mg. ÷ = $4\frac{2}{3}$, g. + = $4\frac{1}{3}$ o. s. v.; dog maa der ikke gives nogen Karakter over ug. eller under slet.

Karakteren for Modersmaalet bestemmes ved Sammenlægning af Karaktererne for de to skriftlige Udarbejdelser. Karakteren for Latin bestemmes saaledes, at først de to Karakterer for den skriftlige og mundtlige Oversættelse af et ikke læst Stykke Latin sammenlægges til een, og at derefter Karakteren for hele Faget uddrages af de tre Karakterer: for den mundtlige Prøve i det læste Pensum, for den skriftlige og mundtlige Oversættelse af et ikke læst Stykke Latin og for Stilen.

Ved Hovedkarakterens Udbragning af Specialkaraktererne gjælder det som Regel, at to Karakterer af høiere Grad og een Karakter, som staar to Grader lavere, regnes lige med tre Karakterer af den mellemliggende Grad. I Overensstemmelse med denne Regel regnes ug. = 8, ug. ÷ = $7\frac{2}{3}$, mg. + = $7\frac{1}{3}$, mg. = 7, mg. ÷ = $6\frac{1}{3}$, g. + = $5\frac{2}{3}$, g. = 5, g. ÷ = $3\frac{2}{3}$, tg. + = $2\frac{1}{3}$, tg. = 1, tg. ÷ = $\div 1\frac{2}{3}$, mdl. + = $\div 4\frac{1}{3}$, mdl. = $\div 7$, mdl. ÷ = $\div 12\frac{1}{3}$, slot + = $\div 17\frac{2}{3}$, slot = $\div 23$.

Karakteren i Latin giver $2\frac{1}{2}$ Gang, Karakteren i Modersmaalet 2 Gange, Karaktererne i Græsk og Historie $1\frac{1}{2}$ Gang mere end Karakteren i hvert af de tre øvrige Fag.

Hovedsummen af samtlige 7 Specialkarakterer med deres vedhængende + eller ÷, i hvilken $\frac{1}{2}$ eller derover regnes = 1, bestemmer Hovedkarakteren, for hvilken der til første Karakter med Udmærkelse kræves . . . . . 79 Points
 til første Karakter . . . . . 64 —
 til anden Karakter . . . . . 37 —
 til tredje Karakter . . . . . 29 —

I Testimoniet indføres Specialkaraktererne med de vedhængende + eller ÷, og til Slutningen Hovedkarakteren med Tilføielse af Pointsantallet.

Hørlufsholms lærde Skole. Rektor (Liftov) sluttede sig til det af Examenkommissionen fremsatte Forslag. Endvidere mente han, at man ved den endelige Beregning af Fagkarakterens Verdi burde blive staaende ved den en Gang gjældende Skala (det Ørstedske System). Iøvrigt vilde han betragte det som et Fremskridt ved den hele Examensordning, om Resultatet af Dimittendernes Afgangsprøve blev betegnet alene ved den samlede Sum af Points, istedenfor at bestemmes som første, anden eller tredje Karakter.

Borgerdybskolen i Kjøbenhavn. Bestyreren Cand. philol. S. Pio fremsatte følgende Forslag:

1. At den af Professor M. Hammerich i en Minoritetsbetænkning af Mai 1857 i Forslag bragte Karakterberegning lægges til Grund (Se Medd. om det lærde Skolev. 1849 - 56 S. 69--75, Note, og M. Hammerich's Smaa skrifter, 3die Del 1866 S. 87 ff.); saaledes at ug. = 7, mg. = 5, g. = 3, tg. = 0, mdl. = $\div 6$ og slot = $\div 24$. Til de 5 sidste af disse Karakterer kan, saavel i Censorenes Specialkarakterer, som i den ved Overenskomst mellem Censorerne fremkomne Fagkarakter, føies et Plus, der forhøier Karakteren med $\frac{1}{2}$, saa at mg. + = 6, tg. + = $1\frac{1}{2}$, slot + = $\div 15$ o. s. v. I de 3 Fag: mundtlig Latin, Historie og Græsk regnes som hidtil Karakteren = $1\frac{1}{2}$. For at bestemme en Hovedkarakter sættes da:

1ste Karakter med Udmærkelse	= 64 Points (= 5 ¹ / ₂ ug. og 5 mg.),
1ste Karakter	= 43 — (= 5 ¹ / ₂ mg. og 5 g.),
2den Karakter	= 20 — (= 6 ¹ / ₂ g. og 4 tg.),
samt 3die Karakter	= 14 — (= 4 ¹ / ₂ g. og 6 tg.).

Ved Hovedkarakterens Udbragning af Specialkaraktererne regnes en Brøk af Værdi $\frac{1}{2}$ eller derover for = 1.

2. At det paalægges Censorerne helst i Mindelighed at komme overens om, hvilken Fagkarakter der skal gives som Resultat af Censuren, men at i Tilfælde af virkelig Dissens en Fagkarakter udbrages af de tre Censurers Specialkarakterer efter samme Beregning, hvorved den endelige Hovedkarakter udbrages af Fagkaraktererne, saaledes at Brøker under en Værdi af $\frac{1}{4}$ bortfalder, af en Værdi mellem en $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$ regnes lig $\frac{1}{2}$, og af Værdi over $\frac{3}{4}$ lig 1.

von Westens Skole. Bestyreren, Professor Bohr, anbefalede Examinationskommissionens Forslag med den Modifikation, at der ikke berøvedes Censorerne Ret til med hvilket som helst Brøk at udtrykke Nuancerne i de forskjellige, navnlig de skriftlige, Præstationers Værdi, naar de blot ved Sammenlægningen i det endelige Udtryk reducirer Brøkerne til Tredele.

Haderslev Læreres Skole. Bestyreren, Professor Thrige, i Forening med Skolens Lærere vilde fremfor det bestaaende og det af Examinationskommissionen foreslaede Karaktersystem foretrække en Beregningsmaade, hvorved der kun blev benyttet een Skala, hvilken maatte være ækvivalent, fordi det syntes at være heldigt under Trængselen af Fagene, at en god Karakter mere end hidtil kunde opveie en slet. Der blev derefter fremsat følgende Forslag:

Der benyttes følgende Karakterer: udm. g. (7), udm. g.? (6), mg. + (5), mg. (4), mg.? (3), g. + (2), g. (1), g.? (0), tg. + (— 1), tg. (— 2), tg.? (— 3), mdl. + (— 4), mdl. (— 5), mdl.? (— 6), slet (— 7). Enhver Censor giver en af disse Karakterer, de 3 Censurers Tal lægges sammen og divideres med Karakterernes Antal; de derved muligvis fremkomne Brøker bortkastes, dersom de ere under $\frac{1}{2}$, ellers regnes de for 1. (Da Karakterernes Værdier her staa saa nær ved hinanden, kan man ikke tage i Betænkning at bortkaste Brøken). Det saaledes fremkomne Tal bliver Karakteren for det enkelte Fag, som altsaa kan udtrykkes uden Tal. Der udbrages ingen Hovedkarakter, men meddeles blot Vidnesbyrdet for „Bestaaet“ med Udsøielse af Pointsantal. Ved disses Beregning bliver som hidtil Karakteren i mundtlig Latin, Græsk og Historie multipliceret med $1\frac{1}{2}$. Til at bestaa Examen fordres mindst 0 (= g.? i alle Fag), dog saaledes at et „Slet“ ikke kan taales i de 3 Fag, hvis Karakterværdi forhøier med $\frac{1}{2}$, i de øvrige Fag kun, naar der ikke i noget andet Fag er givet „Maadeligt“. Dersom der skal gives særskilt Vidnesbyrd for „Bestaaet med Udmærkelse“, fordres dertil 58 Points.

Latin- og Realskolen paa Børnedamsveien. Bestyrerne, F. Milo og S. Schneekloth, kunde ikke se, at den gjældende Karakterberegning, naar den anvendtes paa en fornuftig Maade, lagde Hindring i Veien for en billig og retfærdig Bedømmelse, og da det ved Gjennemførelsen af slike Bestemmelser, ved hvilke der altid maa klæbe Ufuldkommenheder, væsentligt kom an paa, at en fast Pragis fik Lov til at uddanne sig, fandt de ikke Anledning til at udtale Ønske om nogen Forandring. Skulde imidlertid en Forandring gøres, vilde de udtale dem for

Examenskommissionens Forslag, hvilket de ganske vist i Maret 1866 vilde have foretrukket for de den Gang givne Bestemmelser. Ministeriets Forslag fandt de Betænkelse ved at tiltræde, af Frygt for, at dette mere end de gjældende Regler forudsætter Enighed mellem Censorerne og at den stærke Overgang i Bærdierne af de lavere Karakterer vilde kunne virke forstyrrende paa enkelte Censorer og gjøre dem betænkelige ved at bruge dem. For det Tilfælde, at Examenskommissionens Forslag skulde blive taget til Følge, fremsatte de sluttelig en Hensigt om nogle Tilføielser til dette.

Samtligesaa indkomne Betænkninger bleve under 21de Mai 1870 tilfældigvis Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, der i Skrivelse af 25de Januar 1871 udtalte sin Mening om Sagen med følgende Udtrykk.

Medens han altid havde anset og anset det for nødvendigt, at der ved Skoleundervisningens Slutning og Disciplens Afgang fra Skolen eller ved Privatdimitterens Optagelse ved Universitetet afgives en bestemt Dom om, hvorvidt og i hvilken Grad han i de enkelte Gjenstande, hvori han skal have erhvervet Kundskab og Dygtighed, har tilfredsstillende de opstillede Fordringer, og Spørgsmaalet om hans Modenhed til Indtrædelse ved Universitetet efter en bestemt Regel afgjøres i Hensyn til de enkelte Præstationer, da ingen andre Faktorer have til Besparelsen, havde han paa den anden Side altid været Frygt for og Mistillid til altfor smaalig Udregning af Præstationernes Godhed og altfor kunstige Kombinationer ved Bestemmelsen af Hovedresultatet, ved hvilke man troede at opnaa enten en Retfærdighed i Gradationen i den enkelte Dom eller en Sandhed i Bærdierne af Totalmodenhed efter Forholdet imellem de enkelte Kundskabsretninger, som han ikke troede ad denne Vej kunde naas. Først og fornemmelig vilde han derfor fraraade at forsøge sig i Karaktersystemer, der hvile paa ny eller kunstigere Grundlag, end det, der er fastholdt baade før og efter 1866, altsaa enten at følge den i Ministeriets Cirkulære af 6te Marts givne, temmelig dunkle Anfyndning om Benyttelsen af Skalaen for Hovedkarakterens Beregning ogsaa ved Fastfættelsen af de enkelte Karakterer, en Anfyndning, der ogsaa havde fundet meget ringe Anklang hos Skolerne, eller at optage de i sin Tid af Professor J. M. Hammerich gjorde Forslag enten ligefrem eller modificerede.

Det siden 1849 benyttede og forsaavidt 1866 beholdte System beroede paa, at de enkelte Fagpræstationer sættes i een af sex Klasser, der naturlig stige op og ned med samme Omfang og indbyrdes Afstand, saa at Overgangen fra at betegne Noget som meget godt til at betegne det som godt, er den samme som fra Betegnelsen „godt“ til „temmelig godt“ (en ækvivalent Skala), men at der ved Hovedkarakterens Fastfættelse tages Hensyn til, at Nedsynkningen af enkelte Præstationer i lavere Klasser ere i stigende Grad betænkelig for den fuldstændige flersidige Modenhed og tillige maa modarbejdes for ikke at give Frihed og Leilighed til vilkaarlig utilbørlig Tilfættelse af visse Læregjenstande fra Disciplens Side, saa at her anvendes en nedad stigende Skala (den Orstedske).

Det, man i 1866 vilde opnaa, var at fjerne den for store Indflydelse, Tilfættelsen fik derved, at de enkelte Karakterer steds gaves hele (6, 5, 4, 3, 2, 1), uden Hensyn til den i Virkeligheden tilstedeværende og i Censorerens Bort anerkjendte Forskjellighed i Præstationerne, der stillede dem som vækkende imellem to Karakterer. Man fastsatte altsaa, at de ved Sammenregning af Bort fremkommende Brøker skulde bibeholdes, og i Konsekvens hermed ved Hovedkarakterens Beregning ogsaa ved

Brøfernes Værdi tages Hensyn til de her forskjellige Afstande imellem Karaktertrinene. Smød, hvad der i 1866 fastsattes, var nu først og efter hans Mening med fuld Føie gjort gjældende, at den tilføjede Bestemmelse, at hvor Censur skal give en hel Karakter, modstrider den ved Brøfberegningen anerkjendte Sandhed og, hvis den tages tilfølgende, kan medføre Urimeligheder, idet en Præstation betegnes som mg., som alle tre Censurer ere enige i at sætte til mg.?, hvis de turde give dette Votum, og altsaa den Unøiagtighed, der søges fjernet fra Karakterbetegnelsen og Sammenlægningen, lægges ind i de første Faktorer. Hvad der i Slutningen af Cirkulæret af 6te Marts 1870 betegnedes som en Misforstaaelse, kunde ikke med Rette betegnes saaledes, og naar det der sagdes, at Reglen kun gjælder for det Tilfælde, „hvor Enighed ikke kan opnaas“, saa vilde den jo gjælde, hvor alle tre Censurer vare enige om, at Præstationen var under mg., men dog nærmere ved dette end ved g. I Praxis hjalp man sig vel ved at saa to Censurer skrive mg., en g.; men dette paabyrde dog en Omgaaen og et usandt Udtryk). Dernæst havde man fundet, at Brøfbetegnelsen ved at gaa ned til $\frac{1}{6}$ blev smaalig og ved Indblanding af $\frac{1}{2}$ imellem Trebiedelsbrøfene endnu mere kompliceret, og endelig har man indvendt, at baade Betegnelsen mg. $\div$ $\frac{1}{3}$ (Karakteren i Ord med en tilføjet Brøf) var uheldig og Overførelsen i Systemet for Hovedkarakterens Udtagning forviklet. Man troede, at man i det Hele maatte anerkjende disse Udsættelsers Berettigelse, og den Wei, som Universitetets Examenkommission havde foreslaaet for at fjerne dem, syntes at være heldig, idet den beholdt det Væsentlige af, hvad der i 1866 tilsigtedes, nemlig Nuanceringen af den enkelte Karakter ved en Brøf, men kun ved et til en enkelt Brøfværdi ($\frac{1}{3}$) ansat + eller $\div$, og tillige Brøfens forskjellige Evaluation i Hovedkarakterens Fastsættelse efter dens Stilling i Skalaen. Da nu Kommissionens Forslag i det Hele havde fundet Tilslutning hos Skolerne (se Erklæringerne fra Metropolitanstolen, Frederiksborg, Herlufsholm, Odense, Aarhus, Aalborg, Viborg, Horsens, Bohm, Milo og Schneefloß), anbefalede han det til at bifaldes og gjøres til Regel, saaledes at det andet Stykke (om Hovedkarakterens Beregning) revideredes efter Professor Birchs Forslag i Erklæringen fra Horsens. Men derhos maatte der, naar den første og i hans Dine væsentligste Anke skulde fjernes, tilføjes ved 1ste Stykke (om Specialkarakteren): „Hver Censur kan votere paa en Karakter med + eller $\div$ og Jagkarakteren fremkommer da ved at sammenlægge de enkelte Vota's Værdier og dividere med Censurerens Tal, saaledes at, naar der da fremkommer en anden Brøf end $\frac{1}{3}$, den Karakter (hel eller med + eller ?) gives, som ligger nærmest, eller, hvis to ligge lige nær, den mildere“. (Vota $4 + 4 + 3\frac{1}{3}$ give da $3\frac{7}{9} = 3\frac{2}{3} = g. \div$, ligesaa $4 + 3\frac{1}{3} + 3\frac{1}{3} = 3\frac{5}{9}$, men $4 + 4 + 3\frac{2}{3} = 4\frac{8}{9}$ giver, som liggende nærmere ved 4 end ved $3\frac{2}{3}$, g. Reglen bliver ogsaa anvendelig, hvor der som ved Universitetet er to Censurer, thi 4 og $3\frac{2}{3}$ giver $3\frac{5}{6} = g.$, da $3\frac{5}{6}$ ligger lige langt fra 3 og $3\frac{2}{3}$, men 4 og $3\frac{1}{3}$ giver $g. \div = 3\frac{2}{3}$, og $4 + 3$ giver $3\frac{1}{2}$, altsaa, da dette ligger lige nær ved $3\frac{2}{3}$ og $3\frac{1}{3}$, det første, som det mildere, = g. ? Dette vilde stemme med den almindelige Billighedsregel om den mildere Menings Gylbigheid, naar to lige Vota staa over for hinanden. Dernæst maatte det, efter Antydninger i flere Erklæringer, fastsættes, at, hvor flere Faktorer samvirkede til Bestemmelsen af en Jagkarakter, idet enten den skriftlige og den mundtlige Prøve regnes sammen eller to særlige Præstationer (latinisk Stil og Version), regnes alle Faktorerne (6, hvis der er tre Censurer), sammen og først derefter modificeres Brøften paa den angivne Maade.

Da et Lovforslag om Undervisningen i de lærde Skoler allerede var fremsat i Rigsdagen paa den Tid, denne Betænkning indkom, blev Sagen af Ministeriet stillet foreløbig i Bero.

Som det af den ovenfor, Side 252 meddelte Betænkning vil være bemærket, sluttede den i Anledning af Udstedelsen af Anordningen af 5te August 1871 nedsatte Kommission sig til det af Examenkommissionen for Universitetets Afgangsexamen fremsatte Forslag og i Henhold til denne Udtalelse blev Sagen affluttet med følgende af Ministeriet under 9de August 1871 udfærdigede Bekjendtgjørelse om Karaktergivningen m. v. i de lærde Skoler:

Efter den Ministeriet ved § 6 i den kongelige Anordning af 5te d. M. angaaende Undervisningen i de lærde Skoler dertil givne Bemyndigelse fastsættes herved de nærmere Regler for Karaktergivningen saaledes:

Ved Afgangsexamen gives følgende Specialkarakterer:

a) i Fællessfagene:

For hver af de to Opgaver i Modersmaalet og for hvert af følgende Fag: Oldnordisk, Fransk, Engelsk eller Tysk og Historie gives 1 Karakter, hvis Værdi fordobles i Fransk og Historie.

b) i de særlige Fag for den sproglig-historiske Afdeling:

For den skriftlige Oversættelse i Latin, den mundtlige Prøve i det Læste i Latin og den mundtlige Oversættelse af et ikke læst Stykke i Latin, for Græsk og for Naturlære gives i hver Prøve 1 Karakter, hvis Værdi fordobles i Græsk.

c) i de særlige Fag for den matematisk-naturvidenskabelige Afdeling:

For skriftlig Arithmetik, mundtlig Arithmetik, skriftlig Geometri, mundtlig Geometri, mekanisk Fysik med Optik og kemisk Fysik med Astronomi og Meteorologi gives 1 Karakter for hver Prøve.

Altsaa i Alt 14 Karakterer.

Ved Hovedexamen i 4de Klasse gives følgende Karakterer:

For Dansk, skriftlig, Tysk, Fransk, Latin, skriftlig og mundtlig, Historie, Geografi, Naturhistorie, Arithmetik, skriftlig og mundtlig, Geometri, skriftlig og mundtlig, og Græsk eller Naturlære gives for hvert Fag 1 Karakter, der fordobles i Latin.

Altsaa i Alt 11 Karakterer.

Specialkaraktererne ere: ug., mg., g., tg., mdlg. og slet, der betragtes som staaende lige langt fra hinanden, svarende til Talværdierne: 6, 5, 4, 3, 2, 1. Til disse Karakterer kan der sæies + eller ÷, der forhøier eller nedsætter Karakteren med $\frac{1}{3}$: altsaa ug. ÷ = $5\frac{2}{3}$, mg. + = $5\frac{1}{3}$, mg. ÷ = $4\frac{2}{3}$, g. + = $4\frac{1}{3}$ o. s. v.; dog maa der ikke gives nogen Karakter over ug. eller under slet.

Naar der ved Sammenlægning af de enkelte Censurers Karakterer fremkommer andre Brøker end Trediedele, reduceres de til den nærmest liggende Trediedel, saaledes at hvad der er $\frac{1}{6}$ eller derover gjøres til $\frac{1}{3}$, og, hvad der er under $\frac{1}{6}$, bortkastes.

Ved Hovedkarakterens Udbragning af Specialkaraktererne benyttes en anden Skala, hvori ug. har Værdien 8, mg. 7, g. 5, tg. 1, mdlg. ÷ 7 og slet ÷ 23 og, naar Mellemkaraktererne medtages, ug. ÷ regnes = $7\frac{2}{3}$, mg. + = $7\frac{1}{3}$, mg. ÷ = $6\frac{1}{3}$, g. + = $5\frac{2}{3}$, g. ÷ = $3\frac{2}{3}$, tg. + = $2\frac{1}{2}$, tg. ÷ = $1\frac{2}{3}$, mdl. + = ÷ $4\frac{1}{3}$, mdl. ÷ = ÷ $12\frac{1}{3}$ og slet + = ÷ $17\frac{2}{3}$.

Ved Afgangsexamen udregnes Hovedkarakteren af samtlige 14 Specialkarakterer, saaledes at der

til 1ste Karakter med Udmærkelse kræves	105 Points,
til 1ste Karakter	84 — ,
til 2den Karakter	63 — ,
til 3die Karakter	42 — ,

hvorved $\frac{1}{2}$ eller derover regnes for 1 og Prøver under $\frac{1}{2}$ bortkastes.

I Examenvidnesbyrdet indføres samtlige Specialkarakterer med deres nøjagtige Talværdi og til Slutning Hovedkarakteren som Resultat af den samlede Talværdi.

For at bestaa ved 4de Klasse's Hovedexamen med den i Lov af 1ste April d. A. § 5 givne Retsvirkning kræves mindst 33 Points som samlet Talværdi af alle 11 Karakterer. I 5te Klasse kan ingen Discipel opflyttes, naar han ikke mindst har opnaaet 15 Points for de Fag, der afsluttes enten for den sproglig-historiske eller den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling.

Hvor ved 4de Klasse's Hovedexamen Karaktererne for mundtlig og skriftlig Prøve skulle sammenlægges, gjælde disse ligemeget.

Ved Prøven til Afgangsexamen i mekanisk Fysik og Optik, hvor disse to Discipliner give 1 Karakter, gjælde Karaktererne respektive 2 mod 1. Ved Prøven i kemisk Fysik med Meteorologi og Astronomi bidrage de to første Discipliner med $\frac{2}{3}$ og Astronomien med $\frac{1}{3}$ til Karakteren. I begge Tilfælde foregaar Reduktionen til Trediedele først efter Sammenlægningen af de enkelte Karakterer, som bidrage til hele Karakteren, saaledes at f. Ex. Censorerne's Karakterer for mekanisk Fysik fordoblede lægges sammen med deres Karakterer for Optik og dividerede med 9 give Karakteren i Faget, reduceret efter ovenstaaende Regel om fulde Trediedele.

Det er Censorerne og den examinerende Lærer aldeles usorment at bestemme Fagkarakteren ved fri Diskussion og fælles Skjøn, saa at den formelige Votering med Tal, Sammenlægning og Division kun benyttes, hvor Resultatet ikke kan vindes ad hin Vej.

Hvilket herved bekjendtgjøres til Efterretning for alle Vedkommende.

Bekjendtgørelse af 1ste Juni 1875 om en Tillægsbestemmelse angaaende Karaktergivningen ved de lærde Skolers Afgangsexamen.

Med Hensyn til Beregningen af Karaktererne for Fransk ved Afgangsexamen havde Undervisningsinspektøren, Konferensraad Madsvig, i en Skrivelse af 29de Septbr. 1873 til Rektorerne (hvilken paa sit Sted nedenfor vil blive meddelt), bemærket, at der i Bekjendtgj. af 9de August 1871 om Karaktergivningen fandtes en Regel for Sammenlægningen af Karaktererne for den mundtlige og skriftlige Prøve i Fransk for den sproglig-historiske Side af Afgangsexamen. Tillige havde Undervisningsinspektøren, idet han gik ud fra, at Karakteren for Stilen gennemgaaende vil blive lavere end for den mundtlige Prøve, udtalt, at det vilde være en Ubillighed mod den ene Række Disciple at lægge for stor Vægt paa Stilen. Herpaa henlede Rector ved Odense Kathedralskole i en Skrivelse af 12te Mai 1875 Ministeriets Opmærksomhed og tilspode, at, naar der nu ved Skolen — gennem 3 Halvaars-examina og 1 Helaaars-examen — og, som han antog, ogsaa andensteds var gjort den Erfaring, at Examen i de mathematiske Fag var en god Del lettere end i Latin

og Græsk — i det Mindste havde Disciplene af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning i de for dem særlige Fag havt bedre Karakterer end de andre i Latin og Græsk, medens de i de fælles Fag havde havt gennemgaaende ringere Karakterer end Disciplene af den sproglig-historiske Retning — saa turde ogsaa deri ligge en Grund til at lægge mindre Vægt paa Stilen, saa at den vistnok i det højeste burde regnes en Trediedel mod den mundtlige Prøve.

Undervisningsinspektionen, hvis Erklæring i denne Anledning blev indhøjet, ytrede i Skrivelse af 23de f. M., at ogsaa den antog det for rettest at lade Karakteren for Stilen kun have halv saa stor Betydning som Karakteren for den mundtlige Prøve, og det baade af de i Skrivelsen fra Odense Skoles Rektor og især i den afgaaede Undervisningsinspektørs Skrivelse af 29de September 1873 udhævede Grunde, og forbi, naar der skal skrives Fransk, Bedømmelsen dog maa tage noget Hensyn til, hvad der udenfor det rent grammatikalske er eiendommeligt for Sproget, saa at man ikke faar Stile uden Feil imod Grammatikens simple Regler, men hvis Indhold ikke vil kunne rigtig opfattes af nogen Franskmænd. Trænges dette Hensyn for meget tilbage af Frygten for de lave Karakterers store Indflydelse, saa udsatte man sig for ganske at tabe det vigtige Maal af Syne igjennem dette Sprog ret at aabne Disciplens Døer for sproglige Eiendommeligheder, noget, hvortil det franske særlig egne sig, fordi det staar det danske saa fjernt. Lod man ved Fastsettelsen af Hovedkarakteren Stileprøven gjælde for $\frac{1}{3}$ og den mundtlige Prøve $\frac{2}{3}$, saa vilde f. Ex. slet for Stil og godt for mundtlig dog give temmelig godt i Hovedkarakter, medens en Discipel af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning paa samme Standpunkt vilde faa godt. At en saadan Forskjel viste sig, var efter Loven vistnok uundgaaeligt; men den burde heller ikke gjøres større end høist nødvendigt.

Derefter udkom under 1ste Juni 1875 følgende Bekjendtgjørelse:

Som Tillæg til Bekjendtgjørelse af 9de August 1871 om Karaktergivningen m. v. i de lærde Skoler fastsættes det herved, at Karakteren i Fransk ved Afgangsexamen for Studerende paa den sproglig-historiske Side vil være at beregne saaledes, at den for den franske Stil givne Karakter regnes for en Trediedel mod $\frac{2}{3}$ Del for Karakteren for den mundtlige Prøve.

Hvilket herved bekjendtgjøres til Efterretning for alle Bedkommende.

Bekjendtgjørelse af 29de August 1873 om Afholdelse sidste Gang af Afgangsexamen for Studerende og den samme forudgaaende præliminære Prøve efter den gamle Form.

Bekjendtgjørelsen lyder saaledes:

Da det af forskjellige til Ministeriet indkomne Sager fremgaar, at der hersker Tvivl om Afholdelsen af Afgangsexamen for Studerende og den tilsvarende Afgangsexamen til Universitetet saavel som den samme forudgaaende præliminære Prøve ved Overgangen fra Undervisningsplanen i Hensind til Bekjendtgjørelse af 13de Mai 1850, sammenholdt med Bekjendtgjørelse af 30te November 1864, til Undervisningsplanen efter Lov af 1ste April 1871, bringes herved til almindelig Kundskab:

at den præliminære Prøve vil for Privatister blive afholdt efter den gamle Form endnu i Sommeren 1874 og for dem, som samtidig ville underkaste sig denne og den endelige Prøve i 1875, men at den ikke særlig kan tages i 1875 eller senere,

at Afgangsexamen og den tilsvarende Afgangsexamen til Universitetet vil ligeledes for Privatister blive afholdt sidste Gang efter den gamle Form i Sommeren 1875, og

at derefter alene eventuelt i Januar 1876 vil blive afholdt en extraordinær Examen i denne Form for dem, som med behørig Attest godtgjøre at have haft Sygdomsforfald om Sommeren.

Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876 om den for Privatister anordnede Prøve i Afslutningsfaagene ved de lærde Skolers 4de Klasse's Hovedexamen m. v.

Med Hensyn til, at Anordningen af 5te August 1871 § 5 B. kun omtaler det Pensum i Latin, der ved den mundtlige Prøve af 4de Klasse's Hovedexamen skal opgives af Privatisterne, medens der derimod Intet siges om, at de skulle aflægge den skriftlige Prøve i Latin, som i Anordningens § 3 Nr. 4 fordræs ved 4de Klasse's Hovedexamen, udbad Odense Kathedralskoles Rektor sig under 30te Juni 1873 af Ministeriet en Udtalelse om, hvorvidt den skriftlige Prøve i Latin kunde forlanges af Privatisterne. Undervisningsinspektøren skjønnede ikke, at der i de givne Bestemmelser fandtes Hjemmel for et saadant Paalæg, efterdi Loven af 1ste April 1871 § 10 alene foreskriver en foreløbig Prøve i de Fag, som for den Retning, hvori Privatisterne agte at tage Afgangsexamen, afsluttes i Skolen inden Dyrkningen næstøverste Klasse. Men til disse Fag hørte for den sproglige Retning ikke Latin, og Latin'sk Stil kunde hverken efter Sagens Natur eller Anordningen af 5te August 1871 (der kun kjender „en let Stil“ som Bestanddel af Examen i Faget Latin) regnes for et Fag. Efter en yderligere Hensigtstilling af Undervisningsinspektøren besvarede den gjorte Forespørgsel ved Ministeriets Skrivelse af 22de August 1873 (se Ministerialtidende for f. A. Side 165) derhen, at den Privatist, der indstiller sig til 4de Klasse's Hovedexamen paa den sproglig-historiske Side, ikke har at underkaste sig nogen Prøve i latin'sk Stil, hvorimod det forudsattes, at Skolerne under Prøven i Latin ved Afgangsexamen, saavel ved Privatister, som ved deres egne Disciple, gennem mundtlige Spørgsmaal forsikre sig om, at Vedkommende have en saadan virkelig Kundskab om de grammatikalske, navnlig ogsaa om de syntaktiske Regler, at de kunne anvende dem paa bestemte Exempler og udtrykke Reglerne i Exempler.

I Marts 1875 henlede Undervisningsinspektionen i en Skrivelse af 22de August Ministeriets Opmærksomhed paa to ensartede Mangler, som der efter den indførte Ordning af de lærde Skolers Prøver fandtes ved Præliminærexamen for Privatister. Saaledes som Privatisternes Prøver kontrolleredes, bemærkede Inspektionen, slap hver af de to Studieretninger for en Prøve, som Skolernes Dimittender maatte underkaste sig, de af den sproglig-historiske Retning for Prøven i latin'sk Stil, de af den mathematisk-naturvidenskabelige for den i Kemi. De første underkaste sig nemlig ingen Prøve i Latin i det Omfang, som var fastsat ved fjerde Klasse's Hovedexamen, de sidste ingen i Naturlære, men i latin'sk Stil og Kemi prøvedes der netop kun ved denne Examen. Ved Skrivelse af 22de August 1873 til Rektor for Odense Kathedralskole havde Ministeriet resolveret, at Privatister af den sproglig-historiske Retning ingen Prøve skulde aflægge i latin'sk Stil, men ligesom Skolens Disciple ved Afgangsexamen mundtlig prøves i Kundskab om de grammatikalske

navnlig de syntaktiske Regler. Derimod gaves der ingen Udtalelse om det analoge Tilfælde med Kemi for den anden Studieretning. Den simpleste Afgjørelse af Sagen syntes unægtelig i Analogi med den af 22de August 1873 at være den, at Privatister af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning ved Afgangs-examen skulde bevare et Spørgsmaal i Kemi foruden de andre Spørgsmaal, der forelægges dem i Naturlære, og at dette da skulde medvirke til den endelige Karakter. Inspektionen troede dog at burde henlede Opmærksomheden paa, at flige Lettelse for Privatister let kunde føre til, at Disciplene bleve mere tilbøjelige til Udrædelse af Skolerne end gavnligt var for deres hele Uddannelse. Hvis dette Hensyn, som det forekom Inspektionen, maatte være tilstrækkelig vægtigt til at gjøre en Forandring, kunde det paalægges Privatister af den sproglig-historiske Retning ved fjerde Klasse's Hovedexamen at underkaste sig Prøven i latinisk Stil, og de af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning i Naturlære med Karakteren „temmelig godt“ i det Mindste.

I en yderligere efter Ministeriets Opfordring under 28de s. M. afgiven Erklæring om samme Sag ytrede Undervisningsinspektionen sig for, at det principmæssigt vilde være det Rigtigste for at tilveiebringe Ensartethed i Forbringerne og Ligestilling imellem de forskjellige Dimittender at forordre latinisk Stil af Privatistene af den sproglig-historiske Retning ved Præliminærexamen, en Forordning, Inspektionen kun af særlige Hensyn til, hvad der i sin Tid af Ministeriet ved Skrivelse af 22de August 1873 var antaget, havde opgivet i sin første Skrivelse.

I Overensstemmelse med hvad saaledes af Inspektionen var indstillet, udgik fra Ministeriet følgende Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876 om den for Privatisterne anordnede Prøve i Afslutningsfagene ved de lærde Skolers 4de Klasse's Afgangs-examen m. v.

Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler og de høiere Realskoler har henledet Opmærksomheden paa den Uensartethed i Prøven af Privatister og Skolernes egne Elever, som er fremkommen derved, at Privatister af den sproglig-historiske Retning efter Ministeriets Udtalelse i Skrivelse af 22de August 1873 ere blevne fritagne for Prøve i latinisk Stil, og at Privatister af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning ikke underkastes Prøve i Kemi, og har senere, paa dertil givne Anledning udtalt sig derhen, at den saavel af Hensyn til Privatisters Ligestilling med Skolernes Disciple, som da de ommeldte Prøver vedrøre Dele af Fag, som afsluttes ved Udgangen af 4de Klasse, uden at de siden planmæssigen fortsættes i de to sidste Skoleaar, maa finde det rettest, at disse foretages i Forbindelse med 4de Klasse's Hovedexamen.

Da Ministeriet ganske maa tiltræde Inspektionens ovennævnte Opfattelse af Forholdet, vil som Følge heraf frentidig, dog først fra den Examen, som afholdes i Sommeren 1877, at regne, for Privatister blive at forholde som følger:

Privatister af den sproglig-historiske Retning prøves i Tyssk, Geografi, Naturhistorie, Arithmetik og Geometri samt latinisk Stil, og bestaa, naar de i de 5 første Fag opnaa et Gjennemsnitstal af 15 samt i latinisk Stil mindst Tg.

Privatister af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning prøves i Tyssk, Geografi, Naturhistorie, Latin, mundtlig og skriftlig, samt Kemi, og bestaa, naar de i de 4 første Fag, i hvilke Karakteren for Latin regnes dobbelt, opnaa et Gjennemsnitstal af 15 og i Kemi mindst Tg.

Forinden den, som har bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad, kan indstille sig til Afgangsexamen for Studerende, har han paa den sproglig-historiske Side, forudsat at han i Tyss, Geografi, Naturhistorie, Geometri og Arithmetik har opnaaet mindst 15 Points, at supplere denne Prøve med en Prøve i Latinst Stil og deri opnaa mindst tg., og paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side, forudsat at han i Tyss, Geografi og Naturhistorie har opnaaet mindst 9 Points, at supplere denne Prøve med en Prøve i Latin, mundtlig og skriftlig, og deri opnaa mindst Værdien af 1 Godt og 1 tg.

Medens Privatister blive behandlede ganske som Skolernes egne Disciple, saasom hvad angaar nødvendig Aldersdispensation, læste Venskab og dærl., er det derimod en Selvfølge, at de maa examineres i vedkommende Afslutningsfag i deres hele Omfang, uden at der kan blive Spørgsmaal om, hvad der gjælder for Skolernes egne Disciple i visse Fag, at indskrænke Prøven til, hvad der er læst i det sidste Skoleaar.

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Kongelig Anordning af 15de Juni 1877 angaaende en Forandring i Religionsundervisningen i de lærde Skoler.

Efter Anordningen af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler § 3 Nr. 5 skulde Undervisningen i Religion ophøre ved Udgangen af Skolens 3die Klasse. Ved Undervisningen skulde gjenneaaes Bibelhistorien efter en udførligere Lærebog, den kristelige Tros- og Sædelære efter en mindre.

I Juni Maaned 1876 *) udsendte Roskilde Præstekonvent en skriftlig Henvendelse til Landemoderne for samtlige Rigets Stifter, ved hvilken disse anmodebdes om, hvert især, paa den Maade, som det maatte findes hensigtsmæssigt og passende, at indgaa til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet med Indstilling om, at videregaaende Religionsundervisning efter Konfirmationen maatte blive gjenoptagen i de lærde Skolers øverste Klasser indtil Udgangen af Skolen, saa at denne Undervisning kom til at høre med til de Lærefag, som Skolen skulde meddele, og Disciple, hvis Forældre hørte til Folketirken, skulde modtage Undervisning i **). Konventets Henvendelse til St. Johannes Landemode

*) Om de tidligere førte Forhandlinger om Religionsundervisningen henvises til: „Meddelelser om det lærde Skolevæsen 1849—1856“, Side 65—66 (Kommissionsbetænkning), Side 70—78 (det theologiske Fakultets Betænkning) jfr. Side 79—80, Side 185—193 (Religionsundervisning i Realskolen); „samme Meddelelser for 1857—1878“: Ministeriets Høringsskrivelse af 19de Juni 1861, Side 41—42; Rektorenes Betænkninger i Anledning af denne, Side 52—54, Biskoppernes Erklæringer af Februar og Mai 1862, Side 70—78 jfr. Side 69—70; Undervisningsinspektorens Erklæring af 21de April 1862, Side 88—89, Konsistoriums Betænkning af 11te Juli 1863, Side 121; Betænkninger om Religionsundervisningen i Anledning af Betjendtgjørelse af 30te Novbr. 1864, Side 166—167, Ministeriets Rundskrivelse af 20de Mai 1865, Side 168.

**) Den udsendte Rundskrivelse var saalydende: „Roskilde Præstekonvent tillader sig nedensaaende Henvendelse til det høierverdige Landemode for . . . Stift.

Det vil formentlig være alle Landemodets Medlemmer bekjendt, at siden 1871 er at Religionsundervisning efter Konfirmationen bleven udelukket fra vore lærde Skoler; og

blev af Biskoppen over Sjællands Stift, Dr. theol. Martensen, under 26de August s. A. tilstillet Kirke- og Undervisningsministeriet med Til-

der er herved upaatvivlelig grebet beklagelig ind i vor Folkkirkes Fremtid. Hele den Ungdom, til hvilken senere den Samsfundets ledende Stilling i Regelen ville gaa over, er just i de Aar, Sindet skal modnes og befæstes, herved, forsaavidt dette beror paa den lærde Skole, sat uden for al Berørelse med Folketirken, for ikke at sige med Evangeliet. Kundskab er vistnok ikke Liv; men den er en uomgængelig Livsbetingelse, og det ikke mindst, hvor der er Tale om Kristendom og personligt Trosliv. Men den Ungdom, som modtager den høieste Undervisning, Samsfundet hos os har at tilbyde, kommer i Følge den nu bestaaende Ordning af den lærde Undervisning, til at gaa ud i Livet uden en Gang at være i Besiddelse af de Kundskaber, der ere fornødne til at orientere sig i kristelig Retning ligeoverfor de mangeartede og for Kirkesamsfundet ofte uheldige Indflydelser, som den ikke kan undgaa at træde i Berørelse med. Og hvad enten nu Disciplene fra de lærde Skoler afgaa til Universitetet eller ikke, ville de i hvert Tilfælde under Skolens Autoritet gaa ud i Livet med det misvisende Indtryk, at det ikke har været anset fornødent at lægge den samme Vægt paa deres religiøse Oplærelse og Uddannelse som paa deres humane. Ligesom der herved upaatvivlelig sker den lærde Skoles Disciple en Uret, saa kan Folketirken mindst af Alt være tjent med, at den Spaltning bliver fremhjulpet, der nu er ved at indtræde mellem nogle af de højere Samsfundslags Stilling til Kirke og Kristendom og den, som indtages af det meigste Folk, der dog endnu i det Hele og Store slutter sig til Folketirken.

I Betragtning heraf er det, at Roskilde Præstekonvent — i Forbindelse med Njæbenhavns geistlige Konvent, hvis Samstemning Formanden, medundertegnede Nothe, er bemyndiget til at udtale — giver sig den Ære at henvende sig til det høiarværdige Landemøde.

Vi anse det for at være af stor Vigtighed for Folketirken, at Undervisning i Kristendoms-kundskab gjenoptages i de lærde Skolers øverste Klasser og indtil Disciplenes Udgang af Skolen stilles paa lige Trin med deres Uddannelse i de andre Læresag. Men da de tvende Konventer ikkun ere private Samlinger af Præster, der ingen Bemyndigelse have til at handle paa Kirkesamsfundets Vegne, have vi ikkun anset os berettigede til at gjøre forberedende Skridt til at fremme denne Sag. Vi have henvendt os til alle Rectorerne for de lærde Skoler og en Del af Hovedstadens Skolebestyrere, der have Dimissionsret til Universitetet, og anmodet dem om velvilligen at meddele os, hvorvidt de anse Religionsundervisningens Optagelse i deres Skolers øverste Klasser for ønskelig, samt i saa Fald deres veiledende Ytringer om, hvorledes dette kunde ske under den nuværende Ordning af de lærde Skoler. Vi have mødt den Imødekommten fra sytten af disse sagkyndige Mænd, at de mere eller mindre udførlig have udtalt sig om Sagen; og paa tvende Undtagelser nær ere de aldeles enige i at betragte Religionsundervisningens Afslutning med Konfirmationsalderen for et Misgreb, som det var ønskeligt at saa rettet. Vi ere ogsaa ad denne Vej blevene satte i Kundskab om, at man ikke saa Stæder har søgt at bøde paa dette Misgreb, idet dels Geistlige, dels Lærere udenfor Skoletiden have begyndt at meddele videregaaende Undervisning efter Konfirmationen, hvilken, om og i forskjellig Grad, synes at blive paaskjænnet og benyttet af de vedkommende Disciple. Der kan saaledes neppe være Tvivl om, at naar de Autoriteter, som have Ret og Bemyndigelse til paa Folketirkens Vegne at antage sig denne Sag hos den øverste Kirke- og Skolebestyrelse, ville gjøre et Skridt i denne Retning, ville de ogsaa finde en kraftig Understøttelse i det Mindste hos det aldeles overveiende Flertal af de lærde Skolers Rectorer og de med disse ligestillede Privat skolers Bestyrere.

Skulde vi være saa heldige at vinde det høitærede Landemødes Interesse for dette saa vigtige Samsfundsansiggende, vil det formentlig være ganske overflødig, i det Mindste for Dieblittet, at paavise, hvorledes de Vanskeligheder kunne overviendes, som den nær-

føiende, at Landemodet enstemmigt havde vedtaget at tiltræde Forslaget og at anmode ham om at anbefale Sagen til Ministeriet, hvilket han med fuld Tilslutning til Henvendelsen kunde gjøre.

Kort forinden havde Ministeriet selv sat Sagen i Bevægelse ved den 22de August s. A. at indhente det theologiske Fakultets og samtlige Biskoppers Erklæringer om denne ved følgende Skrivelse:

Ved den Kongelige Anordning af 5te August 1871, der fulgte efter Loven af 1ste April s. A. om Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark, bestemtes det, at Religionsundervisningen ophører ved disse Skolars tredie Klasse, saa at der som Følge deraf ingen Undervisning gives i Religion i de lærde Skolars tre øverste

værende Undervisningsplan for de lærde Skoler lægger i Væien for Gjenoptagelsen af den udstudte Religionsundervisning. Disse Vanskeligheder ere vistnok tilfede; men formentlig er dette Noget, som ikke kan faa Indflydelse paa en Udtalelse fra Kirkemyndighederne om, hvad der fra Folketirkens Side maa hævdes som en berettiget og nødvendig Fordring til Religionsundervisningen i de lærde Skoler, dersom en saadan Udtalelse iøvrigt maatte anses fornøden og hensigtsmæssig. Thi det følger af sig selv, at forsaavidt Sagens Bigtighed bliver anerkjendt af den øverste Kirke- og Skolebestyrelse, vil den gaa over som et Undervisningsanliggende til Behandling af Rectorer og Skolebestyrere, hvis Opgave det bliver at gennemføre den.

Fremdeles haabe vi, at det høiærværdige Landemøde ikke vil vise denne Sag fra sig af Hensyn til de Bemærkninger, som stundom kunne ses fremførte imod den. — Saadanne fremhæves af flere Rectorer i deres velvillige Betænkninger, idet der navnlig gjøres opmærksom paa Vanskeligheden ved at finde Personligheder, der kunne hævde Religionsundervisningens Betydning og Værdighed i en lærd Skoles øverste Klasser og bringe den rette Frugt ud af den; men saadanne Personligheder tør vi under den levende Interesse for Sagen fra Geistlighedens Side trostlig haabe ikke skulle savnes, dersom Skolen blot atter fuldt ud anerkjender og hævder dette Sag som uundværligt Led af dens Discipliner. Og forsaavidt der vijes hen til de Bestræbelser, som paa flere Steder ad Frivillighedens Bei ere gjorte for at bøde paa det nuværende sølelige Savn af al Religionsundervisning i de øverste Klasser, som om disse ydede en tilstrækkelig Erstatning i saa Henseende; da finder denne frivillige Tjeneste langt fra Sted ved alle Skoler, ei heller er den eller kan være andet end en af mange Tilfældigheder betinget Nødhjælp, hvor høilig end fra Kirkens Side de Mænds frivillige Gjerning maa paa- skjønnes, som have paataget sig dette Arbeide, og de Rectorers Interesse, som opmuntre og anvise deres Disciple til at nyde Godt deraf.

I Medfør af det jaaledes Anførte er det, at Roskilde Konvent tillader sig den ærbødige Anmodning til det høitæredede Landemøde for . . . Stift, — en Anmodning, som det ogsaa har henvendt til de andre Stifters Landemøder —, at det paa den Naade, som det maatte finde hensigtsmæssigt og passende, vil indgaa til Kirke- og Undervisningsministeriet med Indstilling om:

At videregaaende Religionsundervisning efter Konfirmationen maa blive gjenoptaget i de lærde Skolars øverste Klasser indtil Udgangen af Skolen, saaledes at denne kommer til at høre med til de Lærefag, som Skolen skal meddele og Disciple, hvis Forældre tilhøre Folkekirken, skulle modtage Undervisning i.

I Udvalget for Sagen om Religionsundervisningen i de lærde Skoler, i Juni 1876.

F. B. Andersen. E. Nothe. S. Paludan=Müller. C. Møller.

Klasser. Om Grunden til denne væsentlige Afvigelse fra, hvad der tidligere bestod, yde Rigsdagens Forhandlinger saa godt som ingen Veiledning, men de kunne søges i de Forhandlinger, der i en længere Arrække forud havde været førte om Undervisningen i de lærde Skoler og blandt andet i 1857 foranledigede Nedsættelsen af en Kommission, angaaende hvis Udtalelser om Religionsundervisningen senere indhentes Betænkning fra det theologiske Fakultet (se Lindes Meddelelser angaaende Kjøbenhavns Universitet m. m. 1849—56, det lærde Skolevæsen Pag. 58 fg.). Det kan, naar henses til disse Forhandlingers Indhold, ikke betvivles, at i alt Fald en medvirkende Grund har været Uvisshed om, hvorvidt den hidtilværende Religionsundervisning i de lærde Skoler, forsaavidt den førtes ud over Konfirmationsalderen, her svarede til sin Hensigt, idet ved den Disciplene blandt Andet ofte førtes ind paa Undersøgelser, de ikke ret magtede, og som derfor kunde have skadelige Følger.

For ret at vurdere Betydningen af den nuværende Tilstand skal bemærkes, at ved Udgangen af tredje Klasse kan det antages som Regel, at Disciplene ere omtrent 15 Aar gamle, og omtrent ved denne Alder blive de fleste konfirmerede. Naar de overgaa til Konfirmationsundervisningen, have de altsaa nydt en ligesaa længe fortsat Forberedelse som det aldeles overveiende Antal af Folketjens Medlemmer og længere end de fleste. Ogsaa kan det med god Føie antages, at den i de lærde Skoler ydede Undervisning ingenlunde staa tilbage for den i Landets andre Skoler givne, og endelig kan det, naar henses til Disciplenes øvrige aandelige Udvikling, med god Grund forudsættes, at de ikke staa tilbage i Henseende til Tilegnelse, saa at de ved Konfirmationen ville staa i Konfirmandernes første Række.

Ikke desto mindre har der lige siden hin Undervisnings Ophør ladet sig høre Stemmer derimod, og i den senere Tid have flere Landemoder udtalt sig i samme Retning. Ministeriet finder ikke Føie til her at fremdrage Alt, hvad der i Sagen er fremkommet, men skal indskrænke sig til at udhæve en Betragtning, der efter dets Skjøn fortjener særlig Opmærksomhed. Det er navnlig gjort gjældende, at under den fortsatte Uddannelse i forskjellige andre Retninger, der i de høiere Klasser af de lærde Skoler bliver Disciplene til Del, er en jævnsides gaaende Berigelse af Religionskundskaben baade nødvendig af Hensyn til Uddannelsens Alsidighed og for at minde Disciplene under deres travle Syslen med mangehaande Kundskaber om Livets sidste Maal.

Naar Rigtigheden af disse Betragtninger maa anerkjendes, bliver det Spørgsmaal, der kræver Besvarelse, det, af hvilket Indhold den Religionsundervisning, der kan ønskes indført i de lærde Skolers øverste Klasser, maa være for at svare til sin Hensigt. Nær kunde den Tanke ligge simpelthen at vende tilbage til det Gamle; herimod turde imidlertid vægtige Grunde tale, i hvilken Henseende særligt henvises til Profesør Clausens Mindretalsvotum paa oven citerede Sted, Side 77. Derimod maa man under Henviisning til Ministeriets Cirkulære til adskillige Biskopper af 29de Januar 1862*) ligesom til, hvad der senere andensteds er fremkommet, ønske følgende Forslag taget under Overveielse, at nemlig Undervisningen kommer til at bestaa deri, at den i de tre nederste Klasser af Skolen givne Oversigt over den bibelske Historie suppleres i Skolens to øverste Klasser ved Læsning i dansk Oversættelse af passende Stykker af den hellige Skrift, ledsaget af Lærerens Forklaring, og at den fortsættes

*) Jfr. Meddelelserne om det lærde Skolevæsen 1857—78 ovenfor S. 69—78.

ved en Fremstilling af de vigtigste Begivenheder i den kristelige Kirkes Historie, hvorunder tages særligt Hensyn til Folketjens symboliske Bøger og deres Tilblivelse. Man tænker sig denne Undervisning uden Lektjelæren, og uden at den affluttes ved nogen Examen, og skal endnu kun tilføie, at, naar Undervisningen ikke foreslaas begyndt i Skolens fjerde Klasse, da maa Grunden søges deri, dels at Tiden for denne Klasse allerede er stærkt optagen, dels at Konfirmationsforberedelsen oftere foregaar i denne Klasse.

Overbevist om den Interesse, hvormed denne vigtige Sag omfattes af Danmarks Geistlighed og Universitetets theologiske Lærere, ønsker Ministeriet, forinden det foretager noget yderligere Skridt til dens Fremme, Rigets Biskoppers og det theologiske Fakultets sagtyndige Udtalelser. Man beder derhos (Tit. . .), efter at have taget Sagen under Overveielse, om behageligst at ville meddele Ministeriet sin gode Mening om samme.

Af de efter denne Opfordring indkomne Erklæringer meddeles følgende Uddrag.

Det theologiske Fakultet samstemmede i sin Erklæring af 25de November 1876 ganske med Ministeriets Opfattelse af Sagen. Med Hensyn til den nærmere Ordning af Undervisningen fremkom Fakultetet med følgende Bemærkninger.

Af Ny Testamente burde uden Tvivl læses et af Evangelierne fuldstændigt, hvortil vilde være at føie enten udvalgte Stykker af de øvrige hellige Skrifter eller et helt mindre Skrift, alt i dansk Oversættelse, hvilket nødvendiggjøres af Hensyn til Disciplene i det naturvidenskabelige Kursus. Det saaledes læste maatte Læreren, efter Ministeriets Forslag, ledsage med de nødvendige Oplysninger. Endvidere kunde der, atter efter Ministeriets Forslag, passende meddeles Skildringer af kirkelige Begivenheder og Tilstande, og da navnlig saadanne, der oplyse de Forhold, hvorunder vi nu leve.

Fakultetet forstod det af Ministeriet fremhævede „særlige Hensyn til Folketjens symboliske Bøger og deres Tilblivelse“ saaledes, at der lagdes Vægt paa de symboliske Bøgers Indhold og paa de historiske Omstændigheder ved deres Tilblivelse. Særligt fremhævede Fakultetet den augsborgske Bekjendelses Indhold, som Fakultetet mente burde gjenemgaaes med Disciplene. Uden at inblade sig paa det meget omtvistede Spørgsmaal om en systematisk Lærebog i Religion for de øverste Klasser, mente Fakultetet, at alle Indvendinger, der lade sig gjøre mod en saadan, bortfaldt overfor et Skrift som Luthers større Katekismus, paa hvilken Fakultetet derfor henlede Dømtærksomheden. Den var, ytrede Fakultetet nærmere, ordnet efter den Plan, Disciplene alt kjendte fra den mindre Katekismus, og altsaa fri for enhver Systematisering af Indholdet, enhver blot Theoretisering. Paa en eiendommelig Maade var her det oplysende Element, Bestemthed i Læren, forenet med en vækkende Fremstilling og et stabigt Hensyn til Livets virkelige Forhold. En duelig Lærer, hjemme i denne Bogs Land og Tone, vilde i den finde den bedste Veiledning til at meddele de Unge det kristelige Lærestof paa en frugtbar Maade.

Men en Undervisning af den omtalte Art stillede ikke ringe Krav til Læreren Personlighed. Det var nu en bekjendt Sag, at Præster i ikke faa af de Byer, der have latinske Skoler, under den sieblikkelige Nødstand med Redebonhed vare traadte til og havde tilbudt sig at undervise dem af de høiere Klassers Disciple i Religion, som attraaede en saadan Undervisning. Præsten maatte ifølge sin Livsstillning allerede gjøre et eget Indtryk paa den Unge og tillige være øvet i Religionsundervisning og

vistnok, dersom han havde bevaret sin theologiske Interesse, have lettere ved at træffe den rette Zone i denne friere Undervisning end maaske mangan af dem, hvis Virksomhed udelukkende var indskrænket til Skolen. Hvis man, hvor der fandtes dertil egnede Personligheder blandt Præsterne i Skolens Nærhed, overdrog disse Religionsundervisningen i de omtalte Klasser, vilde man have gode Udsigter til at forene det aandvækkende Element, det, som frembringer en virkelig Tilgivelse, med det, der aldrig i Skolen bør slippe af Syne, det nemlig, der meddeler selve Kundskabststoffet. Fakultetet henstillede dette til Ministeriets kyndige Overveielse.

Forsaaavidt Ministeriet havde erklæret sig imod „Lektelæren og Afslutning af denne Religionsundervisning ved nogen Examen“, kunde Fakultetet ikke antage, at hermed skulde være ment Opgielsen af al Kontrol med denne Undervisnings Frugt. Man blev betænkelig ved den næsten udelukkende Enstemmighed, hvormed praktiske Skolemænd af højt forskjellig Landsretning (jfr. Professor M. Hammerich i „Fædrelandet“ for dette Aar Nr. 217—18) havde udtalt sig for Nøvendigheden af den Støtte for Faget, som en Examen giver. Dette var saa udsat for Uigegyldighed fra Disciplenes Side, baade paa Grund af den uheldige Overgangsalder, hvori disse vare, og det stærke Tryk, hvormed Examensfagene trængte sig ind paa dem, at Religionslæreren syntes at trænge til en udvortes Støtte. Fakultetet antog, at Sagen lod sig ordne paa adskillige Maader, uden at der behøvedes enten daglig Lektelæsning i almindelig Forstand eller ligefrem Indordning i Afgangsexamen. Hovedsagen var, at der fra Dag til Dag og ved Skoleaarenes Slutning øvedes en Kontrol med Tilgivelsen, hvad enten Foredrag eller Samtale eller trykte Bøger dannede Grundlaget.

Biskoppen over Sjællands Stift, Dr. theol. Martensen (Erklæring af 26de August 1876) turde udtale, at det vilde finde almindelig og levende Paaskjønnelse, at Ministeriet atter havde optaget denne vigtige, for Kirken, Skolen og Universitetet saa betydningsfulde Sag. Hvad hans egen Mening angik, havde den omhandlede Ujffællelse af Religionsundervisningen fra først af for ham staaet som et Misgreb, hvorved den lærde Skoles Væsen blev forvandsket og hvorved der i Virkeligheden tilkjendtes en religionsløs Humanitet Primatet, om end dette ikke havde været Hensigten. Den lærde Skole var ingen hedensk, men en kristelig Institution, og til den i Sandhed humane Dannelse, som der skulde meddeles, hørte ikke blot, at de Unge ved de klassiske Studier bleve bekendte med det Høieste i den forkristelige hedenske Humanitet, men ogsaa, at de lærte at se dette i Kristendommens Lys og indensfor de Grændser, som deres Evner og Modenhed foreskrev, veilededes til at erkjende Forholdet mellem det Kristelige og det Antike. Men borttoges Religionsundervisningen netop paa det Tidspunkt, hvor de Unges Tænkning begyndte at komme til en højere Grad af Udvikling, da borttoges den ene Hovedpille for den lærde Skole, der da kom til at staa som en lemlæstet Bygning. Ved at afskaffe Religionsundervisningen i de øverste Klasser indtraadte et dybt Misforhold i de Unges Dannelse. Deres Erkjendelse udvikledes i verdslig Henseende, medens den religiøse Erkjendelse, der paa tilsvarende Maade skulde skride frem, blev staaende paa et lavere Trin og efterhaanden tilbagetrængtes og udsuffedes. Ikke blot for deres religiøse Udvikling var dette fordærveligt, men ogsaa for Udviklingen af deres Tænkning rent som saadan. Ved Religionsundervisningen meddeltes en Kreds af moralske, psykologiske og metafysiske Begreber, for hvilke Ingen kunde være fremmed, der med Nytte skulde høre filosofiske Forelæsninger ved Universitetet. Ethvert filosofisk Læreforedrag, enten det gik i kristelig eller i

modsat Retning, forudsatte et foreløbigt Bekjendtskab med disse Begreber og kunde ikke undgaa paa en eller anden Maade at tage Hensyn dertil. Men som Sagerne stode, bortsendtes de Unge fra Skolen som de, der i en Hovedhenseende vare uforberedte, og de ankom saa at sige som Ængede til Universitetet.

So mere den omhandlede Afførelse af Religionsundervisningen var bleven set med Beklagelse, med desto større Glæde maatte det ses, at Ministeriet agtede at virke til dens Gjenindsførelse og betragtede denne Gjenindsførelse som nødvendig, for, som det hed i Ministeriets Skrivelse, at minde Disciplene under deres travle Sysslen med mangehaande Kundskaber om Livets sidste Maal.

Swad angik Indholdet af den Religionsundervisning, der burde meddeles, maatte Biskoppen vistnok ønske at kunne henvise til en god Lærebog. Men da der for Tiden ikke kunde henvises til en saadan, maatte han i det Ærfentlige slutte sig til Ministeriets Tanke. Det vilde formentlig under de nuværende Omstændigheder være det Hensigtsmæssigste, at der med passende Forklaring og — hvorpaa han for sin Del maatte lægge en særlig Vægt — i Grundsproget læstes Partier af det ny Testamente, hvis Forfattere kunde betegnes som Religionens Klassifere og med hvilke Ungdommen ligesaavel burde stifte Bekjendtskab som med Kulturens gamle Klassifere, at der derhos foredroges Partier af Kirkehistorien, der havde Betydning for den almindelige Dannelse, og at der stiftedes et forberedende Bekjendtskab med den danske Kirkes symboliske Bøger. I denne Retning henviste han til sin Betænkning af 11te Februar 1862 (se ovenfor S. 70—71). Ved fornyet Overveielse maatte han finde det ønskeligt, at Religion atter blev Examensfag, fordi der derved klart og utvetydigt vilde lægges for Dagen, at Religionskundskaben var et nødvendigt og uomgængeligt Element i den Dannelse, der krævedes for at komme til Universitetet. Det var en sentimental Betragtning, der frygtede for, at Religionen skulde profaneres ved at gøres til Examensfag. Men Kristendommen var ogsaa en Lære. Det var i Læren der skulde examineres og Examinanderne skulde derved tillige lægge for Dagen, i hvilken Grad deres Tænkning var bleven udviklet til at opfatte og gjengive den.

Sluttelig henstillede han, at den ny Plan til Religionsundervisningen efter 3 eller 5 Aars Forløb paany maatte blive underkastet en Prøvelse i Henshold til de gjorte Erfaringer.

Biskoppen over Fyens Stift, Dr. theol. Engelstoft (Erklæring af 27de November s. A.) kunde ganske slutte sig til Ministeriets Udtalelse om Nødvendigheden af Religionsundervisningens Fortsættelse. Det var derfor kun om Form og Stilling af denne Undervisning, der kunde være Spørgsmaal, og ligesaalidt som det kunde tilraades at gjøre den ganske lige med al anden Skoleundervisning, ligesaalidt kunde det tilraades at give den Form af Opbyggelsestimer ved Siden af Skoleundervisningen. Ministeriet havde uden Tvivl allerede antydet den rette Vej ved at paapege Bibellæsning med Forklaring og kirkehistorisk, navnlig dogmehistorisk Undervisning. Det kunde i sidstnævnte Henseende vel være ønskeligt at føre dem, der lære Græsk, til Bekjendtskab med Religionens Kildeskrifter selv ved Læsning af et Evangelium, men da Disciplene derved vilde spredes i et Fag, som fremfor alle var fælles, turde han kun tilraade Læsning af Oversættelsen, men maatte stærkt anbefale, at denne Læsning omfattede et eller to samlede Skrifter fuldstændig, navnlig et Evangelium og et Brev, helst Brevet til Romerne. Det øvrige Foredrag burde være saa ubelukkende dogmehistorisk, at det kun burde berøre Kirkens øvrige Historie, forsaavidt som enten ud-

vortes Forhold (som Forsølgelser og Kirkeforfatning) fik Indflydelse paa Lærebegrebets Historie, eller det indre Liv i Kirken paa staaende Maade afprægede Læren i dens Frugter i enkelte store Mænd eller i hele Kirkeafdelinger. Reformationshistorien alene turde forsaavidt danne en Undtagelse, som i den vel ogsaa den ydre Historie burde fremdrages i større Fuldstændighed. Naar dette blev Undervisningens Indhold, saa han ikke mindste Vanskelighed i at gjøre den til Examenssag, og han maatte anse det for aldeles nødvendigt, at dette skete, dersom man ikke vilde udsætte de unge Menneſter for den Fristelse at agte det Vigtigste af Alt ringe. Vel skulde Examinationen ikke gaa ud paa at kræve en asmaalt Masse af Enkeltheder, som vare meddelte, men den kunde uden al Anstød prøve Elevens Kjendskab til det læste Evangelium og hans Tilægnelse af de Begreber, der have udviklet sig igjennem Kirkelæren, og denne aandelige Eiendom burde billigen konkurrere til at asmaale Skoledannelsens Udbytte, medens der vel kunde være Tvivl, om den almindelige Karakterstaaelse burde finde Anvendelse og ikke snarere vedtages en friere til Faget mere svarende Form, saaledes at kun en fortrinlig Præstation fik en forhøiende Indflydelse og en meget ringere nedsættende, medens alt hvad der kunde svare til t. g. og m. g. regnedes for Et.

Til en Examen var vel en vis Lektelæren fornøden; men det syntes ham, at Eleverne vilde kunne lære tilstrækkeligt ved Examinatorier og Samtale, som kunde afveyle med Foredrag, og i det Høieste henvises til endelig Repetition efter en let Lærebog i Kirkehistorien. Hvad Lærere angik, kunde det vistnok ikke altid være let at finde Mænd, som egnede sig dertil, i deres Rækker, som særlig havde dannet sig for de lærde Skoler, og at oprette en særlig Adjunktplads for en theologisk Kandidat kunde baade være ugjortligt og have sin Mislighed; helst maatte man ønske Gjæringen i en geistlig Mands Hænder, og i Almindelighed vilde der vel i de Byer, hvor Skolerne ere, forefindes en residerende Kapellan eller en ung Sognepræst, som vilde overtage den, saa at han kun turde foreslaa, at man overlod Rektoren at se denne Undervisning udført som Lærelærgjerning af den Person, som paa Stedet efter Raadsførelse med Biskoppen og Sognepræsten ved Hovedkirken maatte til enhver Tid findes mest skikket dertil. To Timer ugentlig ansaa han for tilstrækkeligt.

Biskoppen over Lolland-Falsters Stift, Dr. theol. Monrad, (Erklæring af 22de September 1876) sluttede sig ganske til det almindelige Ønske om Religionsundervisningen og ansaa det for ufornuddent at søie Noget til hvad der alt fra andre Sider var ansøgt for at motivere Ønsket. Særligt tiltraadte han ganske hvad Ministeriet havde udtalt om, at Undervisningen skulde foregaa uden Lektelæren og uden at afflattes med nogen Examen. Det forekom ham helst, om Beskaffenheden af Undervisningen ikke blev fastslaaet ved almindelige Regler, men at Ministeriet forbeholdt sig Ret til at ordne Undervisningen under Hensyn til de Kræfter, der stode til dets Raadighed. Af stor Vigtighed syntes det ham at være, at man ikke bandt sig til de ved Skolen ansatte Lærere, men forbeholdt sig Ret til at lade Undervisningen besørge ved en Geistlig i Byen eller dens Omegn. Hvor Elevantallet var ringe, kunde flere Klasser samles til fælles Undervisning.

Biskoppen over Aalborg Stift, Dr. theol. Lind, (Erklæring af 5te September s. A.) sluttede sig ligeledes til Ministeriets Forslag med følgende nærmere Bemærkninger. Forsaavidt Forslaget gik ud paa, at den i de tre nederste Klasser af Skolen givne Overſigt over den bibelske Historie skulde suppleres i Skolens to øverste Klasser

ved Læsning i danst Oversættelse af passende Stykker af den hellige Skrift, ledsaget af Lærerens Forklaring, og fortsattes ved en Fremstilling af de vigtigste Begivenheder i den kristelige Kirkes Historie, hvorunder tages særligt Hensyn til Folketjens symboliske Bøger og deres Tilblivelse, mente han, at disse Stykker af den hellige Skrift burde navngives som et Evangelium, hvilket Læreren vilde, og det første Brev til Korinthierne, eller, isteden for dette, det første Peters og det første Johannes Brev; fremdeles, at Læreren, naar alle eller næsten alle Disciplene læste Græsk, burde bruge den græske Text. Til denne Læsning og til de kirkehistoriske Foredrag ansaa han det for i høi Grad ønskeligt, at der søiedes udførlige Meddelelser med Hensyn til det ny Testaments Bøgers Autenti, Integritet og Axiopisti.

Han var enig i, at Undervisningen ikke forbandtes med Lektelæren og ikke afsluttedes med nogen Examen, og henstillede kun, om det ikke tillige burde overlades til Disciplenes Valg at deltage eller ikke deltage i denne Undervisning. Han ansaa det for rigtigt, at denne Frihed indrømmedes, og troede ikke, at den Disciplin, der maa finde Sted i en Skole, vilde lide derved. Han fandt det velbegrundet, at Religionsundervisningen ikke gjenoptoges i den fjerde Klasse.

Biskoppen over Aarhus Stift, Dr. theol. Brammer, (Erklæring af 23de September 1876). Efter at have udtalt en varm Paakjænnelse af Ministeriets Beslutning og udførlig at have meddelt sin Betragtning af denne i Almindelighed, begrundede han sin Mening om de af Ministeriet fremhævede Punkter.

Ved Spørgsmaalet om, hvilket Lærestof der kunde anses hensigtsmæssigt for Religionsundervisningen i de lærde Skolers øverste Klasser, havde Ministeriet henledet Opmærksomheden paa Professor Clausens Uttringer om denne Gjenstand i hans Minoritetsvotum i det theologiske Fakultets Svarskrivelse af 29de Februar 1856 paa den ministerielle Skrivelse af 22de November 1855. Foraauidt Clausen havde foreslaaet, at man i det sidste Afsnit af Skoletiden skulde forlade den konfessionel-systematiske Lærebog og blot søge tilbage til de hellige Kildekrifter i Grundsproget, mente Biskop Brammer, at, ligesom det theologiske Fakultets øvrige Medlemmer ikke samstemmede med Professor Clausens Forslag, turde dette nu findes saa meget mindre hensigtsmæssigt, som det efter Klaskernes Reduktion er usandsynligere, at Forudsætningerne kunde holde Stand, at en konfessionel-systematisk Lærebog vilde i de Timer, der bleve tildelte Religionsundervisningen, kunne grundig gennemgaaes og tilegnes sørend Disciplenes Indtrædelse i den nuværende øverste Klasse. Efterat Religionsundervisningen var bleven begrændset til de tre nederste Klasser, brugtes, saavidt bekjendt, ingen anden Religionslærebog for den lærde Skoles Disciple end Luthers lille Katekismus med en kort Forklaring ved Balslev. Denne for den ukonfirmerede Ungdom ogsaa i de laveste Børneskoler skrevne Katekismus-Forklaring var selvsølgelig ganske utilstrækkelig som en Veiledning, der i en lærd Skoles øverste Klasser kunde lagges til Grund for Religionsundervisningen, naar denne skulde, efter Ministeriets Formaal, gaa jævnsides med Disciplenes aandsudviklende Undervisning i andre Fag. Formaålet kunde ikke naas blot ved — hvad der upaatvileligt burde ske — at Disciplenes bibelhistoriske og kirkehistoriske Kundskaber forøgedes; og der var faare liden Sikkerhed for, at det vilde blive naaet blot ved Bibellæsning, ledsaget af Lærerens Forklaring over det Læste. Ganske burde man vist ikke overlade til hver Religionslærers Dygtighed, Ansuelser og didaktiske Sands, hvorledes han brugte den hellige Skrift baade som Lærestof og Læremiddel. Dette maatte t. Ex. hverken ske som ved en exegetisk Forelæsning eller

som i et collegio pietatis. Endog samvittighedsfulde Lærere, hvoraf den ene efterfølger den anden, kunde for at nævne et andet Exempel, paa Grund af deres subjektive Anskuelser udlægge de samme Skriftsteder saa forskjelligt, at Sæd til Livlesnge hos Disciplene derved nedlagdes. En normativ Veiledning, som det var vigtigt, at den ministerielle Skrivelse havde fremhævet, fandtes vistnok i Folkekirkens symboliske Bøger, men i Følge disses Oprindelse som Bekjendelseskrifter kunde de dog hverken tjene som en populær bibelsk Kommentar eller erstatte en efter Disciplenes Lærv i de lærde Skolers øverste Klasser udarbejdet evangelisk-kristelig Tros- og Sædelære. Vistnok var Kristendom ei blot Lære, men Liv. Dog ligesom Kristus baade var Lyset og Livet, var der en levendegjørende Kundskab om ham, der skulde meddeles til Lærdom og troende tilegnes som Sandhed til Salighed (Rom. 10. 14; 2. Ped. 3. 18.).

Forfaavidt man tænkte sig den omhandlede Religionsundervisning uden „Lektie-læren“, kunde han — uden at urgere dette Ord — ikke undlade at bemærke, at naar det var os om at gjøre, at vore Disciple som Tilhørere skulde ved vort Foredrag gjøre virkelig Fremgang, vilde det være nødvendigt, at vi jævnlig undersøgte, hvorvidt de havde med Opmærksomhed hørt, med Klarhed fattet og med Trofskab erindret Foredraget. Det vilde bero paa Lærestoffets Betskaffenhed og Disciplenes Fremskridt og Evner, om Undersøgelsen skulde ske examinerisk eller dialogisk.

Dersom Disciplenes Fremgang ved Religionsundervisningen i de lærde Skolers øverste Klasser ikke underkastedes Prøver og navnlig dersom denne Undervisning ikke afsluttedes ved den almindelige Afgangsexamen, nærede han meget ringe Haab om, at den vilde blive frugtbar. Thi det var psykologisk at forudsæ og ved Erfarenhed godtgjort, at Examinander, jo nærmere Dimissionsexamen stod dem for Die, desto mere tabte Interessesen for de Fag, som havde lidet end fage ingen Indflydelse paa Hovedkarakteren.

Idet han altsaa troede at burde indstændig tilraade, at Religionsundervisningen afsluttedes og Disciplenes Religionskundskaber prøvedes ved Afgangsexamen, var han i nogen Tvivl om, hvorledes Prøvens Udfald burde betegnes, om det nemlig skulde ske ved de sædvanlige Karakterer og altsaa faa en vis Points-Indflydelse paa Hovedkarakteren, eller — hvad han vilde foretrække — af Hensyn til Fagets særegne Væsen skulde ske paa en særegen Maade, t. Ex. ved „bestaaet“ — „meget vel bestaaet“ o. s. fr. Han henstillede, om der for at havde Fagets Vigtighed skulde, naar Examens Udfald ei fik Indflydelse paa Hovedkarakteren, bestemmes, at Ingen kunde blive Student, der ei havde i det mindste faaet Vidnesbyrd: „bestaaet“ for Religion.

Forfaavidt det var foreslaaet, at den høiere Religionsundervisning ei skulde begynde i Skolens fjerde Klasse og der var anført som Grund dertil, dels at Lidet for denne Klasse allerede var stærkt optagen og dels at Konfirmationsforberedelsen oftere foregik med denne Classes Disciple, henlede han Opmærksomheden paa, om det ikke vilde i didaktisk Henseende synes at være en Anomali og en fra kristelig Pædagogisk Standpunkt farlig Tilsidefættelse af Fagets Værdighed, at lade en til det henhørende Undervisning ophøre i en af Skolens Klasser, om det ikke vilde stride mod vedkommende Discipels personlige Frihed og hans Forældres Rettigheder at indføre en Skoleplan, hvorved det saa godt som paalagdes ham, medens han var i en vis Klasse, at forberedes til Konfirmation, om der ikke kunde træffes en Overenskomst mellem vedkommende Rektorer og Præster, ved hvilken disse toge Skolens Disciple paa en særegen og kortere Tid til Konfirmationsforberedelse end de øvrige Konfirmander, og om det ikke vilde være hensigtsmæssigt at meddele Religionsundervisning i 4de Klasse saaledes,

at den hverken kom i Kollision med Konfirmationsforberedelsen hos Præsten eller med Skolens fremtidige (mere systematiske) Religionsundervisning, men fremhjælp denne t. Ex. ved Beskrivelse af Palæstina og de tilgrænsende Lande samt ved Læsning i Apostlernes Gjerninger, maatte ogsaa ved en Oversigt over Sjælelæren.

Der var en Omstændighed, som nærede det Haab hos ham, at Ministeriet ikke vilde afvise hans paa mangeaarig Erfaring støttede Grundanskuffelse om det fra et praktisk kristeligt Standpunkt Tilraadelige og Hensigtsmæssige i, at øverste Klasse's Disciple i de lærde Skoler bleve underviste efter en systematisk Fremstilling af den evangelisk-lutheriske Tro's- og Sædelære. Thi han skjønnede ikke rettere, end at samme Ansuffelse laa til Grund for de Bestemmelser, som Ministeriet under 20de September 1875 havde truffet for den Religionskundskab, som de med hine Disciple omtrent jævnaldrende Examinander, der underkaste sig Lærereksamen, skulde lægge for Dagen. Det hed nemlig: „I Religion bør Examinanden have tilegnet sig tydelig, grundig, sammenhængende og paa Hjertet anvendelig Kundskab om den evangelisk-lutheriske Kirkes Lærdomme efter en udførligere Fremstilling af samme“.

Nogle af de i samme ministerielle Skrivelse anbefalede Haandbøger ved Religionsundervisningen maatte formentlig ogsaa i hvert Fald midlertidig kunne komme i Betragtning som brugelige Lærebøger i de lærde Skolers øverste Klasser. For disse vilde han særdeles anbefale „Die Unterscheidungslehren der verschiedenen christlichen Bekenntnisse im Lichte göttlichen Wortes von Dr. Th. Graul“, et indholdsrigt, paa Dansk oversat og til Oplysning for dannede Læsefolk i den danske Folkekirke meget brugbart Skrift.

Gjennemførelse af Religionsundervisningen i de lærde Skoler vilde vanskeligt være frugtbar som en enestaaende Foranstaltning. Som Midler til at støtte denne skulde han endnu nævne:

Ved Indkjøb af Bøger til Skolebibliotheket maa Religionslærerens videnskabelige Læsning ikke tilfidesættes; og naar Flittighedsbelønninger i Bøger uddeles, bør Disciple, som dertil have vist sig modne og værdige, erholde Skrifter af gudeligt Indhold dels til Oplysning og dels til Opbyggelse.

Ved at indrette Lektionstabeller maa der ikke gøres Regning paa, at Disciplene kunne om Søndagen have rigelig Tid til at lære vanskelige Mandagslektier.

Ved Formaning og Exempel *) bør derimod Skolens Lærere og især Religionslærerne bestræbe sig for, at Ophævelsen af Disciplenes tvungne Kirkegang ei skal blive misbrugt til at forsmætte Guds Hus eller endog til at vanhellige Sabbatsdagen ved usømmelige Forlystelser.

Eigesom Skolen bør begynde Dagen med Morgenandagt, bør det paases, at Religionsundervisningen, saavidt muligt, gives i Morgentimer.

Vel burde det ikke nægtes Disciplene at gaa til Guds Bord med deres Forældre og Frænder, ei heller burde nogen tvinges til at nyde Nadverens Naadegave, men en ligegyldig Sag burde det ei heller være for Skolens Bestyrere, om deres Disciple, benyttede den dem ved Konfirmationen givne Afgang til Herrens Bord eller ikke. En befalede Bestemmelse om, at der i vore lærde Skoler skulde blive gjenindsført opbyggelig Forberedelse, Læreres og Disciples fælles Altergang, kunde han ikke nu finde tilraadelig, men denne forud af en saa fortrinlig Rector som Professor D. Worm i

*) Jfr. Indledningen til Forordningen af 26de Marts 1845.

Horsens til Velsignelse for mange af hans Disciple ledede Skoleandagt maatte ei af vor letfindige Lidsaand blive ringeagtet som en forældet Skik og Stræben efter dens Gjenindsførelse, naar Tiden var bleven moden og den konfirmerede Skoleungdom følte Trang dertil, maatte ei forkastes som et upraktisk pium desiderium.

For at Ministeriets her drøftede Plan kunde komme til at bære velsignet Frugt, gjordes der unægtelig store Fordringer til Religionslærernes didaktiske Dygtighed og kristelig-pædagogiske Aand, ja saa store, at de neppe nu vilde kunne opfyldes i mange af de lærde Skoler. Større Sandsynlighed var der for, at det i Fremtiden vilde ske, naar de theologiske Kandidaters Forpligtelse til at frekventere Pastoralseminariet blev indskræpet. Ingenlunde kunde han dog tilraade at udsætte Gjenindsførelse af den uvidede Religionsundervisning, indtil man ved Pastoralseminariet kunde faa fortrinligere Lærere, thi undertiden blev „det Bedste den farligste Fjende for det Bedre“.

Han tilføiede sluttelig, at han ansaa den her fremsatte Besvarelse af Spørgsmaalet ogsaa anvendelig paa Realklasserne saaledes, at Religionsundervisningen burde vedblive for disses Disciple indtil deres Afgang fra Skolen.

Biskoppen over Ribe Stift, Balslev, (Erklæring af 6te Oktbr. 1876). Han udtalte som sin Overbevisning, at den Bestemmelse i Anordningen af 5te August 1871, at Religionsundervisningen i disse Skoler ophører med 3die Klasse, var et Misgreb. Han kunde ikke andet end anse det for saare uheldigt, at der i de sidste Skoleaar, i hvilke de unge Menneskers Aand stærkt udvikledes i flere Retninger, Intet blev gjort for, at de kunde vinde mere Fasthed og Sikkerhed i deres religiøse Erkjendelse, og det uagtet der i de pieblikkelige Tidens Forhold og Tilstande just syntes at være en stærk Opfordring dertil. Hvad nu angik den Form og det Indhold, som Religionsundervisningen skulde have i de øverste Klasser, da var han enig med Ministeriet i, at der ikke burde finde Lektie læren Sted og at Undervisningen ikke burde afsluttes med en Examen. Han fandt det rigtigt, at Undervisningen for de konfirmerede og mere modne Disciple ogsaa herved fremtraadte med en anden Karakter end Undervisningen for de Ukonfirmerede. Hertil vilde det ogsaa bidrage, naar efter Ministeriets Forslag, som han maatte tiltræde, Religionsundervisning ikke meddeltes i 4de Klasse, da saaledes den Undervisning, som meddeltes i de to øverste Klasser, kom frem som noget Nyt, og ikke som en ligefrem Fortsættelse af den tidligere Undervisning. Hvad dernæst angik Spørgsmaalet om Indholdet af Religionsundervisningen i de to øverste Klasser, da mente han, at den især burde gaa ud paa at bibringe Disciplene Bekjendtskab med den hellige Skrift ved Læsning af udvalgte Stykker af det ny Testament og dertil enkelte mindre Stykker af det gamle Testament. Da han ansaa det for at være af stor Bigtighed, at der blev læst en betydelig Del af det ny Testament, maatte han være enig med Ministeriet i, at det burde læses i dansk Oversættelse, i alt Fald med Undtagelse af et af Evangelierne. Vilde man gaa videre med Benyttelsen af Grundsproget, da vilde det ikke blot forsinke Læsningen, men man vilde komme ind paa Lektie læren, som formentlig ikke burde finde Sted. Læreren Forklaring af det, som læstes, maatte indskrænke sig til det Nødvendigste og al Lærd Egelese undgaa. Naar der i de to sidste Skoleaar anvendtes 2 Timer ugentlig til Religionsundervisning, antog han, at der kunde blive læst hele Lucas og Johannes Evangelium, de første Kapitler af Mathæi Evangelium og af Apostlernes Gjerninger, Brevet til Romerne, 2 à 3 af Pauli mindre Breve og Peters første Brev samt enkelte af Davids Psalmer og nogle udvalgte Stykker af Profeterne, og at der endda vilde

blive en Del Tid tilbage til at give en kort Udsigt over Kirkens Historie med en udførligere Fremstilling af de vigtigste Punkter, saasom Kristendommens Udbredelse, Paedønummet, Munkevæsenet, Reformationen, samt en Udsigt over Nutidens kirkelige Forhold, Kirker og kirkelige Partier, Sekter m. v. Dog mente han, at der ikke burde gives Læreren meget bestemte Forskrifter angaaende Benyttelsen af Undervisningstimerne, men at der burde lades ham en vis Frihed, kun at han fik læst og gennemgaaet en betydelig Del af det ny Testament.

At Religionsundervisning blev gjenindsført i de lærde Skolers 2 øverste Klasser, enten paa den Maade, han havde tænkt, eller paa en noget forskjellig, var et Ønske, som han delte med Mångfoldige. Det havde derfor glædet ham meget, at Ministeriet havde henvendt sin Opmærksomhed paa denne Sag, og det var hans Haab, at det maatte lykkes det at gennemføre den, uagtet de Vanskeligheder, der stillede sig i Veien. Den Vanskelighed, der først fremstillede sig, var, hvorledes man skulde faa Plads paa Læseplanen for dette Fag, thi at forsøge Undervisningstimerne med 2 Timer ugentlig, turde neppe tilraades. Den bedste Maade at skaffe Plads paa, vilde efter hans Formening være ganske at affkaffe Islandsk (Oldnordisk) som Undervisningsfag. Der undervistes i de øverste Klasser i saa mange Sprog, at Islandsken syntes ham at være et for mange, og det vilde neppe kunne nægtes, at Religionsundervisningen, naar den endog alene betragtedes som Dannelsesmiddel, maatte stilles langt høiere end Undervisning i Islandsk, der vel kunde interessere og gavne Enkelte, men hos de Fleste ikke kunde skaffe sig nogen Interesse ved Siden af de mange andre Sprog. Skulde det ikke kunne lade sig gjøre at fjerne Islandsken, saa han ingen anden Udvei end enten at affkaffe Engelsk som Undervisningsfag eller at give Naturlære og Franck hver een Time mindre om Ugen.

En anden Vanskelighed, som endnu var større, vilde det være at faa dygtige Lærere til Religionsundervisningen i de øverste Klasser; thi der krævedes ikke lidet Dygtighed for at meddele denne Undervisning paa en fyldestgjørende og frugtbar Maade. Den Løn, der blev budt Adjunkterne, var saa ringe, at det i disse Tider, da dygtige theologiske Kandidater ikke havde Vanskelighed ved at faa geistlig Ansættelse, i alt Fald som Kapellaner, der nu i mange Tilfælde lønnedes bedre end Adjunkter, vilde være vanskeligt at drage dygtige theologiske Kandidater ind paa Skoleveien, paa hvilken de ikke havde Udsigt til at komme videre end til at blive Adjunkter.

Fra Biskoppen over Viborg Stift, Laub, indkom ikke nogen særlig Erklæring. Han udtalte sig derimod varmt for Foranstaltningen, ved i Forening med Stiftsprovsten og Viborg Stiftamtmand under 14de August 1876 at tilstille Ministeriet den til Stiftets Landemøde af Roskilde Præstekonvent henvendte Begjæring om at understøtte dette Beskræbelse i Sagens Interesse.

Efter at have modtaget Biskoppernes Erklæringer begjærede Ministeriet, nærmest med Hensyn til Forandringens Iværksættelse, af samtlige Rektorer (Mønte høiere Realskole undtagen) og Rektoren ved Herlufsholm Skole og Opdragelsesanstalt en Udtalelse om forskjellige Punkter ved følgende Rundskrivelse af 16de Februar 1877:

„Efterat det ved Kongl. Anordning af 5te August 1871 var bestemt, at Religionsundervisningen i de lærde Skoler skulde bortfalde med 3die Klasse, har i de fiden forløbne Aar det Spørgsmaal oftere været opkastet, om denne Bestemmelse kunde betragtes som overensstemmende med Disciplinens Lærv. Ministeriet har herved set sig foranlediget til at optage Sagen til fornyet Behandling, og medens man derunder

paa den ene Side har maattet fastholde, at den Religionsundervisning, der tidligere meddeltes i de øverste Klasser af de lærde Skoler, var forbunden med Mangler, som kunde gjøre dens Værd tvivlsom, har det paa den anden Side maattet erkjendes, at Religionsundervisnings Udelukkelse fra de øverste Klasser har givet Disciplenes Uddannelse i disse Præg af en Ensidighed, som det er ønskeligt at raabe Vob paa, selv om Sagen alene betragtes fra Kundskabens Standpunkt.

Ministeriet har derfor ved et Cirkulære af 22de August 1876 til Rigets Biskopper og det theologiske Fakultet (se Ministerialtidenden for 1876 A, Pag. 103—104) udtalt som sin Formening, at det vilde være heldigt at gjenindsføre en Religionsundervisning i de lærde Skolers to øverste Klasser, og fremsat nærmere Forslag til dennes Beskaffenhed. Efterat man derpaa har modtaget Betænkninger fra Biskopperne og det theologiske Fakultet, der i alt Væsentligt have tiltraadt Ministeriets Opfattelse, og da det allerede ad anden Veie var Ministeriet bekjendt, at det store Flertal af Landets Rektorer og Bestyrere af private lærde Skoler have udtalt sig for Gjenindsførelse af Religionsundervisning i de nævnte Skolers øverste Klasser, er det nu Ministeriets Agt at nedlægge allerunderdanigst Førestilling om en Forandring i den lgl. Anordning af 5te August 1871.

Forinden ønskes man imidlertid at modtage de Udtalelser af Hr. Rektoren, som den Dem betroede Skoles særlige Forhold maatte foranledige. Ministeriet har, som bemærket, tænkt sig Undervisningen indskrænket til de to øverste Klasser og i disse gennemført, uden at der læres Lektier og uden at denne Undervisning afflutes ved en Examen; Formaålet skal ikke være Opbyggelse, men Belærelse. I Skolernes femte Klasse kan det antages, at alle Disciple ere konfirmerede, og den videre gaaende Religionsundervisning bør da gaa ud paa at supplere, hvad der er tilegnet ved den tidligere Religionsundervisning og Konfirmationsforberedelsen. Dette vil ske ved Læsning af passende valgte Stykker af den hellige Skrift, hvorunder et af Evangelierne, ved hvilken baade af Hensyn til Liden og til at mange Disciple ikke læse Græsk, maa ligesom ved Læsning i det gamle Testamente benyttes en dansk Oversættelse; dernæst ved Foredrag over og Samtalen med Disciplene om de vigtigste Begivenheder i den kristelige Kirkes Historie, særligt Reformationens Historie, og vor Kirkes symboliske Bøger.

Ved Gjennemførelsen vil der væsentlig blive Spørgsmaal om Liden og Lærerkrafterne. Hvor ønskeligt det end maatte være, at dertil kunde anvendes mere Tid, tør Ministeriet ikke antage, at det under de nuværende Forhold vil være muligt for Skolen at afstaa mere end een ugentlig Time for hver Klasse; en eventuel Forøgelse af Liden maa derfor vistnok være Fremtiden forbeholdt. Hvad Lærerkrafterne angaar, stille Forholdene sig selvsjælgelig forskjelligt ved de forskjellige Skoler; men Ministeriet haaber, at der ved Skolen maa findes de fornødne dygtige Krafter til at overtage den ny Undervisning; skulde dette ikke være Tilfældet, maa Ministeriet anbefale at søge dem mellem Byens Geistlige.

Efter disse Bemærkninger indbefæler man Hr. Rektorens behagelige Udtalelser i Sagen.

Alle Rektorerne uden Undtagelse udtalte sig for Udførelsen af den tilsigtede Foranstaltning. Med Hensyn til Enkelthederne ved dens Gjennemførelse fremkom forskjellige Meningsytringer, som her i kort Uddrag skulle meddeles.

Metropolitanskolens Rektor (Birch) fandt Sagen at have sine store Vanskeligheder med Hensyn til Liden og saa store, at de neppe lode sig iværksætte

uden nogen Skade for de Fag, der kom til at afgive en af deres i Forveien knapt tilmaalte Timer. Af de loubestemte Timer vare kun to i den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling ubesatte. Rektor foreslog, at i 5te Klasse Latin og Mathematik eller Naturlære og i 6te Klasse Historie afgave Timerne. Med Hensyn til Lærerkrafterne var der for Tiden Ingen blandt Skolens Lærere, der ønskede at overtage Undervisningen. Men ligesom Rektor overhovedet var af den Mening, at denne Undervisning, som en supplerende Fortættelse af den tidligere elementære Undervisning og Konfirmationsforberedelsen, i Reglen helst maatte betroes en geistlig Mand, saaledes var han saa heldig at kunne anbefale Pastor Møller, Kapellan ved St. Pauls Kirke, som allerede i flere Aar havde haft et, ogsaa af Metropolitan skolens Disciple benyttet, privat „Religionskursus for Latinere“.

Frederiksborg Skoles Rektor (Berg) udhævede særligt, at der efter hans Etkjennende ikke kunde være Tale om egentlig Skoleundervisning eller nogen Lektialæren. Alt vilde komme til at bero paa den Kraft og Klarhed, hvormed Læreren ved Ordets Magt kunde drage Disciplene til sig og med sig. Da det Personlige saaledes kom til at være det Afgjørende, om Sagen skulde nyde Fremgang, vilde det være ønskeligt, at det ikke blev et bindende Paalæg, der kom til at hvile paa Lærernes Ombede, men at Sagen fattes i Gang ved en Opfordring fra Ministeriet til den, der af Lærerne eller Byens og Omegnens Præster sølte sig kaldet til at fremme Sagen. Efter hans Mening egnede en Lærer ved Skolen sig i Reglen ikke hertil, og en mindre vel stiftet Personlighed vilde let gjøre mere Skade end fremme hvad Ministeriet havde tilsigtet.

Roskilde Kathedralskoles Rektor (Blichert) indskrænkede sig til at bemærke, at der ved Skolen hverken med Hensyn til Tid eller Lærerkrafter var noget til Hinder for at indføre den paatænkte Undervisning.

Rektor ved Sorø Skole og Opdragelsesanstalt (Tregder) var kun i Forlegenhed med at finde 1 Time i hver Klasse til Undervisningen. Efter al Nimeslighed vilde det blive en af Timerne i henholdsvis Græsk og Mathematik, som maatte vælges. Derimod vilde det ikke volde Vanskelighed at finde En blandt Skolens Lærere til at overtage Undervisningen. Dog kunde han ikke fortie, at en Vanskelighed let kunde opstaa deraf, at begge Skolens Religionslærere stod paa et andet religiøst Standpunkt end Stedets Præst. Dog haabede han, at disse Meningsforskjelle ikke vilde give Anledning til nogen stærk Møjsigelse, som kunde gjøre de unge Mennesker yderligere vaklende i deres Tro og Opfattelse.

Nykjøbing Kathedralskoles Rektor (Vistov) fremhævede som sin personlige Formening: at ogsaa for Skolens 4de Klasse vilde bibelske Foredrag som de af Ministeriet antydede, Fremstilling af og Samtaler over væsentlige Partier af Kirkens Historie, Fortolkning af udvalgte Stykker af den hellige Skrift kunne have stor Betydning;

at slige Foredrag og Samtaler burde finde Sted, uden at Faget optoges som Gjenstand for Overhøring ved Examen;

at den fornødne Tid dertil kunde vindes ved for hver Klasse at tage 1 af de 4 ugentlige Gymnastiktimer, da det maatte anses som givet, at intet af de anordnede Lærefag kunde undvære nogen af sine Skoletimer;

at Skolens Religionslærer ogsaa med Frugt kunde overtage denne Side af Skolens Virksomhed, men at dog vistnok her en ordineret Mand, naar Muligheden var tilstede, burde foretrækkes, da saaledes Meddelelsen vilde fremtræde for Disciplene

med en noget anden Karakter end de sædvanlige Skoletimer og tillige turde forudsættes at vinde i Indhold ved den rigere kristelige Erfaring, der var en naturlig Følge af Sjælesørgerens Virksomhed;

at intet vilde være til Hindrer for i Skoler af den sproglig-historiske Retning, som Nykjøbing Kathedralskole, at lade 6te (øverste) Klasse lære et Stykke af det ny Testament i Grundproget.

Odense Kathedralskoles Rektor (Petersen) oplyste, at der ikke fandtes Nogen blandt Skolens Lærere, der havde Lyst eller tiltroede sig Evne til at overtage Undervisningen, men henviste til at overdrage den til en af Byens Geistlige, Pastor Joh. Müller, residierende Kapellan ved Frue Kirke. Da der Intet i Betænkningen var ytret om Tiden til Undervisningen, blev Rektors yderligere Erklæring derom indhentet, hvorefter han om dette Punkt bemærkede, at han havde staaet i den Formening, at en af Sang- eller Gymnasitimerne skulde benyttes til Undervisningen. I modsat Tilfælde vilde Sagen for den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling ingen Vanskelighed have, hvorimod han — hvad han udførlig søgte at paavise — for den sproglig-historiske Afdeling ikke saa anden Udvei end at affstafe den ikke ifølge Loven af 1ste April 1871 paabudne, men ved den lgl. Anordning af 5te August s. A. foreskrevne Undervisning i Astronomi. Kunde Ministeriet ikke gaa ind herpaa, maatte formentlig Sagen foreløbig stilles i Bero, hvis ikke den til Religionsundervisningen i de to øverste Klasser søgte Time kunde lægges udenfor de lovbestemte 30 eller tages af Sangtimerne.

Aalborg Kathedralskoles Rektor (Bøggild) beklagede særligt, at Intet i den tilsigtede Retning var at gjøre for 4de Realklasse; thi det var meget ønskeligt, om Realdisciplene, der som oftest gaa fra Skolen ud i forskjellige praktiske Stillinger, i deres sidste Skoleaar kunde blive befæstede i det ved den tidligere Undervisning og Konfirmationsforberedelsen givne Grundlag, inden de sendtes ud i Livet med dets Fristelser. Det væsentligste og vanskeligste Punkt var at finde Timerne til den paa-tænkte Undervisning. Da Muligheden af at forsøge de 30 Timer for Fagundervisningen var affaaaret ved Loven, nødsagedes han til at foreslaa, at Latin berøvedes 1 Time i 5te Klasse og Fransk 1 Time i 6te Klasse. Af Skolens Lærere var der Ingen, der kunde overtage Undervisningen. Rektor foreslog derfor at overdrage den til den residierende Kapellan ved Budolfi Kirke, Pastor Hepsdorph, der allerede havde udenfor Skoletiden givet Skolens Disciple i 4de, 5te og 6te Klasse hver 14de Dag en Times Religionsundervisning.

Viborg Kathedralskoles Rektor (Lefolii) indberettede kun, at Skolen i Overlærer Bahnsen havde en Lærer, der baade var dygtig og villig til at overtage Undervisningen og at Timerne kunde tilveiebringes ved at lade Græst og Oldnordisk afgive hver 1 Time.

Aarhus Kathedralskoles Rektor (Lund) betonede isærdeleshed den uheldige Afbrydelse af Religionsundervisningen i 4de Klasse, saa meget mere uheldig, som Undervisningen i Faget i 3die Klasse kun var ufuldstændig paa Grund af Konfirmationsforberedelsen. Hovedvanskeligheden var at finde Tiden for den sproglig-historiske Afdeling, og han kunde ikke foreslaa Andet end at tage 1 Time fra Latin i 5te Klasse og 1 Time fra Græst i 6te Klasse. I den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling var der derimod rigelig Tid til den forsøgte Undervisning.

Ribe Kathedralskoles Rektor (Kravup) fandt det under den Forudsætning, at Timerne skulde tages fra de andre Fag, uden at Forbringerne i disse

nedfattes, betænkeligt at tage Timerne fra et bestemt enkelt Fag. Derimod havde han tænkt, at man i Skoleaarets Løb afvejlende kunde lade forskjellige Fag afstaa en Time. Som saadanne Fag betragtede han Oldnorbiff og Engelft og muligvis Græft og Historie. Desuden mente han, at der fra Gymnastiken kunde tages en Time i Aarets Tid. Den nærmere Ordning vilde afhænge af den forskjellige Beskaffenhed af de aarlig oprykkende Disciple og deres forskellige Fremgang i de enkelte Fag. Med Hensyn til Lærerkrafterne var den konstituerede Lærer ved Skolen Cand. theol. Olgaard baade skiftet og villig til at overtage den omhandlede Undervisning.

Randers lærde Skoles Rektor (Whitte) bemærkede kun, at han havde tænkt sig en af Latintimerne i 5te og en af Historietimerne i 6te Klasse afgivne til Religionsundervisningen og at Skolen i Udjunkt Ehlers havde en Lærer, der vilde være Opgaven voren.

Horsens lærde Skoles Rektor (Fibiger) kunde ikke indse, hvilket Fag der skulde kunne afgive Timerne til Religionsundervisningen, men nærmest maatte det vel være de to gamle Sprog, der maatte finde sig heri, endfsjøndt Timerne til disse ikke vare tilmaalte til mere end det høist Fornødne. Hvad Lærerkrafterne angik, vilde det neppe volde Vanfkelighed at formaa Pastor Andresen, der allerede som Timelærer var Skolens Religionslærer, til at overtage den tilsigtede Undervisning.

Herlufsholms Skole og Opdragelsesanstalts Rektor (Forchhammer) oplyste, at Stedets Præst allerede i to Aar, for at raade Bod paa det sølelige Savn af Religionsundervisning i de øverste Klasser, efter Raadsførsel med Rektor havde samlet de Disciple af de tre øverste Klasser, som ønskede det, en Aften i Vintertiden i sit Hjem.

Naar ved en endelig Ordning Religionsundervisningen ad officiel Wei førtes tilbage til den lærde Skoles øverste Klasser, var det indflysende, at den fri Time, der paa Herlufsholm havde værret anvendt i disse to Aar, i væsentlige Punkter maatte forandres; men han vilde dog ønske, at Ministeriet vilde binde Rektorerne Hænder faa lidt som muligt.

Ministeriet erkjendte selv, og vistnok ikke med Uret, at den Religionsundervisning, der tidligere meddeltes i de øverste Klasser, var forbunden med Mangler, der kunde gjøre dens Værd tvivlsom, og dog forekom det ham, at den Undervisning, som nu tænktes indført, i Form og Indhold blev den samme, som den vi havde i de sidste Aar, førend Loven af 1ste April og den fgl. Anordning af 5te August 1871 fjernede den fra Skolen. I det Mindste vilde det ikke lykkes ham at faa fat paa Forfsjellen.

Da ved Religionsundervisningen mere, end ved nogen anden Undervisning, Alt kom til at afhænge af Læreren Personlighed, vilde han ønske, at i faa Henseende Rektorerne maatte faa de frieste Hænder.

Med Hensyn til Læreren Personlighed foretrak han for Herlufsholms Bedkommende Stedets Præst, ikke blot fordi han nu allerede i to Aar have meddelt de øverste Klassers Disciple en Undervisning, der efter sit Indhold netop svarede til den, Ministeriet tænkte sig som Grundlag for den fremtidige Undervisning i Skolens to øverste Klasser, men ogsaa, fordi paa et Sted som dette Præsten forberede og konfirmerede samtlige Disciple paa ganske faa Undtagelser nær, og der saaledes knyttedes et Baand mellem Præsten og de Unge, som det lige meget maatte være dennes som Skolens Ønske at se bevaret og fortsat. Men ganske bortset fra disse særlige Forhold, var der en Betragtning, som syntes at anbefale et friere Valg netop til denne

Undervisning. Alt som Antallet af de theologiske Kandidater aftog og derved Udgangen lettedes til at komme i præstelig Virksomhed, vilde Adjunktpladserne for Theologer mindre blive en Overgang til geistlig Virksomhed end en Livsstilling for Mænd, som, overveiede af indre Grunde, ikke ønskede at træde i Kirkens Tjeneste. Hvor meget man nu end betonede Belærelsen som denne Undervisning Maal, vilde det vistnok ofte være betænkeligt at lægge Religionsundervisningen med de ældste Disciple i en saadan Mands Haand, hvor dygtig en Lærer han forøvrigt maatte være.

Hvor en Præst overtog Religionsundervisningen med de ældste Klasser, kunde han ønske, at der gaves fri Hænder med Hensyn til Tid og Sted. Hvis Rektor mente, at det kunde ordnes saaledes, maatte Præsten, om han ønskede det, kunne samles med Disciplene i sit Hjem, og udenfor den egentlige Skoletid. Hvad Indholdet af Undervisningen angik, egnede de af Ministeriet angivne Emner sig fortrinligt til en saadan Undervisning, og Belærelse maatte ganske vist altid blive Hovedformaalet, men dersom en Lærer ønskede at forene Opbyggelse med Belæring — og det troede han, at enhver Religionslærer maatte ønske — vilde han nødig se hans Hænder bundne ved en bestemt Udtalelse i modsat Retning fra Ministeriets Side; thi ingen anden Undervisning kunde under Læreren Behandling antage en saa forskjellig Form, og ganske uanset denne Form efter Læreren Personlighed snart virke velgjørende og opløftende, snart frastødende og nedbrydende.

Han vilde sætte stor Pris paa, at en Bemyndigelse gaves Rektorerne til at fritage Disciplene for Religionsundervisningen i 5te og 6te Klasse, naar der derom fremkom Ønske fra Forældrenes Side. Ikke blot af Hensyn til Løber og Medlemmer af afvigende Trossamfund maatte denne Indrømmelse gjøres, men hvor kirkelige Udførelser ogsaa indenfor Folketirken stode skarpt overfor hinanden, eller hvor Religionsundervisningen af en eller anden Grund syntes en Fader at virke nedbrydende i Stedet for opbyggende, maatte denne have en bestemt Ret til at fordrø sin Søn fritagen, og Rektoren en tilsvarende Ret til at indrømme en saadan Begjæring. So sjældnere den kom til Anvendelse, des bedre; men Retten maatte erkjendes.

Saa snart Religionsundervisningen som befalet Skolefag rykkede ind mellem de andre paa Timetabellen, fremkom en stor Vanskelighed, der konsekvent syntes ham at føre til en Forandring ikke blot i den fgl. Anordning af 9de August, men i selve Loven af 1ste April 1871.

Samtlige Examensfag forbleve urokkede ved Religionens Gjenindførelse i de to øverste Klasser. Fordringerne i dem bleve ganske de samme som hidtil; men hvis Lovens Bestemmelse om de 30 ugentlige Timer skulde overholdes, maatte der skaffes Plads til Religionstimen i 5te og 6te Klasse paa et eller andet Examensfags Bekostning. Han havde endnu ikke hverken i 5te eller 6te Klasse truffet noget Fag eller nogen Lærer, der vilde afgive en ugentlig Time eller ca. 40 Timer om Aaret i det ene eller det andet af de to Aar, men ikke ganske sjældent Lærere, som klagede over, at de med det givne Timetal vanskeligt kunde naa Maalet. Paa Mathematiksiden vilde endda en Time lettere kunne findes, men paa den sproglig-historiske Side vidste han ikke, hvor han skulde tage Timen. Han vilde gjerne ofre den franske Stil paa Religionens Altar, men her stod man ved selve Loven. Denne Vanskelighed maatte endelig ikke undervurderes.

Det var altsaa hans Overbevisning, at jo mere Religionsundervisningen rykkede frem paa sin gamle Plads paa Timetabellen ved Siden af de andre Skolefag, des

vanskeligere blev det ikke at rokke ved selve Loven af 1ste April 1871 og des lettere vilde de Mangler, som Ministeriet selv erkjendte hestede ved den tidligere Undervisning, vende tilbage —, jo friere Religionsundervisningen stillede, des mindre vilde disse forskjellige Ulemper føles. Man vilde foretrække en saadan friere Form for Religionsundervisningen, selv betragtet som rent foreløbig, indtil Spørgsmaalet ved en eventuel Modifikation af selve Skoleloven paany vilde komme for og finde sin endelige Løsning.

Samtlige Rektors Erklæringer bleve under 30te April 1877 tilfillede Undervisningsinspektionen, der efter Ministeriets Opfordring afgav sin Erklæring, dateret 23de Mai næstefter, over Sagen. Inspektionen kunde ikke komme bort fra den Overbevisning, at Loven af 1ste April 1871 bestemt forudsætter, at der ingen Religionsundervisning skal gives i de to øverste Klasser. Citerat nemlig dens § 4 har angivet alle den lærde Skoles Undervisningsfag og deriblandt Religion, saa ansører § 6 særlig, hvilke Fag der skulle behandles i de to øverste Klasser, og nævner ikke Religion. Derved syntes saa bestemt som mulig Religionsundervisningen udelukket fra disse to Klasser, indtil Loven maatte bestemme anderledes.

Men deraf fulgte ikke, at det maaste ikke i og for sig kunde være rigtigt at fuldstændiggjøre Disciplenes harmoniske Udvikling ved Indførelsen af en Religionsundervisning, der kunde udvikle moralske, psykologiske og religiøse Begreber, ved hvis mundtlige og skriftlige Drøftelse ogsaa Færdigheden i logisk og klar Udvikling paa Modersmaalet vilde vinde. Men en saadan Undervisning vilde neppe kunde nøies med nogle ganske faa Timer og maatte altsaa nødvendig føre til Indskrænkninger i andre Retninger, som det ingenlunde vilde være let at bestemme; derom vidnede tilstrækkelig Rektorerens Udtalelser og enkelte uheldige Anvisninger paa rent at fjerne visse Fag (som Engelsk, Oldnordisk, Astronomi) fra den nuværende Undervisning. Inspektionen kunde derfor ikke se andet, end at den eneste Maade, hvorpaa nogen religiøs Veiledning af Disciplene kunde blive mulig, var at tillade Skolerne udenfor de 30 Timer om Ugen eller i alt Fald ved Opoffelse af en Gymnastik- eller Sangtime at indføre en Undervisning i Bibelhistorie og Kirkehistorie, forbunden med Læsning af Stykker af Bibelen — naturligvis paa Dansk, af Hensyn til de studerende af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning — for hvilket ogsaa Flertallet af Skolerne havde udtalt sig.

Men med den nævnte Opfattelse af Loven af 1ste April 1871 kunde Inspektionen ikke anbefale at gjøre Udbyttet af denne Undervisning til Gjenstand for nogen officiel anordnet Prøve med Indvirkning paa Udgangen til Universitetet. Den maatte saa hele sin Betydning af den Maade, hvorpaa Læreren løste sin Opgave og hvorpaa han vandt Disciplenes Interesse derfor. Deraf maatte det formentlig blive en nødvendig Følge, at Valget af Lærer ikke burde være bundet til Skolen, som maaste ikke havde nogen Lærer, der egnede sig dertil. Fremdeles gif det ikke an at paalægge Disciplene Deltagelse i en saadan Undervisning, der ikke havde Lovens Sanktion, men Skoledisciplinen fordrede paa den anden Side, at ingen Discipel frigjorde sig selv enten for kortere eller for længere Tid; paa Forældres eller Børgers Forlangende og med Rektors Tilladelse burde de fritages, som ønskede det, medens de ikke fritagne maatte være fuldt forpligtede til Møde ganske som til andet Skolearbejde. Endelig krævede det alvorlige Arbejde, at Disciplene ikke bleve blot modtagende („vække“ som det kaldtes), deres Selvvirksomhed maatte kaldes til Live ogsaa i denne Henseende,

faa meget deres Tid tillod det, ved Forberedelse i Hjemmet paa bestemte Pensaa, der bleve Gjenstand for Samtale i Timen.

Efterat Inspektionen havde udtalt denne Opfattelse af Spørgsmaalet, maatte den, for det Tilfælde, at Ministeriet skulde mene, at Lov af 1ste April 1871 tilstøder Gjenoptagelsen af Religion iblandt Undervisningsgjenstandene i femte og sjette Klasse indenfor de foreftrevne 30 Timer om Ugen, bemærke, at den Maade, hvorpaa Skolerne med mindst Fare for Tilfidsættelse af andre Forordninger kunde tænke paa at faa Plads dertil, var ved at følge Rektor Krarups Forslag, i Følge hvilket Skolen selv bestemte, hvilke Fag der til enhver Tid bedst kunde taale Tabet af en enkelt Time for kortere eller længere Tid.

I den allerunderdanigste Forestilling om Sagen, som derefter blev nedlagt i Henshold til de saaledes modtagne Erklæringer, bemærkede Ministeriet:

Naar det, efterat Religion ved Lov af 1ste April 1871 § 4 var medindbefattet under Undervisningsfagene i den lærde Skole, ved den fgl. Anordning af 5te August s. A. § 2 var blevet nærmere afgjort, at Undervisningen i dette Fag skulde ophøre ved Udgangen af 3die Klasse, maatte Grundene til denne væsentlige Afvigelse fra hvad der tidligere fandt Sted nærmest søges i de Forhandlinger, der i en længere Række forud havde været førte om Undervisningen i de lærde Skoler og som blandt andet i 1857 foranlebigede Nedsættelsen af en Kommission, angaaende hvis Udtalelser om Religionsundervisningen senere indhentes Betænkning fra det theologiske Fakultet *). Efter Indholdet af disse Forhandlinger kunde det ikke betvivles, at i alt Fald en medvirkende Grund havde været Uvisshed om, hvorvidt den hidtilværende Religionsundervisning i de lærde Skoler, forsaavidt den førtes udover Konfirmationsalderen, havde svaret til sin Hensigt, idet Disciplene ved den blandt andet ofte førtes ind paa Undersøgelser, de ikke ret magtede, og som derfor kunde have skadelige Følger.

For ret at vurdere Betydningen af den nuværende Tilstand maatte bemærkes, at ved Udgangen af 3die Klasse kunde det antages som Regel, at Disciplene vare omtrent 15 Aar gamle, og omtrent ved denne Alder bleve de fleste konfirmerede. Naar de overgik til Konfirmationsundervisningen havde de altsaa nydt en ligesaa længe fortsat Forberedelse, som det aldeles overveiende Antal af Folketjens Medlemmer, og længere end de fleste. Ogsaa kunde det med god Høie antages, at den i de lærde Skoler ydede Undervisning ingenlunde stod tilbage for den i Landets andre Skoler, og endelig kunde det, naar hensaa til Disciplenes øvrige aandelige Udvikling, med god Grund forudsættes, at de ikke stode tilbage i Henseende til Tilægnelse, saa at de ved Konfirmationen vilde staa i Konfirmandernes første Række.

Ikke destomindre havde der lige siden hin Undervisnings Ophør ladet sig høre Stemmer derimod, og i den senere Tid havde flere Landemoder udtalt sig i samme Retning, hvorfor Sagen ogsaa fra Ministeriets Side var blevet gjenoptagen til fornøjet Overveielse. Det var da bleven anerkjendt, at under den fortsatte Uddannelse i forskjellige andre Retninger, der i de høiere Klasser af de lærde Skoler bliver Disciplene til Del, var en jævnfides Berigelse af Religionskundskaben baade nødvendig af Hensyn til Uddannelsens Alsidighed og for at minde Disciplene under deres travle Sysslen med mangehaande Kundskaber om Livets sidste Maal.

*) Jfr. ovenf. Side 294.

Naar dette maatte anerkjendes, blev det næste Spørgsmaal, som skulde finde sin Afgjørelse, hvilket Indhold der skulde gives den Religionsundervisning, der kunde ønskes indført i den lærde Skoles øverste Klasser. Medens vægtige Grunde utvivlsomt talte imod at vende tilbage til det Gamle, syntes derimod meget at tale for, at der gaves denne Undervisning en friere Form end den, Skolen ellers kan anvende, og at den kom til at bestaa deri, at den i de tre nederste Klasser af Skolen givne Oversigt over den bibelske Historie suppleredes ved Læsning af passende Stykker af den hellige Skrift, derunder et af Evangelierne, ved hvilken baade af Hensyn til Tiden og til at mange af Disciplene ikke læse Græsk, maatte, ligesom ved Læsning i det gamle Testament, benyttes en dansk Oversættelse, og at den fortsattes ved en Fremstilling af de vigtigste Begivenheder i den kristelige Kirkes Historie, hvorunder særligt Hensyn maatte tages til Folketirkens symboliske Bøger og deres Tilblivelse, og at denne Undervisning meddeltes uden Lektie læren og uden at afsluttes med nogen Examen sprøve. Ministeriet tilspjode kun, at naar Undervisningen ikke blev foreslaaet til at begynde i Skolens fjerde Klasse, maatte Grunden hertil søges deri, dels at Tiden for denne Klasse allerede var stærkt optagen, dels at Konfirmationsforberedelsen oftere foregik i denne Klasse.

I Henhold til hvad saaledes allerunderdanigst var foredraget, udkom følgende Kgl. Anordning angaaende Forandring i Religionsundervisningen i de lærde Skoler:

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Benbers og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gjøre vitterligt: Vi ville allernaadigst have anordnet følgende Forandring i den ved Vor Anordning af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler § 2 Nr. 5 givne Bestemmelse om Religionsundervisningen:

Undervisningen i Religion indføres for samtlige Disciple i den lærde Skoles to øverste, 5te og 6te, Klasser for at fuldstændiggjøre, hvad der ved Undervisningen i de lavere Klasser og ved Konfirmationsforberedelsen er tilegnet. Denne Undervisning, hvis Formaal bør være ikke Opbyggelse, men Belæring, skal gives uden Lektie læren eller Afslutning ved nogen Examen indenfor de loobestemte ugentlige 30 Timer, med Anvendelse af den Tid, som Vort Ministerium for Kirke- og Undervisningsvæsenet nærmere maatte bestemme for hver af de to nævnte Klasser, og skal omfatte Læsning af udvalgte Stykker af den hellige Skrift i dansk Oversættelse, hoormed forbindes en Fremstilling af de vigtigste Begivenheder i den kristelige Kirkes Historie, hvorunder tages særligt Hensyn til Folketirkens symboliske Bøger og deres Tilblivelse.

Svorefter alle Bedkommende sig have at rette.

Givet paa Amalienborg, den 15de Juni 1877.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian R.

(L. S.)

Fischer.

Bed at tilstille samtlige Rektorer den udkomne Anordning tilspjode Ministeriet med Hensyn til dens Gjennemførelse:

Det skjønnes ikke, at der for Tiden indenfor de 30 ugentlige Timer kunde affes mere til Religionsundervisningen end 1 Time ugentlig for hver Klasse, dog at der Intet var til Hinder for, at 5te og 6te Klasse forenedes, hvor dette fandtes hensigtsmæssigt. Det overlodes til Rektor at tage Bestemmelse om, fra hvilke Fag Timerne til Undervisningen kunde afgives og saafremt dette ikke kunde ske uden Frygt for, at enkelte Fag skulde lide for meget derved, bemyndigedes Rektor til selv at afgjøre, hvilke forskellige Fag der til enhver Tid bedst kunde taale Afgivelsen af en enkelt Time for kortere eller længere Tid for at tilveiebringe den ugentlige Time for Religionsundervisningen. Forsaavidt Undervisningen ikke kunde overtages af en af Skolens Lærere, hvilket fremdeles maatte anses for ønskeligt, ventede Ministeriet ved Indsendelsen af Skolens Lektionsplan for det næste Skoleaar fremsat et Forslag om Timernes Overdragelse til en af Byens Geistlige, med hvem Rektor bemyndigedes til derom at forhandle det Fornødne.

Med Ministeriets særlige Tillabelse i Skrivelser, henholdsvis af 2den Juli og 11te Juli 1877, blev det tilladt at indskrænke Undervisningen i Religion i Skoleaaret 1877—1878 til 5te Klasse i Odense og Aarhus Kathedralskoler.

Fritagelse for Religionsundervisning i Skolerne for Disciple, hvis Forældre ikke høre til noget anerkjendt Trossamfund.

Fra Bestyreren af Borgerdybskolen paa Kristianshavn indkom under 1ste Septbr. 1876 en Forespørgsel, hvorved han, næst at bemærke, at der neppe herskede Tvivl om, at Skolen var berettiget til at modtage Disciple, der høre til andre Trossamfund, og fritage disse for Religionsundervisningen, da det maa forudsættes, at de ad anden Vej modtage den for dem passende Undervisning i Religion, udbad sig Ministeriets Udtalelse, om Skolen havde samme Frihed overfor Børn, hvis Forældre vedkjende sig ikke at høre til noget anerkjendt Trossamfund og ikke lade Børnene meddele nogen Religionsundervisning. Dette Spørgsmaal blev af Ministeriet ved Skrivelse af 20de Oktbr. s. A. besvaret bekræftende. I en særlig Skrivelse af 28de Marts 1877 udbad Faderen til den Discipel, om hvem Taleren havde været under den nysomtalte Brevvevling, sig af Ministeriet besvaret følgende Spørgsmaal: „Er det lovmæssigt eller er det ikke lovmæssigt for en Skolebestyrer at tillade en Discipel at søge den Skole, han bestyrer, uden at denne Discipel deltager i Skolens Religionsundervisning, naar saadan Fritagelse ønskes af Forældre eller Børger? Herpaa meddeltes der under 30te April næstefter Spørgeren det Svar, at Ministeriet ikke kunde indlade sig paa i Almindelighed at besvare Spørgsmaal om Forstaaelse eller Anvendelse af Lovgivningens Bestemmelser.

Rgl. Anordning af 1ste Juli 1872 om en Tillægsexamen ved Universitetet, henholdsvis i Latin og Græsk og i Latin for dem, som ville indstille sig til theologisk eller fuldstændig juridisk Embedsexamen efter at have taget den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen i Henhold til Lov af 1ste April 1871 angaaende Undervisningen i de lærde Skoler.

Om de Forhandlinger, som gik forud for Anordningen, henvises til Universitetets Aarbog for 1871—73, Side 20 til 21.

Anordningen lyder saaledes:

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Benders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Gjøre vitterligt: Til Gjennemførelse af Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler i Danmark § 7 byde og befale Vi herved:

Der indrettes ved Kjøbenhavns Universitet en Tillægsexamen henholdsvis i Latin og Græsk og i Latin for dem, som efter at have taget den mathematisk-naturvidenskabelige Afgangsexamen ville indstille sig til theologisk eller fuldstændig juridisk Embedsexamen.

Ved denne Examen kræves ganske det Samme, som i Henhold til Anordningen af 5te August 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler § 4 b 1 og 2 og § 5 1 og 2 ved Afgangsexamen fordres i Latin og Græsk af dem, som følge den sproglig-historiske Retning.

Prøven, hvis Udfald kun betegnes ved „Bestaaet“ eller „Ikke-bestaaet“, afholdes 2 Gange aarlig i de sædvanlige Examensterminer af Professorene i den klassiske Filologi samt en Professor af henholdsvis det theologiske eller det juridiske Fakultet som Censur.

Ingen kan indstille sig til Embedsexamen, førend 2 Aar efter at han har bestaaet denne Tillægsexamen.

Spørester alle Bedkommende sig have at rette.

Givet paa Amalienborg, den 1ste Juli 1872.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian R.

(L. S.)

C. Hall.

Bekjendtgjørelse af 22de Mai 1874 om Indretning af en Tillægsexamen i dobbelt Retning for Erhvervelsen af akademisk Børgerræt ved Kjøbenhavns Universitet.

Forhandlingerne, som gik forud for den ved Bekjendtgjørelsen kundgjorte allerhøjeste Resolution af 16de Mai 1874, findes meddelte i Universitetets Aarbog for 1873—75, Side 20—24.

Bekjendtgjørelsen er af følgende Indhold:

Paa derom af Ministeriet for Kirke- og Undervingsvæsenet nedlagt allerunderdanigst Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen ved allerhøjeste Resolution af 16de d. M. allernaadigt at bifalde følgende Bestemmelser for Indretningen af en Tillægsexamen i dobbelt Retning for dem, der uden at have underkastet sig Afgangsexamen ved de lærde Skoler ville indskrives som akademiske Børgere ved Kjøbenhavns Universitet:

1. Afgang til ved en Tillægsexamen at erhverve akademisk Borgerret ved Kjøbenhavns Universitet uden at have underkastet sig Afgangsexamen ved de lærde Skoler have, ligesom hidtil, Følgende:

a) De, der have underkastet sig den almindelige Forberedelsesexamen ved Universitetet eller Afgangsexamen for Realdisciple — begge af den højere Grad — med et saadant Udfald, at Karakterernes Gjennemsnit er mindst 6. og derefter tillige enten Afgangsexamen i Mathematik til den polytekniske Lærestanstalt eller Landinspektørexamen eller Skovbrugsexamen ved den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, de to sidstnævnte Examina med et saadant Udfald, at Karakterernes Gjennemsnitsværdi er mindst 5:

b) Polytekniske Kandidater med 1ste og 2den Karakter uden Hensyn til, med hvilket Udfald de tidligere have bestaaet den almindelige Forberedelsesexamen;

c) Lieutenanter, der have bestaaet Afgangsexamen for Officersskolens næstnyngste Klasse;

d) De, der have bestaaet Overgangsprøven fra yngste til ældste Klasse ved Sø-officersskolen;

e) De, der enten have bestaaet 4de Klases Hovedexamen for studerende Disciple i en lærd Skole, jfr. Lov af 1ste April 1871, med et saadant Udfald, at Karakterernes Gjennemsnit er mindst 6, eller Skolelærereexamen med Karakteren „Meget duelig“, og derefter den i kongelig Resolution af 21de September 1872, bekendtgjort 26de s. M., under Post 3 bestemte Prøve i 2 nyere Sprog med mindst 1 „Meget godt“ og 1 „Godt“, naar de derhos have bestaaet Afgangsexamen i Mathematik til den polytekniske Lærestanstalt eller en af de andre ovenfor under a nævnte Examina.

2. De der høre til de nævnte Klasser, skulle, naar de ville erhverve akademisk Borgerret i sproglig-historisk Retning, underkaste sig en Prøve i dansk Stil, Latin, Græsk, Historie og Fransk af samme Omfang og Art, som for Afgangsexamen ved de lærde Skoler i sproglig-historisk Retning er fastsat ved Anordningen af af 5te August 1871 angaaende Undervisningen i de lærde Skoler § 5 (med Hensyn til Penfa efter § 4 b 1 og 2 og § 5 b 1 og 2, som for Privatister bestemt), dog at der i Mødermaalet kun skrives een Udarbeidelse over en frit valgt Opgave.

Der gives for Prøven 3 Karakterer i Latin, der hver regnes enkelt, og een i Dansk, Græsk, Historie og Fransk, der fordobles, og til at bestaae fordres Værdien af 11 „Godt“ = 55 Points.

3. De, der under samme Forudsætninger ville erhverve Borgerret i matematisk-naturvidenskabelig Retning, skulle underkaste sig en Prøve i dansk Stil, Historie og Fransk af samme Omfang og Art, som ved Anordningen af 5te August 1871 § 5 er forestrevet, dog at der i Mødermaalet kun skrives 1 Udarbeidelse over en frit valgt Opgave, samt en Prøve i Latin i det Omfang og i den Form, som er forestrevet for 4de Klases Hovedexamen ved den nævnte Anordnings § 3 Nr. 4, sammenholdt med § 2 Nr. 3, og derhos, forsaavidt de ikke ere polytekniske Kandidater, en Prøve i Naturlære efter Anordningens § 5 c 2, sammenholdt med § 4 c 2.

Der gives een Karakter i hvert Fag, hvoraf den i Latin fordobles, saa at der fremkommer 6 (for polytekniske Kandidater 5) Karakterer. Til at bestaae fordres Værdien af 6 „Godt“ = 30 Points, for polytekniske Kandidater Værdien af 5 „Godt“ = 25 Points. For dem, der have underkastet sig 4de Klases Hovedexamen for studerende Disciple, bortfalder Prøven i Latin, naar de for dette Fag have erholdt mindst „mg. ÷“ ved Skolens Examen. I modsat Fald have de

at underkaste sig samme Prøve i Latin som de øvrige. Til at bestaa kræves der, naar Latin bortfalder, Bærdien af 4 „Godt“ (20 Points).

4. Prøven afholdes ved Universitetet af en dertil dannet Komite af Medlemmer af det filosofiske og det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet.

Bedømmelsen af de skriftlige Examensarbejder sker af 2 af Komiteens Medlemmer. Ved den mundtlige Prøve er foruden Examinator et andet Medlem af Komiteen tilstede som Censor.

5. De, som ville underkaste sig Prøven, have inden hvert Aars 1ste Mai skriftlig at anmeldte dette, under Bedlæggelse af de fornødne Bevisligheder for Tilstedeværelsen af de ovenmeldte Betingelser for at stedes til Prøven, for Formanden for Examenskomiteen.

6. Ved Indtegningen til Prøven erlægges i Examensgebyr af hver Examinand 14 Kroner.

7. Med Hensyn til den almindelige filosofiske Prøve og andre Forberedelsesexamina for visse Fag ved Universitetet gjælde samme Forskrifter for dem, der ved denne Prøve have vundet akademisk Borgerret, som for de Studerende.

8. Tillægsexamen i den her fastsatte Form afholdes første Gang i den for Universitetet foreskrevne Examenstid ved Udgangen af det akademiske Semester, der tager sin Begyndelse den 1ste Februar 1875.

9. Fra samme Tid bortfalde de i de kongelige Resolutioner af 2den April 1869, bekendtgjort samme Dag, og 1ste Oktober s. A., bekendtgjort under 6te s. M., indeholdte Bestemmelser om en Tillægsexamen for Erhvervelse af den akademiske Borgerret.

Swilket herved bekendtgjøres til Efterretning for alle Vedkommende.

Rgl. Anordning angaaende Kvinders Udgang til at erhverve akademisk Borgerret ved Kjøbenhavns Universitet.

Forhandlingerne om Anordningen tilligemed dens Motiver i Ministeriets allerunderdanigste Forestilling til Hs. Majestæt Kongen findes udførlig berettede i Universitetets Aarbog for 1873—75, S. 3—19.

Anordningen lyder saaledes:

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Gjøre vitterligt: Vi ville allernaadigt have anordnet følgende Bestemmelser angaaende Kvinders Udgang til at erhverve Borgerret ved Kjøbenhavns Universitet:

§ 1.

Det tillades Kvinder at erhverve akademisk Borgerret ved Kjøbenhavns Universitet.

§ 2.

De Kvinder, der ønske at indskrives ved Universitetet, have, ligesom de mandlige Studerende, der ere forberedte ved Privatundervisning, i Overensstemmelse med de gjældende Forskrifter at underkaste sig Afgangsexamen for Studerende enten ved en

lærd Skole eller ved en Privatskole, der har Tilladelse til at afholde Afgangsexamen.

§ 3.

De ved Universitetet indskrevne kvindelige Studerende have samme Afgang, som de øvrige Studerende, til Studiet af de af dem valgte Fag og til at indstille sig til de ved Universitetet anordnede almindelige Prøver og akademiske Grader, naar de i enhver Henseende opfylde de samme Fordringer, som stilles til de mandlige Studerende, saavel med Hensyn til de forudgaaende Prøver og det forberedende Studium, som til selve de afsluttende Fakultetsprøver og Disputationer. Dog skulle kvindelige theologiske Studerende ikke have Afgang til at indstille sig til theologisk Embedsexamen eller til at erhverve akademiske Grader ved det theologiske Fakultet, men deres Studier afsluttes ved en særlig Religionsprøve, hvis Indhold og Bestaffenhed fastsættes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Kvindelige theologiske Studerende skulle ikke have den Afgang til at bestige Prædikestolen, som ved Lovgivningen er tillagt mandlige theologiske Studerende. Ved de afsluttende Fakultetsprøver eller akademiske Grader skal der ikke være erhvervet nogen Udkomst for Kvinder til offentlig Embedsansættelse.

§ 4.

Ved enhver Erhvervelse af akademisk Borgerret opnaa kvindelige Studerende ikke nogen Afgang til de hidtilværende akademiske Beneficier og Understøttelser.

Hvorefter alle Vedkommende sig have at rette.

Givet paa Amalienborg, den 25de Juni 1875.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian R.

(L. S.)

Tilføjede.

Bekjendtgjørelse af 28de Juni 1876 om en Afslutningsprøve i Religion for kvindelige theologiske Studerende ved Kjøbenhavns Universitet.

Om de forudgaaende Forhandlinger om Bekjendtgjørelsen henvises til Universitetets Aarbog for 1875—76, S. 39—41.

Bekjendtgjørelsen lyder saaledes:

I Overensstemmelse med Anordning af 25de Juni 1875 om Kvinders Afgang til at erhverve akademisk Borgerret ved Kjøbenhavns Universitet § 1 fastsættes herved følgende Regler for en Afslutningsprøve i Religion for kvindelige theologiske Studerende ved Kjøbenhavns Universitet.

§ 1.

Prøven er dels skriftlig, dels mundtlig, og afholdes i samme Form, som Magisterkonferentserne, af det theologiske Fakultet. Ved Prøven fordres: Kjendskab til det ny Testamente i Grundsproget og til den Lutherske Kirkes symbolske Skrifter, ligeledes i deres Grundprog. Examinanden maa dernæst have læst en Del af det gamle Testamente i dansk Oversættelse, være godt hjemme i Bibelhistorien og have fornødent Kjendskab til Kirkehistorie, Dogmatik og Moral. Examinanden har for det theologiske Fakultet at opgave, hvad hun har læst, samt om hun særligt har lagt sig

efter noget specielt Fag, hvorefter Fakultetet i hvert forekommende Tilfælde har at afgjøre, hvorvidt det Opgivne er tilstrækkeligt til at fyldestgøre de foreskrevne Forordringer, eller om der fordres en videre og grundigere Forberedelse.

§ 2.

Den skriftlige Prøve bestaar af 3 Opgaver, som Fakultetet meddeeler. De to af disse skulde være i Dogmatik og ny Testamentes Exegese, og besvares paa Universitetet, hver i Løbet af 3 Timer og uden andre Hjælpeidier end den hellige Skrift. Den tredje Opgave besvares i Hjemmet i et Lidsrum af otte Dage, og bliver, saafremt Examinanden har opgivet et specielt Fag som særlig Gjenstand for sit Studium, at give med Hensyn til dette. Samtlige Opgaver bedømmes af Fakultetet.

Den mundtlige Del af Prøven afholdes og bedømmes ligeledes af Fakultetet.

Udfaldet af Prøven betegnes ved en samlet Hovedkarakter: *admissa cum laude* eller *admissa*. Kan den sidstnævnte Karakter ikke opnaas, er Prøven ikke bestaaet.

§ 3.

Ved Indtegningen til Prøven erlægges hver Examinand 8 Kroner til lige Deling mellem Universitetets Meddeler.

Ministerielle Bestemmelser, vedkommende Enkelthederne ved Gjennemførelsen af Loven af 1ste April 1871 og Anordningen af 5te August s. A.

Ved Stoffets Ordning i dette Afsnit er, saavidt muligt, Lovens og Anordningens Paragrafrække fulgt og hvor Bestemmelserne angaa Forhold, som tidligere have været forhandlede, ere de ældre Forhandlinger medtagne som Indledning til Beretningen om de senere Bestemmelser.

Fuldstændigt dobbelt Skolekursus i Roskilde Kathedralskole med dertil hørende Afgangsexamen.

Den i Loven af 1871 § 1 foreskrevne Deling af Skolernes Undervisningskursus i et sproglig-historisk og mathematisk-naturvidenskabeligt blev ved Lovens § 8 indskrænket til Metropolitanstolen, Sorø lærde Skole, Odense og Aarhus Kathedralskoler. Men allerede i Aaret 1872 foreslog Rector ved Roskilde Kathedralskole, i Genhold til den i den nysansførte Paragraf af Loven Ministeriet givne Bemyndigelse, i en Skrivelse af 20de Juli 1872, at et fuldstændigt Dobbeltkursus med dertil hørende Afgangsexamina maatte blive indrettet ved Skolen, saaledes at Afgangsexamen i begge Retninger vilde blive at afholde i Sommeren 1875. Vel vare de Betingelser, bemærkede Rector i Andragendet, der skulde være tilfede med Hensyn til Discipeltal og de økonomiske Forhold, ikke udtrykkelig angivne i Loven af 1871, men formentlig maatte Forholdene ved de i denne nævnte fire Skoler kunne tjene som Maalestof, saa at en Skole, der i det Hele kunde opvise lignende Forhold, med et vist Haab turde ansøge om at erholde de samme Rettigheder som disse.

I denne Henseende ansøgte han:

- 1) At Roskilde Kathedralskole endnu efter Inddragelsen af 1ste Klasse talte

162 Disciple; 2) at 7de Klasse i 1871 talte 21 og i 1872 22 studerende Disciple; 3) at de økonomiske Forhold vare meget gunstige; 4) at Lærerkæfter vare tilstede, idet Skolen navnlig i Mathematik og Naturlære kunde opvise en Mand med fortrinlig Faglærdom og usædvanlig Lærerdydighed.

Endnu bemærkede han, at Roskilde Skole vilde blive stillet overmaade ugunstigt — trods sit store Discipeltal og sine rige Midler — hvis man nægtede den Tilladelse til at gennemføre begge Retninger; thi af samtlige sjællandske Skoler vilde den selv anden staa ligeoverfor mere end en halv Snes offentlige og private Skoler, der alle havde Ret til at indrette et Dobbeltkursus med dertil hørende Afgangsexamina. Beskaffningen vilde ikke blive stor, da det var Hensigten ikke at dele ny 5te og 6te Klasse i Latin og Græsk, med Undtagelse af nogle enkelte Limer. Dette vilde medføre en økonomisk Fordel uden at paalægge Skolen et Offer. Det var nemlig hans og flere Skolemænds Overbevisning, at baade det yngre og det ældre Hold havde godt af at arbejde sammen i en toaarig Prima, naar de Betingelser vare tilstede, som netop vare tilstede ved Undervisningen i de to klassiske Sprog.

Vel var der blandt Arets Disciple i 6te Klasse kun to, der havde valgt den matematisk-naturvidenskabelige Retning. Men dette var en Følge dels af Tilfældet, dels af den meget naturlige Frygt for at blive nødsaget til at stifte Skole.

Derimod vidste han, at flere af de Disciple, der efter Aarsprøven bleve opflynkede i 5te Klasse, vilde gjøre deres Valg afhængigt af Andragendets Skæbne.

Ved Skrivelse af 22de August s. A. meddelte Ministeriet, efter at have brevvæxlet med Undervisningsinspektøren, den ansøgte Tilladelse, med Tilføiende, at der, naar Forholdene vedbleve at stille sig, som de da for Tiden vare, syntes at være grundet Anledning til at beholde Dobbeltkursen.

Ved Indsendelsen af Skolens Lektionstabel for Skoleaaret 1873—74 i Februar Maaned 1873 indstillede Rektor, at der maatte ansættes fra det næste Skoleaars Begyndelse to ny Lærere, af hvilke den ene skulde overtage Matematikundervisningen ogsaa i det matematisk-naturvidenskabelige Kursus. Da Antagelsen af en ny Lærer for dette Kursus stred mod Forudsætningerne for Ministeriets Samtykke til Oprettelsen af dette, blev Rektor nærmere hørt herom. Efterat han havde oplyst, at Nødvendigheden af denne Lærers Ansættelse begrundedes ved Skolens Forhold i det Hele, og Rektor endvidere ved en mundtlig Forhandling var bleven gjort bekendt med den Opfattelse af Forholdene, som laa til Grund for den nysomtalte under 22de August s. A. givne Tilladelse til Oprettelsen af et Dobbeltkursus, meddelte Ministeriet ved Skrivelse af 18de Juli 1873 Rektor, at, medens det maatte fastholdes, at der i Diebliffet ikke kunde tages nogen endelig Bestemmelse om Indførelse af et Dobbeltkursus i Skolen, fandtes der dog efter samtlige foreliggende Omstændigheder Intet at erindre mod, at der efter det indsendte Forslag til Lektionstabellen anvendtes det ringere Antal Extratimer, som vare nødvendige til særlig Undervisning for de Disciple i 5te Klasse, der valgte den matematisk-naturvidenskabelige Retning.

Om Bibeholdelsen af det dobbelte Kursus er der ikke senere af Ministeriet afgiven nogen endelig Bestemmelse, hvorimod Delingen af Kursen er blevet opretholdt af Skolen i Henhold til den tidligere givne Bemyndigelse og i Overensstemmelse dermed er Afgangsexamen i begge Retninger bleven afholdt ved Skolen.

Om Indførelsen af et fuldstændigt dobbelt Kursus ved andre Skoler end de i

Loven nævnte, har der med Undtagelse af Roskilde Kathedralskole hidtil ikke været reist Spørgsmaal.

Dispensation med Hensyn til Alderen for Optagelse i Skolerne.

Efterat Bekjendtgjørelsen af 30te November 1864 var udstedt, blev der om Alderen for Optagelsen i de offentlige lærde Skoler under 28de Oktober 1865 fra Ministeriet tilstillet Rektorerne følgende Rundskrivelse:

Efterat der som Betingelse for Optagelse i de offentlige lærde Skoler ved Bekjendtgjørelsen af 30te November 1864 § 1*) er bestemt en Alder af det fyldte 9de Aar, saaledes dog, at Ministeriet er bemyndiget til, hvor Omstændighederne tale derfor, derfra at bevilge Undtagelse, forsaavidt den Paagjældende ikke mangler over et Aar i Lavalderen, vil der med Hensyn til disse Dispensationer for Fremtiden være at iagttage Følgende:

1. Alderen bliver at regne fra den 23de August.
2. Den Rektorerne ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 § 3 Nr. 1 indrømmede Tilladelse til at optage Disciple, der mangle nogle faa Maaneder i Lavalderen, bortfalder**).
3. Enhver Discipel, som ikke inden den 23de August har fyldt det 9de Aar, vil behøve Ministeriets Tilladelse for at kunne optages i Skolen. Denne Tilladelse vil i Reglen kun blive givet Disciple, der mangle tre Maaneder eller derunder i den fastsatte Alder, og naar Rektor bestemt erklærer, at den Paagjældende med Hensyn til Kundskab og Færdighed fuldkommen har tilfredsstillet ved Skolens Optagelsesprøve og i sin aandelige og legemlige Udvikling synes at være tilstrækkelig fremskreden. Til en Dispensation, naar den Paagjældende mangler mere end tre Maaneder i Optagelsesalderen, vil der behøves en lige saaa bestemt Erklæring fra Rektor om en mere end almindelig fremskreden Udvikling og en fortrinlig Bestaaen af Optagelsesprøven uden Spor af Anstrængelse.

Efterat Loven af 1871 var udfkommen, har Ministeriet med Hensyn til den Rektorerne tillagte Bemyndigelse til at dispensere fra Aldersbestemmelserne, i Anledning af en derom fra Rektor ved Nykjøbing Kathedralskole indkommen Forespørgsel, i Skrivelse af 10de April 1877 udtalt, at den Rektorerne ved Lov af 1ste April 1871 § 3 tillagte Bemyndigelse kun angaar Optagelsen i Skolen, og at de iøvrigt om Alderen givne Bestemmelser, jfr. Bekjendtgjørelsen af 30te November 1864, som Betingelse for at stedes til Examen fremdeles staa ved Magt, saa at Dispensationer fra disse blive at indstille til Ministeriet.

Bestemmelse om det højeste Antal Disciple i de lærde Skolers Klasser.

I Loven af 1ste April 1871 indeholdes ikke nogen Forskrift om det højeste Antal Disciple, der maa findes i Skolernes enkelte Klasser, hvorimod der i § 2 kun gives den Regel, at hvor Discipeltallet i de to øverste Klasser tilsammen ikke overstiger 20, kan Ministeriet bemyndige Rektor til midlertidig at samle

*) Se ovenfor S. 163.

**) Se Meddelelserne om det lærde Skolevæsen for 1849—56, S. 105.

dem i een Klasse. Spørgsmaalet om, hvor stort et Antal Disciple det overhovedet kunde anses foreneligt med Undervisningens Lærv at have i de enkelte Klasser, havde imidlertid, længe før Loven udkom, været sat under Forhandling, og navnlig havde Ministeriet i Juli Maaned 1860 i Henhold til tidligere Ytringer af Undervisningsinspektøren begjært hans Betænkning om, hvad der burde vedtages som Regel for at modarbejde Deling af Klasser i de lærde Skoler, og særligt om der ikke, naar Discipeltallet i sidsordnede Klasser tilstedebe det, lod sig tilvejebringe en Forening inellem disse Klasser ved sælles Undervisning i visse Fag.

I denne Anledning ytrede Undervisningsinspektøren under 3die August 1860 Følgende:

At der ikke uden Nødvendighed og udover, hvad Hensynet til Undervisningens Godhed og Frugt i Forbindelse med billigt Hensyn til hvad den til Skolerne henviste Befolknings Lærv kræver, tilstedes Deling af Klasser, forlangte baade Skolevæsenets Økonomi i Almindelighed, især efterat og saalænge som Fretvænsens Forøgelse, naar et vist Lærv er naaet, ikke bringer Skolen selv den mindste Indtægt, men kun Udgift, og særlig den Omstændighed, at Klassers Deling, der atter ophører, medfører en Usikkerhed i Beregningen af den Lærerkraft, der ved hver Skole behøves. Hvad nu angik Befolkningens Krav paa Udgang til at faa Børn optagne i Skolerne, maatte det indrømmes, at man udenfor Kjøbenhavn ikke lettelig, især efter Indskrænkningen i de lærde Skolers Antal, turde afvise eller udelukke anmeldte Aspiranter, der tilfredsstillende Betingelserne for Optagelsen i den Klasse, til hvilken de aspirerede eller efter Prøvelsen fandt sig i at indsættes i, med Undtagelse af de Klasser, i hvilke den lærde Skoles særlige Karakter endnu mindre bestemt fremtraadte, og hvis Undervisning lettest kunde erstattes ved Privatundervisning paa en saadan Maade, at Drengen siden let kunde indgaa i en høiere Klasse. Dette gjaldt da kun om 1ste og 2den Klasse, og da han tillige antog, at just i disse Klasser et betydeligt Antal af Disciple uden føleligt Besvær kunde undervises under Et, troede han vel, at man her kunde fastsætte nogenlunde faste Regler om den omhandlede Gjenstand. Sik man ud fra, at en dygtig Lærer i disse elementære Klasser maatte kunne holde indtil 30 Disciple i Virksomhed, burde i første Klasse aldrig optages over dette Tal og saaledes en Deling af den aldrig indtræde. Ved anden Klasse blev en almindelig Regel allerede vanskeliggere. Antog man, at anden Klasse et Lærv bestod af 30 Disciple (eller meget nær derved), kunde Antallet næste Lærv, uden Optagelse af en eneste ny Discipel udenfra, stige over 30, idet flere opflyttedes fra 1ste Klasse til 2den end fra denne til 3die og ingen udmeldtes; men hertil kom, at det syntes haardt, at der et Lærv absolut ingen Aspirant udenfra skulde kunne optages i en Klasse, hvor dygtig og begavet han end var, hvor ønskeligt endog Forhold og Omstændigheder gjorde det for ham at optages. Han antog altsaa, at der hvert Lærv burde være Udgang til at optage et Minimum af udenfra anmeldte og velqualificerede Aspiranter, f. Ex. 5, og at det, naar herved og ved Opflytningens Resultat Discipeltallet oversteg det, der kunde undervises under Et, Andragender fra vedkommende Rektor om (større eller mindre) Deling maatte komme i Betragtning. Fra tredje Klasse og opad tabte sig, udenfor Metropolitanaskolen (hvor Vanskeligheden vedblev at stige), Trængselen noget ved Overgang af nogle af de Opflyttede i de Realklasser, der fandtes ved de mest besøgte Skoler; dog kunde ogsaa her, navnlig i tredje Klasse, men ogsaa høiere oppe, ved Opflytning og Anmeldelse udenfra samle sig et besværligt Antal. Svormange Disciple der nu her kunde og burde forlanges underviste under Et, var vanskeligt at fastsætte ved almindelig

Regel, dels fordi ved de forskjellige Klasser forskjellige Hensyn indtraadte, ved nogle Vigtigheden af alle enkelte Disciples omhyggelige Indvølse i Elementer og Grundbegreber, ved andre de skriftlige Arbeiders større Tal (i sig selv, uden Hensyn til Disciplenes Tal) og større Omfang, dels fordi Betingelserne ingenlunde vare de samme i alle Fag, dels fordi man ikke turde lade upaaagtet, at visse ellers dygtige Lærere havde Vanskelighed ved at overkomme, sætte i Gang og beherske et større Antal Disciple. Stundom kunde ogsaa Hensynet til den ringere Gjennemsnitsdygtighed og Gjennemsnitsflerhed hos en Klasse gjøre sig gjældende, omend de enkelte Disciple ikke vel havde kunnet udelukkes fra den. Disse sidste Hensyn (til Lærerindividualiteterne og Disciplenes Standpunkt i det Hele eller i en vis Retning) kunde allerede ved anden Klasse faa nogen Indflydelse. I ethvert Tilfælde turde i Klasserne fra 3 til 6 ingen Deling indtræde ved et Discipeltal af 20 eller derunder, under nogenlunde gunstige Forhold maatte man vel kræve, at indtil 25 Disciple ikke foranledigede Indstilling om Deling; i Metropolitanaskolen havde man ogsaa i Mellemklasserne havt 29 eller 30 Disciple samlede. Men gif man nu ud fra, at i anden Klasse et Antal af over 30 Disciple (ved særlige Forhold over 25), i Mellemklasserne af over 25 (ved særlige Forhold over 20) kunde motivere en Deling, behøvede denne Deling dog ingenlunde at være fuldstændig og gaa igjennem alle Fag. Lettest kunde et noget større Tal (et Par over 30 i anden Klasse, et Par over 25 eller endog 30 i Mellemklasserne) forenes til fælles Undervisning dels i saadanne Fag, der gif ud paa en mere mekanisk eller dog mindre paa Reflexion bygget Færdighed, som Skrivning, Tegning og Regning, dels i saadanne, hvor Tilegnelse af Stof og Forestilling gennem Gukommelse eller endog sandselig Indtryk spiller en væsentlig Rolle, som i Historie, Geografi og Naturhistorie (ved hvilken sidste dog maatte tages Hensyn til Muligheden af at se, hvad der forevises, tydeligt). Nødvendigt blev Delingen, hvor det kom an paa Indprægningen af Forestillinger, der maatte bearbejdes gennem større Reflexioner, og paa deres Indvølse til sikker Anvendelse, altsaa i Sprogene, navnlig de gamle i de høiere Mellemklasser, og Mathematik. I de høiere Mellemklasser, navnlig 5te og 6te, kom ogsaa i Dansk Besværligheden af de skriftlige Arbeiders Rettelse i Betragtning. Det burde altsaa hver Gang af vedkommende Rektor i Forening med Lærerne overveies, hvorvidt Delingen af en for talrig Klasse burde udstrækkes. Endelig maatte hertil føies, at aldrig Deling af en Klasse burde finde Sted for Ustuderendes Skyld, naar disse overstred det i Forordningen af 1809 § 60 fastsatte Forhold til Klassens Discipeltal i det Hele. Delingen burde i Reglen bestrides ved Extratimer af de Lærere, der vare ansatte ved Skolen, beregnede efter Behovet, naar ingen Klasse var delt.

Han havde allerede antydnet, at Metropolitanaskolen ved dette Spørgsmaal indtog en særskilt Stilling. Paa den ene Side stod den langt større Lethed for de fra denne Skole Udelukkede andensteds (i private Skoler) at finde Erstatning, paa den anden Side Skolens i hans Dine overordentlig store Betydning som Regulator og (igjennem nogle af sine Lærere) vigtig Understøtter af de private Skolers Virksomhed og Hensigtsmæssigheden af ikke at berøve den en hertil svarende Frekvents, Billigheden i at stede saamange som muligt af de dertil Trængende til den Afgang til fri Skolegang og Stipendier, som den offentlige Skole yder, og det økonomisk Vigtige i at benytte Lærerkrafter og Apparat (især da her ogsaa det over 100 stigende Antal dog yder Skolen nogen Indtægt); men atter traadte indskrænkende i Veien det uheldigvis paa et altfor ringe Discipeltal beregnede Lokale, der paa en særegen Maade begrænsede Klassebelingen. De sidste Aars Erfaring og Rektors vanskelige Stilling imellem

Bestræbelsen for at begrænse Discipeltallet inden det rimelige Maal og den stærke Trængen til Optagelse viste, hvor ønskeligt det var her at kunne opstille ret faste Regler, men tillige, hvor vanskeligt det var med tilbørligt Hensyn til Forholdene, og han turde ikke, førend han derom havde havt Leilighed til i det Enkelte at konferere med Rektor, fremsætte bestemte Forslag. Kun foreløbig skulde han ytre saa meget. Det forekom ham, at man hvad de to nederste Klasser angik, hvis Undervisning saa let kunde erstattes i Kjøbenhavn uden stor Bekostning og i hvilke Fritagelser og Stipendier maatte være indskrænkede til Bedste for de høiere Klasser, kun holdt paa samme Regel, som ved Provinds-skolerne. I tredje og fjerde Klasse (de to første specielt studerende) maatte der hvert Aar foruden de nedenfra opflyttede kunne optages et vist Antal ny Disciple, selv om derved en Deling af den ene eller den anden Klasse skulde blive nødvendig; men denne Deling maatte da ikke benyttes til at optage saamange i begge parallelle Afdelinger, at det kunde forudses, at Delingen maatte fortsættes op igennem de følgende Klasser, men kun saamange, at der var rimelig Udsigt til, at de følgende Klasser (ved Overfiddens og Udgang) kunde holdes enkelte, høist med Deling i et eller andet Fag. I 5te og 6te Klasse maatte Disciple udenfra kun optages, naar der uden Klassedeling var Plads for dem, eller naar de kom fra andre lærde Skoler og deres Flytning var Følge af deres Forsørgeres forandrede Op- holdssted. Endda vilde det kunne indtræffe, at en større Deling i en af de høiere Mellemklasser blev nødvendig.

Ministeriet fandt sig ikke af denne Erklæring foranlediget til at fassætte almindelige Regler for alle Skolerne med Hensyn til Discipelmaximum og Klassedeling, men indskrænkede sig til under 7de Juli 1862 for Metropolitan-skolens Bedkommende at tilskrive Rektor saaledes:

Den betydelige Tilstrømning af Disciple, som Metropolitan-skolen i de sidste Aar har havt, har ført til, at saa godt som alle Klasser tælle det størst mulig Antal Disciple. Dette vil i Tilfælde af, at flere Disciple i en Klasse i et Aar ikke maatte findes modne til Opflytning i en høiere Klasse, let kunne føre til Nødvendigheden af en eller flere Klassers Deling. En saadan Foranstaltning, som efter Skolefondens økonomiske Status i det Hele bør søges undgaaet, vil desuden i Hovedstaden, hvor de Disciple, som ikke kunde finde Optagelse i Skolen, uden Vanskelighed kunne anbringes i de private Skoler, være endnu mindre nødvendig. Til den Hensigt vil Ministeriet herved have bestemt, at der ved Optagelsen af ny Disciple gaas ud fra et Maximum af 24 Disciple i hver Klasse, saaledes at der i 1ste (nederste) Klasse ikke maa optages flere, end at de ny optagne i Forbindelse med de i Klassen tilbageblevne Disciple ikke komme til at overstige 24, og at der i de andre Klasser ikke maa optages nogen ny Discipel, naar Klassens Disciple alt udgjør 24 eller derover.

Under 7de Marts 1867 indkom der fra Metropolitan-skolens Rektor Forespørgsel om, hvorvidt Ministeriets Skrivelse af 7de Juli 1862 var anvendelig paa Sønner af Rgl. Embedsmænd i Grønland og paa Færøerne, hvilken Forespørgsel Ministeriet ved Skrivelse af 18de Marts s. A. besvarede derhen, at der for de Disciple, som i Henhold til den Rgl. Resolution af 11te Februar 1848 (Post 2*) optages i Metropolitan-skolen, ikke lod sig give nogen

*) Se Selmers Aarb. for 1848 S. 10.

almindelig Besvarelse, men at det vilde bero paa, hvor stort Discipeltallet til enhver Tid var i den paagjældende Klasse og Klassens Forhold overhovedet, om en Undtagelse fra den givne Regel kunde tilstedes, hvorfor Sagen i ethvert mødende Tilfælde maatte forelægges Ministeriet, som ogsaa for det foreliggende Tilfælde forventede en saadan Indstilling. Undtagelse fra Reglen i det indtrufne Tilfælde blev derefter bevilget ved Ministeriets Skrivelse af 12te August s. A.

Ved Ministeriets Skrivelse af 23de Juli 1869 blev det som en overordentlig Undtagelse bevilget, at Discipeltallet i Metropolitan-skolens 2den Klasse maatte overskrides med to, saa at Antallet blev 26 i Skoleaaret 1869—70. Signende Tilladelse blev ved Ministeriets Skrivelse af 3die August 1871 given for 1 Discipel i 5te Klasse, for 3 i 3die og 2 i 2den Klasse.

Efterat Skoleloven af 1ste April 1871 var udkommen, reistes Spørgsmaalet om Discipeltallets Maximum som Betingelse for en Klassens Deling af Aarhus Kathedralskoles Rektor i en Skrivelse til Ministeriet af 6te Januar 1872, idet han udbad sig en Bestemmelse om, hvilket Antal Disciple der maatte anses for det største, der passende kunde undervises sammen, eller naar en Deling af en Klasse vilde være at foretage.

Anledningen til Forespørgselen var nærmest den, at der i en Rundskrivelse fra Ministeriet af 26de August 1871 *) om, at de særegne Realklasser skulde ophæves og en særskilt Realundervisning kun gives i de vedkomne Klassers mathematisk-naturvidenskabelige Afdelings Latintimer, var tilføjet de Ord: „foraaarvidt Discipeltallet ikke derfor lægger nogen Hindring i Veien“. Rektor bemærkede, at foruden Hensynet til Lokalerne, der vistnok paa de fleste Steder vare saadanne, at de ikke kunde rumme f. Ex. 30 Disciple i et Værelse (ved Aarhus var der kun to Værelser af saadan Størrelse), vilde det uden Tvivl ogsaa vise sig uoverkommeligt eller dog utilfredsstillende at samle saa mange Disciple, idet de Enkeltes Fremgang hængedes derved, at Læreren kun vilde kunne ofre en liden Tid paa dem, kun sjældent examinere hver eller da altfor kort, vanskelig forevise f. Ex. naturhistoriske Gjenstande, der skulde betragtes nøie og i Nærheden, kun overfladisk yde det Tilsyn og de Anvisninger, der, saasom i Skrivning og Tegning, maatte gives hver enkelt. For Tiden fandtes der i Skolens 2den Klasse 30 Disciple og i det næste Skoleaar vilde der blive en ligesaa stor 3die Klasse, hvor en Deling vilde blive aldeles nødvendig, som da ikke vilde kunne ske efter Tål, men saaledes, at Studerende og Realdisciple dannede hver sin Klasse efter den hidtil gjældende Ordning, ogsaa for at spare de ellers delte 6 Timer imellem Latin- og Realundervisning. Efter Rektors Mening burde der ikke være synderlig mere end 20 Disciple sammen og Delingen af en Klasse i ethvert Fald foretages, naar Tallet overskred 24.

Undervisningsinspektøren bemærkede i en af ham over Forespørgselen afgiven Erklæring af 25de Januar 1872, at ved Bestemmelsen af, hvor stort et Antal Disciple, der samtidig kunde være og undervises i en Klasse, vilde det, foruden at det simple Hensyn maatte tages til Klasseværelsernes passende Størrelse (og Luftighed), dels i Almindelighed komme an paa en vis Bane og Frem-

*) Vil blive meddelt nedenfor under Afsnittet om Realundervisningen.

gangsaade i den hele Undervisning, hvorved Disciplene mere eller mindre vænnes og holdes til at følge med og alle at holde sig forberedte, om de end mindre hyppig fuldstændig gjenmeggamineres (til Karaktergivning), dels paa visse Fageiendommeligheder (som f. Ex. ved den af Rektor nævnte Naturhistorie, ved Tegning o. s. v.), men ogsaa meget paa Lærerens Individualitet, Kraft, Liv, Lyst, og endelig paa Disciplenes nogenlunde lige Standpunkt. Det var derfor ikke let og neppe rigtigt at opstille et ufravigeligt Maximum; men man turde ikke vige tilbage for at stille noget større Fordringer til Lærerne, end de fleste Provinds-skoler hidtil ved Frekventsen havde givet Anledning til, og opfordre dem til at tage sig sammen til Liv og Ugtpaagivenhed og klart, hørligt, indtrængende Foredrag i Timerne, ligesom man ogsaa maatte holde paa, at Skolerne efterhaanden skulde sørge for ved Opflytningen ikke at bringe Disciple ind i Klasserne, der i det Hele vare formeget under Klassens Totalstandpunkt. Gaaende ud herfra antog han, at 25 Disciple kunde fastsættes som det omtrentlige Maximum, med Forbehold af nogen Modifikation under særlige Forhold, maaste ogsaa Deling i et enkelt Fag.

Ministeriet meddelte derefter i sin Svarskrivelse af 29de Februar f. A. Rektor Undervisningsinspektørens Udtalelse, som Ministeriet kunde tiltræde og i Henhold til hvilken Ministeriet antog, at et Antal af 25 Disciple maatte sættes som det omtrentlige Maximum, dog med Forbehold af de Modifikationer, som i de givne Tilfælde maatte frembyde sig og som maatte fremhæves, naar Sagen — hvad der altid maatte ske førend en Klassebeting fandt Sted — forelagdes Ministeriet til Afgjørelse.

Undervisningsfagene.

Ved den ovenfor S. 269 meddelte Rundskrivelse af 9de August 1871 forbeholdt Ministeriet sig særligt en Udtalelse om Fordringerne i analytisk Geometri for de Studerende af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning. Foruden at den saaledes tilbagestaaende Bestemmelse om dette Fag er bleven tagen, har der ved Lovens Gjennemførelse i forskjellige Punkter været Anledning for Ministeriet til nærmere at udtale sig om eller præcisere de i Anordningens §§ 2 og 4 givne almindelige Forskrifter om Undervisningen og Fagenes Stilling.

Om den med Religionsundervisningen for de øverste Klasser foretagne Forandring henvises til Anordningen af 15de Juni 1877, ovenfor S. 314.

For de øvrige Fags Vedkommende er følgende her at optage.

Moderemaal.

Om Rettskrivningen i Skolerne udtalte Ministeriet sig i Rundskrivelse af 9de August 1871 (ovenfor S. 266) i Almindelighed for, at Skolerne maatte bestræbe sig for i det Væsentlige at slutte sig til den fra et Antal Mænd (H. N. Clausen m. Fl.) under 21de Juli 1870 fremkomne Udtalelse om, hvad der efter de senest om dette Anliggende i Stockholm førte Forhandlinger syntes strax at kunne optages som Regel. Senere har Ministeriet anbefalet den af Professor S. Grundtvig udgivne „Dansk Haandbog“ ved følgende Rundskrivelse af 17de December 1872 til samtlige Rektorer:

„I Cirkulære af 9de August f. A. har Ministeriet maattet indskrænke sig til angaaende Rettskrivningspørgsmaalet at opstille ganske almindelige Regler. Det stod

allerede den Gang ikke tvivlsomt for Ministeriet, at der vistnok ogsaa i de lærde Skoler vilde i mange Tilfælde føles Trang til en Veiledning, der kunde høre de Lædere, som den rette Anvendelse af hine almindelige Regler ofte vilde fremkalde, og at der navnlig i de nærmest liggende Aar for Disciplene ogsaa vilde opstaa ikke faa Vanstikigheder deraf. Da nu den af Professor S. Grundtvig i Trykken udgivne „Danst Haandbog“ forekom Ministeriet at ville kunne afgive et godt Hjælpemiddel faa Hensende og i de Skoler, i hvilke de nævnte Rettskrivningsregler enten helt eller i alt væsentligt optages af Lærerne, at kunne være Disciplene til megen Nytte og Lettelse ved Indøvelsen af disse, har Ministeriet ikke villet undlade at udtale sin Ansfuelse for Hr. . . . til videre Meddelelse for Skolens Lærere“.

Om hvorledes Ministeriets Opfordring er bleven tagen til Følge, kan for enkelte Skolers Vedkommende henvises til de udgivne Skoleprogrammer, se saaledes Programmet for Nykjøbing Kathedralskole for 1876, S. 29, jfr. Programmet for 1870, S. 50—52; for Odense Kathedralskole Programmet for 1873, S. 85.

Med Hensyn til Anvendelsen af Rundskrivelsen om Rettskrivningen fremsendte Rektoren ved Frederiksborg lærde Skole en Fortegnelse over de for Rettskrivningen i Skolerne vedtagne Regler, der kun i et Punkt afveg fra de ved Rundskrivelsen foreskrevne, deri nemlig, at Brugen af store Begyndelsesbogstaver indskrænktes til Hovedord, dog med den almindelige Vedtægt af stort Begyndelsesbogstav i Tiltalepronominerne: I, Eder, Eders; De, Dem, Deres. I Anledning af Rektors Forespørgsel, om denne Afvigelse kunde tilstedes, svarede Ministeriet under 20de Oktober 1871, at der ingen Betænkelse fandtes ved at tillade den fortsatte Benyttelse af de for Frederiksborg lærde Skole vedtagne Regler.

I Anledning af en Forespørgsel fra Bestyreren af Borgerdydsskolen paa Kristianshavn blev det ved Ministeriets Skrivelse af 3die November 1871 tilladt ham ved den af ham bestyrede Skole fremdeles i Løbet af 5 Aar at følge de Regler for Rettskrivningen i Modersmaalet, som der vare indførte, hvorimod Ministeriet forventede, at Disciplene efterhaanden fra det paafølgende Skoleaars Begyndelse med Hensyn til Rettskrivningen vilde blive indøvede efter Regler, som ikke gik videre end de i Rundskrivelsen af 9de August 1871 indeholdte Bestemmelser.

Medens der saaledes først i Forbindelse med Gjennemførelsen af Loven af 1871 blev af Ministeriet givet bestemte Forholdsregler med Hensyn til Rettskrivningen i de lærde Skoler, havde dette Anliggende forlængst været Gjenstand for Undervisningsinspektørens Opmærksomhed og Overveielse. Allerede under 27de Januar 1855 meddelte Konferentsraad Madvig „Nogle Bemærkninger om Behandlingen af den danske Rettskrivning, nærmest i de lærde Skoler, henstillede til Lærernes Overveielse af Undervisningsinspektøren“, hvilke i trykte Exemplarer bleve tilstillede Rektorerne ved Skolerne.

Denne lille interessante Afhandling kan Udgifveren ikke nægte sig den Fornøielse her at optage, baade i Betragtning af dens Værd i og for sig og særlig med Hensyn til dens Betydning for Opfattelsen af Skolernes Stilling overhovedet til Rettskrivningspørgsmaalet.

De omtalte Bemærkninger vare ordlydende følgende:

Allerede i længere Tid havde min Opmærksomhed været henvendt paa det ikke ringe Besvær, som vor Rettskrivnings mindre Fasthed og de i en Række af Aar vedvarende Forsøg paa at fremkalde en omfattende Reform deri volde baade Lærerne i Modersmaalet i de lærde Skoler ved denne Del af deres Undervisning og sandelig i ikke mindre Grad Disciplene, og jeg havde følt Trang til ligeoverfor den Ujæftherhed,

hvoraf Spor ogsaa traadte mig imøde i de forskjellige Examensarbejdelse, at gjøre et Forsøg paa at bidrage Noget til at vinde Sikkerhed, Overensstemmelse og Lethed, uden at jeg dog endnu var bleven enig med mig selv om den Maade, hvorpaa Sagen rigtigst kunde gribes an og bringes under Forhandling med Lærerne, da jeg modtog en ny og særlig Opfordring til at klare mine Tanker herom ved en Skrivelse fra Kultusministeriet af 18de November forrige Aar, hvori dette forlangte mine Ytringer i Anledning af en i Bladet Fædrelandet for 19de og 20de f. A. indrykket Artikel af Adjunkt Kinch i Ribe „Om den ny Rettskrivnings Indførelse i Skolerne“. Medens jeg paa den ene Side erkjendte, at Ministeriet ikke kunde være ligegyldigt ved, hvorledes denne Sag udviklede sig, hverken med Hensyn til Undervisningens Lethed eller Besværighed for Lærere og Disciple eller med Hensyn til Skolernes Forhold til Livet og Modersmaalets Skikkelse og praktiske Brug, var det mig paa den anden Side klart, at et Forsøg af Ministeriet paa enten ved en kort almindelig Forskrift eller endog (hvad jeg forresten antog for aldeles usandsynligt, at Ministeriet vilde indlade sig paa) ved mere i det Enkelte gaaende Regler og Anvisninger at ordne dette Anliggende vilde være forbundet med den største Vanstielighed isølge Sagens egen Natur og Stilling, omend det Betænkelige ved at gribe ind i Lærernes Frihed lodes ude af Betragtningen. Den Fremgangsmaade, der da forekom mig at være den ene rigtige, var, at jeg selv isølge det Forhold, hvori jeg staar til Skolerne, forsøgte i al Korthed at forelægge Lærerne nogle Bemærkninger om Sagens efter min Mening rigtige Opfatning og Bedømmelse og nogle af dens væsentlige Punkter, hvilke Bemærkninger mulig ad Overbevisningens Vej indtil en vis Grad kunde enten befæste eller fremkalde og befordre den Enhed og Sikkerhed, der i enhver Henseende maa anses for ønskelig, og begrænde den tilbageblivende Uoverensstemmelse, idet jeg forudsatte, at den Retning, jeg heri vilde følge, turde antages at ville finde Ministeriets Bisald og Sympathi, forsaavidt det selv indlod sig paa Sagen, isølge en vis umiddelbar praktisk Opfatning. Det har paa Grund af andre Forretninger ikke førend nu været mig muligt at gjøre et saadant Forsøg, og idet jeg nu gaar dertil, føler jeg i høi Grad Vanstieligheden ved at udsjøre det i den korte Tid, jeg dertil kan anvende, og navnlig inden de snævre Grændser, der maa sættes, naar jeg ikke vil komme ind paa at skrive en hel og udførlig Afhandling om den danske Rettskrivning, hvortil jeg hverken har Leilighed eller Lyst.

Jeg vil forudskikke en Bemærkning, der alene sigter til at forekomme en urigtig Opfatning af min personlige Stilling til dette Anliggende, som om jeg ved tidligere Skridt var hindret fra at behandle det frit og uhildet. Den Skrivelse, til hvilken der er hentydet i Adjunkt Kinch's Artikel, hvorved gaves en Forskrift for den danske Rettskrivnings Behandling i de lærde Skoler, er ikke udgaaet fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, men fra den forrige Universitetsdirektion under 30te Oktober 1847, og ligesaa lidt som jeg den Gang havde nogen Embedsstilling, der kunde have foranlediget Indhentningen af min Mening i et slikt Anliggende, er jeg underhaanden taget paa Naad derved. Den i hin Skrivelse givne almindelige Bestemmelse — jeg ser bort fra Henvisningen til en bestemt Bog som Autoritet i Tvivlstilfælde — udtrykker isørigt kun den Anskuelse, som i denne Sag steds vil gjøre sig aldeles overveieende gjældende hos Forretningsmanden ligesaa vel som hos den i Sproget, udenfor det filologiske Omraade, ivrigt og betydeligt produktive Forfatter. Den, hvem den lette og af fremmedartede Indtryk og Reflexioner usforstyrrede Brug af Sproget er Hovedsagen, vil, hvor der i Skrivebrugen har uddannet sig en blot nogenlunde faststaaende Vedtægt, holde paa dette Bestaaende, maaste endogsaa, idet han dermed forvevler en fast Vane hos ham selv, overse Baklingens Tilstedeværelse. Naar der nu spørges dels om, hvorvidt der til Grund for denne Anskuelse, naar den nærmere udvikles, ligger Noget, der har en videnskabelig Gyldighed, dels om, hvorvidt der tilkommer den en Berettigelse med Hensyn til Skolerne, da paatrænger sig og maa fra Skolens, og det ikke blot den lærdes, Side gjøres gjældende Betragtningen af Betingelserne for en virkelig let Brug af Sproget i denne Henseende og for Indøvelsen dertil i Skolerne. Men idet der nævnes en videnskabelig Berettigelse, maa man for Alting ikke begynde med udelukkende at ville fastholde denne for en Behandling af Rettskrivningen, der støtter Afgjørelsen af de enkelte Punkter til specielle i sædvanlig Betydning grammatikalste Undersøgelser og Grunde, men erindre sig, at der gives en overordnet og ved almindelige Problemer af den Art, som det her omhandlede, i Sandhed mere videnskabelig Betragtning, der ser hen til Sprogets hele Stilling, dels

Bevægelses Frihed og Betingelser, og herefter anviser Grammatikeren sin Virksomhed og dennes Grændser.

Al Bogstavskrift (Lydstrift) gaar naturligtvis ud paa at betegne de Lyd, der virkelig høres, og Sætningen, at man skal skrive, som man taler, udtrykker forsaavidt kun den første umiddelbare Stræben ved al Skrift. Men nu er der for det Første i al Tale meget for Ordets Bestaafenhed Karakteristisk, der ikke kommer med i Skriften, fordi dets Medoptagelse ikke blot vilde medføre en forvirrende Mængde af Tegne, men tillige ved Anvendelsen af dem kræve en saa flersidig Opmærksomhed og en saa fin Sagttagelse, at derved Skriften vilde blive saare vanskelig, langsom, ubekvem og ved Misgreb usikker og forvirrende. Det er ikke blot Betoningen eller dog mangfoldige Nuancer af den, der bliver ubetegnet, men ogsaa mange Forskjelligheder i selve de paa Taleorganernes Stilling og Bevægelse under Lydens Gjennemgang beroende Bogstavlyd blive i alle Sprog og i alle Skriftarter, skjønt disse i forskjellig Grad stræbe efter Fuldstændighed, i Skriften fordunklede og flaaede sammen. (I mange Tilfælde har den Omstændighed væsentlig Del i Indskænkningen, at der fra Folk, der allerede havde Skrift, modtoges til Anvendelse paa et Sprog, der hidtil ikke havde haft den, et vist Antal Tegne, der ikke engang alle kunde finde Anvendelse og beholdes og som kun med Vanskelighed lod sig forsøge og nuancere). Det er nok, at Skriften giver de til Ordene og Ordformernes sikre og lette Gjenkjendelse fornødne Tegne for deres Lydbestanddele, ved hvilken Fornødenhed der maa tænkes paa Sproget og Ordforraadet i det Hele og derpaa, at Ordene i den virkelige Tale kun foretomme i Forbindelse med andre og i en Sammenhæng, der gjør det, som i enkelte Tilfælde har ens Form med noget Andet, kjendeligt nok. Det hele og finere Lydspil i hvert enkelt Ord kan ingen Skrift afbilde og den rigtige Udtale medbringer ikke blot den vøgne Læser, men Børnet til Ordet og lægger den til, efterat Ordet i det Hele er godkjendt, naar blot Skriften ikke forvirrer (og man ved Læsevelfer bærer sig fornuftigt og naturligt ad). Men Skriften skal fremdeles efter sin Hensigt være fælles; den skal lade Alle, der forstaa Sproget, let og hurtigt, uden standjende og forstyrrende Reflexion og tillige sikkert gjenkjende Ordene gennem de betegnede Lydbestanddele. For at opfylde dette Dicum maa Skriften (efter sin Hensigt og Stræben) stedse giengive og betegne de samme Ord paa samme Maade; baade de enkelte Individets særegne Udtale og den, selv ved øvet Sagttagelse, men naturligtvis endnu mere for den hert Uøvede usikre og vakkende Afstillelse og Betegnelse af de i hvert Ord tilstedeværende Lyd efter egen Opfatning og Dom skal vige for den gennem Vanen (ved Læsning og Skrivning efter Læsning) tilegnede almindelige Betegnelse af den almindelige Udtale, og hvad der kaldes Rettskrivning, viser sig paa det Punkt, hvor først Stilsmissen imellem den og den Enkeltes aldeles individuelle Skrivemaade fremtræder, som slet intet Andet end den vedtagne Betegnelse af de Flestes Udtale. Der kan ved den første Rettskrivning (det er, Enskrivning) ligesaa lidt være Tale om nogen anden Art af Burdering af den almindelige Udtales Rigtighed i og for sig som om en Burdering efter Ordene Oprindelse og deres nuligtvis i endnu ældre Tid havde Form og Lyd; thi Skriften vilde udtrykke, hvad der nu virkelig udtaltes, men maatte for Hensigtens (den fælles lette Gjenkjendelses) Skyld udtrykke, hvad der nu virkelig syntes at udtales af de Fleste, saaledes som det af de Fleste opfattedes i Forhold til Legnene. Skrivningen efter den individuelle Udtale viger for en Overenskomst, der, da den umulig kan gjenprøves af den Enkelte, faar Vedtægtens Karakter (omend Læsningen i det Hele stræber efter at arbejde den individuelle Udtale hen til den i Skriften udtrykte almindelige og saaledes at borttage eller dog formindste Forskjellen), og det endnu mere i Legnens Anvendelse paa Udtalen. Den vedtagne Rettskrivnings i det Hele umaadelige, omend enkeltvis næsten umærkelige Betydning og Nytte ligger for den Læsende og Skrivende i den usforstyrrede Sikkerhed og den deraf følgende langt større Hurtighed i den hele Operation og alle dens mindste Dele — man kan ikke tvivle om, at f. Ex. i Danmark i det 16de og 17de Aarhundrede den aldeles usikre Bogstavering har overordentlig sinket baade Skrivende og Læsende — ved Siden af en ren æstetisk Tilfredsstillelse ved det Ensartede og Konsekvente. For den, der lærer at læse og at skrive, ligger, uafhængigt af det større eller mindre Held, hvormed hele Systemet af Lydbetegnelser er tilpasset til det bestemte Sprog og hvormed den virkelig almindelige Udtale er greben og fastholdt i den vedtagne Rettskrivning, uafhængigt af den giøne Skriftbetegnelser Letighed eller Vanskelighed i sig selv, en stor Lettelse i selve Ensgheden, hvormed Ordene stadigt træde frem og indpræge sig. Men for at Rettskrivningen skal

have sin Betydning. Imaa den, ligesaa vel som den ubeluffer Individernes samtidige Udtale- og Opfatningsforskjelligheder, ogsaa ubeluffe fra Skrifter de successtot og under den ny (i mange Trin delte) Slægts Opvæxt fremkommende Afvigelser i Udtalen af enkelte Ord eller af visse Udforbindelser i hele Ordskræfter, fordi de paa hinanden følgende Slægter her som i Alt skulle sammenvoige til et fortløbende Hele, fordi enhver Enhed og Fasthed i Bedtægten imellem de Samtidige er umulig uden at omfatte de Medlemmer af forskjellige fremvøgende Slægter, der danne en Samtid, og fordi det efterhaanden frembragte Stof til Læsning skal bevares og bruges med usor- mindstet Lethed og Hurtighed. Saaledes begrændses og indskrænkes Retskrivningens Tilslutning til Udtalen endnu mere og det Bestaaende og Overleverede faar en Berettielse, hvis Betydning bliver desto større, jo mere der uddanner sig en sammenhængende Literatur, hvori de næstforegaaende Tidens Frembringelser beholde Værd for de følgende og benyttes af dem. I enhver stor, for Enkeltes Særheder og deraf fremgaaende Bestræbelser mindre tilgængelig Literatur indtræder med dens altsidige Udvikling og Modning en fastere almindelig Skrivebrug. I det al Retskrivningsbestræbelse i sit Udspring gaar ud paa et rent praktisk Formaal, for hvilket Enhed og Fasthed er aldeles væsentlig, maa den stedse i sin fornuftige Udvikling indrømme disse Egenheder, forsaavidt de virkelig ere opnaaede, en meget stor Vægt og Betydning i Sammenligning med andre Hensyn. Iær maa ogsaa den Sprogforsker, der ved, at Sproget ikke udvikler sig for eller gennem hans Reflexer, men for at gjøre sin Tjeneste i Livets og Kulturens Gusholdning, hvorved han ofte kun har en Sagtagers Rolle og, forsaavidt han særlig medvirker, i Almindelighed kun har at medvirke bevarende og til Forhindring af Spring og forvirrende Afvigelser, erkjende, at hans Ret til at gribe ind i den bestaaende Skrivebrug er meget betinget og begrændset. Fordi denne det Bestaaendes Ret har sin Rod i dets praktiske Betydning, kan den kun overvindes ved modstaaende praktiske Hensyn, der efter riagtig Overveielse erkjendes for at være af højere Vægt. Men ligesom overhovedet Tilstedeværelsen af en virkelig bestaaende og fast Brug maa tilstrækkelig eftervises for at kunne paaberaabes, saaledes kan det ogsaa vise sig, at en temmelig fast Bedtægt i en enkelt Række eller mindre Rækker af Tilfælde dog staar i Forbindelse og Berøring med en Vaklen og Usikkerhed i et større Afstnit, der ikke kan fjernes uden ved at opgive Noget, der allerede syntes befæstet. Naturligvis maa imidlertid Vaklen og Strid, hvor den gjøres gjældende, ogsaa paa vises i den virkelige store og ubbrede, Folkets og de Dannedes Læsning udgjørende Literatur, og en Afvigelse fra den heri fastholdte Brug, der kun fremtræder i en indskrænket Kreds, udgaaende fra Theorien og Skolen, kan ikke med Ret paaberaabes som Vidnesbyrd om en allerede tilstedeværende Vaklen i Skrivebrugen. Uermindst tør det for en ny Skrivebrug ansøres som en Berettigelse ligeoverfor en virkelig bestaaende, at den udgaar fra og anbefales af de særlig Sprogkyndige, medens den bestaaende kun bruges og fastholdes af dem, der uden strengere Studium benytte Sproget, som de forefinde det; thi Sprogets Udvikling tilhører i det Hele Folket og Skriftsproget særlig den i Forretningstilivet og Literaturen læsende og skrivende Del af Folket, ikke de Sproglærde. Den Sproglærde maa godtgjøre sin Ret til at gjøre Reformforslag derved, at han har bemærket praktiske Vanskeligheder, som Andre ikke gjøre sig Rede for, og ved sin Eftertanke fundet lette og naturlige Midler til deres Fjernelse. Fra den praktiske Side kan nu mod en bestaaende Skrivebrug fornemmelig gjøres gjældende den Vanskelighed, som saavel dens Forstaaelse og Ordnes og Lydenes Gjenkjendelse deri koster dem, der skulle lære at læse, som dens Tilegnelse og Bevaring dem, der skulle lære Retskrivning, paa Grund af kunstig og vilkaarlig Indretning i det Hele eller i enkelte Dele, forstyrrende Uoverensstemmelse i det Ensartede, Blanding af det Uensartede, en Vanskelighed, der i Skolen, ligesom den første Læseundervisning, kan vise sig langt større, langt mere tidspildende, end den, der staar udenfor, antager. Stundom vil den Vanskelige i Tilignelsen og den Vilkaarlige og Inkonsekvente i Bedtægtens Regel eller Forsøg til Regel medføre og forplante en Reglen brydende Vaklen. Naturligvis maa ved Spørgsmaalet om Forandring i Skrivebrugen den praktiske Vanskelighed, som denne i sin hidtilværende Stikelse medfører, afvies mod den Vanskelighed og Uleilighed, som Forandringen selv, forubsat, at den forresten svarer til Hensigten, medfører baade i Overgangstiden ved opstaaende eller forøjet Vaklen og ved Nødvendigheden for Alle eller for Mange af indtil en vis Grad at kjende eller være øvet i en dobbelt Skrivebrug og siden ved den fremkommende Uoverensstemmelse imellem den tidligere og den sildigere Tids Bøgers og skrevne Sagers Udseende.

Medens denne Vanskelighed — foruden den allersørste, at ubfinde en ny, virkelig bedre Skrivebrug og tilveiebringe en foreløbig Enhed om den imellem ikke faa Menneſker, der ſkulde udbrede den, — i mange Tilfælde, hvor der vilde være Spørgsmaal om en meget ſtor og vidtforgrenet Del af hele Lydbetegnelsen, vilde være aldeles overveiende og afſtrækkende, kan derimod Forandringen fremtræde ſom ſammenligningsviſ let gjennemførlig og lidet forſtyrrende eller beſværende, hvor den angaar enkelte mere ſærſkilte Afſnit. Af langt mindre Vægt og Betydning ligeoverfor endog blot nogenlunde mærkelige praktiſke Ulemper er med Henſyn til Kravet paa Forandring Alt, hvad der, uden at medføre mærkelig Uleilighed i Anvendelſen og Indøvelſen, alene for en theoretiſt Betragtning viſer ſig ſom en Inkonſequent's i Betegnelſesmaaden, maatte endog beroende paa en oprindelig ikke ganſte rigtig eller ſtarp Opfatning af en Lyds Væſen; den Reflexion, hvorved dette bemærkes, vedkommer et overordenlig ringe Antal af Brugerne af Skriften og kan af dem, hvem den vedkommer, meget let faſtholdes og videre theoretiſt forfølges uagtet Skriftens Uſvigelse. Som Exempel paa en, om man vil, praktiſt Uleilighed ved Skrivebrugen, men af en aldeles forſvindende Betydning, ilgger det nær at nævne en viſ Betegnelſesmaades Uſvigelse fra Betegnelsen af den ſamme eller fra Anvendelſen af den ſamme Betegnelse i nærliggende Sprog, med hvis forreſten ganſte eller ſtørſtedels ensartede Skrift Mange antages at komme i Berørelſe. Det overordentlig overveiende Antal kommer enten ſlet ikke i denne Berørelſe og for dem, for hvem den indtræder, indtræder den paa en Tid, da en Uſvigelse af denne Art aldeles ingen virkelig Vanskelighed medfører. Det er ganſte andre Ting end aa og å, der ſtaa ivoien for den ganſkelige gjenſidige Udbredelſe af danſk og ſveſk Litteratur. Mangſolbia flere vilde ganſte viſt berøres af Uliigheden med den tyſke Skrivebrug ei, naar i Danſk optoges ei; men heri ligger ligesaa lidt noget Afgjørende.

Forſaauidt her nu ved Spørgsmaalet om Retſkrivningsforandringers Berettigelse er lagt ſærdeles Vægt paa praktiſke Henſyn og derimellem allermest paa mulige Vanſteligheder ved hurtig og ſikker Tilegnelſe af Skrivebrugen eller endog blot ved Erhvervelſen af Færdighed i Læsning, der kunde tænkes fjernede eller lettede ved en Forandring, ſynes der at tilkomme Skolerne, hvor ſlige Vanſteligheder fornemmelig føles, naturligviſ paa en meget forſkjellig Maade efter Skolens forſkjellige Trin og Opgave med Henſyn til Modersmaalet, ikke blot en ikke ringe Medvirkning, men vel endog et viſt Initiativ ved Forſøg paa Forbedringer. Forſaauidt Kravet paa en Forandring juſt bygges, ikke paa theoretiſt grammatikaſke Betragtninger, men paa de antydede praktiſke Henſyn, kan Skolen heller ingenlunde fortænkes i, at den søger at gjøre Kravet gjældende og at arbejde for dets Opfyldelſe; men ſelv da maa dog en nogenlunde omfattende Erkendelſe af Kravets Gyldighed og om Maaden at tilfredſkille det paa være tilveiebragt udenfor Skolen, ſørend Forſøget faar Plads i Skolens Underviſning. Daade hvor denne Betingelſe ikke er tilſtede og endnu i langt høiere Grad, hvor Reformforſøg i Retſkrivningen, der forandre en virkelig beſtaaende Brug, ikke have de praktiſke Henſyn til Udgangspunkt, har den Paſtand, at Skolen her ikke ſkal gaa i Spidsen, ſin gode Grund. Thi Skolen har førſt den Forpligtelſe imod Disciplene at lære dem at kjende og anvende den Skrivebrug, der beſtaar, og ikke ved et Forſøg, ſom maatte ikke trænger igjennem, at berede dem Beſvar og Vanſtelighed. Der kan her, forſaauidt der er Tale om en virkelig almindelig Skrivebrug (ſ. Ex. Anvendelſen af aa i nuværende Danſk), ſlet ikke paaberaabes den i andre Underviſningsſag Lærerens tilſtaaende Frihed til imellem forſkjellige Meninger og Opfatninger i ſin Fremſtilling at følge den, der forekommer ham rigtigſt; thi der er ſlet ingen Tvivl om, hvad der for Diebliffet er almindelig Vedtægt, og til denne kunne Disciplene kræve at henføres (og det Offentlige, at de henføres). Lærerens er neppe uden videre berettiget til at udfætte en Discipel for det Skin af Pedanteri, ſom en meget paafaldende Retſkrivning kan paadrage ham, og for det Bryderi, ſom den maatte kan volde ham ved Indtrædelſen i mange Kredſe af Forretningslivet. Jeg vil ikke undlade om dette Punkt at anføre nogle Ord, ſom jeg juſt i diſſe Dage har ſtødt paa, af en theoretiſt ivrig Reformator i Retſkrivningen og i flere Dele (oglaa i det Større) af Skoleunderviſningen, baade den høiere og lavere, Normanden K. Knudſen, Beſtyrer i det Ringeſte for nogle Aar ſiden) af Arendals Miiddelſkole og en af Redaktørerne af Maanedſſkriftet „Den norſke Folkeſkole“. De findes i dette Maanedſſkrifts anden Aargangs 11te Hefte (Mai 1854) S. 324: „Til eget Brug kan jo Enhver ſkrive, ſom han ſelv tror bedſt at kunne forſvare; men Skolen ſkal ikke give Lønen an, ikke bringe

Nyheder paa Bane, altsaa heller ikke nogen i Literaturen ny Rettskrivning. Den skal kun oplæres Ungdommen i det, som i Literaturen og Videnskaben allerede er godkjendt af Meningsberettigede. Skolen kan gjerne berede Veien for rigtigere Synsmaader og Sædvaner, ved forsigtig at undergrave Fordomme og Uvaner, men den maa dog indprænte og indøve i Ungdommen, hvad der hidtil gjaldt for rigtigt blandt kyndige Mænd, ikke sine egne Gissninger. Derfor tør jeg for Tiden ikke anbefale andre Nyheder i Rettskrivningen til Udvøelse og Anvendelse i Skolen end tidnævnte to Ting" (Dpgivelsen af Selskabs-Fordobling som Tegns for Længde og af det stumme e^{*)}). Jeg vil kun hertil sige, at en indtrængende Betragtning af Forholdet imellem Sprogets Liv og Bevægelse og Grammatikerens Sagtagelse vil gjøre varmsom i Betegnelsen af det, som Vedtægt har uddannet og befæstet, som Fordom og Uvane. Det kan ikke noksom lægges Læreren saavel som Enhver, der giver sig af med denne Gjenstand og derom vil danne sig en selvstændig Mening, paa Hjertet, at Enhed og derpaa beroende Sikkerhed og Lethed er det, hvorpaa fremfor Alt den Grundstræben gaar ud, der leder til at lægge Vægt paa Rettskrivning, og at den en Gang opnaaede Enhed kræver Respekt og Underordning af den individuelle Mening om det fuldkomne Rigtige i det enkelte Tilfælde, kræver den med videnskabelig Berettigelse, fordi den sande Videnskab om Sproget lærer, at den tilblevne Sprogform og i det her omhandlede Punkt den tilblevne Skrivebrug har Ret imod den Sprogform og den Skrivebrug, der muligvis med større Konsekvens kunde være bleven til, men ikke² ad naturlig Veie er bleven til og nu ad en kunstig Veie vil indtrænge sig som noget udtænkt. Det staar sig, naar ikke et Sprog i sin hele Betegnelsesmaade i Forhold til Lyden skulde være kommet ind paa en aldeles uheldig Veie, bedst med Rettskrivningen der, hvor ethvert Spørgsmaal om, hvorledes man skal skrive, er afgjort ved Paavisningen af, hvorledes man skriver. Men forsaavidt der i stedfindende Bakken eller i paafaldende praktisk Ulempe er Dpforbring til at søge en Forbedring i enkelte Punkter, da maa det holdes for Die, at den Form er den bedste, som giver størst Udsigt til i Literaturen snart og uden stor Forstyrrelse at kunne bringes til Afslutning og Fasthed, hvilket betinges ved Tilslutning til det, der allerede er fast, og som lover den tilsigtede Lethed i Indøvelsen. Der har hos os, fordi vor Skrivebrug i enkelte Dele trængte til Forandring, men endnu mere til Befæstelse — man erindre, at vor nationale Literatur forholdsvis ikke er meget gammel —, reist og ubdrevet sig en, saavidt jeg kan skjønne, ikke noksom alsidig og overveiet og betænksum Bestræbelse for ad den grammatiste Reflexions Veie at tilveiebringe en omfattende Reform, stundom som om man nu først havde fortra at udfinde og fastkætte en Skrivebrug gjennem ny Sagtagelse og Analyse af hele Lydsystemet og det fornemmelig under Hensyn til stærkt grammatisk reflekterende Mennesker som Brugere af Skriften. Det Maal, hvortil jeg tror, at ogsaa Lærernes Digen fornemmelig staar, Fasthed, vil man uden Tvivl nærme sig mere og hurtigere ved at føre hine Bestræbelser tilbage inden snævrere Grændser og derved staffe dem en større Berettigelse. Endnu turde en almindelig Bemærkning her være paa sin Plads. Medens den etymologiske Betragtning er berettiget, hvor det under uaklende Skrivebrug tillige er tvivlsomt, hvilken Lyd der i en ubestemt Udtale skal anses for virkelig at være tilstede, saafremt Etymologien giver en Afgjørelse en Gang for alle, ere derimod Regler, der henvise til Etymologien som Rettesnor og altsaa kræve, at der jævnlig skal vendes tilbage til og tænkes paa den, saare lidet brugbare for dem, der skulle ledes af Reglerne, saafnart der forlanges et Hensyn til mere end til det Slægtskab, som i det endnu levende Sprog viser sig nær og haandgribeligt.

1) Naar jeg nu anvender den Betragtningensmaade og de Grundsaetninger, som i det Foregaende ere antydede, paa nogle af de mest fremtrædende Forandringer i den gængse Skrivebrug, som i den senere Tid med større eller mindre Styrke ere anbefalede, og derefter afveier, hvad der kan tale for og imod dem, navnlig for og imod deres Optagelse i Skoleundervisningen, forekommer det mig for det Første utvivlsomt, at Indførelsen af ganske ny Betegnelser for Bogstavlyd, nemlig af å istedenfor aa og af adstillede Tegns for det aabne og lukkede ø, har saameget imod sig, at de aldeles ikke bør finde Indgang, allermindst den sidste. Der er her aldeles ingen Bakken eller Usikkerhed i den almindelige Skrivebrug, ingen paa nogen Maade følelig Uleilighed

*) Udvøelsen af nogle Ord tilhører den norske Forfatter.

ved Tillegnelsen og Indøvelsen af det Bestaaende, naar ved Leseundervisningen aa strax læres som vedtaget Tegn for en enkelt Lyd. Mod Brugen af aa gjøres (foruden det lidet betydelige Hensyn til Overensstemmelsen med svensk Skrift) en theoretisk Grund gjældende, Inkonsekvensen i at bruge to Tegn for en enkelt Selvlyd; men da hertil ikke knytter sig nogen væsentlig praktisk Uleilighed, især naar man efter de Sammes Ønske, der ville indføre å, fjerner den ringe Usikkerhed, der kunde opstaa af Brugen af aa for langt a i nogle faa fremmede Navne (Maron), ved ganske at opgive denne sidste Selvlydsfordobling, tør man ikke derfor paabyrde sig en langsommelig Lids Vælden i Skrift og Tryk og, hvis det ny Tegn feirer, en blivende Adskillelse imellem hidtilværende og fremtidig Skrift i dette Punkt. Her gjælder det imidlertid kun om en Ombytning af Tegn for den samme Lyd; ved det dobbelte Tegn for ø har man derimod villet adskille to Lydmodifikationer, hvis Adskillelse, hvorledes man end dømmes om det egentlige Forhold, i intet Tilfælde er nødvendig for at give Skriften med Hensyn til de paagjældende Ord's og Ordformers Kjendelighed fuldkommen den samme Lethed og Bestemthed, som den har ved andre Ord, eller hidtil er saagnet i Undervisningen enten ved at lære at læse eller ved Rettskrivningsøvelser; meget mere vil Indførelsen af denne adskilte Betegnelse af hvad der ingenlunde i Alles Udtale mærkelig og paa samme Maade adskilles eller af Alle let og ens gjenennem Dret opfattes som adskilt, bringe en varig Vælden ind i ikke faa Ord's hidtil firkte Skrivemaade og skaffe Lærer og Discipel ved Rettskrivningens Indøvelse et ikke ringe Bryderi. Det kan dog ikke være Hensigten, idet man f. Ex. ved Bortkastelsen af Fordobling og skunt e som Tegn for Selvlydslenge søger at befri vor Undervisning for pinagtige Regler og Øvelser, til Gjenagjæld at bebyrde den med andre ikke mindre brydsomme. (I theoretisk Henseende tilføjer jeg, skjønt lidet tilbøielig til her at berøre den i flere Punkter med mere Kunst end med simpel og sund Naturiaagttagelse fremstillede danske Lydlære, at Forskjellen mellem de to Arter af ø, naar det, der tilhører Toneholdet og Sammenstødet med forskellig paafølgende Medlyd, tages fra, indvinder til en Modifikation, der slet ikke svarer til Afstanden imellem de øvrige Selvlyd).

2) Rigeoverfor Spørgsmaalet om Dvtagelsen af ny Tegn staar Spørgsmaalet om Udelukkelsen af nogle hidtil brugte, hvilket angaar r, q, x, z. Det maa indrømmes, at intet af disse Bogstavtegn udtrykker nogen særskilt i vort Sprog forekommende og ikke paa anden Maade betydelig Lyd og at de derfor i virkelig danske Ord i sig selv ere overflødige. C og z bruges heller ikke i oprindeligt danske Ord; (om laante nedenfor). Mod i saadanne Ord at afløse q i dets meget indskrænkende Anvendelse ved k og skrive Kvinde, Kvæg, bekvem, lader sig ikke Synderligt indvende og de Flestes Dye er allerede noget vant dertil. Ved Ombytningen af x med k (hvorefter vilde hæves den Inkonsekvensen, at et Slutnings-k med en Bøining's- eller Aflekningsendelses s ikke forandres til y, men allerede nu skrives k) er der allerede noget større Betænkelighed, forsaavidt Afvigelsen vilde mærkes mere, medens den Lettelse, der vindes, ikke er stor, da der i Brugen af x ingen Vælden og Besværliighed er (i alt Fald ingen, som ikke siden vilde komme igjen som Tvivl om gø og kø). I den første Undervisning i at læse ville, hvis det kan betragtes som en Fordel, de Bogstaver, der ikke anvendes i rent danske Ord, kunne opsættes noget og ligesaa i de allerførste Skrivøvelser; læres maa de imidlertid, selv med Hensyn til slige Ord, ogsaa af Almuen, i det Ringeste i lang Tid, for næsten alle hidtil trykte og vistnok ikke faa i adskillig Tid herefter udkommende Bøgers Skjyl, for ikke at tale om de mange Familienavne, hvori disse Bogstaver i meget lang Tid ikke vilde blive opgivne, om end der ingen Efterkommer af H. Dye lever, der kan holde faa fast paa sit y, som Axel Drenstjernas Slægt vil holde paa sit. Dette slutter sig da til det meget, der taler for at beholde disse Bogstavtegn i fremmede Ord og Egennavne. Det kan alligevel ikke undgaaes, at disse Navne og Ord beholde et fremmed Udseende og en fremmed Klang, der for Almuen og for den med fremmede Sprog Ubejendte gjør den første Læsning og siden Skrivningen noget besværliig; derimod undgaar man ved at beholde det nu en Gang ogsaa hos os indførte Tegn Strid og Usikkerhed, der ellers i enkelte Tilfælde kan indtræde ved Omskrivningen efter dansk Maade, især hvor Bogstavet i det fremmede Ord's eller Egennavn's Hjemmeprog medfører en særligere, for os stundom end ikke let gjengivelig Lyd. Det er ved den stadig tiltagende Berøring med Ulandet ikke en Gang for den, der slet ikke lærer noget fremmed Sprog, aldeles

uigtigt at kunne læse og gjentjende fremmede Person- og Stednavne, skrevne af Fremmede med disse Tegne; for den mere Dannede (ingenlunde blot for den saakaldte Studerede) medfører det derimod en Forstyrrelse og Besvær at skulle have to Skrivemaader, en dansk og en fremmed, for det samme Navn eller Ord, naar Formen isørigt er den samme*). Hvad andre fremmede Ord end Egennavne angaar, er det maaske i en anden Henseende (med Hensyn til Sprogrenheden) ikke stadeligt, at de ikke altfor let faa Udseende af at være danske. Isørigt vil selv den Ustuderede og ikke Sprogkyndige temmelig let, efterhaanden som de fremmede Ord (helst, allermost for Almuesmanden, i ringe Antal) komme ham for Die og tilegnes i deres Brug og Betydning, ogsaa beholde deres med Hensyn til et enkelt Tegne afvigende Form. At Almuesmanden og overhovedet den, der ikke kjender fremmede Sprog, ikke rigtigt kan skrive fremmede Ord, hvis Betydning og Anvendelse han kun meget ufuldstændig kjender, er ingen stor eller slet ingen Skade og heller ingen Skam. Er der virkelig for den Enkelte Anledning til hyppigere Brug, vil med Sikkerheden heri ogsaa den i Skrivningen komme; man tro kun ikke, at man ved at labe fremmede Ord skrive som danske gjør det ganske let for den, der ikke kan fransk, paa dansk Maade at nedskrive franske, mundtlig lærte Ord. Det her Bemærkede gjælder (og det er det mest omfattende Punkt for dets Anvendelse) om de Ord og Egennavne, i hvilke forekommer c med Lyden af s ce, ci cy, co, fransk og engelsk ch), med Hensyn til hvilke der ogsaa hidtil saagodt som ingen Vælling er indtraadt i Bogskriften; thi Censur, sitere, Syrus (Kongen) og deslige maa hidtil betegnes som aldeles usædvanligt deri. Underleedes forholder det sig med det som k udtalte c (ca, co, cu og c foran Medlyd); her er c nemlig ikke saa meget et Tegne udenfor Rækken af vore egne som ligesom de romanke Sprogs Form for vort k med aldeles samme Betydning. Her ligger det derfor uægtelig endnu nærmere ogsaa i de fra de romanke Sprog eller fra Latin og Græsk laante Ord og derhen hørende Navne at skrive k, og denne Skrivemaade har i en Del hyppig brugte Ord (Klasse, Klasse o. s. v.) allerede faaet en saa stor Udbredelse, at det ogsaa med Hensyn til at hjerne den opstaaede Vælling kan synes bedst overalt, hvor c vilde udtales som k, ogsaa at skrive dette Bogstav (ogsaa i Fornavne, som Karl, Klaus). Men herved opstaar en Vanstikkelig med ch. I og for sig kunde man nu vel ogsaa her udelade Betegnelsen af en Lydmodifikation, som vi slet ikke bevare, og skrive ikke blot Kristus, Kristen, men ogsaa Kina, Kor, Kemie; thi Skrivemaaden kh, Kshylus, hører, synes mig, intetsteds hjemme). Men naar saa atter ch med fransk og engelsk Udtale beholdes, og naar det overhovedet betænkes, at Almuen paa den ene Side i sin Læsning og endnu mere i sin Skrift har yderst lidet at gjøre med de hidhørende Ord og Navne (saa at den ikke plages ved deres fremmede Skrivning) og paa den anden Side for et Par enkelte overordentlig udbredte Navnes hidtil gængse Skrivemaades Styld, f. Ex. for de halve oldenborgske Kongers Navnes, for ikke at tale om Kristus og Christendom i Bibel og Psalmebog maa lære at læse ch, og at derimod de mere Dannede, ligesom den, der lærer Lykt paa et Seminarium eller Engelsk under Opholdet paa et Handelskontor, træffe disse Ord og Navne med ch i Lykt, Engelsk og alle romanke Sprog, for ikke at tale om de gamle, forekommer det mig, at Hensynet til dem forsvaret Bibeholdelsen af den sælles fremmede Skrivemaade; i det Ringeste tror jeg ikke, at de lærde Skoler for Dieblirket har nogen Ursfordring til heri at forandre Vedtægten. (At imidlertid et Navn, der saa aldeles har tabt Karakteren af fremmed, som Kristus, og hvoraf Afledninger ere dannede i rent danske Former, tilligemed disse skrives paa dansk Maade, Kristus, en Kristen, Kristendom, kristelig, kan jeg for min Del ikke finde urigtigt).

Hvad her er sagt om ch forekommer mig ogsaa at gjælde om ph og th i fremmede Ord og Egennavne. Den, der for Fremmede kalder sig Philip og Philippen, kalder sig vel ogsaa og kaldes paa Dansk bekvemest saaledes; og for de Fleste af dem, der i Skrift have at omtale Philosophie og Theologie og Bibliotheker, ere vel Ordene ogsaa saa ofte fremtraadte i fremmed Dragt, at Omklædningen er en større Forstyrrelse for dem end Lettelse for enkelte andre, for hvem det isørigt ingen Ulykke er, om der tiltrøses dem mindre Boglærdom, fordi de komme til at skrive Teolog.

*) Der er naturligvis kun Tale om de Tegne, vi allerede have, til Brug i Ord af de store germaniske og romanke Sprog og af de gamle Sprog, isølge Aarhundreders Forbindelse, ikke om Optagelse af ny og flere Tegne af fremmede Sprog.

(Omvendt er det rigtignok det Forkerteste, der kan anføres i denne Strid, at holde paa en vis Skrivemaade for at bruge den som Kundstabsprøve, hvor da den Kundskab, der kan prøves, naturligvis er selve Skrivemaadens Tilegnelse ved Vane, ikke Kundskab om dens Grund. Noget Andet er det af et Menneskes Feil imod den Skrivebrug, han selv vil følge, at slutte til Mangel enten paa Kundskab eller Opmærksomhed.) For Bibeholdelsen af *Ih* i det Danske (et) *Ihing*, efterat det overalt i andre danske Ord er opgivet og i dette Ord selv af Mange ikke bruges, maatte af de Fleste, lader sig Intet sige, uagtet nu baade *Vandsting* og *Folkething* have optaget *h*. For *thi* kan alene paaberaabes Vedtægtens store Fasthed i denne ene Levning af en tidligere særlig Lyd og Betegnelse, i et Ord, der alene tilhører Skriftsproget og det dertil svarende højere Taleprog; fra denne Fasthed tror jeg ikke, at Skolen endnu bør afvige.

3) Den samme Betragtningssmaade af fremmede Ords hele Stilling ikke blot i Sproget, men i Skriften, som bringer mig til med Bestemthed for Skolen at fastholde Skrivemaaden *Censur* og citere, bringer mig ogsaa til at fraraade en Ufvoigelse fra den i det Hele i Bogskriften og i Forretningskrisften endnu aldeles overveiede og almindelige Vedtægt med Hensyn til Brugen af *g* og *t* paa en fra den danske Betydning af disse Tegn afvigende Maade i Ord som *Genie*, *Nation*.

4) I Skrivemaaden *Sjal*, *Stjerne* (forskjelligt fra *Stierne*), *Skjul*, o. s. v. har efterhaanden Vedtægten jaaledes erklæret sig for den i sig selv ene rigtige og konsekvante Anvendelse af *j* efter Udtalen, da her paa det Klareste høres Medlyden *Jod* foran en enkelt Selvlyd, at den i Molbedys Ordbog beholdte Skrivemaade med *i* maa betragtes som forældet og som en Særhed *). Men den samme Brug er uidentivt ogsaa, om end ikke i samme Grad, dog aldeles overveiede for Bibeholdelsen af *ei* (og ligesaa af *ai* og *au*) som Tegn for den Lydforbindelse, for hvilken de reformerende Rettskrivningslærere have krævet *ej* (*aj* og *øj*), og jeg tror, at denne Brug, ved hvilken der naturligvis ikke er Tale om nogen praktisk Vansteligheid, nogen besværlig Regel eller Undtagelse, ogsaa i theoretisk Henseende med Hensyn til den betegnede Lyds Bessaffenheid med god Grund lader sig forsvare. At der i en Stavelse ikke kan gives to særlige og selvstændige Selvlyd, er ganske vist; men at der enten overhovedet ikke eller ikke i Dansk gives *Lvelyd* (*Lveselvlyd*), det er, en eiendommelig Sammenstrængning og Sammensmeltning af to Selvlyd eller i hvert Tilfælde af en Selvlyd og en Halvselvlyd til en blandet Lyd, er en Paastand, der i mine Tanker for let er bleven antaget for bevist. Selvlydene *i* og *u* medføre under Udtalen en Forsnævring og Forlængelse af den forreste Del af Mundkanalen, der, naar en anden Selvlyd følger efter, atter kræver Forkortelse og derved Lukning af Rønderne eller Læberne, og de faa derved en særegen Karakter. Ved Undertrykning af den tilhørende, Selvlyden dannende, Luftstrømning frembringer denne Stilling af Munddelene og Dvergangen derfra til Udtalen af en umiddelbart følgende Selvlyd en Medlyd (*i*, *u*); men naar en anden Selvlyd (*a*, *e*, *æ*, *ø*) gaar forud og Lyden strømmer uafbrudt, medens Mundkanalen antager Stillingen for *i* og *u*, da frembringes ikke hin Medlyd, men der fremkommer derved en Dvergang af den gennemstrømmende Lyd fra den forudgaaende Selvlyd til et dermed umiddelbart sammenhængende *i* eller *u*, der høres skarpt og ene, naar man forsøger at holde (udtrække) Stavelsen længere. Der er her ingenlunde en Medlyd tilstede med en ren og ublandet Selvlyd foran (*e-i*, *a-u*), men en særegen Blandingslyd. (Ved at standse den endnu uforandrede Luftstrøm og derpaa hurtig særskilt at gjøre den sluttende Bevægelse kan i det Klingeste *v* frembringes som virkelig, bejment forskjellig Medlyd; man sammenligne den første Stavelse i *Pau-ke* eller i det indste Verbum *hænen* med Imperativen *hav* af *have* eller med *hav*, udtalt rent og, om man vil, zirligt.) Denne eiendommelige Lydsammensmeltning er ogsaa i den fra vort Skriftsystem aldeles forskjellige Skrift, hvormed det ældste bejendte Sprog af vor Sprogæt, Sanskrit, skrives og hvori der først opstilles Tegn for *j* og *v* som Medlyd (Halvselvlyd) og derpaa særlig Betegnelse for *i* og *u* i Selvlydsrækken, betegnet som blandet Selvlyd (*Lvelyd*) ved en ringe Modifikation af Selvlydstegnet;

*) Men en Særheid er det ogsaa at sige en Provinds- eller Almue-Udtale i at indskyde et *i* efter *g* i Ord som *Regent* o. d.

vi have den tilfælles med de germaniske Sprog, der uden Bakken betegne den som *Lvlyd*, og jeg tror, at vi ere langtfra at komme Sandheden nærmere ved at adskille os fra hine Sprogs Betegnelse og betegne den sidste Lyddel som *Medlyd*. (Om Brugen af *e* i fremmede Navne henvises til det, der ovenfor er bemærket om disses Skrivemaade.

5) Et Punkt, hvori det ikke kan nægtes, at vor Skrivebrug paa flere Maader er i Modsigelse med sig selv med Hensyn til at anvende eller ikke anvende Betegnelse og paa Grund deraf vanskelig at tilegne sig og indprænte Andre igjennem Regler og Undtagelser, og hvori derfor heller ikke Vedtægten har kunnet overvinde en ikke ringe Bakken og Usikkerhed hos dem, der (saaledes som jeg selv) hidtil søge ogsaa i dette Punkt at holde sig til den, medens ikke Faa have sluttet sig mer eller mindre til en Reform, er Brugen af Selvlydsfordobling og den dermed nær sammenhængende Brug af stumt *e*. Det Forviklede og Usikre i Brugen er paavist af Andre og behøver her kun at antydes. Fordoblingen bruges til at betegne det lange *e*, *i*, *u* i betonede lukkede Stavelser (altsaa *Deel*, men *Dele*, *eet* som *Talord* med Betonning, men *en* som *tonløs Artikel* med samme i Formen *lange e*). Betegnelsen beholdes, hvor Stavelsen (Ordet) ved Sammensætning taber *Lonen* (*Halvdeel*, *ureen*). Foran *b*, *d*, *g*, *v* anvendes Fordoblingen i Almindelighed ikke (*Meb*, *Fred*, *Leg*, *Brev*, *Sandhed*, *Gudhed*, ogsaa fordi Stavelsen *hed* er ubetonet; *Viil*, *Sil*, men *Tid*), men dog i visse Tilfælde efter smaalige Regler (*riig*, *liig*; jeg *veed*, til Forskjel fra Forholdsordet ved *o*. *f*. *v*). Nogle udtrækte dette videre og skrive *Eeg* (til Forskjel fra *Eg*, *acies*), *Veeg*, færre vel *Eed*, meget Faa endnu (som *S. P. Mynster*) *Tiid* og *deslige*. (Molbech skriver et *liig*, men en *Viig*, *Svig*, *lik* og *svik*, *liig*, men *rig*, *lik* og *rikr*, og saaledes *idelig*.) Særlige Undtagelser og Uregelmæssigheder frembyde fremmede Ord (f. Ex. *Comet*, men sædvanlig *Klaveer*, *Character*). Efter *j* fordobles ikke (*Skjul*, *Hjul*). *A* fordobles ikke, da *aa* har faaet en anden Betydning (undtagen i enkelte fremmede Navne som *Aaron*); at skrive *ah* (*Sahl*) i samme Diemed er nu næsten eller ganske forældet, skjøndt Enkelte endnu skrive *Ahuelse* (ligesom de Fleste *Lehn*) efter det *Tyffe*; derimod tilspies stundom, hvor det gjælder Adskillelsen af to elleris ens udsæende Ord, stumt *e* (*blive vaer*). Efter *o* indskydes i nogle Ord (foran *å*) et stumt *e* (*Moes*), i andre ikke; thi Ingen skriver nu *Sœl*. Ved *y*, *æ*, *ø* bruges (i den lukkede Stavelse) hverken Fordobling eller stumt *e* (*fol*, Imperativ, som et *Føl*; et *lyst* *Værelse* som en *Lyst*). I denne Tilstand ligger baade med Hensyn til Undervisningen i Læsning og endnu mere til den i Rettskrivning og til Bekvemheden og Sikkerheden i Brugen af Sproget udenfor Skolen en Opfordring til en Reform, der neppe lader sig afvise, og denne kan ikke rimeligen gaa ud paa andet end aldeles at opgive baade Selvlydsfordoblingen og det stumme *e* som Betegnelse for Selvlyds-længde. Ved Fordoblingen af *i* og *u* synes der ikke at være nogen Betænkelse af synnerlig Vægt. Vistnok ville nogle Ord, der nu i den sædvanlige Skrivemaade adskilles og tildels ogsaa udtales forskjelligt, blive skrevne ens; men det er med fuld Ret ansøgt herimod, at i mangfoldige andre Tilfælde sliq Flertydighed hverken undgaaes eller stadser, fordi den kun finder Sted i Ordene tagne adskilte, som de aldrig bruges, men ikke i Forbindelse, saaledes som de virkelig bruges. Det lader sig ikke nægte, at de fra Nødvendigheden af at adskille Ord og Ordformer hentede Grunde for Selvlydsfordoblingen og det stumme *e* stundom tage sig høist besynderligt ud ved den Glemsomhed, som viser sig deri (*liig*, Adjektiv, for at stilles fra Imperativen *lig*, men *sid*, Adjektiv, trods Imperativen *sid*), og ved Frygten for Forverlinger, der i sammenhængende Tale ere rent umulige (*ved*, Præposition, og jeg *veed* *o*. *f*. *v*). I de enkelte eller det enkelte Tilfælde — der er neppe ved *i* og *u* mer end eet —, hvor Flertydigheden kan blive befærlig, fordi den indtræder ved to Ord af samme Ordklasse, der i visse, dog mest fløgtig ubtænkte, Forbindelser kunne sættes saaledes, at Sammenhængen ikke utvivlsomt eller dog ikke førend efter længere Læsning viser, hvilket der er ment (*viis* og *viis*), synes det da virkelig naturligere at bruge et simpelt til Angivelsen af Længden eller Betonningen alene bestemt Tegnet (*viis*). Noget større Betænkelse medfører derimod maaste Vortkastelsen af Fordoblingen af *e*, fordi denne Fordobling i Skriften adskiller den lange aabne *E*-Lyd fra en noget fjernere staaende Selvlyd, det korte *æ*, der ogsaa, og hyppigere, skrives *e*, saaledes at hidtil Tegnet *e* i den lukkede Stavelse, naar denne ikke endtes paa *b*, *d*, *g*, *v*, udelukkende eller næsten udelukkende angav denne Lyd. Ved altsaa at skrive *Eg*, *quercus*, *Del*,

hel, totus, ren, Sten, Ler, argilla, ler, ridoo, ser, video, ligesom Eg, acies, vel, Ven, Pen, her, slet, ret, let kan der synes at opstaa en ikke ganske ubetydelig Vanskelighed for Øvelsen i Stavning (ikke for den virkelige Læsning, ved hvilken Ordene alt kjendes), for ikke at tale om den Uleilighed, den Fremmede, der skulde lære Sproget, muligens kunde faa herved. I Virkeligheden vil dog just det ringe Antal af de Ord, hvori e i luftet Stavelse med andre Endelyd end b, d, g, v skal læses langt — og i dem paa disse Bogstaver fordobler man jo alligevel ikke —, bevirke, at Øvelsen i at skjæne og udtale disse Stavelser rigtigt snart vil vindes, og Trangen til et særligt Mærke, fordi Sammenhængen ikke bestemt viser, hvilket Ord der menes, vil kun indtræde ved Tælordet een og Artiklen. Vil man imidlertid af Hensyn til den endnu langt overveiende Bedtægt beholde Fordoblingen, da bør man i mine Læser i det Mindste konsekvent følge Reglen om dens Vortfalden foran b, d, g, v og altsaa, uden uvedkommende Hensyn til andre Ord, skrive jeg ved, et Lig (cadaver), lig o. s. v., samt indskrænke Fordoblingen til den betonedede Stammestavelse og altsaa overalt udelade den, hvor den nu stundom bruges, i fremmede Ord i andre betonedede Stavelser, og skrive Klaver og Karakter, som man skriver Comet og confus.

Opgives det stumme e som Æegn for Selvlydsklængde i lukkede Stavelser, vil man uden Tvivl med det samme maatte give efter for Paastanden, at det stumme e i Enden af danske Ord, der slutte med en Selvlyd, aldeles skal falde bort, ikke blot, hvor det søken fattes af Mange, i Navneord (Vic, Roc, qvies, Blye, De), men ogsaa, hvor det endnu sættes af de Fleste, i de Former af Adjektiver og Verber, i hvilke de paa Medlyd endende Ord faa et Bøiningss-e (laae, saae i Flertallet, hos de Fleste endog i Enkelttallet for at stille faae fra Partiklen faa og laae da for Selskabs Skyld, at see, vi lee, at roe, troe, hve, doe, den troe Mand, de troe Mænd, hvorved da faa og smaa skal læses som besynderlige Undtagelser). Dette e er unægtelig overflødig og ved Læseundervisningen og Retskrivningen (s. Ex. ved Regler om faa og smaa) besværligt. Der er her ikke Tale om i et enkelt Ord at antyde den Bøining, som imod den almindelige Analogi i Ord af samme Art er fordunklet eller eller ikke kommen frem i Udtalen, men om at betegne en Bøining eller en Form af Bøiningen, der i den hele udstrakte Ordække slet ikke finder Sted eller nogeninde har fundet Sted, og dette er dog helt underligt. (Den Grund, der hentes fra den af den almindelige Skrivebrug følgende gavnlige Nødvendighed af Opmærksomhed paa det grammatiske Forhold, er det bedst ikke at tale om. Sprogets virkelige Former give dog vel Anledning nok til sliq Øvelse.) Jeg tilføjer herved den Bemærkning, at, naar der ved enkelte paa en Selvlyd endende Ord er Tvivl, om de antage en Bindelyd foran en Bøiningsslyd og saaledes danne en ny Stavelse, eller ikke, anser jeg det for lidet ønskeligt at komme ind paa saa subtile Afskillelser, hentede fra Oldsprogets Form eller fra Lydiagttagelse, der endda gøres usikker ved individuelle eller Brovinds = Forskjelligheder, som dem, efter hvilke Adjunkt Kind vil have skrevet Trær, og dog Trærerne, medens han ved Mær (af Maa) selv maa tilføie et Spørgsmaalstegn. Jeg tror, at det eneste praktiske her er at lære, at i Skriften tilføies Flertallets r overalt med Bindelyden e, uagtet dette i et Par enkelte Ord ikke høres. Det, der af en historisk-etymologisk Anledning finder Sted i Mær, — der er slet ingen Grund til at opgive denne regelmæssige Udtale- og Skriveform for den andenstedes herskende Mær —, at det udtales som en Stavelse, finder efter en almindelig Bedtægt, der er ligesaa berettiget, Sted i Mær og Mær; Digteren ikke blot kan sammentrække dem, som Adjunkt Kind mener, men han maa, og det vilde lyde overmaade sært, hvis en Digter skrev en iambisk Linie som denne: „paa Havets Mær boer et Folk“ istedenfor „paa Havets Mær et mægtigt Folk“. Man kan saameget mindre have Noget imod at skrive Trær for Nemheds og den efterhaanden udviklede Analogies Skyld, naar man selv vil skrive uudgaat, uagtet man hører uudgaat. Jeg tror, at man i Virkeligheden ogsaa hører faat, gaat, som ogsaa K. Knudsen mener, trods Etymologiens Henvisning til en rigtignok helt forskjellig Løstavelseform (fengit, gengit). Derimod tror jeg, at man ingenlunde altid hører Verbet due udenfor Nutidens Enkelttal udtalt som een Stavelse, men at tvertimod en Digter uden støvende Brud paa Udtalen kunde skrive en iambisk Linie som: de due dog ei meget. Ligeledes antager jeg, at Ingen vil stødes ved Udtalen: jeg si-er (en Væbste) eller: jeg fri-er (til En) som paafaldende; og jeg vilde ogsaa her (da man naturligvis ogsaa maatte udelade stumt e som Bindelyd og skrive faar, ser for faarer, seer), dog i Tvivlstilfælde følge denne Udtale og den derpaa byggede Skrivemaade, overladende Sammentrækningen

til den daglige Tale. Jeg vil ikke strides om den rigtigste Udtale i et enkelt af disse Ord, men jeg vil indstændigt bede Lærerne ikke at plage deres Disciple med disse Subtiliteter uden Nødvendighed, og Sagttageren vil jeg bede om i slige Ting at være paa sin Post, naar han faar den Forskjel, han selv tror at mærke, bekræftet af Andre, især Disciple*).

Noget anderledes, end med de hidtil nævnte Anvendelser af stumt e, forholder det sig med det stumme e i den betonedede Endelse ie i fremmede Ord; thi i den betonedede Endestavelse ri (eri) i danske Ord (tydsk ei), hvori forhen ogsaa det stumme e havde faaet Indgang og fast Plads, er det nu i den almindelige Brug næsten ganske forsvundet. Just denne Udelabelse i en med Hensyn til Betoningen tilsvarende, i Oprindelsen fra en fremmed Analogi beslagtet Endelse, der i enkelte Tilfælde (f. Ex. i Barbari) gjør Grændsen mellem det Fremmede og det danske usikker, taler for at lade det stumme e bortfalde ogsaa i de fremmede Ord baade af samme Form (Theorie) og af andre (Philosophie, Politie, Genie, o. s. v.), hvormod fra den anden Side ansøres Brugens Almindelighed, Fetheden i dens Tilegnelse og Sagtagelse og, naar man, som her ovenfor er slet, isvrigt tilraader at lade disse fremmede Ord beholde deres fremmede Prag (ph) i Philosophie, g i Genie), tillige Konsekvensen. Der er imidlertid nogen Forskjel paa at omskrive den Betegnelse, der i sig selv maa beholdes, og at bortkaste en overflødig. Af Bigtighed er dette Punkt ikke, naar man forener sig om det øvrige, der angaar stumt e.

6) Ikke ganske ringe Besvær opstaar i Undervisningen ved den dobbelte Betegnelse af een kort Selvlyd med to Tegne, e og æ; (man sammenligne Vaskingen mellem Gränzen og Grenzen). Det hjælper nemlig slet ikke at nægte, at Selvlyden i Ven, Pen, men, den, hende (ei, eam), sende, Sendelse, helde, der, her, Terne o. s. v. er den samme som og i den almindelige Udtale ikke skilles fra den, der findes i Mænd, hændes (accidere), Hændelse, Hænder, fælde, Værme, hvorfor da ogsaa vel omtrent ligesaa mange skrive Kjærlighed som Hjærlighed, Kjerne som Hjærne. (Molbeck har f. Ex., efter sin Skrivebrug med i for j, Hierne, hjarni, men Hjærne, kjarni o. s. v.). Der viser sig i den nyeste Tid, som mig synes, hos dem, der i det Hele begunstige Reformer i Hetskrivningen og en Tilnærmelse til Udtalen, en Tilbøielighed til at udvide Brugen af æ, men uden Konsekvents; thi den, der skriver fæm og fræm, som jeg har fundet, burde ligesaa vel skrive hænde (ei, eam), den, hæm til, mæm o. s. v. Da nu Gjennemførelsen af Enheden i denne Retning har den nedarvede Vedtægt altfor stærkt imod sig, vil jeg for min Del raade at gaa den modsatte Vej og, siden vi engang have faaet e som Tegn for denne Lyd, efterhaanden at indskrænke Brugen af æ til de muligt faa og lettest begrænsede Tilfælde, nemlig til lukkede Stavelser paa b, d, g, foran hvilke Medlyd e saa hyppigt forekommer til Betegnelsen af det lange e, saa at der skrives Mæb, ræd, Læg, erus, og et Læg, ligeoverfor Mæb, Mæd (Skibsred), Læg, og til Stavelser, hvori Fremkomsten af og Slægtstabet med a og aa er aldeles klart og nært i det nulevende danske Sprog (uden al fjernere Sagen), altsaa Mænd, Hænder, nævner, vævner, fælder. Fremkomsten af et a i Verbet's Datid (hjaly skjaly) vilde jeg (tænkende paa dets Fremtræden, ogsaa hvor Nutiden har faaet i, svinder, svandt) endda være tilbøielig til at udelukke fra Indflydelse og saaledes beholde Hjælp og Hjælp. Jeg tilstaar, at Gjennemførelsen heraf vil medføre nogen Forandring i temmelig udbredte eller ganske vedtagne Skrivemaader (f. Ex. hændes, Hændelse for hændes, Hændelse); men jeg tror, at dette er den lempeligste Vej. (Naturligvis beholdes æ for den lange Selvlyd, der, hvor Stavelsen er lukket, rører sig ved dens Nabning og ved Udelukkelse af den følgende Medlyds For-dobling: Sjæ-len.)

7) Afstæffelsen af de store Begyndelsesbogstaver i Substantiver ligger i mine Tanker med Hensyn til almindelig Vedtægt og Brug Skolen helt

*) En anden Subtilitet, som jeg ogsaa ifølge dens meget usikre Natur, Begrundelse og Opstilling ligesaa vel som dens praktiske Ubetydelighed indstændig maa bede Disciplene befriede for, er Læren om Tonelagene. Lader os dog overlade Livet at lære eller ubevidst give Folk Udtalens neppe hørlige, efter Individer og Egne stiftende Lydegenheder, som vi selv ikke ret kunne ordne og bestemme, og lader os ikke tro, at Bevidsthed om og sin Følelse for Mødermaalets sande Væsen eller Herredømmet over dets Brug beror paa eller har Noget at gjøre med Synet hermed.

fjernt. Men jeg kan ikke nægte, at Neglen om deres Anvendelse i andre Ord, der i Sætningen staa som Substantiver, frembringer indviklede Tilfælde (f. Ex. ved adverbiale Udtryk, dannede af et Adjektiv og en Præposition, saasom i det Ringeste, med det Samme, ved substantivisk brugte Adjektiver og Participier, der alligevel efter deres oprindelige Natur have et Adverbium hos sig, saasom: de mere Dannede, ved Forbindelse af to pronominale Ord, saasom noget Andet eller Noget andet o. s. v., ikke at tale om, at Nogle ogsaa skrive Man i visse Tilfælde, Andre ikke, o. s. v.). Her maa da staves smaalige Bestemmelser, som det er vanskeligt nok at blive enig om og tidspildende at indøve. I ethvert Tilfælde vilde jeg være tilbøjelig til at udelukke alle de pronominale Ord fra Røen af store Begyndelsesbogstaver og indskrænke disses Brug til substantivisk satte Adjektiver og Participier (med eller uden Adverbium); men jeg turde ikke stærkt modsatte mig en endnu større Simpelhed, der alene lod store Begyndelsesbogstaver vedblive i virkelige Substantiver, uagtet det vil afvige fra en inden et vist Omfang fast Betsagt at skrive: det Hjønes Begreb.

8) I visse Tilfælde synes i den senere Tid at være indtraadt en for stor Eftergivenhed for en noget magelig dagligdags Udtale i Udelabelsen af Medlyd, som efter Ordnes Oprindelse og stadig Overlevering have Plads i dem og som ingenlunde ganske ere forsvundne i den bestemtere og stærkere Udtale. Denne sidste bør Skolen, efter min Mening, holde paa, fordi den i det Hele skal være bevarende og kræve omhyggeligt og bestemt Udtryk. Jeg ser saaledes ikke, hvorfor man skal ophøre at skrive væsentlig (wesentlich), aldenstund man dog skriver: at have Held med sig, ikke Hel og deslige; for at lade T-et mærke behøver man slet ikke falst at betone anden Stavelse. Det forekommer mig, at Noget af denne bløde Skrivebrug har en halv komisk Oprindelse. En aandrig Skribent, men somstundom har leget noget med sine Læsere, faldt paa at skrive Intelligens, uagtet vi i intelligent have Ordstammens t og meget vel kunne høre det, og da det ikke ret vilde gaa med et begyndt Forsvar, som om Sustantivet Intelligents ligesaavel som en Del andre, tidligere mere brugte Ord af samme Art ikke af os dannedes ligefrem af det latinske Substantivs Stamme (intelligentia, af Indsærne paa z), men af det latinske Particips Nominativform, hvis z vi ikke engang i Adjektivet beholde, førtes derpaa Forsvaret pludselig og usformærket over paa den umiddelbare Udtale-Efterfølgelses Standpunkt, som hin Forfatter slet ikke vedkjendte sig, og Udtalen toges i den Form, Forsvaret krævede. Nogle kunde ikke modstaa det første Ræsonnement, Andre ikke det andet, og det blev god Tone og Mode at skrive Intelligens med Heiberg. Hvis en Forsægter af den umiddelbare Tilslutning til Udtalen (og til den dagligdags) havde forlangt denne Skrivemaade — og Raff skrev Regensen —, havde Sagen været i sin Orden, men som den fremkom og ved Siden af hvad denne Skrivemaades Indfører og de, der optog den, iøvrigt beholdt, var der en Del Forkert i den lille Rettskrivnings-Historie. Til flige af magelig Udtale fremkomne forkastelige Former hører end tydeligere temlig, taknemlig og deslige.

Disse Bemærkninger ere bleve vidtløftigere, end jeg fra Begyndelsen af havde paatænkt, og jeg tør ikke udstrække dem længere, endnu mindre berøre Punkter, der vilde føre ind i selve Bøiningslæren. Ingen længes mere end jeg efter og vilde med større Glæde se en Bearbejdelse af den danske Formlære som Veiledning for Lærerne og for os alle, der, tagende Sproget, som det nu er, agtende Brugen, anvendte den historiske Forskning til, under Hensyn til det Praktiske, at bringe Fasthed og Sikkerhed i de Punkter, hvor Brugen vakler og er uens med sig selv (f. Ex. ved Spørgsmaalet om visse Participiers Fællestjønnsform paa n). Det vilde glæde mig, hvis jeg ved hvad her er fremsat, paa nogen Maade kunde bidrage til at tilvejebringe i Skolerne en noget større Enhed og Sikkerhed i et Anliggende, hvis Enkeltheder ere smaalige, men hvori derfor den besværlige Arbeiden med Neglen og Udsagnet, i idelig gjentagne Rettelser, uden at naa Fasthed og Lethed, er desto pinligere for Lærer og Discipel. For at komme til Maalet maa man, derom er jeg overbevist, med al Omhu i theoretisk Forskning og Sagttagelse, dog sætte den subtile og langt tilbagegaaende og af mange Grunde stundom usikre Lydanalyse og den etymologiske Betragtning i et underordnet og tjenende Forhold til det praktiske Hensyn og til Sprogets i den faste og almindelige Brug levende Virkelighed. Det vil let ses, at min egen hidtil og her fulgte Skrivebrug i flere Punkter afviger fra det, hvorom jeg tror, at man kan og efter-

haanden bør forene sig; man vil deraf skjønne, at jeg, medens jeg selv fra tidligere Dage uden særlig Iver for Rettskrivningsspørgsmaalet, saalænge ikke Skolen lagde mig det nær, har holdt mig til, hvad der forekom mig at være en nogenlunde overveieude, omend hist og her usikker, Bedtægt, og fremdeles meget ønsker det af denne Bedtægt bevaret, som staar fast og klart, ikke stræber efter at gjøre min egen Brug til Regel. Nærmer man sig efterhaanden i Punkter, hvori jeg har antydet, at en Reform forekommer mig begrundet, henimod en vis Enhed, følger jeg vel selv efterhaanden med. Er gammel Vane for mægtig over mig selv, maa jeg finde mig i, at de Forandringer, jeg ikke modsætter mig eller endog tilraader, naar de ere gjenneførte, ville desto snarere give, hvad jeg selv har skrevet, et forældet Udseende. Til et almindeligt Brud med den bestaaende Bedtægt er der ingen Grund.

Men medens der stræbes hen til Enhed i det Hele, er det allerførst af Bichtigkeit, at der i Undervisningen i den enkelte Skole hersker Enhed, at den enkelte Lærer søger, under Fastholdelse af hvad der kan anses for uomtvisteligt bestaaende og sikkert, at blive enig med sig selv om de Punkter, der som usikre og uafgjorte volde ham Tvivl, og at, hvor flere Lærere skulle virke sammen i paa hinanden følgende Klasser, disse indbyrdes bestræbe sig for at komme til den muligste Overensstemmelse, omend ved nogen Eftergivenhed med Hensyn til individuelle Meninger, under Mægling, hvor det behøvs og kan ske, af Rektor og under Tilslutning af de øvrige Lærere, der uden at undervise i Modersmaalet dog rette skriftlige Arbejder af Disciplene og derved udøve nogen Indflydelse. Vaklen hos Læreren, Strid og Modsigelse mellem flere Lærere bliver enten en Plage for Disciplen eller fører ham til styg Sjufsvornhed. Naar jeg antyder, at der ved Spørgsmaal og Menighed om Bedtagelse af en eller anden Regel, der indeholder en Afvigelse fra det, som maa antages at have Brugen overveieude for sig, tilkommer Rektor en Stemme, vil maaske en eller anden yngre Lærer herved rykke frem med den videnskabelige Friheds Navn ligeoverfor en, som det synes ham, uberettiget Myndighed. Men det forekommer mig, at vi gjøre bedre i at bevare det høie og hellige Navn til Spørgsmaal, der ere vigtigere end dem om Bogstavets Valg, og at vi bør hufte paa, at, naar vi ville tjene en af det Offentlige opretholdt og henimod Livet, som det er, ledet Anstalt, maa vi stundom søie os under Ledelsen. Tilfidsst gjælder det dog væsentlig om at faa et Udenværk saaledes bygget, at det ikke hindrer og forstyrrer under det større Arbejde paa at vinde Herdømme over Tanten og Ordet, Klarhed og Orden i Fremstillingen, Fylde og Menhed og Lethed i Udtrykket, paa at danne Stilen i Modersmaalet, og derfor er det ved Rettskrivningen en Hovedsag at finde den Form, i hvilken Disciplen hurtigst og med mindst Umage kan bringes til Fasthed.

Den 27de Januar 1855.

J. N. Madvig.

I Forbindelse med hvad der ovenfor er bemærket om Modersmaalet, tilføies her med Hensyn til det svenske Sprog's Optagelse under Undervisningen en Forhandling, som derom har fundet Sted, søvend Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864 var udfkommen.

Fra Rektor ved Randers Lærde Skole indkom under 20de Oktbr. 1860 et Forflag om, at der forsøgsvis i 5te og 6te Klasse maatte anvendes i hver Klasse 12 Timer aarlig, c: 1 Time ugentlig i et Hjerdingaar til Undervisning i det svenske Sprog efter Hammerichs „svenske Læsestykker“. Undervisningsinspektøren fandt vel Betænklichkeit ved at lade denne Undervisning indføre i 5te og 6te Klasse, fordi Disciplene i den første af disse Klasser ere paa et Standpunkt, hvor Formerne ere usikre i de mange Sprog, hvori der undervises, og Disciplene selv endnu ikke kunne have en sand Trang til den svenske Literatur, og fordi der i 6te Klasse klages saa meget over Arbeidets Mængde og Mangfoldighed. Derimod kunde Undervisningsinspektøren indrømme, at Læreren i Fransk i 7de Klasse anvendte

nogle faa Timer til at give de Disciple, som dertil havde Lyft, en kort Veiledning til efter den foreslaaede Lærebog at hjælpe sig videre frem i det svenske Sprog. Efter at Skolens Rektor af Ministeriet havde faaet Leilighed til yderligere at ytre sig om Sagen og derpaa nærmere havde paavist, at de paatenkte Dvælses ingenfomhelst Forøgelse vilde medføre i Disciplenes Arbejde eller overhovedet fremkalde nogen af de af Undervisningsinspektøren befrygtede Ulemper, blev det ved Ministeriets Skrivelse af 5te Decbr. 1860 tilladt Rektor at ordne Sagen, som han efter bedste Skjøn maatte finde passende med Skolens Lærv.

Fremmede Levende Sprog.

Lysk. Med Hensyn til Undervisningen i 5te og 6te Klasse i dette Sprog, fandt Ministeriet sig, da en i Undervisningsinspektionens Beretning om de i 1878 kontrollerede Prøver ved de lærde Skoler og høiere Realskoler gjort Bemærkning om, at der ved Afgangsexamen var nogen Tilbøjelighed til i Lyft at glide for let hen over Fordringerne i grammatisk Kundskab, ikke gjenuegaaende havde baaret den tilføjede Frugt, opfordret til i Skrivelse af 22de Septbr. 1879 at udtale, at Bestemmelsen i Anordningen af 5te August 1871 om, at Læsningen af vanskeligere Forfattere fortsættes i 5te og 6te Klasse, selvfølgelig forudsætter, at de til Forstaaelsen nødvendige grammatiske Kundskaber ere tilstede, og at det derfor ved Undervisningen maa paases, at Disciplene ikke blot vedligeholde, hvad de i den Henseende have lært indtil Udgangen af fjerde Klasse, men ogsaa udvide det Lærte med saa meget, som Læsningen af de vanskeligere Stykker giver Leilighed til, og gjøre Rede for den fylbigere Tilegnelse under Examinationen til Afgangsexamen.

Engelsk. Om Fagets Stilling, som valgfrit i sin Tid efter Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864, fandt en Brevveksling Sted imellem Ministeriet og en af Skolernes Rektorer, hvilken med Hensyn til den Betragtning, Ministeriet da gjorde gjældende for et Fag, der kun blev tilbudt Disciplene som Undervisningsgjenstand, ikke synes her at kunne forbigaaes, ihvorvel Sagen selv, som Sproget er stillet efter Anordningen af 1871, ikke længer har praktisk Betydning. Ved Fremførelsen af Skolens Lektionsplan for Skoleaaret 1865—66 henstillede Metropolitan-skolens Rektor, at Undervisningen i Engelsk, som efter Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864, Post 7, skulde tilbydes Disciplene, maatte gjøres til Pligt for disse. Efter desangaaende at have indhentet Undervisningsinspektørens Erklæring, tilkjendegav Ministeriet under 17de August 1865 Rektor, at en saadan Forandring i Bekjendtgjørelsens udtrykkelige Bestemmelser ikke kunde tilstedes, hvorimod Ministeriet antog, at den gode Orden i Skolen vilde være sikret, naar det vedtoges, dels at Foraldræs eller Børgers Samtykke fordrødes som Betingelse for, at Disciplene undlode at deltage i Undervisningen, dels at den Discipel, der meldte sig til Deltagelse, i ethvert Fald derved forpligtedes til at vedblive denne i det første Skoleaar, og saafremt han ikke meldte sig fra ved Begyndelsen af det følgende Skoleaar, forpligtedes tillige for dette, medmindre han i Løbet af ethvert af Skoleaarene, enten paa Grund af Sygdom eller kjendelig Banskfeligheid ved isvrigt at overkomme sit Skolearbejde med jævn Flib, erhvervede Rektors Tilladelse til at høre op. Derhos fandt Ministeriet, at Undervisningen i Faget burde standse i det sidste Skoleaar en Maanedstid før Examen for dem, som maatte ønske en saadan Lettelse.

Fransk. Rektor for Sorø lærde Skole bemærkede i Skrivelse af 10de August 1875, at den Omstændighed, at Undervisningen ifølge Loven af 1ste April 1871 § 6 vedbliver at være fælles for begge Afdelinger i de to øverste Klasser, medens Disciplene i den mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling ere fritagne for Prøve i fransk Stil, havde havt til Følge, at disse Disciple med Ulyst og til Skade for den anden Afdeling deltog i fransk Stil. Med Hensyn hertil forespurgte Rektor, om det ikke kunde overlades til Skolen efter Omstændighederne at fritage dem for denne skriftlige Øvelse. Efter at have brevvevlet med Undervisningsinspektøren svarede Ministeriet under 21de s. M., at det efter Bestemmelserne i Lov af 1ste April 1871 § 6 og Anordningen af 5te August s. A. § 4, a 2 ikke kunde fritage Disciplene i det mathematisk-naturvidenskabelige Kursus for at skrive fransk Stil.

I Anledning af en Forespørgsel fra Bestyreren af Borgerdybskolen i Kjøbenhavn, om den i Anordningen af 5te August 1871 § 5 a 2 ommeldte Prøve i Fransk skal indskrænke sig til blot Oversættelse, tilkjendegav Ministeriet i Skrivelse af 11te Juni 1874 Bestyreren, at det maatte anses for en Selvfølge, at der ved den mundtlige Prøve i et Sprog, der betegnes som bestaaende i Oversættelse, tillige maa prøves, om den grammatiske Kundskab er tilstede, hvorpaa Oversættelsens Sikkerhed beror. Ministeriet tilføiede, at, medens denne grammatiske Examination ved den mundtlige Prøve kunde indskrænkes noget for dem, der aflægge en Stilprøve, var der al Grund til at stærke den noget, navnlig i syntaktisk Henseende og ved korte opgivne Exempler til Oversættelse fra Dansk til Fransk for dem, der havde nydt samme Undervisning, men vare fritagne for Stilprøve.

De gamle Sprog.

Latin og Græsk. Antikviteter, Mythologi og Literaturhistorie.

I Anledning af, at Undervisningsinspektionen i sin Beretning af 31te August 1876 om de i samme Aar afholdte kontrollerede Prøver ved de lærde Skoler og høiere Realskoler havde ytret det nødvendigt, at det ved Examinationen i Latin og Græsk ved Afgangsexamen paases, at hver Examinand faar et nogenlunde fyldigt Spørgsmaal i Bisagene Antikviteter, Mythologi og Literaturhistorie, henlebede Randers lærde Skoles Rektor i Skrivelse af 20de Oktbr. s. A. Opmærksomheden paa, at denne Fordring maatte bero paa en Misforstaaelse, idet nemlig en saadan Fordring vel var opstillet i Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 § 4 Nr. 5 og 6, men man desuagtet snart kom til den Erkjendelse, at det var meget vanskeligt at tilfredsstille den. Da Undervisningstiden i Latin og Græsk ved den ny Skolelov var bleven saa indskrænket, lod det sig nu saameget mindre gjøre, og i ethvert Fald vilde man ikke komme videre, end at Disciplene ved Forfatterlæsningen fik saa megen Kundskab i disse Bisag, som Fortolkningen af de enkelte Steder udkrævede. Rektor tilføiede, at der hverken i Skoleloven af 1871 eller Anordningen af 5te August s. A. indeholdtes noget om en saadan Fordring.

Efter at have hørt Undervisningsinspektionen, der erklærede ikke at have tilfattet, at disse Bisag skulde læses i et videre Omfang, end det allerede skete, lod Ministeriet om det reiste Spørgsmaal, under 30te Novbr. s. A. udgaa følgende Rundskrivelse til samtlige Rektorer og Bestyrere af lærde Privatskoler:

Den i Undervisningsinspektionens Beretning for 1876, der i Aftryk er sendt de lærde Skolers Rektorer og Bestyrere, indeholdte Bemærkning om Inddragelse under Prøven i Latin og Græsk af en Prøve i Antikviteter, Mythologi og Literaturhistorie har givet en af de lærde Skolers Rektorer Anledning til Tvivl om Omfanget af de Fordringer, der i saa Henseende kunne stilles. Han har med Hensyn til den siden 1850 førte Praxis og efter den indskrænkede Tid, som nu er indrømmet Undervisningen i de klassiske Sprog, andraget paa, at Disciplene maatte befries for den Byrde, som en Efterfølgelse af Beretningens Ordlyd vilde paalægge dem.

I Anledning heraf og i Overensstemmelse med den om Sagen yderligere førte Forhandling med Undervisningsinspektionen skal Ministeriet til Efterretning Sagttagelse herved meddele Følgende:

Med Inspektionen maa Ministeriet være enigt i, at det er ligesaa ønskeligt som nødvendigt, at der under Prøven i Latin og Græsk skaffes Sikkerhed tilveie for, at Kandidaterne ere i Besiddelse af en vis Kundskab i de nævnte Fag. Paa den anden Side maa det dog erkjendes og fastholdes, at der efter den Praxis, der siden 1850 med den tidligere Undervisningsinspektørs Billigelse har udviklet sig baade med Hensyn til Omfanget, hvori, og Maaden hvorpaa Undervisningen i Antikviteter, Mythologi og Literaturhistorie i Skolerne har kunnet gives, ikke kan blive Spørgsmaal om at betragte dem som egentlige Bifag, i hvilke der særlig skal examineres. Denne Praxis er nemlig gaaet ud paa i Forbindelse med Undervisningen i det Sproglige at give Disciplene saameget af de nævnte Fag, som Forstaaelsen af de Forfattere, der læses, og hvori der altsaa ved Examen kan prøves, med Nødvendighed kræver. Heraf følger, at det, der kan gøres til Gjenstand for Prøve, bliver Noget, som staar i nær og umiddelbar Forbindelse med den Forfatterlæsning, som den enkelte Skoles Kandidater opgive, og just derfor, udenfor det almindelige Grundlag, som maa forudsættes som uundværligt for Forstaaelsen af enhver klassisk Forfatter, kan blive noget til dels forskjelligt ved de forskjellige Skoler. I det Prøven og som Følge heraf Undervisningen fremdeles vil være at rette herpaa, og hvorefter det vil være ligegyldigt, om den berører det ene eller det andet af de nævnte Bifag, skal Ministeriet, med Hensyn til, at der tillige er ytret Tvivl om, hvorvidt der til en saadan Prøve vil under Examinationen kunne levnes den nødvendige Tid, kun tilføie, at det er en Selvfølge, at man ved Lægningen af Examensschemaet herpaa maa indrette sig.

Hebraisk. Med Hensyn til Fagets Stilling i Skolen efter Befjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864 blev der i Anledning af en Forespørgsel fra Rektor for Aarhus Kathedralskole, i Henseende til Deltagelsen i denne Undervisning, efter Brevveksling med Undervisningsinspektøren, ved Ministeriets Skrivelse af 26de Novbr. 1866 fastsat samme Regler som for Engelsk (se ovenfor). Tillige havde Rektor gjort Forespørgsel, om de Disciple, der hverken havde begjært sig fritagne for Hebraisk ved Begyndelsen af det sidste Klasseaar eller siden i Aarets Løb faaet Fritagelse, vare forpligtede til at indstille sig til Prøve ved Skolen. Undervisningsinspektøren erklærede sig for, at denne Forpligtelse burde under de berørte Forhold paalægges Disciplene, hvorimod Ministeriet ved bemeldte Skrivelse bestemte, at enhver Discipel kunde med Faders eller Bærges Samtrykke forlange sig fritagen for at underkaste sig Prøve i Hebraisk, om han end i det sidste Skoleaar havde deltaget i Undervisningen i Faget.

Privat Kursus i Hebraisk. Efterat den hebraiske Undervisning ifølge Loven af 1ste April 1871 var ophørt i Skolen, indkom fhv. Adjunkt Königsfeldt i

Slutningen af Aaret 1873 til Ministeriet med et Andragende, hvori han meddelte, at han agtede i Begyndelsen af Aaret 1874 at aabne et Kursus i Hebraisk for theologiske Studerende med 4 à 5 ugentlige Timer i to Semestre, under hvilket Kursus en skolemæssig Behandling med Hensyn til Sprogets Vanskelighed ikke lod sig undgaa ved stadig Gjennemgaaen, Examination og Indøvelse. Han anholdt om Tilladelse til at benytte et Universitetsauditorium og om en Understøttelse af 200 Rdl., fordi Betalingen for Kursen maatte sættes lav. Om dette Andragende indhente Ministeriet under 23de Marts 1874 Konfistoriums Erklæring, hvilken blev afgiven under 24de April næstefter, ledsaget af det theologiske og det filosofiske Fakultets Betænkninger. Det filosofiske Fakultet fraraadede bestemt at gaa ind paa Andragendet, da Professor Mehren hvert Aar for de unge Studerende holdt et Kursus i Hebraisk, i hvilket han meddelte dem den elementære Undervisning i dette Sprog, og han tillige havde erklæret ingen Medhjælper at behøve. Det theologiske Fakultet maatte, trods det af det filosofiske Fakultet Bemærkede, anbefale Andragendet, idet Fakultetet gik ud fra, at ligesom der overhovedet neppe ved Universitetet burde søges Erstatning for Skolen ved Indøvelse af grammatiske Elementer, saaledes skulde den tilbudte Undervisning, anlagt i skolemæssig Form, netop danne en Forbøle for den akademiske Forelæsning, og vilde som saadan være paa sin Plads, da der var Trang til en saadan Undervisning for de unge Studerende. Konfistorium var enig med det filosofiske Fakultet deri, at de paatænkte Forelæsninger laa udenfor Universitetets Opgave, men erkjendte paa den anden Side med det theologiske Fakultet, at der var Trang til at yde de ubemidlede Studerende nogen Hjælp til at tilegne sig de elementære Kundskaber i Sproget. Konfistorium fandt det derfor hensigtsmæssigt, at der blev stillet et Beløb af 2 à 300 Rdl. til det theologiske Fakultets Disposition i dette Diemed. Efter yderligere Brevevæxling med Konfistorium blev der ved Ministeriets Skrivelse af 24de Mai s. A. stillet et Auditorium i Universitetsbygningen til Disposition for Adjunkt Königsfeldt og for Finantsaaret 1874—75 tilsagt ham en Understøttelse af 200 Rdl. til at bringe det paatænkte Kursus igang. Samme Understøttelse blev bevilget Adjunkt Königsfeldt for det paafølgende Finantsaar. Efter at det 2det Aars Kursus var holdt, bortfaldt Undervisningen ved Adjunkt Königsfeldts kort derpaa indtrufne Død.

Prøve i Hebraisk kan efter Loven af 1871 ikke aflægges i Skolerne.

Fra Rektor for Roskilde Kathedralskole blev under 9de August 1874 indsendt og anbefalet et Andragende om, at 3 Disciple i 6te Klasse maatte underkaste sig en gyldig Prøve i Hebraisk ved Kathedralskolens Afgangsexamen, til hvilken Prøves Afholdelse der fandtes de tilstrækkelige Lærerkrafter ved Skolen. Under 22de s. M. meddelte derpaa Ministeriet, at det, efterat Hebraisk ved den ny Undervisningsplan var udgaaet af Skolens Fagfreds, fandtes betænkeligt at give den ansøgte Tilladelse. Ministeriet tilspøede, at ligesom det maatte overlades de Skoledisciple, der ønskede at medbringe Kundskab i Hebraisk til Universitetet, at erhverve denne ad privat Vej, saaledes maatte de ogsaa som alle Andre, der vare i samme Tilfælde, lade sig prøve ved Universitetet.

En lignende Begjæring fra en Studerende om at underkaste sig den særlige Prøve i Hebraisk ved Odense Kathedralskole var allerede tidligere, uden nærmere Motivering, blevet afflaaet ved en Skrivelse fra Ministeriet af 22de Januar 1873.

Historie. (Anordningen af 5te August 1871 § 2 Nr. 6 og § 4 a Nr. 5.)

Om Undervisningen i Faget i det Hele blev en af en Rektor derom indgiven Forespørgsel ved Ministeriets Skrivelse af 5te April 1873 besvaret saaledes:

Efterat Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet i Anledning af en fra en Rektor modtagen Forespørgsel om Historieundervisningen har brevvevlet med Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler, har Ministeriet meddelt Andrageren følgende:

Bloch's mindre Lærebog i Historie, hvoraf 1ste Del, indeholdende Oldtiden og Middeltalderen, foreligger, anser Ministeriet efter Omfang og Anlæg for skiftet til at lægges til Grund for Undervisningen i Historie indtil Udgangen af (ny) 4de Klasse og til at tjene som Maalestof for Prøven ved Udgangen af denne Klasse saavel for Realdisciplene som for de øvrige Disciple, dog ikke med Afbrydelse ved Aar 1815, men med fortsat Overfugt til 1848, og i ethvert Tilfælde at burde foretrækkes for Kofob's fragmentariske Fremstilling eller Bohrs mindre Bøger, der ere for korte og ufuldstændige. De enkelte Unøiagtigheder, Bogen indeholder, lade sig uden Vanskelighed rette af Læreren, der ogsaa med Lethed vil kunne bøde paa den Mangel, hvoraf Bogen lider derved, at den ikke i tilstrækkelig Grad giver Leilighed og Stof til at befæste det faste kronologiske Net ved Angivelse af Regenttrækkerne i Hovedstaterne, om end enkelte Dele af Rækkerne kunne forbigaaes eller sammenbrages under et Holdepunkt.

Med Hensyn til Undervisningen i (ny) 5te og 6te Klasse helder Ministeriet til den Anskuelse, at det vil være rigtigere, i Stedet for at gjenneegaa hele Verdenshistorien i disse 2 Klasser efter en ny Lærebog, blot at foretage en udfyldende og opklarende Repetition af det Hele efter den tidligere brugte Bog, og dertil at søie en fyldigere Gjennemgaaelse af den gamle Historie og den nyeste Historie, hvortil Thriges mindre Gammelhistorie og Bloch's særlige Lærebog for den nyere Historie maa anses for brugbare. Ved denne udfyldende og opklarende Repetition maatte enkelte særlige Huller hos Bloch (t. Ex. Udeladelsen af Henrik den Anden og Edvard den Første i England og derved Irlands og Wales's Forbindelse med England) udfyldes, og visse Hovedbegivenheder søges opfattede fyldigere. Saalænge intet passende Hjælpemiddel haves, maa Læreren mundtlig meddele det Fornødne, men Ministeriet ønsker, at saadanne Hjælpemidler maa fremkomme helst som Tilspøielse (med mindre Tryk) ved den samme Bog, som bruges indtil 4de Klasse, og vil ogsaa søge at virke hen dertil.

Om Undervisningen i Historie i 4de Klasse blev i Anledning af en Forespørgsel fra Bestyreren af Bordingborg Realskole under 13de Januar 1872 tilfjendegivet Bestyreren Følgende:

Med Hensyn til, at De i Skrivelse af 12te November f. A. har forespurgt, om hele Verdenshistorien og Nordens Historie skulle være gjenneegaaede til Udgangen af de lærde Skolars (ny) 4de Klasse, og i bekræftende Fald, har bedet om en Veiledning med Hensyn til Lærebøgerne, skal Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Brevvevling med Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler herved tilbagemelde, at Historien i sin Helhed maa være gjenneegaaet inden det nævnte Tidspunkt, ved hvilket Afslutning for Realisternes Bedkommende finder Sted, idet man tilføier, at som Lærebøger hidtil ere benyttede Bohrs og Bloch's-Thriges Bøger, hvis Stof dog for det omhandlede Kursus noget maa affortes i enkelte Punkter, navnlig i den

nyeste Historie, men at, saavidt Ministeriet bekjendt, en sammenhængende, noget fortere, netop paa dette Kursus beregnet historisk Lærebog er under Udarbejdelse.

Analytisk Geometri.

Herom udgif under 17de Juni 1874 følgende Rundskrivelse fra Ministeriet:

Blandt de Spørgsmaal, som staa tilbage med Hensyn til Gjennemførelsen af Lov af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler, er Bestemmelsen af Fordringerne i analytisk Geometri.

Efterat Ministeriet fra Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler har modtaget et paa nærmere Forhandling med Professor ved Universitetet, Steen, og to af de lærde Skolers fagkyndige Lærere *) støttet Forslag herom, vil Ministeriet herved have følgende Regler i foransførte Henseende fastsatte:

Undervisningen i analytisk Geometri bør gaa ud paa Forklaring af retvinklede Koordinater og deres Anvendelse til Fremstilling af Punkter og Linier, Indvøelse af Metboden ved Behandlingen af ret Linie og Cirkel saavel i almindelig Udvikling som i særlige Problemer, Bestemmelser af Ligninger for Parabel, Ellipse og Hyperbel, og Udvikling af disse Liniers vigtigste Egenskaber med Hensyn til Brændstraaler, Diametre, Tangenter og Normaler. Ifølge Methodens eienommelige Bestaaffenhed maa Undervisningen derhos væsentlig dreie sig om Opgavers Løsning, saavel mundtlig som skriftlig. Ved Afgangsprøven i analytisk Geometri vil det være tilladt at forelægge Disciplen til Løsning saadanne ham hidtil ukjendte Opgaver, der blot kræve en let Anvendelse af Metboden, dog at dette ikke sker førend efter Prøvelsen i det ligefrem Lærte.

Til Oplysning om Omfanget af Undervisningen henvises til den nu foreliggende „Analytisk Geometri af Zul. Petersen, Kjøbenhavn 1873“, hvori §§ 1 og 2, § 3 til Artikel 20 inkl., § 4 til Artikel 35 inkl. med dertil hørende 52 Opgaver give de almindelige Forklaringer og indøve Metboden ved Behandlingen af ret Linie og Cirkel, og dernæst §§ 5—8, begge inkl., samt § 10 omhandle Reglesnittenes Natur og Hovedegenskaber, der bør belyses ved Opgaver af samme Bestaaffenhed, som de lettere iblandt Nr. 53—100.

Spilket herved meddeles til Efterretning og Sagttagelse med Tilføiede, at nogle Enkeltheder vel endnu kunne forbigaa, saasom den første halve Side 31 om imaginære Linier og Punkter, og at de første 52 Opgaver afgive gode Exempler paa, hvad der ved den mundtlige Prøve kan forelægges, hvorfor ingen af disse bør forbigaa, naar de ikke erstattes ved andre lignende, men at derimod nogle af de følgende Opgaver bedre overspringes, forsaavidt Løsningen ikke frembyder sig nogenlunde let, samt endelig, at det følger af sig selo, at den Erfaring, der vindes i de første Aar, kan medføre Modifikationer i de her givne Regler.

I den i Skrivelsen omtalte Erklæring ytrede Professor Steen i Almindelighed:

Ved Fastsættelsen af Fordringerne i analytisk Geometri i de lærde Skolers øverste Klasse's mathematisk-naturvidenskabelige Afdeling bliver der to Hensyn at tage, dels til den videnskabelige Methode, som derved første Gang indføres i det mathematiske Kursus, og dels til det ny videnskabelige Udbytte, som der igjennem kan samles. Det første Hensyn maa ved den elementære Undervisning blive Hovedsagen, men da

*) Overlærer Kragh ved Odense og Adjunkt Petersen ved Roskilde Kathedralskole.

det ikke tør lades ude af Sigte, at den lærde Skole ogsaa skal forberede til fortsatte mathematisk Studier ved Universitetet og den polytekniske Lærestalt, bør ogsaa det andet Hensyn gjøre sig gjældende saavidt, at det kan blive de Studerende nogenlunde let i det første Universitetsaar ved Siden af filosofiske og andre Studier at lære, hvad der behøves, for med Sikkerhed at bevæge sig i de Dele af Mathematiken, der forudsættes ved den senere Undervisning, navnlig ved Lærestaltens i bestemte Kursus ordnede Foredrag.

Indøvelsen af Methoden maa væsentlig ske derved, at Behandlingen af ret Linie og Cirkel, hvis Egenstaber for en stor Del ere Disciplene vel bekendte, gjentages ved Hjælp af retvinklede plane Koordinater, saaledes at det vises, hvorledes givne Punkter og Linier kunne blive algebraisk bestemte og omvendt, hvorledes algebraiske Udtryk tjene til geometriske Bestemmelser, samt hvorledes geometriske Problemer af meget forskjellig Art kunne løses ved Ligninger og Koordinater. Gjennem en Række af Problemer, dels saadanne, der blive Gjenstand for ligefrem Gjennemgang og Overhøring, dels saadanne, der selvstændig behandles af Disciplen baade ved skriftlige og ved mundtlige Øvelser, maa der erhverves en saa fuldstændig Indsigt i og Herredømme over Methode, som Skolen kan give. Endelig anvendes Methoden til Undersøgelse af Parabel, Ellipse og Hyperbel, saaledes at disses Ligninger findes og benyttes til Udvikling af deres mest karakteristiske Egenstaber, vedkommende Diametre, Brændstraaler, Tangenter og Normaler, samt til Løsning af de vigtigste Problemer desangaaende. Dette Stof vil isvrigt af sig selv paatrænge sig som nødvendigt til den fuldkomne Forstaaelse af hvad der i Astronomi og Fysik skal meddeles.

Skulle de ovenfor udviklede Fordringer formuleres i korte Regler, foreslaas omtrent følgende:

Undervisning i analytisk Geometri gaar ud paa Forklaring af retvinklede Koordinater og deres Anvendelse til Fremstilling af Punkter og Linier, Indøvelse af Methoden ved Behandlingen af ret Linie og Cirkel, saavel i almindelig Udvikling som i særlige Problemer, Bestemmelse af Ligninger for Parabel, Ellipse og Hyperbel og Udvikling af disse Liniers vigtigste Egenstaber med Hensyn til Brændstraaler, Diametre, Tangenter og Normaler. Ifølge Methodens eiendommelige Bestaffenhed maa Undervisningen derhos væsentlig dreie sig om Opgavers Løsning, saavel mundtlig som skriftlig. Ved Afgangsprøven i analytisk Geometri, som er forekrevet alene at skulle være mundtlig, maa det være tilladt at forelægge Disciplen til Løsning saadanne ham hidtil ukjendte Opgaver, der blot kræve en let Anvendelse af Methoden.

Naturlære.

Med Hensyn til Omfanget af Undervisningen i dette Fag i Skolens ny 3die og 4de Klasse indkom Rector ved Aarhus Kathedralskole (Lund) i Skrivelse af 4de September 1873 til Ministeriet med følgende Forespørgsel:

3 Ministeriets Rundskrivelse af 9de August 1871 findes en detailleret Fortegnelse over, hvad det fysiske Kursus i de lærde Skolers ny 3die og 4de Klasse skal omfatte. Sammenlignes disse Fordringer med, hvad der tidligere opgaves til Realafgangsexamen og navnlig med Indholdet af den hidtil brugte Lærebog (Holtens Naturlære), der endnu bruges ved dette Kursus, vil det vise sig, at i Cirkulæret er udeladt, foruden andet, følgende Afsnit: Læren om faste Legemers Ligevægt, Læren om Faldet, Centrifugalkraften, Pendulet, Stødet, Bølgebevægelsen og Galva-

nismen. Da man nu ikke paa egen Haand, isølge Rundskrivelsen, tør udelade alle disse Afsnit, af hvilke noget (s. Ex. Læren om faste Legemers Rigevægt) er absolut nødvendigt, tillader jeg mig at forespørge om alt, hvad der ikke er nævnt i Cirkulæret, kan forbigaa. Det er derhos saameget mere nødvendigt at vide Minimum af, hvad der kræves, som Tiden til denne Undervisning er meget knap og betydelig indskrænket fra hvad den før var. Thi, medens Realklassen for at naa Maalet anvendte omtrent 4 Timer om Ugen i 2 Aar dertil, kan der nu i de nævnte to Klasser kun ansættes 2 Timer om Ugen, altsaa det halve, hvorved det umuliggjøres at medtage, hvad der tidligere læstes.

Over denne Forespørgsel afgav Undervisningsinspektøren, efter Brevvevling og Samraad saavel med Professor Holten som Overlærer Kragh, under 23de November næstefter sin Betænkning, og, overensstemmende med et i denne indeholdt Forslag til Forespørgselens Besvarelse, blev der under 4de December 1873 af Ministeriet tilfrevet Rektor ved Aarhus Kathedralskole Følgende:

J behagelig Skrivelse af 4de September d. A. har Hr. Professoren med Hensyn til Undervisningen i Fysik i ny 3die og 4de Klasse forespurgt, om den derom i Cirkulære af 9de August 1871 givne Antydning kan opfattes saaledes, at alt, hvad der ikke er nævnt i Cirkulæret, kan forbigaa.

Efterat Ministeriet i saa Henseende har brevvevlet med Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler, som nærmere har forhandlet med Sagkyndige, der have deltaget i Overveielserne i 1871 og tildels havt Indflydelse paa Affattelsen af Afsnittet i det ovennævnte Cirkulære om Naturlæren, skal man herved tilbagemelde, at det maa erkjendes, at der ved den maatte i sig selv ikke ganske tydelige Fortegnelse over, hvad der i det omhandlede Fag skal gjenneaaes i 3die og 4de Klasse, er taget et saa overveiende eller udelukkende Hensyn til de studerende Disciple, for hvem dette for dem blot forberedende Kursus udvides og fuldstændiggjøres i 5te og 6te Klasse, at der — om end enkelte ikke udtrykkelig nævnte Punkter ved en Fortolkning kunne siges at ligge i det Nævnte, saasom Grundtrækkene af Læren om faste og flydende Legemers Rigevægt og Saameget af Bølgebevægelsen, som behøves til Forstaaelsen af Lydlæren — maa tilføres Noget i ethvert Fald for Realisterne og de Disciple, der, skjønt de i 3die og 4de Klasse følge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, benytte 4de Klasse's Examen som Afgangsexamen, saasom Hovedsætningerne om faste Legemers Bevægelse (Faldet, Pendulet, Kastebevægelsen, Kredsbevægelsen, Stødet), flydende Legemers Bevægelse, Galvanisme (Dampmaskinen, den elektriske Telegraf). Ministeriet har regnet paa, ikke længe efter Cirkulærets Udgivelse og Kursets Begyndelse at se Skolerne i Besiddelse af en for Diemedet beregnet Lærebog af Professor Holten, men som endnu ikke er udkommen. I det Ministeriet derfor ikke misgjender den for Lærerne opstaaede Vanskelighed og Usikkerhed, maa det dels opfordre dem til at overveie, hvad de selv efter det her i Almindelighed Antyde anse for det Væsentlige til at afrunde og udfylde det i Cirkulærets Fortegnelse betegnede Kursus, stolende paa, at man ikke ved Tilendbringelsen af det første Kursus vil gaa smaaligt iredt med dem om Enkeltheder, dels bemærke, at man i det Ringeste i een Skole har fundet Udvei til at tillægge Naturlære 3 ugentlige Timer i 3die og 4de Klasse, og at det maatte ogsaa kunde forsøges, med Bibehold af 2 ugentlige Timer, at give Realdisciplene i 4de Klasse een ugentlig Time til for i den at gjenneaa visse til Afslutningen nødven-

dige Afsnit, der for de øvrige Disciple maatte opfattes. Endelig skal Ministeriet ikke lade ubemærket, at man i Aalborg Skole har indført i disse Klasser Lorenz's kortfattede Naturlære istedenfor Holtens Bog, og at den af en Sagkyndig er betegnet som den for et indskrænket Læmetal bedst beregnede Bog.

Et Aftryk af denne Skrivelse blev under 9de Oktober 1876 tilstillet de øvrige Rektorer ved de lærde Skoler og Bestyrerne af de lærde Privat-skoler.

Legning.

Rektor ved Aalborg Kathedralskole indstillede i Maret 1872, da flere af Skolens ældre Disciple, baade studerende og Realdisciple, besøgte Byens tekniske Institut for at deltage i Legneøvelserne, at der en Gang om Ugen i to sammenhængende Timer maatte under Ledelse af Skolens Tegnelærer tilbydes de af Skolens yngre Disciple, der maatte ønske det, som en ganske frivillig Sag en Tegneundervisning, der førte dem saa vidt, at de efter Konfirmationen kunde tage fat og afslutte Tegneundervisningen i den tekniske Skole. Dette bifaldt Ministeriet ved Skrivelse af 30te December s. A., dog saaledes, at enhver Discipel, der havde meldt sig til Deltagelse i denne Undervisning, forpligtedes til at vedblive at følge Undervisningen i det Mindste til Slutningen af det Skoleaar, i hvilket han havde begyndt at deltage i denne.

Anbefaling af Arkitekt C. Nielsens Skrift om Tegneundervisningen i Skolerne. Dette Skrift blev ved følgende Rundskrivelse af 26de August 1872 af Ministeriet tilstillet samtlige Rektorer ved de lærde Skoler:

Ved at tilstille Hr. . . . medfølgende Skrift af Arkitekt C. Nielsen om Tegneundervisningen i Skolerne og hans Linearperspektiv, det sidste i 2 Exemplarer, anmoder Ministeriet Dem om at opfordre Skolens Tegnelærer til at gjøre sig omhyggelig bekendt med samme og til at benytte de deri givne Vink ved hans Undervisning i Skolen. Det vil herigjennem være Læreren muligt navnlig at komme til en klar Forestilling om, hvor stor Berettigelse der har været til Foreningen af de lærde Skolers stærkt begrænsede Undervisning i Frihaandstegning med den geometriske Legning og derigjennem med Mathematikundervisningen. Disciplene, som følge den historisk-sproglige Retning, ville — om det ogsaa maa erkjendes for umuligt at gennemføre for deres Vedkommende en saa omfattende Plan, som Bogen foreslaar, — i ethvert Fald, naar denne lægges til Grund for Undervisningen, saavidt som Tid og Anlæg tillade, være ledede ind paa den rette Vej, hvis de udenfor Skolen ville fortsætte Tegneundervisningen eller paa et senere Stadium gjenoptage den. For Disciplene, der følge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning — ligesom for Realdisciplenes Vedkommende — vil Legning selvfølgelig kunne føres betydeligt videre, og den Omstændighed, at Projektionstegning ikke er optaget blandt fjerde Klases Examensfag, kan ikke være til Hindrer for at følge Forfatterens Plan, som Ministeriet uden at give noget Paalæg i saa Henseende vilde anse det for muligt endog helt at gennemføre i 5te og 6te Klasse, i det Mindste for de Disciples Vedkommende, der med en vis Begavelse forene noget Anlæg for Legning.

Med Hensyn til Tegneundervisningens Stilling i det Hele kan her ikke forbigaa en almindeligere Sag, som til denne Undervisnings Fremme i Landets samtlige Skoler, derunder ogsaa de lærde Skoler og de høiere Realskoler, blev sat i

Bevægelse af det Kongelige Akademi for de skønne Kunster. I en Skrivelse af 6te Februar 1875 bemærkede Akademiet, at det i den almindelige Regel for dets Virksomhed, som er givet i Befjendtgjørelsen af 28de Juli 1857 § 1, hvori det fremhæves som Akademiets Formaal som Kunstfælleskab at virke til Haandhævelse og Udbredelse af Kunstfands og god Smag, havde set en Opfordring til at gjøre sig bekendt med Tegneundervisningen i Landets Skoler. Man havde derved ikke forglemt, at Tegneundervisningen i Skolerne selvfølgelig ikke kunde have nogen kunstnerisk Uddannelse til Formaal, men at den kun kunde være et betydningsfuldt Led i den hele Kreds af Undervisningsfag, ved at øve Diet og Haanden og virke hen til en skarp og tro Sagttagelse gennem Synets Sands. Men ligesom Akademiet deri saa den første og nødvendige Betingelse for Udviklingen af Kunstfands og god Smag i den Forstand, i hvilken de ere af Betydning for ethvert Menneſke, saaledes mente Akademiet ogsaa, at de kunstneriske Kræfter, som det havde til sin Raadighed, vilde kunne bidrage meget til, at en sund og rigtig Opfattelse af den elementære Tegneundervisnings Methode og Formaal gjorde sig gjældende ved Skolerne. Akademiet havde særlig i de Prøvetegninger, som indsendes for Optagelse i dets Skoler, hyppig set Spor af en Tegneundervisning, hvorpaa der tidt var ofret store Kræfter, men som lededes i en ganske forfeilet Retning, og som maatte blive uden sand Værdi og Betydning for Eleverne, og derved sølt en Opfordring til med sine Kræfter at virke for at gjøre funde Principer gjældende paa dette Omraade. Akademiets Plenarforſamling havde til den Ende nedſat et Udvalg, til hvilket det havde overdraget nærmere at undersøge Sagen og fremkomme med Forslag om saadanne Skridt, som det maatte egne sig for Akademiet at foretage i denne Sag.

Akademiet anmodede derfor Ministeriet om at indſeende dets Komitees foreløbige Arbejder i den nævnte Retning ved at stille til Komiteens Raadighed alle Reglementer og Anordninger, som maatte være udgaaede fra Ministeriet og som omhandlede Tegneundervisningen i Landets Skoler, samt begunstige en personlig Undersøgelse af Komiteens Medlemmer af den Maade, paa hvilken Tegneundervisningen i det Enkelte lededes ved de forskjellige Skoler.

I denne Anledning begjærede Ministeriet ved en Rundskrivelse af 27de Februar s. A. til samtlige Rektorer ved de lærde Skoler og Kønne høiere Realskole en nærmere Udvikling af, hvorledes og efter hvilke Principer Tegneundervisningen lededes ved Skolerne.

De derefter indkomne Beretninger bleve under 4de April s. A. tilstillede Kunstakademiet med Tilføiende, at der ikke havdes almindelige Reglementer for Tegneundervisningen i de lærde Skoler.

Lignende Beretninger bleve efter Kunstakademiets yderligere Begjæring indhenteede fra samtlige private Realskoler, der havde Tilſtud af de under Ministeriet hørende Fonds. Disse bleve ligeledes, efterat de vare indkomne, under 30te Juni s. A. tilstillede Kunstakademiet.

Af det af Kunstakademiet nedſatte Udvalg blev derpaa efter de modtagne Beretninger udarbejdet en Oversigt over Tegneundervisningen i Landets Skoler i 1875, af hvilken her meddeles, hvad der vedkommer de lærde Skoler og den høiere Realskole i Kønne.

Oversigt

over Tegneundervisningen i Landets lærde Skoler i Aaret 1875.

	Timeantal.	De studerende Disciple.	Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.
1. Aalborg Kathedralskole.		Legne ikke.	Hølsteds Forteg- ninger Hefte 3—5. Enkelte Disciple: Hølsteds fnyggede Fortegninger.	Hølsteds fnyggede Fortegninger samt Hølsteds Gids- ornamenter i Kontur. Lillige Dvølfesblade, der gjen- gives i forskjellig Størrelse.		
		Geometrisk Legning.			Plane geometriske Konstruktioner, sluttende sig til Matematikunder- visningen.	
Rektor: P. Blichert. (Beretning 12te Marts 1875).	<p>Anmærkning: 1) „Desuden kunne baade Realisterne og de Studerende 1 Gang om Ugen i 2 Efttermiddagstimer gibe sig af med Frihaandstegning; men Leiligheden benyttes ikke meget.“</p> <p>2) 9 Disciples Tegnebøger medfølge.</p>					

		De studerende Disciple.	Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.
<p>2. Aarhus Kathedralskole.</p> <p>Efter Landstabsmaler la Cours Opgivelse 6te Februar 1875.</p> <p>Rektor: G. Lund. (Beretning 9. Marts 1875).</p> <p>Legnelærer: fhv. Adjunkt Høegh- Guldberg.</p>	Timeantal.		F.*) 2 T. ugentlig.	F. 2 T. ugentlig.	F. 1 T. ugentlig.	
	Frihaands- tegning.	Legne ikke.	Væsentlig Konturtegning. 1 à 2 Elever prøve paa at tegne efter Gibs. C. L. Peterfens Tegnebøger og hans store Kon- turer. — Gibsornamenter.			Legner ikke.
	Geometrisk Legning.	} (hos Matematiklæreren) lægges der fortrinsvis Vægt paa.				
	<p>Anmærkning: 1) Rektor siger: „... Der tegnes i alle Klasser 2 Timer ugentlig i 3 Aar (før var det 2 Timer ugentlig i 6 Aar), men Virkningen svæktes ved, at al tidligere Forberedelse nu savnes, og at der ikke fordres Tegneprøve ved Afgangsexamen .... Vi forsamle Intet og mistkjennde ikke denne Færdighed [o: Tegning]; men under den fortrylte og forpinte Tilstand, hvori næsten alle Fag befinde sig, er det især gaaet ud over dette Fag. Det er under slige Forhold uden Tvivl det praktisk og pædagogisk Rigtige, ganske at holde Frihaandstegningen borte“.</p> <p>2) Rektor fremstiller i sin Beretning den Plan, han og Legnelæreren vilde følge, dersom der levedes fornøden Tid til Tegning.</p>					
<p>3. Fredericia Latin- og Realskole.</p> <p>Rektor: Vald. Bloch. (Beretning 1ste Juni 1875).</p>	Timeantal.	Underklasse I og II.	Klasse I.	Klasse II.	Klasse III.	Klasse IV.
	Frihaands- tegning.	Som Apparat benyttes Helsted's Legneskole, hvis 5 Hefter dog kun ganske enkelte Disciple naa igjennem.			Legne slet ikke.	
	Geometrisk Legning.	.....		Læres i disse Klasser.		
	<p>Anmærkning: „De paabudte Examensfordringer leve de besvære aldeles ingen Tid til at dyrke Frihaandstegning“.</p>					

*) Ved F forståes Frihaandstegning, ved G geometrisk Legning.

	Tideantal.	Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.
		2 T. ugentlig.	2 T. ugentlig.	2 T. ugentlig.	2 T. ugentlig.
<p>4. Frederiksborg lærde Skole.</p> <p>Rektor: C. Berg. (Beretning 4de Marts 1875).</p> <p>Tegnelærer: Døb. Rufe. (Beretning 3die Marts 1875).</p>	Frihaands-tegning.			Tegning*). — Perspektiv-tegningen foredrages praktisk og udføres med Blyant efter fritstaaende stereometriske Tegemer.	Perspektivlæren gennemgaaes nøiere. — Praktisk Indøvelse af Skyggelæren. Skygning med Blyant**). Paa det sidste Stadium Tegning efter Model med Sortkridt.
	Geometrisk Tegning.	Højskeds Fortegninger, Hefte 1 og 2.	Højskeds Fortegninger, Hefte 3 og 4.	*) Efter Højskeds Fortegninger, Hefte 5.	**) Først efter Højskeds bestyggede Fortegninger, derpaa efter Grupper af geometriske og andre fritstaaende Figurer.
Anmærkning: Tegnelæreren fremstiller i sin Beretning sin Plan (et tredobbelt Formaal) for Undervisningen.					

	Tideantal.	Forberedelses-klassen.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.
		F. 2 T. ug.	F. 1 T. ug.	F. 1 T. ug.	G. 2 T. ug.	G. 2 T. ug.	G. 2 T. ug.	G. 2 T. ug.
<p>5. Herlufsholms Skole.</p> <p>Rektor: Joh. Forchhammer. (Beretning 18de Marts 1875).</p>	Frihaands-tegning.		Højskeds Konturtegninger; ganske enkelte Disciple tegne enten efter „Plantegninger, udgivne af danske Kunstnere“ (Rittendorff & Nagaard) eller efter Gibs			Tegne ikke.		
	Geometrisk Tegning.					III og IV: Blangeometrisk Tegning.		V og VI: Projektionstegning.
<p>Anmærkning:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Der skygges slet ikke. 2) Skolen har ingen Realklasser. 3) Med Klasse II ophører Tegneundervisningen, „dog er der for nhlig aabnet Udgang for enkelte Disciple, som have Lyst dertil, til at gaa videre“. 								

6. Horsens
Lærde Skole.

Rektor: D. Fibiger.
(Beretning 16de Marts 1875).

Lærelærer: Nielsen
(gjennemgik 1856—57 med Ministeriets
Understøttelse et Tegnekursus paa Hølfstedes
Institut og ved Kunstakademiet).

Frilandsstegning dyrkes kun i 1ste Klasse, i 2 Timer om Ugen. Apparat: først Hølfstedes Tegnehefter, derefter Tanniches.

Anmærkning: Rektor ytrer (efter at have omtalt Undervisningens tidligere Ordning): „..... Den nuværende Fremgangsmaade ved Tegneundervisningen [her i Skolen] vil vanskelig kunne begrundes, med mindre den ses i Forbindelse med den hele tidligere Plan, af hvilken den er en Rest“.

Den øvrige Tegning i Skolen bestaar i mathematiske Konstruktioner.

7. Metropolitan-skolen
i Kjøbenhavn.

Rektor: F. Birch.
(Beretning 9de April 1875).

(Den egentlige Beretning er afgiven
11te Marts 1875 af Overlærer Genr.
Smith og Adjunkterne Adam Paulsen og
F. Pullich i Forening).

	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.
Timeantal.						
Geometrisk Tegning.	Tegning paa Klassetavlen (Indledning til Geometrien); de skjulte Dele af Figuren gjøres kjendelige ved fuldt optrukne og punkterede Linier.		Geometrisk Konstruktionstegning. I Hjemmet anvendes Passer og Lineal dertil.		Konstruktionstegningen fortsættes. Desuden læres Projektionstegning.	

Anmærkning: „..... Jeg [Rektor] erkjender fuldelig Vanskeligheden og Vigtigheden for den almindelige Dannelse af nogen Øvelse i Frilandsstegning; men en særlig derpaa beregnet Undervisning (f. Ex., som Lærerne i de eksakte Fag accentuere, efter C. B. Nielsens „Om Vigtigheden af en grundig elementær Tegneundervisning“) vilde, uanset at den vilde kræve Ansættelsen af en i den Retning kunstnerisk dannet Lærer, under de forhaandenværende Forhold vise sig uforenelig med de Krav, de øvrige Fag stille til Disciplinens Kræfter“.

8. Nykjøbing (paa Følster)
lærde Skole.

Rektor: Chr. Listov.
(Beretning 12te Marts 1875).

	Studerende					
	Kl. I.	Kl. II.	Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.
Timeantal.	2 Timer ugentlig; omtr. Halvdelen af Tiden anvendes til geometrisk Tegning.	1 T. ug.	3 T. ug. (de 2 fælles med de Studerende).	3 T. ug.	2 T. ug.	2 T. ug.
Frihaands-tegning.	Først tegnes retvinklede Firkanter med Hjælpe-linier (Lineal og Papirmaal anvendes), derpaa tegnes efter Tegnehefter *), alle rette Linier med Lineal (optrækkes med Ribsejeder), de krumme paa fri Haand (optrækkes med Luffpen); Fortegningen ophængt i Frastrand, gjengives i stor Maalestof.		Fortsættelse af de nævnte Dvelfer, tagne paa samme Maade. Der søges opnaaet noget større Færdighed i Frihaandstegning.		Tegne iffe.	
	*) Efter Hetschs „24 Dvelfestavler til Brug ved Elementar-undervisningen“.					
Geometrisk Tegning.	Indøvelse i Brug af Passer og Lineal. Alt optrækkes med Luff.		Fortsættelse af de geometriske Tegnevælsler, hvortil der her haves nogen Tid.		Videre Dvelfer *)	Projektions-tegning.
						*) Efter Simensens geometriske Tegneskole.

Anmærkning: Tegnebøger med bundne Dvelfer [som f. Ex. Hetschs] bruges slet iffe.

		Klasse I. (fælles for Realister og Studerende.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.	Realkl. V.	Realkl. VI.
Timeantal.		Realisterne 2 L. ug. De Studerende 1 L. ug.	2 L. ug.	2 L. ug.	2 L. ug.		
9. Odense Kathedralskole. Rektor: P. Petersen. (Beretning 12te Marts 1875).	Frihaands- tegning.	I 1ste Halvaar (ved Fortejning paa Klasse- tavlen og Hængivelse i forskjellig Størrelse): rette Linier samt primi- tive kvadrerede Figu- rer*). Derpaa tegnes efter Tegnehefter **).	Ornament- tegning med saa Skygge- linier*). Se- nest Klodser, med Antydning af Skygge**).	Tegning efter Klodser etc.*); de flinkeste Disciple tillige efter Lærere og Blade**) eller efter forskjellige Gjen- stande***).		Tegne ikke.	
		*) F. W. Johansen & Walthers „Mo- tiver til Forteg- ninger, [for Læ- rere]. **) Efter Hetschs og C. P. Petersens store Konturner.	*) Hølseds Ornament- Afstøbning- ger. **) Klodser.	*) Klodser, dreiede Træmo- deller, og Vaser. **) Nagaards „Landskabs- Fortejninger“. ***) Naturhistoriske Gjenstande, Karaffer, Glas osv.			
Tegnelærer: Adjunkt F. W. Johansen. (Beretning 8de Marts 1875).	Geometrisk Tegning.		Baade Real- ister og Stu- derende: Dvælses med Ridsesjeder; derefter Tegning med Luff (i For- størrelse)†*).	Geometrisk Konstruktions- tegning †**).		Projektionstegning.	
			†*) Efter F. W. Johansens „geometriske Tegneop- gaver“.	†**) Efter F. W. Johansens „geo- metriske Tegneopgaver“.			
Anmærkning: Skolen har ikke særligt Tegneværelse.							

<p>10. Randers lærde Skole.</p> <p>Rektor: S. Whitte. (Beretning 10de Marts 1875).</p>	<p>Frihaandstegning: „Undervisningen tilfigtes ledet efter de af Hetsch fremsatte Anskuelser“.</p> <p>Apparat: Først Helteds 5 Hester Fortegninger, derefter Hetschs større Fortegninger, tilsidst fritstaaende Gjenstande (Vaser, Staalet, Klodser).</p>
--	---

	Realiserne.			
	Klasse I.	Klasse II.	Klasse III.	Klasse IV.
Timetal.	F. 1 T. ug.	G. 1 T. ug.	G. 2 T. ug.	G. 2 T. ug.
11. Ribe Kathedralskole.	Frihaands- tegning.	(Papirmaal. Lineal til punkterede Linier). Helteds Legneapparat Hefte 2—5. Enkelte Disciple tegne efter Gibs- ornamenter samt en Del fra Ministeriet tilsendte Fortegninger til Indøvelse i Landskabstegning.	Legne ikke.	
Rektor: M. Krarup. (Beretning 11te Marts 1875).	Geometrisk Tegning.		Indøvelse i Brug af Vaser og Ridsejeder. Opgaverne gives dels mundtlig, dels som et løst Blyantsrids.	Projektionstegning.
Hetschs & Ursins „geometriske Tegnelære“.				
Anmærkning: „Resultatet af Frihaandstegningen er kun ringe“.				

		Realt. I.	RI. II.	RI. III.	RI. IV.	RI. V.	RI. VI.
Timeantal.							
<p>12. Roskilde Kathedralskole.</p> <p>Overlærer: E. Flemmer. (Beretning 13de April 1875).</p>	<p>Frihaands- tegning.</p>	<p>Dvøvelser efter Tegne- hefter *). Enkelte Disciple tegne paa Frastand og i for- stjellig Størrelse**).</p>	<p>Konturtegning (paa samme Maade som i RI. I)*). Derpaa efter de lettere Blade af Fortegninger**).</p>			<p>Tegne ikke.</p>	
		<p>*) Efter Janniches Tegnehefter Nr. 3 og 4. **) Efter Hetschs store Konturer.</p>	<p>*) Efter Hetschs store Konturer. **) Efter „Landskabs-Fortegninger“, udgivne af danske Malere.</p>				
<p>Tegnelærer: konst. Adjunkt Lassen (for- hen Lærer ved det Tekniske Institut i Kjøbenhavn).</p>	<p>Geometrisk Tegning.</p>	<p>Indøvelse i Brug af Vasser og Ribse- fjeder. Geometrisk Konstruktions- tegning.</p>		<p>Konstruktions- tegning. Læren om de geometriske Sieder gennem- gaas †*). Tegning af Ovaler, Spi- raler, Reglesnits- linier osv.</p>		<p>Projektionstegning.</p>	
				<p>†*) Efter Zul. Peter- sens „Konstruk- tionsopgaver“.</p>			
<p>Anmærkning: Overlæreren giver i sin Beretning Tegnelærer Lassen et særdeles høfligt Vidnesbyrd.</p>							

	Studerende Klasse						
	I.		Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.	
	1 T. ug.	1 T. ug.	2 T. ug.	2 T. ug.	2 T. ug.	2 T. ug.	
13. Sorø Lærde Skole.	Friaands- tegning.		„Den eneste Klasse, der tegner efter For- tegninger“. — Dvel- sler med Vasfer, Lineal og Ribsejeder; en Slags Ornamenttegning (lige Linier og Buer) til Hjælp for Mathematiken.	„Den eneste Klasse, der tegner efter For- tegninger“. — Konturtegning med Skygning*), samt skyggede Hoveder af Mennesker og Dyr.	Klobser**), alle Elever den samme. Desuden Konturtegning***). Kun af og til skygget Tegning, „hvilkens Dis- ciplene dog komme bedre fra end Kon- turtegningen“. Se Anm. 3.	Klobser*). Ellers som i Klasse II. Somme- tider tegnes en Vase**). Se Anm. 3.	Kun Teg- ning efter Vaser, først i Omrids, paa et senere Trin skyg- gebe*). Se Anm. 3.
Rektor: P. S. Tregder. (Skrivelse 8de Marts 1875).			*) Dets Hetschs For- tegninger, dels Va- ser af Læreren, og Ornamentter, op- sættede paa Brædt i Afstand.	**) Meget store Klobser med lige Klader.	*) Klobser, ogsaa med krumme Sider.	*) Vaser.	
Tegnelærer: Chr. Dalsgaard, Medlem af Kunstakademiet. (Beretning ... Marts 1875).	Anmærkning: 1) Skolen har et eget, meget godt Tegnelokale. 2) Efter at have omtalt Tegneundervisningens Stilling efter den ældre Skoleplan, ytrer Hr. Dalsgaard: „Tidligere havde vi 3 Aar til at tegne i, nu maa vi presse Alt sammen i 1 Aar. Dog, da Drengene jo ere ældre og noget modnere, gaar det alligevel bedre, end man skulde tro“. . . . Det er uheldigt „navntlig for 3die Klasse's Bedkommende, at Karaktererne, der gives, nu ere uden Betydning, efter som de ikke regnes med ved Afgangsexamen“. 3) I Klasse 2, 3 og 4 korrigerer Læreren den skyggede Tegning af og til; men desuden tegnes en Kontur aldeles uden Korrigering. 4) Perspektivlæren er der ingen Tid til at gennemgaa; Hr. Dalsgaard giver kun — under Arbeidet — nogle almindelige Regler. 5) Se og Skolens Program for 1874, Side 9 og 21.						

		De studerende Disciple.	Realkl. I.	Realkl. II.	Realkl. III.	Realkl. IV.
14. Viborg Kathedralskole.			F. 2 T. ug.	F. 2 T. ug.	F. 2 T. ug.	F. 2 T. ug.
Rektor: S. S. Lefolii. (Beretning 11te Marts 1874).		ere i alle Klasser helt fritagne for Tegning.	Udelukkende Konturtegning *). For- billederne ophænges i Frastand og gjengives i forskjellig Størrelse; i Begyndelsen anvendes Karréer eller Hjælpelinier.		Konturtegninger fortsættes **). Des- uden tegnes efter Gibsornamenter og fritstaaende Gjenstande ***).	
Tegnelærer: S. Møller. (Beretning 11te Marts 1875).			*) Hetschs „Grundtræk af Tegnekunsten“ (24 Blade store Konturer) og C. L. Petersens „store Konturer“ (24 Blade).		**) Samme Apparat som i Kl. I og II. ***) Hetschs Tegnesystems 2den og 3die Afdeling.	
Geometrisk Tegning.		læres i alle Klasser, hos Mathematikleeren.			Projektionstegning, samt Opmaaling og Konstruktion af virkelige Klobser.	
Anmærkning: Tegnelæreren fremstiller i Beretningen en Plan for Undervisningen.						

Undervisningsfagene.

46	Rønne højere Realskole.	Fællestklasse			
		I.	II.	Kl. I.	Kl. II.
	Rektor: S. S. Sjørgensen. (Beretning 9de Marts 1875). Tegnelærer: Koefoed.	2 T. ug.	2 T. ug.	De Studerende: 1 T. ug. Realisterne: 2 T. ug.	De Studerende: 1 T. ug. Realisterne: 2 T. ug.
	Frihaands- tegning.	Hetschs Tegnehefter gennemgaaes progressivt og gjengives sluttelig af de Dygtigste i forstørret Maalestok. Derpaa tegnes efter Gibsfigurer, de Flinkeste stykke Tegningerne.			

Det omtalte Udvalg fremsatte i sin Betænkning følgende sammensattede Forslag om Tegneundervisningen:

- 1) Undervisning i Frihaandstegning bliver at indføre fra ny i alle de lærde Skoler. I Almuskolerne paa Landet samt i de Borgerskoler i Byerne, hvor den findes, indføres den tilligemed Undervisning i geometrisk Tegning.
- 2) Den udvides i alle Realskolerne samt i Hovedstadens Kommuneskoler med Undtagelse af faa Steder, hvor den allerede drives paa en fyldestgjørende Maade.
- 3) I alle Landets Skoler maa begge Arter af Tegning gennemføres, indtil Eleven forlader Skolen.
- 4) Tegneundervisningen maa stilles paa lige Fod med alle andre Skolefag, idet der gives en Karakter derfor.
- 5) Staten maa støtte ethvert fornuftigt Initiativ til Haandværkertegneskoler, saaledes som de allerede findes her i Byen, i Odense, Aarhus og flere Steder.
- 6) Der maa fra Statens Side sørges for Uddannelse af dygtige Tegnelærere.
- 7) Staten maa yde sin Hjælp til, at der i Skolerne, hvor det er muligt, indrettes et særligt Lokale til Tegneundervisning, samt at dette udstyres med et hensigts- svarende Apparat.
- 8) Der maa fra Statens Side ved Hjælp af særlig Sagkyndige holdes en streng og stadig Kontrol med Tegneundervisningen i alle Landets Skoler.

Sluttelig fremsatte Udvalget følgende Forslag til en Plan for Tegneundervisningen, der i sin fulde Udstrækning kunde anvendes i alle høiere Skoler og med nogle Indskrænkninger ligeledes kunde bruges i de lavere.

I. Geometrisk Tegning.

- a) Planfigurer.
- b) Stereometrisk Tegning ved Hjælp af to vinkelrette Planer.

II. Frihaandstegning.

- a) Omridstegning efter Fortegninger, der forestille plane Figurer.

De letteste af disse bør være kvadrerede og ville passe godt for de første Begyndere. Derfra kunne saa Eleverne gaa over til ukvadrerede og fortsætte denne Øvelse saa længe, indtil de med Sikkerhed kunne tegne et Omrids. Al mekanisk Maalen maa forbydes, da Hovedsiemeden derved forfeiles, og alle Omrids maa trækkes op med Pen for at øve Haanden til Sikkerhed og for Renlighedens Skyld.

- b) Tegning efter Klobser baade uden og med Skygge.

Ved det til denne Øvelse brugelige Apparat maa man kun iagttage, at det har den tilstrækkelige Størrelse.

- c) Skyggetegning efter Relief og fritstaaende Figurer (Vaser, Legemsdele o. s. v.).

Til denne Øvelse, der helst maa udføres med Sortkridt, bør naturligvis anvendes de bedste Forbilleder. Men skulde det være Eleven for vanskeligt i et modelleret historisk Ornament strag at kunne opfatte den tydelige Fordeling af Lys og Skygge, da kunde man først lade ham gjøre et Par Tegninger efter mindre, men skarpt udarbejdede Ornamente.

Endnu udtalte Udvalget det Haab, at det vilde blive overdraget en Kommission, bestaaende af Mand med særlig Indsigt dels i hele Skolevæsenet, dels i, hvad der

specielt vedrører Tegneundervisningen, nærmere at overveie og bringe i Forflag, hvad der maatte vise sig skiftet til at fremme dette for vort Folks Udvikling saa vigtige Spørgsmaal.

Samtlige denne Sags Akter bleve af Ministeriet foranstaltede optagne i Ministerialtidenden for 1878, S. 523—59. Et Antal Aftryk af samme tilstillede Ministeriet under 25de November 1878 Kunstakademiet for at tjene som Grundlag for Sagens yderligere Drøftelse, naar det, hvad der under de bestaaende Forhold ikke lod sig tænke, maatte lykkes enten i det Hele eller dog delvis at gennemføre de af Udvalget fremsatte Forflag.

Gymnastikundervisningen.

Om Gymnastikundervisningen indskrænkede Ministeriet sig i sin Rundskrivelse af 9de August 1871 (ovenfor S. 269) til at udtale det Ønske, at Skolerne selv vilde bidrage til en kraftigere Udvikling af Gymnastikken ved dertil at anvende nogen af den ved det ugentlige Timetals Indskrænkning ifølge Loven af 1871 indvundne Tid. Senere har Ministeriet ved Rundskrivelse af 18de Januar 1875 til samtlige Rektorer nærmere bestemt, at hver Klasse fremtidig ikke bør have et mindre Timental i Gymnastik og Hugning end 4 ugentlige Timer, og at der under een Lærer ikke i Gymnastik maa undervises et større Antal end 30 Disciple og i Hugning ikke flere end 15 i hvert Hold. Dog tilføiede Ministeriet, at Samme vilde paaskjønne enhver Bestræbelse fra Skolernes Side for en yderligere Udvidelse af Gymnastiktimerne udover det som Minimum fastsatte ugentlige Timental. Videre er der ikke efter den Tid foretaget.

Derimod er der, førend Loven af 1871 udkom, givet Undervisningen et væsentligt Tillæg ved Indførelse af Skydesøvelser i samtlige lærde Skoler. Navnlig med Hensyn til Ungdommens forandrede Stilling overhovedet, efterat den almindelige Børnepligt var indført, tog Ministeriet selv Initiativet til denne Foranstaltning. Herom udtalte Ministeriet sig i en Rundskrivelse af 16de Februar 1861 til samtlige Rektorer ved de lærde Skoler saaledes: „Saavel i Betragtning af Ungdommens Stilling overhovedet, efterat den almindelige Børnepligt er bleven indført, som med særdeles Hensyn til Forholdene ved de lærde Skoler, hvor Disciplene efter den gjældende Undervisningsplan holdes tilbage til en Alder, der synes at opfordre til at give de Færdigheder, som ved Legemsøvelserne i Skolen søges dem bidragte, en videre Udstrækning, beregnet, mere end hidtil har været Tilfældet, paa hvad Disciplen i en senere Alder praktisk kan føre sig til Nytte, forekommer det Ministeriet at være ønskeligt, at Skydesøvelser blive indførte som Del af de til den gymnastiske Undervisning for Skolernes øverste Klasse hørende Gjenstande, og navnlig Skiveskydning med Riffel paa en efter Skolens Forhold til Diemedet svarende Maade. Med denne Udtalelse opfordrede Ministeriet Rektorerne*) til at tage Sagen under Overveielse, saavel særligt med Gymnastiklæreren som med Skolens Lærere i det Hele, og derefter at meddele Ministeriet deres Ytringer og nærmere Forflag, til hvilket der ønskedes knyttet en bestemt Opgivelse af det Antal Riffelgeværer, som efter Discipeltallet i

*) Naame høiere Realskole, der ikke beholder Disciplene til en saa høi Alder som de lærde Skoler, holdtes udenfor Foranstaltningen.

øverste Klasse vilde behøves og en løselig Beregning over de Udgifter, som Foranstaltningens Sværkættelse isvrigt vilde medføre.

Bød at meddele Gymnastikdirektøren Underretning om, hvad der saaledes var foretaget, begjærede Ministeriet sig under 22de Marts næstefter hans Erklæring om, hvorvidt en af Centralkomiteen for Oprettelsen af Skytteforeninger anbefalet Minieriffel maatte antages at egne sig til Brug for Skolernes Ungdom, og i bekræftende Fald om, hvor stort et Antal Rifler han antog der burde anskaffes i Forhold til det Antal Disciple, som kom til at deltage i de omhandlede Øvelser.

Samtlige Rektorer erklærede sig i de indsendte Betænkninger for Foranstaltningens Hensigtsmæssighed. Ifkun med Hensyn til Liden for dens Sværkættelse udtalte Rektorerne for Nykjøbing Kathedralskole og for Randers lærde Skole sig for, at Indførelsen af de tilfattede Øvelser paa Grund af særlige ved bemeldte Skoler stedfindende Forhold foreløbigt maatte udsættes indtil et gunstigere Tidspunkt. Herefter stillede Ministeriet Sagens videre Fremme foreløbig i Bero for disse Skolers Bedkommende.

Isvrigt indledte Ministeriet Forhandlinger med Centralkomiteen for Oprettelsen af Skytteforeninger om Tilveiebringelse af det fornødne Antal Rifler og disses Indskydning og Afseendelse og om Benyttelse af enkelte af de af Skytteforeningernes oprettede Skydebaner, ligesom Krigsministeriets Samtykke indhentes til Afbenyttelse af de i enkelte Byer for de sammesteds garnisonerende Militære indrettede Skydebaner. Ievnsides hermed blev det overdraget Gymnastikdirektøren at foretage en Inspektionsrejse til samtlige lærde Skoler, for at han efter den Leilighed, han derved vilde faa til paa de enkelte Steder at forhandle med Bedkommende om den hensigtsmæssigste Ordning ved Riffelskydningsøvelsernes Indførelse, kunde fremkomme med sit nærmere Forflag i saa Henseende.

Bød en Kundskrivelse af 16de Juni 1862 tilstillede Ministeriet Rektorerne ved samtlige Skoler, med Undtagelse af Nykjøbing og Randers Skoler, et Exemplar af den af Centralkomiteen udgivne Instrux for Skydningen samt et trykt Exemplar af nogle af Ministeriet efter Gymnastikdirektørens Forslag vedtagne yderligere Regler til Sagttagelse under Øvelserne*). I Forbindelse hermed forlangte

*) Disse Regler vare følgende:

1. Naar Antallet af de i Skydningen Deltagende overstige 10 à 12 Disciple, deles disse ved de egentlige Skarpskydningsøvelser i 2 à 3 Hold, hvert paa ca. 10 Disciple, saaledes at hvert Hold møder til den for samme efter Timetallet for Skydningen bestemte Tid.
2. Den Lærer, hvem det er overdraget at lede Skydningen, maa stedse være tilstede paa det Sted, hvorfra Skuddet skal afgives, for at give den Skydende den fornødne Veiledning; den ved Undervisningen ansatte Assistent bør under hele Øvelsestiden opholde sig paa Stedet, hvor Riflerne lades, og paafe, at hver Discipel foretager Ladningen overensstemmende med de i Instruksen fra Centralkomiteen givne Regler.
3. Fængthættier uddeles ikke til Disciplene, men Læreren bliver at forsyne med disse. Først naar den Skydende træder frem til Anlægsstedet og har taget Geværet i Færdigstillingen, leverer Læreren ham den fornødne Fængthætte.
4. Fra det Øieblik, Riflen er ladet, og indtil den Skydende ved Anlægsstedet tager den i Færdigstillingen, bliver det nøie at paafe, at Riflen stedse bæres i Armen i en lodret Stilling, saaledes som det er foreskrevet for en Skidvagter paa hans Post.
5. Ingen maa af Raadighed sigte paa Nogen, enten denne er i Nærheden eller i Frastand, uden Hensyn til om Riflen er ladet eller ikke.

Ministeriet, saasnart Alt ved Skolen var ordnet saavidt, at Dvelferne kunde tage deres Begyndelse, en nærmere Indberetning derom fra Skolen for derefter at afgive sin Bestemmelse om Dvelfernes Ledelse. Særligt bemyndigede Ministeriet ved samme Skrivelse Rektorerne til at tillade Skolens Lærere at deltage i Dvelferne og til at fritage de Disciple for at deltage i disse, som paa Grund af silbig fysisk Udvikling, svagt Syn maatte anses uskikkede hertil. Fremdeles blev det overladt til Rektorerne selv at bestemme Dagen og Tiden for Dvelferne, som bleve at foretage imellem Mai og Oktober, dog at det blev at paase, at Dvelferne fandt Sted 15 Gange for hvert Hold og at hver Discipel kom til at skyde mindst 75 Skud aarlig.

Efterat de forlangte Indberetninger vare modtagne fra Rektorerne, blev der ved Ministeriets Rundskrivelse af 1ste September 1862 givet Rektorerne ved samtlige Skoler, med Undtagelse af Nykjøbing, Randers og Sorø lærde Skoler samt Rønne høiere Realskole, det endelige Paalæg om Paabegyndelse af Riffelkydningsøvelserne og i Forbindelse dermed meddeelt dem det Fornødne om Ledelsen af Dvelferne og Udgifterne ved disse.

Ved Sorø lærde Skole bleve Dvelferne indførte i Genhold til Ministeriets Skrivelse til Skolens Rektor af 18de September s. A. og ved Randers lærde Skole og Nykjøbing Kathedralskole ifølge Ministeriets Skrivelser, henholdsvis af 30te Mai og 10de Juni 1868, fra Skoleaaret 1868—69 at regne.

Ved Skrivelse af 11te September 1873 til Rektor ved Viborg Kathedralskole tillod Ministeriet, at Disciple af den tidligere 5te Realklasses ældste Afdeling (nu 4de Klasses) Disciple maatte deltage i Riffelkydningsøvelserne, forsaavidt de vare tilstrækkelig legemligt udviklede og selv ønskede det. Samme Tilladelse er givet flere andre Skoler. Derimod har Ministeriet fundet det betænkeligt at udvide Tilladelsen til 6te (nu 4de) Klasses Disciple.

Endnu skal tilføies, at Skolerne i Aaret 1870 erholdt hver en Remington-riffel, for at Disciplene (foruden at benytte Minierriflen) kunde indøves i Brugen af dette af Hæren benyttede Vaaben. Ved Ministeriets Rundskrivelse af 28de December 1870 er det bestemt, at der ved hver af de 5 sidste Skybedage af Dvelfestiden skal af hver Discipel skydes 2 Skud med Remingtonriflen og 3 Skud med Minierriflen.

Ved Ministeriets Skrivelse af 9de Februar 1874 til Rektor ved Viborg Kathedralskole er det blevet tilladt, at der til Brug ved Undervisningen maatte anskaffes en Salonbøsse med Tilbehør.

-
6. Disciplen maa ingenstunde støtte sig paa Riflen, ved at holde Haanden over Mundingen eller hvile Armene paa den.
  7. Heller ikke maa Disciplen blæse igennem Løbet for at prøve, om der er Luft, eller for at bortblæse Røgen.
  8. Geværet maa aldrig hensesættes eller ophænges, naar det er ladet.
  9. Forinden Fængelhatten paasættes paa Anlægsstedet, maa den Skydende noie iagttage, at der ringes med den paa Skydebauan anbragte Klokke til Observation for Markøren.
  10. Under Dvelferne maa Tobaksøgning ikke af Rogensømhøist finde Sted.

Ved Ministeriets Rundskrivelse af 31te Juli 1863 til samtlige Rektorer bestemtes det, at der efter hvert Skoleaars Slutning i August Maaned skulde til Ministeriet indgives en Beretning om de afholdte Skydeøvelser. Senere har Ministeriet ved Rundskrivelse af 6te Marts 1868, af Hensyn til at en Meddelelse om disse Øvelser har en gjensidig Interesse for Skolerne, frafaldet Indsendelsen af disse Beretninger og ifteden derfor paalagt Rektorerne at meddele Resultatet af Øvelserne i de aarlige Skoleprogrammer.

Hvad selve Gymnastikundervisningen angaar, medførte Indførelsen af Riffelskydningen en Forandring med Hensyn til Øvelserne i Skolens øverste Klasse. Ved Ministeriets Rundskrivelse af 16de November 1861 til samtlige Rektorer (undtagen Rønne Rektor) blev det bestemt af Ministeriet, at saasnart Øvelse i Riffelskydning var bleven indført i de lærde Skoler, skulde den egentlige Gymnastik bortfalde i 7de Klasse, saaledes at Undervisningen med bemeldte Klasse indskrænkedes til Hugning, Exercits og Riffelskydning. Denne Skrivelse blev forskjellig opfattet i de forskjellige Skoler, idet man nogle Steder antog, at den gjaldt de Maaneder, i hvilket Riffelskydningen øvedes, medens man andre Steder gjennemførte Indskrænkningen hele Aaret rundt. Da det imidlertid viste sig, at det ved Forandringen tilsigtede Maal, en bedre Uddannelse i Hugning og Exercits, ikke en Gang naaedes i de Skoler, hvor de ugentlige gymnastiske Øvelser vare bortfaldne hele Aaret rundt, og da Gymnastikdirektøren forment, at Hugning og Exercits ikke gav Disciplene den fuldstændige legemlige Udvikling og for Sundheden gavnlige Motion, som bibragtes dem ved den egentlige Gymnastik, hvortil især de ældre Klasser paa Grund af den mere anstrengende aandelige Beskæftigelse trængte, fastsatte Ministeriet ved Rundskrivelse af 3die Juli 1867 til samtlige Rektorer, at Disciplene i 7de Klasse fra det ny Skoleaars Begyndelse skulde i de Maaneder af Aaret, i hvilke Skydeøvelserne ikke foretages, deltage foruden i Hugning og Exercits tillige i de egentlige gymnastiske Øvelser.

Tøvrigt er det kun ved enkelte Skoler, at der har vist sig fremtrædende Bestræbelser for at bidrage til en større Udvikling af de Unges legemlige Kræfter ved en Udvidelse eller Forstærkelse af Gymnastikundervisningen.

Af Rektor ved Viborg Kathedralskole blev der saaledes andraget om, at der fremdeles maatte anvendes 10 ugentlige Timer (istedenfor 6 før) til Gymnastik og 5 ugentlige Timer (istedenfor 4 før) til Sang, hvilket blev tilladt ved Ministeriets Skrivelse af 18de Februar 1869.

Fra Rektor ved Randers lærde Skole blev under 18de April 1869 indgivet et udførligere motiveret Andragende om Udvidelse af Gymnastikundervisningen, saaledes at hver Klasse fik i det Mindste een Time daglig i Gymnastik, men mod at der paa den anden Side maatte foretages betydelige Indskrænkninger i Omfanget af, hvad der i slige Rundskabsfag læres, og til dels ikke uvæsentlige Forandringer i Metoden *).

*) Rektors Skrivelse (der findes optagen i Skolens Program for 1869 S. 33), var ordlydende følgende:

„At Skolen ligesaa meget bør gjøre Opdragelse som Undervisning til Maal for sine Bestræbelser, er en Forestilling, der med Rette mere og mere synes at finde Aner-

I Anledning af dette svarede Ministeriet under 27de Mai s. A. Rektor, at hans i den nuværende Undervisningsplan saa væsentlig indgribende Forslag paa Grund af Undervisningsinspektørens Fraværelse paa en Reise først efter hans Hjemkomst vilde

hændelse hos os, som ogsaa, at Formaalet bør være: „sit mens sana in corpore sano“ (en sund Sjæl i et sundt Legeme). Men jeg har længe været Bekymring for, at man lagde for megen Vægt paa Kundskabernes Omfang og derved mere skadede end gavnedes den aandelige Fremvæxt, medens man, om man end ikke ganske forsømt Legemet's Uddannelse, dog hverken ofrede tilstrækkelig Tid og Plid paa Gymnastikken eller havde noksom Nie for dens Betydning som Opdragelsesmiddel. Ingen kan vistnok mere end jeg sætte Pris paa Legemet's Uddannelse til Kraft, Smidighed og Anstand; men jeg er overbevist om, at Gymnastikken, ledet af en dygtig Lærer med Diet aabent for dens opdragende Virksomhed, dog kan udrette noget langt Mere og i høiere Grad end den øvrige Undervisning tjene til at udvikle og danne Karakteren, navnlig ved at vænne Disciplene til med spændt Opmærksomhed punktlig og øieblikkelig at følge en fremmed Villie (Lydig=hed i Forening med Opmærksomhed, Respekt for Autoriteten).

Naar jeg da nu foreslaar en betydelig Udvidelse af den Tid, der i vore (høiere) Skoler ofres Gymnastikundervisningen og en derved nødvendiggjort Indskrænkning i den øvrige Undervisning, da er det dog kun under den Forudsætning, at Gymnastikundervisningen ledes af en (helst militær) dannet Mand, der har fattet denne Dannelsesmaades store ethiske Betydning, besidder personlig Kraft og Talent til at gennemføre en saadan Undervisningsmaade, og som ikke blot forstaar at anvise og kommandere, men tillige uden overdreven Haardhed at skaffe sig lydige og om muligt ivrige Disciple. Saadanne Lærere vil man i Reglen kun finde i Officersskole, ikke iblandt Underofficerer, saa fortrinlige disse end ofte kunne være til at dressere Rekrutter. Derimod kan naturligvis Intet siges imod, at Underofficerer anvendes som Assistent (i de større Skoler hvor saadane behøves). Men vistnok behøvede de ikke, og da Skolernes økonomiske Naar ikke ere gode, burde de ikke lønnes lige med Hovedlærerne, især da det i Stæder, der have Garnison, ingenlunde vil være uanstændigt at faa en Gymnastikassistent for omtrent den halve Betaling mod den, der nu gives.

Efter min og Fleres (navnlig Lægers) Mening bør hver Klasse (Discipel) have een Time daglig Undervisning i Gymnastik, uden at det nu fastsatte Maximum for det ugentlige Timetal overstrides. Men for at dette kunde lade sig gjøre, maatte der foretages betydelige Indskrænkninger i Omsanget af det, der læres, og tildels ikke uvæsentlige Forandringer i Metoden. Thi at indskrænke Undervisningstimerne uden at bortføre en Del af Stoffet vilde snarere besvære end lette. Men saavidt jeg kan skjønne, vilde en Indskrænkning i det Stofagtige snarest virke gavnligt for den aandelige Dannelse.

De Indskrænkninger og Forandringer, jeg anser for nødvendige (eller dog heldige), ere følgende: Ved Undervisningen i Modersmaalet maatte al abstrakt Grammatik i de lavere Klasser forbydes; hvad der heri med megen Besvær for Barnet og dets Natur imod kan læres paa dette Standpunkt, kommer næsten af sig selv under Læsningen af fremmede Sprog i de høiere Klasser. De levende Sprog (blandt hvilke Engelsk efter min Mening kan og bør optages i det Mindste i de 3 nederste Klasser og siden tilbydes i 7de) bør væsentlig læres praktisk og Grammatikken indskrænkes til det Allernødvendigste for at kunne læse Sproget med Lethed og Sikkerhed; Grammatikken bør især indøves under Læsningen og saavidt muligt kun læres lektievis ved første Gjennemgang. Dette gjælder ogsaa om den græske Grammatik, hvis Formlære næsten kan læres uden Lektie-læsning og Syntaxen, saavidt den behøves, ganske, hvilket jeg ved af fleraarig Erfaring. Lektie-læren af Syntax i de levende Sprog (og Græsk) kan og bør da forbydes. Ved Undervisningen i de gamle Sprog bør særlig Læren af filologiske Hjælpevidenskaber (Antikviteter, Literaturhistorie og tildels Mythologi) aldeles bortvises og kun det til Forstaaelse af Forfatterne Nødvendige deraf leilighedsvis fremdrages og uden strenge

kunne tages under Overveielse, men at Ministeriet for Skoleaaret 1869—70 ikke vilde have noget inod, at han forsøgte at lægge saa mange ugentlige Timer til Gym-

Fordringer paa at memoreres. Latinsk Stil bør kun skrives fra 5te Klasse af og høist een (kort) Stil ugentlig. At Religion som Undervisningsfag i Skolen bør sluttes (som for Realisterne) med fjerde Klasse, er vistnok nu den almindeligste Mening (og den behøver neppe nogen udførligere Udvikling). Det historiske Stof kunde og burde betydelig indskrænktes og en bestemt Instrux herom udtrykelig gives; der læres nu i dette Fag saa mange overflødige Enkeltheder, at det Vigtige og Væsentlige ofte overfyldes og udslættes af det mindre Væsentlige. Heldigst tror jeg det vilde være, om de studerende Disciple ligesom Realisterne foruden Fædrelandets Historie (dog i et mere begrænset Omfang end nu) i de første 6 Klasser kun lærte Historien efter en fragmentarisk Fremstilling, medens der i 7de Klasse enten skulde meddeles en kort Oversigt over Verdensbegivenhederne i Sammenhæng eller læres nogle Perioder udførligere i en mere videnskabelig Form. (Det vilde herved blive muligt at lade studerende og Realdisciple følges ad i Historie i de 6 Klasser, hvilket vilde medføre en ikke ubetydelig Besparelse). I Geografi og Naturhistorie kunde og burde ligeledes Detaillen stærkt beskæres ved udtrykelige Bestemmelser (Grundplanens Bestemmelser ere saare moderate). I Mathematik og Fysik kunde vel ogsaa Noget bortklippes og det Hele lettes ved en mere praktisk og mindre stringent videnskabelig Form, især i Begyndelsesklasserne.

Den Timeplan, der skulle svare til disse Forudsætninger, kunde omtrent se saaledes ud:

	VII.	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	Samt.
Dans	2	2	2	2	2	3	4	17
Latin	10	8	8	8	8			42
Græsk	5	5	5	5				20
Tysk		3	2	2	2	3	3	15
Fransk		3	3	3	3	4		16
Engelsk	(1)				2	4	4	10 (+1)
Religion				1	2	2	2	7
Historie	3	2	2	2	2	2	2	15
Geografi		1	2	2	2	2	2	11
Mathematik (Regning)	4	4	4	3	3	3	4	25
Naturhistorie		2	2	2	2	2	2	12
Naturlære	3							3
Skrivning					1	3	4	8
Tegning					1	2	3	6
Sang	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	
Hebraisk	(2)							
Gymnastik	6	6	6	6	6	6	6	

Men da en Forandring, som den her antydede, vil behøve en længere Overveielse, maa jeg for Dieblittet indskrænke mig til at ansøge det høie Ministerium om Tilladelse til fra næste Skoleaars Begyndelse at lægge saa mange ugentlige Timer til Gymnastikundervisningen, som der med den nuværende Undervisningsplan skjønnes at kunne undværes fra den øvrige Undervisning, uden at det fastsatte Maximum af ugentlige Timer overskrides, hvilket omtrent vil blive een Time ugentlig mere for hver Afdeling."

nastikundervisningen, som det var muligt med Overholdelse af den daværende Undervisningsplan og uden at overskride det fastsatte Maximum af ugentlige Timer.

Senere under 25de Oktober f. A. afgav Undervisningsinspektøren sin Betænkning over Rektor Whittes Forslag, men fandt, at de blotte Antydninger, som dette indeholdt om Indskrænkningerne og en anden Behandlingsmaade af Undervisningsstoffet vare, altfor kort hentastede og i ethvert Fald utilstrækkelige til derom at aabne videre Forhandlinger. Sagen blev derfor ikke yderligere fremmet.

Sangundervisningen.

I Ministeriets Rundskrivelse af 9de August 1871 (ovf. S. 269) blev der ikke tilføjet nogen nærmere Udtalelse om Sangundervisningen. Her er kun at mærke, at Ministeriet ved Rundskrivelse af 9de Marts 1877 til samtlige Rektorer har henledet Opmærksomheden paa de af Kantor B. Sanne udgivne „Træffepøvelser til Brug ved Skoler og Seminarier“, som et hensigtsmæssigt Hjælpemiddel ved Sangundervisningen i Skolerne.

Efterat 4de Klasse's Hovedexamen første Gang var bleven afholdt i den ny Form ifølge Loven af 1871 og den ny 5te Klasse med sit Dobbeltkursus oprettet, fandt Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, sig foranlediget til med Hensyn til forskjellige Punkter ved Lovens Gjennemførelse i en Skrivelse til samtlige Rektorer at meddele disse sin Anskuelse om, hvad der burde have for Die og følges for paa bedste Maade at løse Skolens Opgave med Fagene's Behandling efter den ny Undervisningsplan.

Denne Skrivelse, der er Slutningsaktstykket i den Veiledning, som for Undervisningens Bedkommende i sin Tid af Overbestyrelsen blev meddelt Lærerpersonalet til at føre Skolens Reform igjennem, var ordlydende som følger:

Til de Herrer Rektorer ved de lærde Skoler!

Ved Overgangen fra forrige Skoleaar til det nu løbende ere vi rykkede et væsentligt Skridt frem i Gjennemførelsen af den Ordning af Undervisningen i de lærde Skoler, som grundlagdes ved Loven af 1ste April 1871 og den dertil knyttede Anordning af 5te August 1871. Fjerde Klasse's Examen er første Gang holdt i den Form, hvori den fremtidig skal holdes og betegne Afslutningen af den første Del af Skolekursen med fælles Latin- og Matematikundervisning for alle studerende Disciple, og den ny femte Klasse med et overveiende sproglig-historisk Kursus uden Matematik (i alle Skoler) og et overveiende mathematisk-naturvidenskabeligt uden de gamle Sprog (foreløbig kun i nogle Skoler) er oprettet, det sidste Kursus denne Gang med et temmelig ringe Antal Disciple. Medens der kan være og er nogen Meningsforskjellighed tilstede om Hensigtsmæssigheden af den ny Ordning i det Hele eller i enkelte Dele, forenes vi naturligvis alle i det Ønske, at se den gennemført paa bedste Maade og til størst mulig Nytte for Disciplenes aandelige Udvikling og Forberedelse til videre Studier, og vi have alle, De under Nødvendigheden af strax at handle selv og i Forening med deres Medlærere, opkastet og stræbt at besvare ikke faa Spørgsmaal om Maaden at tage Undervisningen paa i de enkelte Fag under

Hensyn til det Heles Sammenhæng. Forsaavidt ikke alle de Spørgsmaal og Tvivl, som ved selve Udførelsen i Stolen af Lovens og Anordningens Forrifter have reist sig hos Dem, ere fremkomne hos mig ved Overveielse i Fraastand, har jeg dog ved Samtaler under min Examenreise ifjor og iaar havt Leilighed til at lære dem at kjende, og i Anledning af indkomne Forepørgsler og Andragender til Ministeriet, der ere blevne mig forelagte, har jeg havt særlig Opfordring til at drøfte nogle af dem. Jeg følte derfor Trang og Forpligtelse til med Hensyn til nogle Punkter at forelægge samtlige Herrer Rektorer og gjennem dem vedkommende Lærere min Betragtning i Sammenhæng og den Anskuelse, jeg har dannet mig, om hvad der bør stræbes efter, og om den Wei, man bør følge. Jeg havde ønsket og haabet at gjøre dette umiddelbart efter den i Juli affluttede Examen, før det ny Skoleaars Begyndelse og førend Arbeidet sattes igang i den ny femte Klasse, og jeg burde vel have havt Kraft til at overvinde de tilbøls hos mig selv liggende Hindringer, der ere traadte iveien herfor og som det nu er unyttigt at dvæle ved; men vi føle vel alle, at vi befinde os paa et Punkt, paa hvilket i Løbet af ikke fuldt 2 Maaneder endnu Intet bør være slaaet fast, ikke engang for dette Aar, eller unddraget fornyet Prøvelse og deraf muligvis følgende Ændring.

Naar jeg retter disse Linier til de Herrer Rektorer og ikke til samtlige Lærere, har dette sin Grund ikke blot deri, at de øvrige Lærere, hvorvel med Interesse for det Hele, dog med en vis Ret kunne betragte det, der angaar deres eget Fag, som egentlig og direkte sig vedkommende, medens Rektorerne nødvendigvis maa se paa det Hele og deri indordne de enkelte Fagoverveielser og i Tvivlstilsælde træffe Afgjørelsen, forsaavidt Sagen ikke henstyes til Ministeriet, men tillige deri, at jeg, efter den Udvikling og Stilling, som det mathematisk-naturvidenskabelige Kursus nu har faaet i de to øverste Klasser, føler mig blottet for den tilstrækkelige Fagkundskab til at ytre mig om, hvad der særlig angaar dets Gjennemførelse, og min hele Udtalelse derfor ikke paa samme Maade kan være rettet til de Lærere, der have de for dette Kursus særlige Fag i deres Haand, som til de øvrige. (At jeg ønsker at bidrage til, at Skoletilshyret indrettes saaledes, at det ogsaa omfatter disse Fag anderledes end hidtil, være her blot i Forbigaaende bemærket.)

So mere der af de følgende Bemærkninger af den Grund maatte forekomme de Herrer Rektorer eller Lærerne overskøbtigt, fordi de allerede have sagt sig selv det samme, desto kjerere vil det være mig.

Undervisningen i Moderemaaliet er udvidet til at omfatte Oldnordisk, der vel saaledes ikke optræder som et selvstændigt Fag, men dog atter ved alene indenfor det hele Fags Omraade at være Gjenstand for mundtlig Prøve og for sig at give en enkelt Karakter (lig Engelsk eller Naturlære), synes at hæves noget mere frem fra den bestednere Stilling og Begrændsning, som det dog uden tvivl har været Meningen at anvise det. Denne Forbindelse fremkalder nu Spørgsmaalet om det rette Forhold imellem de ikke ganske ensartede Elementer, der indbefattes under det fælles Fagnavn; der kan her baade vise sig Vanfærlighed og begaaes Misgreb. Der er ingen Tvivl om, at Undervisningen i Moderemaaliet, efterat den i de lavere Klasser for en meget stor Del er gaaet ud, ikke paa at lære Disciplene det Sprog, de allerede kjende og tale, men dog paa at vejlede og vænne dem til at bruge det rigtigt og konsekvent efter den uddannede, i Literaturen og det offentlige Forretnings-sprog fastsatte Vedtægt, og forsaavidt har været grammatikalsk, i de øverste Klasser fornemmelig bør rettes paa Uddannelsen af Evnen til Tankestremstilling og paa denne

Fremstillings passende og smagsfulde Sprogform, at, med andre Ord, det logiske og ræsonnerende og det æsthetisk-stilistiske Element, derunder tillige indbefattet Veiledning til Bekjendtskab med Nationallitteraturen, maa være de væsentlige og aldeles overveiede, som de ogsaa hidtil have været det. Hos Læreren kræves, naar Sagen betragtes fra denne Side, vistnok et med almindelig grammatikalst Dannelses og Overblik over Sprogets historiske Forudsætninger forbundet Bekjendtskab med Sprogbrugen og Takt for dens Sagtagelse; men det kan ingenlunde siges, at særlig grammatikalst Interesse og nøiere historisk Indsigt i Sprogets ældre Skikkelser og i det egentlige Oldsprog ere nødvendige Hovedegenskaber hos ham; tværtimod maa den logiske og æsthetiske Dannelses og en vis Anstuelens og Reflexionens Fylde anses for at have meget større Betydning. Det vil nu meget let kunne blive Tilfældet, ikke blot at i Førstningen under Oergangen til den ny Form den Lærer, der ellers egner sig vel eller endog fortrinligt for Undervisningen i Modersmaalet og hidtil har drevet den med god Frugt, ikke er i Besiddelse af tilstrækkelig Kundskab i Oldnordisk for uden Frygt og med Held at optræde som Lærer deri, men ogsaa siden, at Veiledningen i Oldnordisk ikke ret ligger for den Lærer, der ellers har Kald til Undervisningen i Modersmaalet, eller af ham kan gives med Lyst og Dygtighed. Hvor nu Sligt viser sig, mener jeg, at man maa tage sig ivare for at gjøre Bold enten paa Læreren eller paa Faget til den ene eller til den anden Side og heller overdrage Veiledningen i Oldnordisk til en anden Lærer, som maatte være dygtig og villig til at paatage sig den, medens han favner eller ikke i synderlig Grad har de for den øvrige Undervisning i Modersmaalet væsentlige Egenskaber eller ikke kan overtage denne helt, fordi han behøves til andre Sag. Kun maa det da strengt paafes, at en saadan Adskillelse ikke fører til en Udvidelse af Undervisningen i Oldnordisk over det Omfang, der kan tilkomme den indenfor det Hovedsags Grændser, til hvilket den er knyttet som Bibeandsdel, ligesom det, hvor den hele Undervisning bliver hos en Lærer, maa holdes fast for Die, at Undervisningen i Modersmaalet i de høiere Klasser ikke utilbørligen, saa at sige, grammatiseres og at Oldnordisk ikke unddrager Stiløvelserne og Beskæftigelsen med dansk Literatur den dem tilkommende Tid og Kraft. Dette er nemlig det næste Spørgsmaal, hvad der i Oldnordisk kan og skal udrettes, navnlig i Grammatik; thi for Lærlæringen er der i Anordningen sat et Minimum, der ikke i betydelig Grad kan overskrides, uden forsaavidt der ogsaa i andre Retninger og Sag kan gjøres mere, end der er foreskrevet. I Almindelighed maa jeg nu ret af Hjertet udtale, at jeg, skjønt Filolog og Grammatiker, har en ikke ringe Frygt baade for altfor megen, især altfor mangfoldig Sprogundervisning i det Hele og dernæst for overflødig og overdreven Grammatik i Skolerne, især atter for mangfoldig Grammatik. Jeg maaler Grammatikens Omfang og Plads, naar Sproggenes Antal, med hvilke der skal gjøres Bekjendtskab, er givet, dels efter den Læsning i hvert Sprog og den Betydelse deraf i Sammenhæng eller enkeltvis, der opnaas i Skolen eller rimelig kan ventes efter Udgangen af Skolen, dels efter hvert Sprogs hele Bestaafenhed og den deraf følgende større eller mindre Nødvendighed af et omfattende og fast grammatikalst Grundlag allerede for Læsning og Forstaaelse (og da endmere for Brug af det i Skrift og Tale, hvis saadan senere Brug kan forudsættes og komme i Betragtning som vigtig), hvorhos jeg tager tilbørligt Hensyn til den Forstandsøvelse, der ligger i at tilegne sig i skarp Opfatning og præcist Udtryk Reglerne for Sprogformernes Anvendelse til at betegne Forestillingernes Opfatnings- og Forbindelsesform, altsaa aldeles væsentlig i at lære Sproggenes Syntax, slet ikke i Formlæren. Men denne

Øvelse maa fornemmelig foregaa og samle sig paa et Hovedled i Sprogundervisningen, der efter sin Stikelse dertil er egnet og praktisk kræver Tilgængelsen af Reglerne for sikker Forstaaelses Skyld; en Gjentagelse paa forskjellige Sprog giver ikke forholds- mæssigt nyt Udbytte, og desto mindre, jo oftere Gjentagelsen sker; hvor man kun kommer til Formlæren, falder denne Øvelse og Reflexion naturligvis bort. Ud- gangen til mere udstrakt Delagtighed i den nyere Kulturbevægelse maa af os, der høre til et lidet talrigt Folk, kjøbes med noget større Tilgængelse og Brug af fremmede Sprog, end af dem, hvis eget Sprog har en stor Udbredelse og indeslutter en meget omfattende alsidig Literatur, og ved den ny Ordning af Undervisningen opfordres paa en Maade Disciplene, om end kun ved et Valg mellem Engelsk og Tysk, til at lære tre nyere Sprog (som jo ogsaa tidligere skulde læres til Realafgangssexamen af høiere Grad). Valget af Engelsk kan under de nu stedfindende Forhold og Stemninger anses for givet for saagodtsom alle; der indtræder altsaa allerede herved en ny Form- lære i femte Klasse, omend en let. Ved Siden heraf tilføies nu paa samme Punkt, just der, hvor i Skolerne med begge Kursus nogle Disciple fritages for de gamle Sprog for at samle Kræfterne til særlige Fag, Oldnordisk. Hvilken Værd der nu end fra et nordisk-nationalt Standpunkt tillægges dette Sprog og den Literatur, hvortil det aabner Udgang, som Minde og Eiendom i det Hele, og hvilken Betydning det end har for historisk (grammatisk og etymologisk) Indsigt i vort Sprog og for Be- nyttelse af nordisk-historiske Kilder, er det dog klart, at Oldnordisk ikke, som de klassiske Sprog, fører det Individ, der søger almindelig Daanelse og Orientering i Kulturen i og for sig eller som Forudsætning for senere Fagstudier, hen til den europæiske Fælleskulturs alsidige Udspring, til Literaturer, hvori de aandelige Opgaver i alle Retninger ere fremkomne og bearbejdede, alle Frenstillingsformer udviklede, til en Kulturverden, der overalt danner Grundlag og Forudsætning for den moderne og hvoft fra utallige, idelig om Sprogene mindende Traade af Forestillinger og Ind- retninger slynge sig ned til os, men, med Undtagelse af Eddaangene, næsten kun til en enkelt Fremstillingsform, Sagaen, med et historisk Indhold, der bevæger sig paa et (Hensyn taget til Folkens Tal, Magt og Rolle i Verdensudviklingen) ringe, i Perife- rien liggende Omraade. (De gamle Love overfer jeg ikke.) Hverken Theolog eller Jurist (den nordiske Retshistoriker undtagen) eller Læge eller Mathematiker eller Naturforsker eller Filosof eller Betragter af den store politiske Bevægelse vil i sit Fagstudium finde sig berøet af Minder herfra, den europæiske Literatur- og Kultur- historiker yderst lidet. Naar nu, just under Hensyn hertil, Kravet til hvad der i Skolen skal læses af oldnordiske Texter, er begrændset, som det er, og, naar der slet ikke forlanges noget Kjendskab til den oldnordiske Ordforningsskole, fordi Tanken paa Brug i Skrift og Tale er udelukket fra Forstaaelsen af den simple Sætningsbygning, der i hele Omridset, i Ord- og Sætningsfølge stemmer overens med vort nuværende Sprogs letteste fortællende Stikelse, ikke her kræver andet end ganske enkelte Be- mærkninger (om en Præpositions eller et Verbums Styrelse o. s. v.), vilde det ganske vist være en aldeles ubillig og urimelig Bebyrdelse af Disciplene, hvis man for denne Læsnings Skyld og for den senere Benyttelses Skyld, der for det aldeles overveiende Antals Vedkommende kan ventes i det Enkelte af denne Sprogkundskab, vilde paa- lægge dem at lære den omfattende og vanskelige oldnordiske Formlære i betydelig Ud- strækning og Detail. Man maa, i mine Tanker, indskrænke sig til at lade Disciplene lære de væsentlige Nominal- og Verbalparabigmer med almindelig Forklaring af Omlydsfænomenet (uden f. Ex. at medtage alle ved dette Modifikationer frem-

komrende Underarter af Verbalbøjning) og de vigtigste og hyppigste Pronominalformer og under Læsningen pve Disciplene i herefter at kjende Formerne efter deres Art (som denne eller hin Kasus i dette Tal, som denne Tid i dette Tal, denne Person og Maade) og, hvor deres Kundskab ikke er tilstrækkelig til at hense Formene til den rigtige Stamme og Udgangsform (Nominativ, Nutid eller Infinitiv), give ham Oplysningen og lade ham mærke sig den. Hermed tror jeg, at Anordningens Forbring paa „Rebegjævelse for de i Stykket forekommende Sprogformer“ maa anses for opfyldt. Forfaavidt der ikke benyttes en kortere Formlære (f. Ex. Tversens), men Dr. Wimmers, henleder jeg Opmærksomheden paa, hvad Forfatteren selv i Fortalen S. VII og VIII betegner som Gjenstand for den første Læsning; thi udover denne „første Læsnings“ Grændser (med omhyggelig Læren og Indprægen af de valgte Hovedparadigmer) bør man vist ikke gaa, idet Benyttelsen af Glossariet til Læsebogen eller Læreren's Hjælp maa tilføie det, der i Skolen i dette Lillæg til „Undervisningen i Mober'smaalet“ videre behøves. Ved denne Behandling af Gjenstanden vil Opmærksomheden for den være vakt og den almindelige Forestilling om Forholdet imellem Oldsproget og det nyere Sprog have faaet tilstrækkeligt bestemt faktisk Grundlag. Herpaa maa saa den, der af særlig Interesse og ved særlige sproglige eller historiske Studier drives videre, selv bygge en fyldigere Kundskab.

Til disse Bemærkninger om det Oldnordiske vil jeg, inden jeg forlader Undervisningen i Mober'smaalet, knytte to andre. Den første angaar Opgaverne til danske Stile. Ligesom jeg overhovedet ikke er uden Frygt for, at den Sky for at lade den positive Religions Læresætninger behandle som Skolestof og Examensgjenstand for Disciple i en vis Alder, der har ført til en meget betydelig Indskrænkning af Religionsundervisningen i de lærde Skoler, om man end med Hensyn til det religiøse Sindelags Bevarelse og Fredning billiger den, dog tillige i den kristelige og almindelige Ethik, som den behandlede og kunde behandles i Skolerne, har unddraget disse et Stof, der haade havde Betydning ved at aabne Diet for Livet og fremkalde Eftertanke derover og som stærkede den rene Forstandsudvikling ved Begrebers systematiske Sammenstilling og Udvikling, ved Definitioner, Adskillelser, Sammenligninger og Begrænsninger af dem, saaledes nærer jeg nogen Bekymring for, at Udelukkelsen af dette Stof som positiv Undervisningsgjenstand ogsaa kan medføre en Udelukkelse deraf fra den Kreds, hvorfra danske Stilopgaver hentes. Nu er det min Overbevisning, at Forklaring, Udvikling, Sammenstilling og Adskillelse af sædelige Forestillinger, som Livets Begivenheder idelig fremkalde, og som Disciplen idelig hører anvendte og anvender ved Betragtning af Personer og Forhold, hører til det, som han, naar han faar nogen Veiledning og Anvisning dertil, magter bedst og hvori han bevæger sig med mere Selvfærdighed og mere bruger egen Eftertanke end ved mange Opgaver, som jeg ellers ser brugte, f. Ex. æsthetiske og literaturhistoriske Karakteristiker, ved hvilke næsten aldrig gives andet end det hele eller Brudstykker af, hvad der er gennemgaaet for Klassen, og at, naar man ikke benytter hin Kilde, Valget af virkelig „fri“ Opgaver vil være overordentlig indskrænket. Jeg ved meget vel, at der fra enkelte Sider, hvorfra man nok forlanger disse „fri“ Opgaver, men klager, saasnart der stilles mindste Krav til egen Eftertanke og Reflexion over ikke-materielle Forhold, oftere er anket over Examensopgaver af den af mig her betegnede Art; men jeg for min Del opfordrer Lærerne i Mober'smaalet til ikke at lade sig dette Stof slippe af Hænderne, men meget mere under dets Benyttelse og alvorlige, omhyggelige Behandling at lede Disciplene til Opmærksomhed for det sædelige Livs

Forhold og vende deres Blik hen dertil og tilbage paa dem selv. Særligt kunde jeg ønske, at Disciplene af og til fik en Opgave, der nærmede sig til Lighed med Forretningsstilen, idet der f. Ex. paalagdes dem at give en Indberetning til en Foresat om noget indtruffet og oplevet eller at skrive et Andragende om noget med Bevæggrunde eller deslige. Det er mærkeligt, hvor keitete enkelte Studenter i Begyndelsen stille sig fra en Ansøgning, hvor lidet de vide i Formen at iagttage den almindelige Bedtægt, f. Ex. blot i Dateringsens Anbringelse.

Jeg træffer — dette er den anden Bemærkning, jeg vil tilføje, — ikke ganske sjelden, naar jeg deltager i Bedømmelsen af Udarbejdelseerne i Møbersmaalet, men hyppigere, naar jeg læser Oversættelsen fra Latin til Dansk, en vis Sjufsvornhed, der viser sig i Forsømmelse af at anbringe de nødvendige Skilletegn, som efter Relativsætningen, i Forvejlingen af „ville“ og „vilde“, hvor jeg enkelte Gange har maattet tvivle, om Kandidaten sikkert kjendte Forskjellen, i Udelabelsen af Intetkjønsmærket i Tillægsord („Foretagendet er vanskeligt“) og deslige. Jeg haaber nu for det første, at alle Lærere, der have skriftlige Arbejder at gennemse, ville understøtte Lærerne i Dansk i at faa slikt udryddet nedensfra og det rigtige gjort til fast Bane, der holder sig overalt, ikke blot ved særlig Omhu i Stilarbejder. Men forsaavidt der tillige fremtræder en tankeløs Gjengivelse af en skjodesløs Udtale, der ikke underordnes og støttes af Regel og Analogi, da hænger det sammen med en Tilbøjelighed til magelig Fornulsheds, der ikke hører til det helbige i vor Tid hos vort Folk og vor Ungdom, som overalt maa modarbejdes. (Lige før Redskrivningen af disse Linier læste jeg i et af vore gode Blade: „Det er ikke sandsynlig.“) Men Lærerne i Dansk ville virke med størst Kraft i denne Retning, naar de selv som Lærere, medens de agte de Grændser for Rettskrivningsreformen, der ere antydede af Ministeriet, isærligt med Hensyn til den danske Sprogform, som Disciplene skulle indøves til at bruge rigtigt, holde sig til den Formel, jeg ovenfor opstillede, og tage til Rettesnor „den i Literaturen (i den hidtil foreliggende og som klassisk erkjendte, ikke i enkelte Specialskrifter) og i det offentlige Forretningsprog fastsatte Bedtægt“, med Undgaaelse (i Skolen og Undervisningen) af al individuel eller „solkelig“ Frihed, der for Disciplene let bliver til Skjodesløshed. Det hører f. Ex. efter min Mening slet ikke hjemme i Skolen, der i Sproget skal følge, ikke føre, at udelade Flertalsbetegnelsen i Verberne, saalænge vore bedste Forfattere i Almindelighed og navnlig Digterne aldeles overveiende adskille Tallene og denne Adskillelse fastholdes i alt, hvad der udgaar fra Regjering og Rigsdag, medens den daglige Tale vakler og ingenlunde har opgivet Flertalsformen. (Jeg er aldeles vis paa, at man i Sømænds Mund ligesaa ofte hører „vi seile“ som „vi seiler.“) Jeg vil ikke tale om det forunderlige i, at enkelte, samtidigt med, at de (anderledes end jeg) beundre den ældre rigere Bøining som i og for sig betegnende en fuldkommere Spogform, udslette, hvad der endnu findes deraf. (Den latinske Stil ved sidste Examen overtjede mig om, at ikke ganske faa Kandidater ikke vare istand til at klare den grammatikalske Sammenhæng med den overmaade hyppige danske Form: „Kong Hiero, som vi vide, indbød ogsaa andre Digtere“ eller „det Hus, som I vide, (at) jeg eier“, idet de ikke vovede at oversætte: Hiero, quem scimus etiam alios poetas invitasse, skjønt de ellers viste, at de meget vel kjendte og anvendte den latinske Infinitivkonstruktion, men stræbte at omgaa Udtrykket og tildels derved faldt i Feil; de vidste ikke at der i Relativsætningen: „som indbød“, „som jeg eier“, kan indskydes en styrende Sætning, uden at der derved sker nogen Forandring i Pronominets Forhold som Subjekt eller Objekt. Her er en virtelig

Mangel paa den grammatikalste Indsigt i Modersmaalet, der bør fremkomme under Sammenligningen med fremmede Sprog, og den derved fremkaldte Reflexion.)

Ved Svenskt, der i Loven er medtaget under Undervisningen i Modersmaalet paa en noget besynderlig og i Lovbestemmelser aldeles ufædvanlig Maade, er jeg overbevist om, at alt, hvad der behøves, og alt, hvad der kan gøres uden unyttigen og til Skade at adsprede Kræfter og Opmærksomhed, vil være gjort ved under nogle faa Timers Læsning at bringe Disciplene til selv at mærke, hvor let de forstaa Sproget, naar de (uden Regel og Abstraktion) mærke sig visse Overgange i Lyd („Sak“), visse Formafvigelser („Barn“ i Flertallet, „Iatom os“ i Imperativ) og enkelte afvigende Ord („Ånga“) eller Ordbetydninger („roa sig“, „rolig“), og derpaa at anwise dem en interessant Bog (der gjerne kan være forskjellig for de forskjellige) samt en kort Fortegnelse over afvigende Ord og Betydninger og, i Nødstilfælde, udfylde dennes Huller, naar der spørges. Hvor dette ikke er nok, kan man ganske rolig overlade Fremtiden at fremkalde den manglende Interesse og Lust enten igjennem Bøger eller praktisk Berørelse med Svenske. At anvende Skoletid paa rækkevis og i større Omfang at lære afvigende Ord og Betydninger („Ålfa, Blyt“ o. s. v.) er at spille det, hvorpaa vi ingen Overflod have og hvormed vi maa holde godt Hus.

Fra Modersmaalet vender jeg mig til Latin. Her er ved Afgangsexamen den latinske Stil bortfalden. Ved Spørgsmaalet om, hvorvidt der herved er tabt noget, hvilket ubestemt flere imellem os tro, og da hvad, og hvorledes det kan og bør erstattes, antager jeg, at vi alle gaa ud fra den Erkjendelse, at der ikke længer i vore Dage er Tale om nogen selvstændig literær Produktion eller mundlig videnskabelig Meddelelse paa Latin, i hvilken Disciplene i de lærde Skoler ved de latinske Stiløvelser skulde sættes istand til at tage Del; hvad der heraf er tilbage, tilhører ene den klassiske Filologi som Specialvidenskab; der har i mange Aar kun været Spørgsmaal om Latinskrivning som Middell og Qvælse til at forstaa Latin (saaledes som jeg for min Del udtalte det 1838 i en liden Afhandling i Maanedskrift for Literatur, 10de Aargangs første Hefte). Naar vi overhovedet ville lære de gamle Sprog, maa vi lære dem paa en anden Maade end de nyere, med mere Abstraktion og Reflexion, fordi de baade grammatikalst ere byggede anderledes og denne Bygning igjennem Literaturen er mangfoldig stilistisk udformet, saa at Sætningsledenes Forbindelse, Ordstillingen og Sætningsforbindelsen og Sætningsstillingen er i høi Grad forskjellig fra vor, og fordi deres Ordforraad og Betydningernes Gruppering og Forgrøning i de enkelte Ord, ligesaa Partiklerne, og i de deraf sammensatte Talemaader og billedlige Udtryk svare til en ganske anden successiv Udvikling af Foresillingsfredsen, saa at den Parallelisme, hvormed i de nyere Sprog i det hele og store Ordforraadet og Talemaaderne svare til hverandre og dække hverandre, aldeles forsvinder og under Oversættelsen en idelig Opløsning og Omfordeling maa finde Sted. Dette medfører nu først Nødvendigheden af en ikke ringe syntaktisk Kundskab (om de meget udoilede Bøyningsformers Betydning og Anvendelse), naar der skal opnaas en fast og sikker Færdighed i at forstaa og oversætte i grammatikalst Henseende, en Færdighed, der ikke pludselig standser eller snubler; jeg erindrer blot om de Feil, som i sidste Examins Oversættelsesopgave Forvejlingen af vir domi nobilis med vir domus (generis) nobilis foranledigede. Det nægtes naturligvis ikke hermed, at ogsaa i Latin (og Græsk) den forstandige og modne Læser, den kløgtige og begavede Discipel ved Hjælp af Sammenhængen ofte forstaaer Meningen uden at kunne gjøre fuldstændig

Nede for den grammatikalske Bygning, og at mangen finere Nuance i den grammatikalske Form (allermest da saadanne, hvori Sproget samtidig eller til forskjellige Tider tilsteder Afvigelse) kan blive ubemærket, uden at det skader Forstaaelsen af det hele, saa at Sagttagelsen deraf kun bliver af Interesse for Filologen, men man maa være varsom for ikke at udstække dette for vidt og føle sig stuffet. Der kan opstaa meget slemme Misforstaaelser ved, for at tage et aldeles nærliggende og simpelt Exempel, at forveyle stetit, han standsede, stod stille, med stabat, han stod (var i staaende Stilling), og den egentlige Spidse i en Tanke kan gaa tabt ved ikke at kjende Betydningen af Futurum exactum i Udtryk som: iam fuerit, det vil snart have været, være forbi; og dog er her kun Tale om enkelte Former i og for sig uden nogen Forbindelse og Forvikling. Paa den anden Side hører der ikke ringe Veiledning, tilbøielig igjennem omhyggelig Analyse og Begrændsning af Forestillinger, og ikke ringe Øvelse til, for at Disciplen f. Ex. skal føle sig nogenlunde hjemme og sikker i Betydningen og Anvendelsen af de vigtigste og hyppigste Talemaader af agere, ducere, ferre, gerere eller klart holde fra hinanden saaledes bestægte Udtryk som habere gratiam, referre gratiam, agere gratias, eller blot adfille levis og facilis eller forbinde de to Betydningsfider i altus, høi og dyb, Opgaver, der i langt mindre Antal og lettere Form møde os ved Bekjendtskabet med Fransk og overhovedet de romanske Sprog. Men baade den syntaktiske Undervisning og den lexikalisk-fraseologiske Sagttagelse og Indøvelse bringe, rigtig drevne og ledede, ved Siden af Kundskaben i Sproget, en Løn i den Forstandøvelse, der ligger deri, foruden at de lette Arbeidet i andre Sprog enten mere i Almindelighed eller i det Enkelte. (Afskillelsen af le parfait défini og l'imparfait er naturligvis givet med Afskillelsen imellem Perfektum og Imperfektum i Latin). Særlig er Arbeidet i Latin for en stor Del ogsaa gjort for Græsk, uagtet det maa tilføies, at just Umuligheden af at kunne gjentage det lige saa fyldigt paa Græsk selv, hvilket naturligvis vilde forudsætte en langt mere omfattende Læsning af Læxter, giver Disciplenes Kundskab i Græsk en langt ringere Selvstændighed og Sikkerhed. Naar nu til at befæste denne syntaktiske Undervisning og denne Tilegnelse af lexikalisk-fraseologisk Kundskab, uagtet Diemedet kun er Forstaaelse af Latin, dog forlanges en Øvelse i at skrive Latin, da gaar man derved ud fra, at de syntaktiske Reglers Tilegnelse først bliver ret klar og sikker, naar Disciplen kan udføre dem paa givne Exempler og, hvad der er af stor Betydning, ikke blot dette, men, hvor der ikke er opgivet Exempler paa en bestemt Regel, men i Almindelighed noget til at oversætte paa Latin, kan finde, hvilken Udtryksform og hvilken Regel der skal anvendes, og bevæge sig i denne Anvendelse med ikke altfor stor Langsomhed igjennem en Række af forskellige Tilfælde (en Stil), en Øvelse, ved hvis Gjentagelse, naar forresten Agtpaagivenheden kan holdes vaagen, naturligvis Reglerne ikke blot klares i Opfattelse, men ogsaa indpræntes i Husommelsen. Det samme gjør sig da ogsaa gjældende med Hensyn til Ord-betydninger og Talemaader, idet overhovedet Disciplen vænnes til at tilegne sig Sprogstoffet, ogsaa det, der ikke forekommer i de Stilopgaver, han gennemarbejder, som noget, han frit skal kunne fremtage og bruge. Denne Betragtning maa jeg nu for min Del tillægge en saadan Berettigelse og Vægt, at jeg ikke tror, at nogen Indøvelse gennem Stil, d. e. Oversættelse paa Latin (skriftlig eller mundtlig, af hvilke to Øvelsesformer den skriftlige giver Disciplen mest No og kræver mest Selvstændighed, den mundtlige gaar hurtigere og giver Leilighed til Berigtigelse i rette Dieblit og med stærkest Indtryk) kan undværes uden at baade Kundskaben i Latin bliver utilbørlig løs og usikker og

den med Undervisningen forbundne Forstandspøvelse i en betydelig Grad forringes. Men hermed er ikke sagt, at vi ikke maaske under Indflydelsen af en Tradition, der havde sit Udspring fra en anden Betydning af Færdigheden i at skrive og tale Latin udenfor og udover Skolen, end denne Færdighed nu har, kunde have ladet Stilpøvelsen beholde en større Udstrækning og tillagt den en anden Stilling, end den havde Krav paa, især i Forhold til Udstrækningen af den Læsning af Forfattere, der baade skal føre til Bekendtskab med Oldtiden og levere det Sprogforraad i Ord og Talemaader, som paa engang betinger videre Læsning og skal anvendes ved Stilskrivningen. Vi bør i det ringeste med god Villie og godt Mod forsøge, om det ikke er faa, og om ikke det, der er nødvendigt, ogsaa nu kan ske, og det, der falder bort, fuldt erstattes, hvorved det heller ikke bør glemmes, hvor vanskeligt det i en Række af Aar har været at faa Disciplene i øverste Klasse til at anvende alvorlig Flid og Opmærksomhed paa Stilpøvelserne. Loven har vel kun udtrykkelig ophævet Stilprøven ved Examen uden at indskrænke Skolernes Frihed med Hensyn til de Øvelser, ved hvilke de ville fremme og befæste Sprogkundskaben; men selv om man ikke ved at bibeholde latinist Stilskrivning i de to Klasser, til hvilke den særlige Forberedelse til Afgangsexamen i den ene eller anden af de to Retninger er henlagt, maatte komme i et betænkeligt Forhold til Lovens Mening, er det klart, dels at der ikke vil være Tid dertil, naar baade den kursforiske Læsning skal have et større Omfang og mere Tid og Kraft anvendes paa skriftlige Øvelser i at oversætte fra Latin til Dansk, dels at flere af Disciplene, naar Examensprøven er bortfalden, endnu mindre ville yde noget alvorligt Arbejde. Derimod er det viselig hverken forment eller noget der bør undlades, hvor der under Forfatterlæsningen eller ved den skriftlige Oversættelse paa Dansk viser sig Uklarhed og Usikkerhed i syntaktiske Regler, baade at foretage mundtlig Indøvelse af dem ved at oversætte Exempler fra Dansk og lade enkelte nedskrive, helst i Forbindelse med den kursforiske Læsning. Al egentlig Stilskrivning maa indskrænkes til de Klasser, i hvilke Anordningen af 5te August 1871 har anerkjendt Berettigelsen og Nødvendigheden af denne Øvelse; og dermed er da tillige givet Maalet for Forbringningen, der skal søges opfyldt. Stilskrivningen maa gaa ud paa en fast Tilnærmelse og Indøvelse af Formlæren, med Udelukkelse af sjældne og græske Former, og af de syntaktiske Hovedregler, som maa være gennemgaaede og lærte i 4de Klasse og nedenfor for Skribentlæsningens Skyld, der allerede rykker frem til Cicero og Livius, altsaa omtrent hvad der i de to sidste Udgaver af min Grammatik er trykt med stor Tryk, dog saaledes at endda enkelte Ting i andet Afsnits Kap. 3, især i Tillæget, flere i Kap. 9 og tredie Afsnit maa forbigaaes eller tages lempeligt, hvad Anvendelsen i Stil angaar; thi læres og benyttes ved Forfatterne maa langt mere end det her antydede. Det vilde saaledes ikke blot ikke kunne falde mig ind i en Stil paa dette Standpunkt at kræve benyttet en Udtryksform, som den i § 392 omhandlede, eller endog blot som den i § 336, men jeg vilde endog i mange Tilfælde, hvor § 377 skulde komme til Anvendelse, i Opgaven, især i en Examensopgave, udtrykkelig angive dette („under heftig Modstand“ udtrykkes ved Participium af „repugnare“ og deslige), medens jeg derimod vel vilde i lette Exempler indøve, omend ikke i en Examensstil forlange brugt Anmærkningen ved § 370. Jeg har praktisk søgt at udtrykke den mig foreværende Begrænsning (ogsaa hvad hele Indholdets Beskaffenhed og Sætningers og Perioders Simpeltid angaar) dels ved en ved Halvaarsexamen i Januar d. A. i et Par Skoler i fjerde Klasse brugt og for aldeles passende erkjendt Stilopgave, dels ved den, som gaves ved fjerde Klasse's Hovedexamen i Juni Maaned.

Den sidste, som jeg iforveien havde meddelt Metropolitan skolens Rektor, der slet intet fandt at bemærke ved den, er, saavidt jeg har erfaret, bleven anset for billig og vel beregnet paa baade flersidigt at prøve Disciplene og ikke at overvælde eller forknytte dem, og jeg fandt ved de Skoler, jeg besøgte, Resultatet i det hele saa godt, som jeg havde ventet det, medens det i et Par Privatskoler skal have været ringere. Hvad der et Par Steder, hvor der var flere Examinander, stødte mig — thi ved et meget ringe Antal gjør Tilfældet sig jo stærkt gjældende —, var Usikkerhed i den ligefremme Forbindelse af Objekt og Hensynsobjekt, injicere alicui timorem, og i Behandlingen af det simple hypotetiske Udtryk: „Marius vilde glimre mere i Historien, hvis han havde levet kortere“ — thi Reglen herom er let og fuldkommen fattelig for den Alder, Disciplene ere i — hvorhos den paa nogle Steder oftere forekommende forkerte Form splendiderit undrede mig, da Disciplene, hvem splendens var opgivet, slet ingen Anledning havde til at tænke paa et af de afledte Verbum og, da de ikke kjendte et 3die Konjugations Verbum splendo, nødvendig burde holde paa splendo med regelmæssigt Perfektum. Egentlig burde vel heller ikke, naar Verbet var bragt i Erindring, den hele Stamme (splendor, splendidus) og Analogien (eo—or—idus, timeo, timor, timidus) have været ganske ubekjendt. Ved en enkelt Skole (Horsens) bemærkede jeg med Fornøjelse, at de Feil, der ellers paa bestemte Punkter af Opgaven forekom hos enkelte eller flere Disciple, saagodtsom slet ikke fandtes (heller ikke Ubekjendtskab med Taladverbiet quinquies). Kun een Regel, hvorimod jeg vistnok havde ventet feilet af en hel Del („vi vide, hvor store Bedrifter han udsørte“, scimus, quantas res gesserit, ikke gereret, efter § 337), var erindret og anvendt af et mindre Antal, end jeg havde ventet. I at opgive latinske Ord have nogle Lærere troet, at jeg var gaaet for vidt og havde ydet formegen Hjælp. Men under Hensyn til Anordningens billige Bestemmelse, at Stilopgaven skal holde sig „indenfor det almindeligste Ordforraad“ og til den Tilfældighed, der kan gjøre sig gjældende i et Ords eller Talemaades hyppigere eller sjældnere Forekomst og deraf følgende Tilægnelse i en Skole i de lavere Klasser, har jeg, da jeg vel ved, hvor forknyttende og forvirrende Savnet af et Ord kan virke paa Disciplen, heller givet for meget end for lidt. Særligt opfordrer jeg visse nu, som stedse, Lærerne til fra neden af ikke blot at lade Ord og almindelige Talemaader læres udenad og huskes, men til at supplere og afrunde det, der forekommer hos de læste Forfattere, hvilket altid er temmelig tilfældigt, ved hvad der mødes i Læsebogen, i Grammatiken (i Formlæren og i de syntaktiske Exempler) og i en velberegnet Ordssamling for Begyndere. Jeg ved ikke, om man kan læse et Pensum, som det, der kræves til Udgangen af fjerde Klasse, uden at træffe paa Ord som saxum eller lignum; men de bør ikke være blevene Disciplen ubekjendte; men ikke alt, hvad han kjender, naar det nævnes, kan forlanges husket ved en Stilopgave. Paa det, om end ikke meget omfattende, saa dog saavidt muligt faste Grundlag af grammatisk (og til en vis ringere Grad fraseologisk) Indøvelse (ikke blot Læren), der er tilveiebragt ved Stilskrivningen indtil og med fjerde Klasse bliver det da Opgaven at bygge videre uden denne specielle Form i femte og sjette Klasse, for der at give Latinundervisningen den fornødne Fasthed og Grundighed*). Dette maa nu dels ske ved Repetition af Syntagen (og Betydnings-

*) Det er vistnok en uheldig Omstændighed og en Inkonsekvens, at der for Privatister, der følge den sproglig-historiske Retning, ikke er foreskrevet Udarbejdelsen af en latinsk Stil ved den foreløbige Prøve; men jeg har selv til Ministeriet maattet udtale, at jeg ikke i Lovens

bemærkningerne i Formlæren, f. Ex. om Distributiver) og fortsat Læsning af speciellere, hidtil opfatte Partier af Syntagen, der maa anvendes under Forfatterlæsningen og ved de skriftlige Øvelser i at oversætte fra Latin (Versionen) og præcist indskræpes, hvor der standses eller feiles af Ubekjendtskab, f. Ex. hvor Disciplen ikke kan finde paa den rigtige Oversættelse af: nec constabat (nesciebat), quid facerent (§ 311 Anm. 2) eller af Bendingen: ut, si licuisset, ipse venturus fuerit (§ 336) eller viser, at han ikke sikkert kjender og mærker sig Brugen af reperias i Betydningen „man vil finde“ (§ 325). Det er hverken nok, at Disciplens Oversættelse rettes med en omtrentlig og svævende Antydning af Reglen — thi derved læres og beholdes Intet — eller at Paragraf og Anmærkning nævnes; den maa forlanges lært. Enkelte Gange maa en Bemærkning, der ikke findes i den afortede Lærebog, tages med fra den udførligere Fremstilling og derfra gives bestemt og præcist (som om tribus illis diebus, der forekom i dette Aars Version, Lat. Gr. 3. Udg. § 276 Anm. 5). Ganske særlig Bægt maa der lægges paa den skriftlige Oversættelse (Versionen), der hidtil i Skolerne af Mangel paa Tid stod temmelig i Skygge ved Siden af Stilen. Der maa her ses paa nøjagtig grammatikalsk og lexikalisk Opfatning i smaat som i det større (f. Ex. i ikke at forvekle en Omstændighedsapposition, Seius adolescens mortuus est, med en Benævnelse, en i dette Aars Version nogle Gange indløben Feil, i at give necessarius som et videre Begreb, „nærforbunden, nærstaaende“, end propinquus, specielt „beslægtet, paarevende“), og paa Evne til at gjengive den eiendommelige latinske grammatikalske Form eller Talemaade med den naturlige og sædvanlige danske (f. Ex. urbe capta, naar Erobreren er Subjekt i Hovedsætningen, ved „efter at have taget“) og til at opløse og omsætte, men uden Forvanskning og Udelabelse og kun saavidt den danske Form kræver det, mere udviklede latinske Bendinger (som den i Lat. Gr. § 392 omhandlede*) og Perioder (som den livianske, der er anført § 420, vel ogsaa en i 3die Udg. § 476 c Anm. omhandlede Form) og endelig paa et efterhaanden vægende Bekjendtskab med Ord og Talemaader, hvortil da ogsaa den kursoriske Læsning maa yde stadige Bidrag. Denne kursoriske Læsning maa overhovedet som hurtigere og mere omfattende iøvrigt træde i nært Forhold til Versionsøvelserne. Disciplen maa under den, uden altfor tidlig ved hvert Ord og Sætning at tages under Armen og uden at forstyrres af en altfor ilfom, smaatpillende og vaklende Rettelser, vænnes til at hjælpe sig selv frem, men den maa afsluttes med en rigtig og dansk Oversættelse, og der maa mærkes, bestemt indpræges og gjentages det vundne ny Sprogstof (Ord og Talemaader). Det er væsentlig Friheden for Lektrelæren og Repetition, der skal adskille den kursoriske Læsning fra den statariske; thi de til Forstaaelse af Indholdet nødvendige Realoplysninger maa, omend i al Korthed, ogsaa gives ved den kursoriske Læsning. Versionsopgaverne maa, naar de udgjøre den hele skriftlige Prøve, uden tvivl ogsaa for at gjøre Bedømmelsen sikrere, blive noget længere end hidtil — allerede den i

---

eller Anordningen fandt nogen Hjemmel til at paalægge dem en saadan Udarbejdelse, og iøvrigt givet den Andvisning, der er optagen i Ministeriets herom udgaaede Rundskrivelse. (Er nu bestemt ved Bekjendtgjørelsen af 28de Marts 1876, Side 293). Derimod maa Skolerne naturligvis kræve Stilen, som hele fjerde Klasses Examen, af Privatister, der ville optages i 5te Klasse.

*) Bøffel: „De mange Dindigheder, som den maa være blind, der ei kan se hos Dem“ (quas qui in te non videat cœcus sit necesse est).

Har givne var det lidt, men tillige let -- og Bedømmelsen mere nøjeregnende end hidtil. Baade ved denne Prøve og ved den mundtlige Examination i et ikke læst Stykke vil Forjømmelsen af den kursoriske Læsning, der jo ved Privatister slet ikke kan kontrolleres og ved Skolerne kun lidt, straffes. Det vil altid have nogen Banfælgelighed at afgjøre, hvilket lexikalisk Stof der tør forudsættes bekendt og forlanges; i dette Aars Version burde ergastulum have været opgivet, nomem deferre kunde vel kræves; i ethvert Tilfælde er der Ord og Talemaader, der maa kræves, omend det befalede Pensum kan være læst uden at de deri forekomme, som caducus, decrepitus, degener, legare, rationem reddere, heredem instituere. Man maa her tillige benytte den gjensidige Understøttelse, som Latin og Fransk yde hinanden (caduc, décrépité, dégénération, loguer). Ved den mundtlige Examen er det naturligtvis uforment, naar der viser sig eller af Oversættelsen maa formodes Usikkerhed, at fordrø den grammatikalske Regel angivet og anvendt i et til Oversættelse paa Latin opgivet let Exempel. (Libri digni sunt, qui legantur, quos legamus, digni erant, qui legerentur*).

Spøad de nyere Sprog angaar, vil det, overensstemmende med den allerede iaar gjorte Erfaring, vise sig, at i det ringeste i den nærmeste Tid i de øverste Klasser Engelsk næsten uden Undtagelse vælges istedenfor Tysk. Desto vigtigere er det at sørge for, at der i de fire nederste Klasser læres saa meget Tysk, at Literaturen virkelig derved er tilgængelig, og kan der gøres noget for at nære Færdigheden ved god Privatlektur i de to sidste Skoleaar, bør det gøres. Den tyske Literatur er engang, naar den skandinaviske undtages, den os ved geografisk Forbindelse, ved Sprogslægtstøb og ved historiske Forhold nærmeste og den er i sig selv, hvilke Mangler der end kunne klæbe ved den tyske Dannelse, den i sin Retning og Omfang universelleste (ogsaa ved den stærke Oversættervirksomhed), og det vil være til stor Skade for vor strengere Videnskabelighed, hvis dens Benyttelse bliver de Studerende besværlig og uvant. Det er ikke ved at affpærre os her, at vi blive bedre istand til at vogte vor Folkelighed og til at søge Bod for tysk Uret.

Med Hensyn til Fransk frygter jeg for, at der hos enkelte Lærere har indfneget sig nogen Misforstaaelse, som om dette Sprogs Stilling var væsentlig forandret og en langt betydeligere Rolle tilbøet det end tidligere derved, at Undervisningen deri fortsættes i de to sidste Skoleaar og at der er tilføjet en Stilprøve ved Afgangsexamen. Den første Forandring indeholder en Tilbagevenden til den ældre Indretning, der fakultativt ogsaa er slet for det Tyskes Bedkommende, men ved Fransk er funden nøb vændigere, fordi der begyndes sildigere derpaa og det ligger os fjernere. Den franske Stil er, som det vil erindres, kommen ind i Loven ved et af mig i Landsthinget stillet Endringsforslag, fremgaaet af Bekymring for Virkningen af Afstæffelsen af den latinske Stil til at svække Sprogundervisningen i det hele og af Ønsket om, at Disciplen i det ringeste i eet Sprog maatte opnaa og prøves i Evnen til en, omend meget indskrænket, aktiv Behandling af Sproget og erhverve den dertil for-

*) Jeg kan ikke forlade Latinen uden at heulede Opmærksomheden paa den Skjædesløshed, hvormed enkelte Disciple vænne sig til at forvekle det mest Elementære, f. Ex. idelig at oversætte hic ved den, is ved denne og endmere at blande hic og ibi o. s. v. og derved ofte forstyrre hele Meningen i et Sted. Sligt maa nedenfra udrybdes ved aldrig at lades ubemærket eller taales.

nødne præcise og sikre Besiddelse. Allerede den i sig selv meget uheldige Omstændighed, at Stilen (ved en Naagtsomhed) kun er foreskrevet for Disciplene af den historisfsproglige Retning, medens Undervisningen i Fransk ellers er fælles, viser noksom, at man ikke maa søge formeget i denne Tilfælde eller ved Bestemmelsen i Fransk lægge for stor Vægt paa Stilen, da derved vilde opstaa en Ubillighed mod den ene Række af Disciple. (Tøvrigt fattes, (se nu ovf. S. 290), i Bekjendtgjørelsen af 9de August 1870 en Regel om Sammenlægningen af Karakteren for den skriftlige og mundtlige Prøve i dette Tilfælde.) Hensynet til denne skriftlige Prøve har uden tvivl i Forening med det i ethvert Tilfælde større Arbejde, der igjennem Skolen er anvendt paa Fransk end paa Engelsk og Oldnordisk, medvirket til, at Karakteren i Fransk (ikke efter nogen Bestemmelse i Anordningen, men efter ministeriel Bekjendtgjørelse) regnes dobbelt, ligesom i Græsk og Historie. Naturligvis ønskes der lært saameget, som i den Sproget tilbedte Tid kan læres, og faa godt (lige fra Udtalen af), som det kan ske, og det vil være glædeligt, om der kan lægges en Grundvoib, der, medens den strax aabner nogenlunde sikker Afgang til den prosaiske Literatur, tillige kan gjøre det lettere ved senere Dvelse at skaffe sig Færdighed i mundtlig og skriftlig Benyttelse af Sproget. Skolen vil ikke med den Kraft, der kan anvendes paa dette Fag, kunne bringe Disciplene nær hen til dette Maal, og et Hoved- eller Centralfag kan det franske Sprog med sin vor Folkelighed fjernere, fra romersk-katholsk Grundlag udgaaede, af Rhetorik gjennemtrængte Literatur ikke blive, en Literatur, der hos os uden tvivl tilbyder mere for den, der lægger sig efter den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, end for den, der følger den anden (Theologerne og for største Delen Juristerne). Hvad der ventes opnaaet i fransk Stil, har Anordningen antydet med Forsigtighed, idet den ikke blot siger, at Opgaven skal være let, men at den „kun skal være anlagt paa at prøve Sikkerheden i Formerne og i de syntaktiske Hovedregler“. Vægten maa altsaa aldeles overveiende lægges paa Færdigheden i at forstaa og oversætte Fransk, der kræves af alle Disciplene. Stilskrivningen, hvori jeg antager, at alle de i Fællesskab underviste Disciple bør deltage, omend ikke alle skulle aflægge Prøve, maa uden tvivl, idet den benytter den indtil fjerde Klasse i Latin erhvervede Dvelse i skriftlig Anvendelse af syntaktiske Regler overhovedet og hvad der fra Latin i visse Enkeltheder, f. Ex. med Hensyn til Perfektum og Imperfektum, med Hensyn til Hensigtsætningers Betegnelse o. s. v., specielt kan oversføres, og idet den holder sig til muligt korte og præcist udtrykte Regler, uden for Formlæren indskrænke sig til Artiklens Anvendelse, til Sætningsdelenes Overensstemmelse (syntaxis concordantiæ efter den gamle latinske Benævnelse), til det væsentligste af Liders og Maaders Anvendelse (endda med Begrænsning for Subjunktivens Vedkommende), Reglerne for Participiernes Bøining og det væsentligste af Læren om de og à ved Navneord og ved Infinitiv, til Rægtelserne og Ordstillingen, overalt omgaaende mange finere Detailbestemmelser og Specialiteter, og paa Anvendelsen af en rig Phraseologi med udsøgte Bendinger maa aldeles gives Afstald. Man maa navnlig i de to første Aar med stor Forsigtighed prøve sig frem, hvorvidt man med Sikkerhed kan komme, og vente, at den første Examensopgave vil blive affattet med samme Forsigtighed efter nogle foreløbige Sagttagelser (f. Ex. ved den nærmeste Halvaarsprøve for Afgangsexamen i 1875).

Om Historien skal jeg alene bemærke, at for den Rundskrivelse, der under 5te April d. A. er udgaaet fra Ministeriet, men som i Hovedpunktet kun udtaler en Mening, ikke en Forskrift, bærer jeg væsentlig Ansvaret i Forening med en anset

Historiker, der tillige har ikke faa Naars Erfaring som Lærer i Historie i en privat lærd Skole. Banskkeligheden ved en Lærebogs Indretning, der baade skal kunne bruges i 3de og 4de Klasse og i 5te og 6te, i de sidste med tidligere forbigaaende Tilføielser, overfer jeg forresten ikke. Hvad der i de to sidste Klasfers Kursus, foruden ikke mange enkelte Fakta, især synes mig at maatte komme til, er Opklaringen af Indretninger og Forhold (politiske, som Lehnsvæsenet, og kirkelige, som Munkeordenene), samt kulturhistoriske og literærhistoriske Bemærkninger (saasom de almindeligste Angivelser om Poesiens og overhovedet Literaturens Begyndelse og Udvikling i Frankrig, Lyffland, Italien og England i Forbindelse med Sprogenes Udvikling). Naar der i Cirkulæret lægges Vægt paa det kronologiske Net, hvori Historien skal fastholdes, og af hin Historiker unægtelig derved især er tænkt paa Regentsfølgen og de dermed forbundne Aarstal som Mærkepunkter, er jeg slet ikke af den Mening (og heller ikke han), at ubetydelige Regenter skulle læres blot for Rættens og Dødsaaarens Skyld, og jeg er for min Del ved Examen aldeles tilfreds, naar ogsaa en betydeligere Regent fastholdes kronologisk ved Aarstallene for Begivenheder; jeg henstiller til Lærerne, ad hvilken Dei de bedst tro at faa Fastheden tilveiebragt; at jeg ikke kræver saare talrige Punkter, at jeg meget let lader mig tilfredsstille, naar blot Begivenhedernes Orden fastholdes og i fjernere Tider større Afsnit, i nyere kortere betegnes ved et mærkeligt Aar, vide Lærerne af Erfaring; de ville meget sjelden have hørt mig kræve flere Aarstal, langt oftere, at jeg betegne de forlangte Aarstal som saadanne, hvorom efter min Mening neppe burde spørges, allermest hvor de blot mærkede enkelte Led i en sammenhængende Række indenfor givne Grændser. Men jeg tror, at Tal forbundne med en Rækkefølge af Personer let beholdes i Hufommelsen.

Endelig dog ogsaa et Ord, der vedkommer Lærerne i Mathematik. Jeg beder dem ret at lægge Mærke til, hvorvidt det mathematiske Kursus indtil og i 4de Klasse med tilfredsstillende Sikkerhed kan gennemføres med Flertallet af Disciple i alle Dele. I Matematikens Afslutning for Flertallet af Disciple (i Skolerne med blot sproglig-historisk Kursus, for alle) med 4de Klasse i en Alder af 16 Aar eller ikke meget derover, medens dog Kursen har beholdt den Udstrækning, det har, med Afsnit, der kræve en ikke ganske ringe Abstraktion, ligger et af de betænkelige Punkter i den ny Ordning.

Hermed være disse Bemærkninger sluttede og henstillede til mine Herrer Rectorers og deres Medlæreres Overveieelse. De have desto mere denne Karakter af Henstillinger, som Alder, Syn, Stemninger og Interesfer gjøre det saare tvivlsomt for mig, om jeg, naar i 1875 Afgangsexamen skal holdes i sin ny Skikkelse og altsaa det ny Kursus, om hvis Indretning i visse Stykker disse Bemærkninger dreie sig, første Gang er gennemført, vil staa i mit nuværende Forhold til Skolerne, selv om min øvrige Gjærning ikke er afbrudt, saameget mere som jeg hverken har skjult for mig selv eller ladet uomtalt for Ministeriet, at Grundlaget for Undervisningsinspektørens Virksomhed ved den ny Ordning er væsentlig forandret.

Med Høiagtelse og Hengivenhed forbliver jeg de Herrer

ærbødigste
J. N. Madvig.

Kjøbenhavn d. 29de September 1873.

Examinerne efter Lov af 1ste April 1871 §§ 5, 6, 10, jfr. Anordningen af 5te August f. A. § 3 og 5.

a. Fjerde Klasse's Hovedexamen.

Bestemmelserne om denne Examen indeholdes i Lov af 1ste April 1871 § 5, sammenholdt med Anordningen af 5te August f. A. § 3.

Siden Loven med den dertil hørende Anordning udkom, er der for denne Examens Vedkommende af Ministeriet særlig taget følgende nærmere Bestemmelser:

1. Til Lettelse for Disciplene ere Fordringerne i Mathematik søgte noget nedsatte derved: at Bestemmelsen i Anordningens § 3 Nr. 8 om Opgaven for en simpel geometrisk Konstruktion eller Sætning er forklaret derhen, at der ikke maa gives andre Konstruktionsopgaver end saadanne, som gaa ud paa Løsning af de i det geometriske Kursus optagne Problemer (Rundskrivelse af 26de Oktober 1871); at Examinationen ved Prøven i Arithmetik og Geometri i Hovedsagen indskrænkes til, hvad der er læst og pleier at læses i det sidste Aar (Rundskrivelse af 13de Februar 1873), og at de Formler, som angaa Beregningen af retlineede og krumme Flader samt Rumfang, ikke fordres lærte udenad til Examen (Ministeriets Skrivelse af 15de April 1873).

2. Om de skriftlige Opgaver ved Examen er det bestemt, at de skulle meddeles af Ministeriet, dog undtagne Opgaverne ved extraordinær Examen i Anledning af Sygdomsforfald (Rundskrivelse af 13de Februar 1873 og 29de August f. A.).

3. Censorerne ved de lærde Privat skolers Examen bestikkes i de Fag, der afsluttes, af Ministeriet, hvorimod Skolernes Bestyrere selv ordne Examen og bestikke Censorerne for de andre Fag (Ministeriets Skrivelse af 30te Mai 1873).

4. Regler ere givne for en extraordinær Examen i Anledning af Examinandernes Sygdomsforfald (Rundskrivelse af 29de August 1873).

Om disse forstjellige Punkter bemærkes nærmere:

Fordringerne i Mathematik:

Om Opgaven i geometrisk Konstruktion ved den skriftlige Prøve udgik under 26de Oktober 1871 følgende Rundskrivelse fra Ministeriet (Ministerialtidenden for f. A. Side 209) til samtlige Rektorer og Bestyrere af de lærde Privatskoler:

„En af Rektorerne ved de lærde Skoler har begjært Ministeriets Bestemmelse om, hvilke Fordringer der efter Anordning af 5te August d. A. ved den skriftlige Prøve ved fjerde Klasse's Hovedexamen kunne stilles i Mathematik, forsaavidt der skal forelægges dem en Opgave angaaende en simpel geometrisk Konstruktion eller en geometrisk Sætning, som falder ind under lette Anvendelser af, hvad der er lært.

Efterat Ministeriet herom har brevvevlet med Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler, er Spørgsmaalet afgjort derhen, at det af Ministeriet vil blive paaset, at der ikke gives andre Konstruktionsopgaver end saadanne, der allerede hidtil ere bleve ansete for indbefattede under det geometriske Kursus, som gaaende ud paa Løsning af deri optagne Problemer uden Spørgsmaal om anden Tegning end den nødvendige simple Dplysning ved Linier med Paser og Lineal. Hertil har Mini-

steriet dog søiet, at dette ikke udelukker, at der kan blive givet Disciplene af den matematisk-naturvidenskabelige Retning en herfra forskjellig Opgave (en særlig Konstruktions- og Tegneopgave) paa Grund af den dem meddelte særlige Undervisning i geometrisk Tegning.

Bestyreren af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn (Cand. phil. Pio) gjorde i Skrivelse af 7de Oktbr. 1872 to Forespørgsler i Anledning af, at der fra Forældre og Børgere fremførtes idelige Klager over det forøgede Arbejde, som ved Undervisningens Omordning var, navnlig i den sproglig-historiske Afdeling, paalagt Disciplene og som det, trods al Anstrengelse fra Bestyrerens og Lærernes Side, ikke havde lykkedes Skolen at lette ved de anvendte Metoder og ved en omhyggelig Fordeling af Arbejdet. Den ene Forespørgsel angik det Pensum i Matematik, hvori der skulde examineres ved 4de Klases Aarsexamen, om der skulde examineres i hele det i Arithmetiken og Geometrien læste Pensum eller kun i hvad der var læst i Aarets Løb, den anden gik ud paa, om der ved Ministeriets Rundskrivelse af 26de Oktbr. 1871 var truffet den Bestemmelse, at de skriftlige Opgaver ved Prøven skulde gives af Ministeriet.

Undervisningsinspektøren udtalte sig i en over Skrivelsen afgiven Erklæring for at blive staaende ved det i Aarets Løb læste Pensum, endstjønt han ikke overfaa, dels at dette, naar der toges Hensyn til Disciplene af den sproglig-historiske Retning, for hvem Mathematikundervisningen ophører ved denne Examen, ikke vilde stemme ganske overens med Bestemmelserne om Examinationen i Geografi, Naturhistorie og Naturlære, hvori med Hensyn til disse Fags Ophør og Afslutning prøves i det hele læste Pensum, og dels at der kunde opstaa nogen Tvivl ved de blotte Realister, for hvilke efter Bekjendtgjørelsen af 25de August 1871, hvad der fastsættes om 4de Klases Hovedexamen, ogsaa vilde blive gjældende. Derimod fastholdt han, at Privatister, der meldte sig til Prøven, maatte examineres i det hele læste Pensum. Med Hensyn til, de skriftlige Opgavers Meddelelse helbede Undervisningsinspektøren til den Mening, at de burde udgaa fra Ministeriet.

Forinden endelig Bestemmelse blev tagen, indhente Ministeriet under 15de Novbr. s. A. fra samtlige Rektorer Oplysninger om det Pensum i Matematik, der var læst i enhver af Skolerne i Løbet af det sidste Aar. Efterat de derefter indkomne Svar vare blevne tilstillede Undervisningsinspektøren og en yderligere Erklæring af ham var afgiven efter Raadsførelse med Prof. Steen, blev der under 8de Februar 1873 meddelt den private Skolebestyrer, der havde reist Spørgsmaalene, Svar, hvilket derefter i Aftryk sendtes samtlige Rektorer og Bestyrere af Privatskoler ved følgende Rundskrivelse af 13de Februar 1873:

Ved til behagelig Underretning for de Herrer Rektorer og private Skolebestyrere hermed at fremsende et Aftryk af det Svar, Ministeriet har givet paa en Forespørgsel fra en privat Skolebestyrer dels om Omfanget af det Pensum, der bliver Gjenstand for Examination i Matematik ved Skolernes fremtidige 4de (nuværende 6te) Klasse, dels om Opgaverne til den skriftlige Prøve i dette Fag, skal Ministeriet tilføje Følgende:

Under de Overveielser, hvortil denne Sag har givet Anledning, har Ministeriet havt Leilighed til paany at rette sin Opmærksomhed paa de fra flere Sider fremkomne Antydninger om, at under Gjennemførelsen af Lov af 1ste April 1871 og

den sig dertil knyttende Anordning af 5te August f. A. Omfanget af det mathematiske Kursus, saaledes som det i den sidste er bestemt, muligvis kan medføre en for tung Byrde for Disciplene i (ny) fjerde Klasse, dog fornemmelig for Disciplene af den sproglig-historiske Retning.

Efter den forskjellige Maade, paa hvilken Sagen er opfattet i de fra de Herrer Rektorer i en anden Sag ved Cirkulærskrivelse af 15de November f. A. indhenteede Erklæringer, finder Ministeriet dog ikke, at der i Diebliffet foreligger tilstrækkelig Opfordring til eller Grundlag for nogen almindelig Bestemmelse i denne Retning, men skal være villigt til at tage saadanne Forslag under Overveielse, som mulig ved Slutningen af det nu løbende Skoleaar paa Grund af den da rundne Erfaring maatte fremkomme om Forbigaaelse i 4de Klasse af enkelte Sætninger eller Grupper af Sætninger, hvis Tilegnelse af Disciplene kræver en Lidsanvendelse, som ikke staar i Forhold til den Brug, der høves for dem, uden at deres Forbigaaelse vilde skade Overfisgen og Sammenhængen, og som have mindre Betydning for dem, som paa dette Punkt afflutte det mathematiske Kursus, imod at Indøvelsen af det, der heraf behøves for en fortsat Undervisning, henlægges til (ny) 5te Klasse.

Forsaaavidt Lærere allerede i Aar, tvungne af Klasesens Standpunkt og den givne Lids og Krafts Utilstrækkelighed, og støttende sig til, hvad der er tilsagt om Begrænsningen af de skriftlige Arbejder, skulde have forbigaaet enkelte Sætninger eller kortere Rækker af Sætninger, ønsker Ministeriet derom ved Udgangen af April Maaned at modtage Indberetning, for at ogsaa dertil kan tages Hensyn ved de skriftlige Opgavers Affattelse.

En Hovedbetingelse for at undgaa Overanstængelse for fjerde Klases Vedkommende og for at bevirke, at der i denne Klasse kan arbeides med den nødvendige Ro og Sikkerhed og vindes Lid til det Arbejde, der i denne bliver at udføre, vil det være, at Skolerne efter den Opfordring, som Ministeriets Cirkulærskrivelse af 9de August 1871 dertil allerede har givet, ere nøieregnende i de Forbringere, der stilles saavel ved Optagelsesprøven som ved Disciplenes Overflytning fra en lavere til en højere Klasse.

I Forbindelse hermed finder Ministeriet at burde gjøre opmærksom paa en under den sidstomtalte Sag fremkommen Udtalelse, som fortjener at paaagtes, nemlig at der utvivlsomt efterhaanden vil kunne staffles en bedre Fordeling af Arbejdet tilstede og derved ogsaa en virkelig Lettelse for (ny) fjerde Klasse, naar der i de 3 nederste Klaser bliver arbejdet noget, om ikke meget, stærkere med Hensyn til Omfanget, men isærdeleshed naar der bliver lagt Vind paa en saa sikker Tilegnelse af, hvad der i disse gennemgaaes og læses, at Disciplene i 4de Klasse kunne arbejde videre, uden at Mangler i Fundamenterne holde dem tilbage og tvinge dem til en uforholdsmæssig Lidsanvendelse paa at erhverve en Del af de Kundskaber, som i fjerde Klasse kun burde sammenarbejdes og opstrikes.

Bilaget til Skrivelsen var saalydende:

Fra Bestyreren af en privat Skole har Ministeriet modtaget en Forespørgsel om, hvorvidt Undervisningen i Mathematik skal drives saaledes, at der ved den saakaldte Aars- eller Hovedexamen for ny fjerde Klasse skal examineres i hele det i Arithmetik og Geometri læste Pensum eller kun i hvad der er læst i Arets Løb, samt om de skriftlige Opgaver til ny fjerde Klases Hovedexamen gives af Skolen selv eller af Ministeriet.

I Svar herpaa har Ministeriet under 8de Februar 1873 med Hensyn til det første Spørgsmaal meldt, at vel det i Skolen indtil og i ny 4de Klasse læste mathematisk Pensum maa betragtes som det, hvormed Examinanden skal være bekendt, men at Examinationen dog i Hovedsagen, og navnlig hvad Beviserne angaar, kan indskrænkes til det, der er læst og pleier at læses i det sidste Aar, naar kun de Resultater af det tidligere Lærte, som derved skal bruges, ses at være Disciplene bekendte.

Forfaavidt det andet Spørgsmaal angaar, har Ministeriet meddelt, at der gennem Opgaverne sikres Ministeriet et uundværligt Middel til at kontrollere ikke blot, at det sælles Grundlag for Disciplene af begge Retninger, men netop det Element, som de siden ikke skulle fortsætte, er tilstrækkeligt fyldigt og grundigt tilegnet, ligesom til at tilvejebringe den nødvendige Ligevægt mellem Fordringerne i begge Retninger, navnlig i Mathematik og Latin, og til at skaffe den Ligelighed tilveie, som ogsaa for Privatisternes Vedkommende maa finde Sted, og at Ministeriet derfor har fundet at burde slutte sig til, hvad den i sin Tid nedsatte Komitees langt overveiende Majoritet ogsaa antog, at Opgaverne gives af Ministeriet, hvorfra det selvfølgelig vil blive paafet, at disse, navnlig i Overgangsperioden, ville blive holdte paa et Standpunkt, hvorved alle mindre væsentlige og fjernere liggende Enkeltheder udelukkes.

Med Ministeriets Skrivelse af 15de April 1873 blev der, i Anledning af et Andragende fra Bestyreren af Haderslev Læreres Skole, til yderligere Lettelse for Disciplene ved 4de Klassen Hovedexamen, taget den Bestemmelse, at de Formler, som angaa Beregningen af retlinede og krumme Flader samt Rumfang, ikke behøve at kunnes udenad, men at Formler, som ikke henhøre til Plangeometrien, men skulle anvendes i de skriftlige Opgaver i Regning, i Aaret 1873 skulde meddeles tilligemed disse, og at der for Fremtiden skulde afstrykkes til almindelig Benyttelse ved Examen de af de nævnte Formler, for hvilke der kan blive Brug.

Meddelelsen af de skriftlige Opgaver. Forinden den særlige Sag indkom, der gav Ministeriet Anledning til at tage Bestemmelsen om de skriftlige Opgavers Tilvejebringelse ved den nye ovenfor meddelte Skrivelse af 8de Februar 1873, havde Ministeriet allerede derom indhentet Undervisningsinspektørens Erklæring ved en Skrivelse af 22de Marts 1872. I denne bemærkede Ministeriet, at, ligesom dette i det Væsentlige var enigt med Flertallet af de i sin Tid til Udarbejdelse af en Udkastanordning om Gjennemførelsen af Skoleloven af 1ste April 1871 nedsatte Kommission, se ovenfor S. 251, deri, at den Omstændighed, at den omspurgte Prøve giver Nødtigheder udenfor Skolen, og at derfor en nøiagtig og ensartet Afholdelse af den er af Bigtighed, talte for, at de skriftlige Opgaver ved denne bleve udsendte af Ministeriet, saaledes forekom det ogsaa Ministeriet, at der dertil var saa meget mere Grund nu, efterat Fordringerne ved Realfagsexamen af højere Grad og den almindelige Forberedelsesexamen af samme Grad vare satte lige med Fordringerne ved 4de Klassen Hovedexamen, naar Hensyn toges til, at Opgaverne ved hine to Examina udsendes af Ministeriet.

I den af Undervisningsinspektøren afgivne Erklæring af 26de August s. A. tilspøiede han, som Grunde der yderligere støttede den af Ministeriet udtalte Mening, at denne Examen, omend Skoleexamen, dog selv som saadan havde et særligt Præg

ved at afflutte den fælles Undervisning og at det havde en særlig Interesse, der vel kunde gjøre Medvirkning fra Ministeriet passende og berettiget, at sørge for, at virkelig Disciplene af begge Retninger før Adskillelsen tilstrækkeligt fyldigt og grundigt tilegnede sig det fælles Grundlag og netop det Element, som de siden ikke skulle forsætte. Dernæst gjorde han gjældende, at den foreløbige Prøve, som Privatisterne i Henshold til Loven af 1871 § 10 have at aflægge, naturlig vilde blive sat i Forbindelse med 4de Klasse's Hovedexamen og at det med Hensyn hertil ogsaa vilde være ganske i sin Orden, at Maalestoffet, saavidt den bestemmes ved de skriftlige Opgaver, blev ens ved alle Skoler.

Undervisningsinspektøren har ytret sig udførligere om dette Punkt i en af ham under 6te Novbr. 1872 afgiven Betænkning om Kontrollen med Examina og Skolerne i det Hele, hvilken Betænkning vil blive meddelt paa sit Sted nedenfor.

Opgaven i Modermaalet. Rektor ved Nykjøbing Skole henlede i Skrivelse af 8de Mai 1873 Opmærksomheden paa, at der med Hensyn til Opgaven i Modermaalet, der ved Hovedexamen i 4de Klasse efter Anordningens Ord „væsentlig skal gaa ud paa Fremstilling af et bekendt Stof“ og vistnok burde være den samme for Studerende og Realister, da de have Undervisning for en stor Del tilfælles, mødte den Banffelighed, at det bekendte Stof paa dette Trin ikke var ens for alle Skoler, ja ikke engang faldt ganske sammen for Studerende og Realister ved samme Skole. Det forekom ham derfor hensigtsvarende at overlade Skolerne selv at give Opgaverne i Dansk til 4de Klasse's Hovedexamen, fordi de dog lettest vilde være istand til at træffe et Valg, der skiftede ligelig mellem de to Hold Disciple. Undervisningsinspektøren, hvis Betænkning blev indhentet om Spørgsmaalet, vilde foretrække at lade Skolerne give alle Opgaverne ved den ommeldte Examen, naar der blot handledes om studerende Disciple af den ene eller anden Retning; men da Opgaverne skulde være fælles for Realisterne baade i de lærde og i de Privatskoler, der blot ere Realskoler, maatte han finde den foreslaaede Undtagelse fra Reglen utiltraadelig. Ved Skrivelse af 12te Juni 1873 tilfjendegav derpaa Ministeriet den vedkommende Rektor, at Rundskrivelsen af 8de Februar s. A. omfattede alle skriftlige Opgaver og at hans Forslag, hvad Modermaalet angik, af de i Undervisningsinspektørens Erklæring anførte Grunde, ikke kunde tages til Følge.

Censorer ved 4de Klasse's Hovedexamen. Anordningen af 5te August 1871, indeholdt ligesaa lidt som Loven af 1871, nogen Bestemmelse om Censorerne ved 4de Klasse's Hovedexamen. Den almindelige Forskrift om Censorerne ved Skolernes Examina er given ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om en ny Undervisningsplan for de lærde Skoler § 9, efter hvilken der ved Hovedexamen bør, foruden den examinerende Lærer, være to Censorer tilstede. I Aaret 1863 havde Horsens Skoles Rektor i en Skrivelse af 30te Juli anholdt om Bemyndigelse til, trods denne Regel, at afgjøre for hver Prøves Vedkommende og efter Omstændighederne, om der foruden Læreren behøvede at være mere end een Censor tilstede. I denne Anledning blev det, efterat Undervisningsinspektøren havde erklæret sig om Andragendet, ved Ministeriets Skrivelse af 16de Septbr. 1863 meddelt Rektor, at det fandtes betænkeligt

at udvirke en Forandring i de engang i den omhandlede Henseende givne Regler, ved hvilke det derfor vilde have sit Forblivende.

Fra to Bestyrere af lærde Privatskoler blev der i Maret 1867 reist Spørgsmaal om, hvorvidt det efter Befjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864 var nødvendigt, at Skolebestyrerne indstillede Censorer i de 5 Fag, der affluttes ved 6te Klasse's Hovedexamen, til Ministeriets Approbation. Undervisningsinspektøren ansaa det for en Selvsølge, at Bestyrerne selv maatte vælge Censorerne ved en Skoleexamen, og at det Offentlige med Hensyn til de omspurgte 5 Fag maatte søge den Sikkerhed, der kunde have, i de direkte af Ministeriet tilforordnede Tilsynsmænd. Ved en Rundskrivelse af 26de Juni 1867 til Bestyrerne af de lærde Privatskoler i Hovedstaden blev det derefter af Ministeriet tilkjendegivet disse, at Approbation af Valget af Censorer ved 6te Klasse's Hovedexamen ikke behøvedes for de Fag, som ved denne affluttedes.

Efterat Anordningen af 5te August 1871 var udkommen, indgav en lærd Privatskoles Bestyrer en Forespørgsel af 18de Mai 1873 om, hvorledes der blev at forholde med Kontrollen ved 4de Klasse's Hovedexamen.

Efter derom at have hørt Undervisningsinspektøren, som henviste til hvad han om dette Punkt havde ytret i den ovenfor omtalte almindelige Erklæring af 6te Novbr. 1872, besvarede Ministeriet under 30te Mai s. A. Forespørgslen derhen, at Ministeriet vilde bestikke Censorerne i de Fag, som affluttes ved Prøven, hvorimod Skolens Bestyrer kunde udenfor disse Fag selv ordne Examen og Censuren alene efter Skolens Hensyn og Leilighed.

Til Censorer ved Skolernes offentlige Prøver kunne ikke benyttes Mænd, som ere Pedeller ved Universitetet. I Anledning af en Anke i en Bladartikel over, at en af Universitetets Pedeller var brugt som Censor ved 4de Klasse's Hovedexamen i de offentlige lærde Skoler, indhente Ministeriet under 25de Oktbr. 1877 Undervisningsinspektionens Betænkning. Denne bemærkede under 31te s. M., at Spørgsmaalet om Pedellers Benyttelse til Funktionen i sin Tid havde været overveiet særlig af Inspektionen, og at den Paagjældende, der var erkjendt som en erfaren Lærer i Fagene, hvori han ved Examen havde været Censor, i enhver Retning fyldestgjørende havde udført dette Qvern. Lillige gjorde Inspektionen opmærksom paa, at selv om det formentes den at benytte Pedellen, vilde det ikke kunne forebygges, at Skolerne benyttede ham ved de Prøver, som ikke officielt kontrolleredes, ligesom Inspektionen overhovedet ikke saa, hvorledes den Omstændighed, at han mulig som Pedel kunde oppebære Sportler af Personer, han for en 5 à 6 Aar siden havde examineret, skulde være til Hindrer for at lade ham udføre denne Forretning.

Ved Skrivelse af 8de Novbr. 1877 blev det derpaa tilkjendegivet Undervisningsinspektionen, at Ministeriet, ganske bortset fra de Kvalifikationer, der som Lærer, Pædagog eller videnstabelig Forfatter kunde indrømmes den Paagjældende, maatte anse Stillingen som Pedel ved Universitetet for uforenelig med det Qvern, der overdrages en Censor ved Skolernes offentlige Prøver, og at det derfor burde undgaaes at benytte den Paagjældendes Kræfter i denne Retning.

Extraordinær Examen i Anledning af Sygdomsforfald. Herom er under 29de August 1873 udgaaet følgende Rundskrivelse fra Ministeriet til samtlige Rectorer og Bestyrere af lærde Privatskoler:

Til behagelig Efterretning og fornøden Sagttagelse meddeles herved Følgende:

Naar en Discipel i 4de Klasse i en af Landets offentlige lærde Skoler saavel som i de private Skoler, der have erholdt Tilladelse til at afholde Afgangsexamen for Studerende, med behørig Lægeattest, som i hvert enkelt Tilfælde bliver at indsende til Ministeriet, godtgjør Sygdomsforfald under 4de Klases Hovedexamen, overlades det til Skolen ved en senere extraordinær Examen at afgjøre Dpflyttelses-spørgsmaalet under Sagttagelse af de herfor gjældende Regler.

Denne Prøve bliver at afholde ved Skolen umiddelbart efter Skoleaarets Begyndelse og senest inden hvert Aars 14de September.

Indtræder Sygdommen efter Tilendbringelsen af den skriftlige Prøve, censureres de af den Paagjældende ved denne leverede Udarbejdelser i Forbindelse med de øvrige, og han underkaster sig da alene den mundtlige Prøve.

Er Sygdommen indtraadt før den skriftlige Prøve, giver Skolen selv Opgaverne til den extraordinære Examen.

Ved den mundtlige Prøve, der afholdes ganske efter Reglerne for den ordinære Examen, have Bestyrerne af private Skoler forud at træffe fornøden Aftale med de Mænd, der ved Hovedexamen have af Ministeriet været opfordrede til at kontrollere denne, om Tiden for den extraordinære Examens Afholdelse.

For Privatisters Vedkommende bliver der at forholde paa samme Maade for de Fag, disse have at underkaste sig.

For det Tilfælde, at Sygdomsforfaldet alene forhindrer Afleggelsen af den skriftlige Prøve, har Ministeriet, paa Forespørgsel af en Skolebestyrer, under 15de Juni 1877 svaaret, at der, saafremt Discipelen, som ved Sygdom har været forhindret fra at deltage i den skriftlige Prøve til 4de Klases Hovedexamen, maatte blive saa rask, at han kan underkaste sig den mundtlige Prøve til den dertil ansatte Tid, Intet er til Hindrer for, at han indstiller sig til den og derpaa efter Ferien eller, hvis Omstændighederne tillade det, allerede før Ferien i Overensstemmelse med Reglerne i Circulære af 29de August 1873 underkaster sig en extraordinær skriftlig Prøve.

Med Hensyn til Prøven for Privatisterne hedder det vel i Rundskrivelsen, at der med dem bliver at forholde paa samme Maade som for Skolens Disciple. I Reglen indstille Privatisterne sig imidlertid til denne extraordinære Examen i den paafølgende Januar Maaned*), og Examen holdes da med Skolens Censorer og saaledes, at Opgaverne pleie at være de samme, som ved den almindelige Forberedelsesexamen af højere Grad ved Universitetet (hvilken Examen anstilles til samme Tid), medens den latinske Stil, for hvilken der ikke samtidig er Brug ved nogen anden offentlig Skole, gives af vedkommende Lærer ved Skolen, hvor Prøven aflægges.

*) Den extraordinære Examen for Privatister til den nu ophævede Afgangsexamen ved Universitetet var ligeledes henlagt til Januar, jfr. Bekjendtgj. af 18de Mai 1850 om Ophævelse af Examen art. m. v. § 24. — Universitets-Meddelelser for 1849—1856, S. 84.

b. Præliminærprøven for Privatister.

Den almindelige Bestemmelse om denne Prøve indeholdes i Lov 1ste April 1871 § 10, efter hvilken de, som efter at være forberedte ved Privatundervisning ønske at indskrives ved Universitetet (d: Privatister), forinden have at bestaa en Prøve i de Fag, som for den Retning, hvori de agte at tage Afgangsexamen, affluttes i Skolen inden Oprykningen i næstøverste Klasse; altsaa en Præliminærprøve, der for disse Fags Bedkommende falder sammen med Skolernes 4de Klasses Hovedexamen. Ved den ovenfor S. 293—94 meddelte Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876 ere Lovens Bestemmelser fuldstændiggjorte og, hvad Prøvningsgjenstandene angaar, noget udvidede. Bekjendtgjørelsen skjælnes imellem de Privatister, der have at tage Prøven fuldstændigt i alle Fag, og de Privatister, som paa Grund af, at de forud have taget Realafgangsexamen, kun have at underkaste sig en Tillægsexamen.

Reglerne ere derefter følgende:

1. Privatister uden foregaaende Examen.

Privatister af den sproglig-historiske Retning prøves i Lyst, Geografi, Naturhistorie, Arithmetik og Geometri samt latinsk Stil og bestaa, naar de i de 5 førstnævnte Fag opnaa et Gjennemsnitspointstal af 15 samt i latinsk Stil mindst tg. Privatister af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning prøves i Lyst, Geografi, Naturhistorie og Latin, mundtlig og skriftlig, samt Kemi, og bestaa, naar de i de 4 førstnævnte Fag, i hvilke Karakteren for Latin regnes dobbelt, opnaa et Gjennemsnitspointstal af 15 og i Kemi mindst tg.

Med Hensyn til Aldersdispensation og læste Pensa blive Privatisterne at behandle ganske som Skolens egne Disciple.

Privatisterne examineres i Afslutningsfagenes hele Omfang, ikke, som Skolernes Disciple, blot i hvad der er læst i det sidste Aar.

2. De, der have taget Realafgangsexamen af høiere Grad eller den tilsvarende almindelige Forberedelsesexamen af høiere Grad ved Universitetet.

Disse have paa den sproglig-historiske Side, forudsat, at de i Lyst, Geografi, Naturhistorie, Geometri og Arithmetik have opnaaet mindst 15 Points, at supplere denne Prøve med en Prøve i latinsk Stil og deri opnaa mindst tg., og paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side, forudsat at de i Lyst, Geografi og Naturhistorie have erholdt mindst 9 Points, at supplere denne Prøve med en Prøve i Latin, mundtlig og skriftlig, og deri opnaa mindst Værdien af et godt og et tg.

3. Seminarister.

Da Seminarister, der have taget Skolelærerexamen med Karakteren „Meget duelig“, ifølge Bekjendtgjørelse af 26de Septbr. 1872 ved at underkaste sig en Tillægsprøve i 2 af de 3 Sprog: Engelsk, Fransk og Lyst med saadanne Karakterer, hvis Løbærde svarer til Værdien af et mg. og et tg., erhverve sig samme Rettigheder, som almindelig Forberedelsesexamen ved Universitetet giver, gjælde med Hensyn til Præliminærprøven for Seminarister, der have opfyldt hine Betingelser, samme Regler,

som ovenfor ere anførte for dem, der have taget Realafgangsexamen eller almindelig Forberedelsesexamen af højere Grad.

Præliminærprøven skal være aflagt mindst et Aar forud for Afgangsexamen. For at stedes til Prøve have Privatister at fremlægge Dimissionsvidnesbyrd fra en akademisk Borger. Til Seminaristers Tillægsprøve efter Befjendtgjørelse af 26de Septbr. 1872 behøves derimod ingen Dimisfor.

Med Hensyn til Udstrækningen af Skolernes Forpligtelse ved Afholdelsen af Prøven indskrænker Examinationen sig til de Fag, som ere Afslutningsfag ved 4de Klasse's Hovedexamen, og Antallet af de Privatister, som Skolerne ere pligtige at modtage til Examen, er bestemt til i det Høieste 6 hver Gang.

Om de Forhandlinger, der ere gaaede forud for de sidstnævnte forskellige Bestemmelser, meddeles Følgende:

Med Hensyn til Tidsafstanden for Privatister imellem Præliminæreexamen og Afgangsexamen gjorde Undervisningsinspektøren for de lærde Skoler i en om en anden Sag afgiven Erklæring opmærksom paa den Tvivl, der kunde opstaa om Forstaaelsen af Loven af 1871 § 10, naar det der hedder, at Privatisterne „forinden“ (d: før end de indstille sig til Afgangsexamen) maa have bestaaet en Prøve i de Fag“ o. s. v. Hidtil havde Privatister kunnet underkaste sig den tidligere anordnede præliminære Prøve i samme Examenstermin, i hvilken de indstillede sig til Afgangsexamen, og Spørgsmaalet var derfor, om det ovennævnte Udtryk i Loven havde hævet denne Tilladelse. Undervisningsinspektøren fandt det rettest at forstaa Lovens Udtryk strengt, saa at Præliminærprøven maatte være aflagt mindst Aaret forud.

Det saaledes reiste Spørgsmaal fandt først sin Afgjørelse, da der i Aaret 1875 til Ministeriet indkom et Andragende fra en Seminarist om at maatte underkaste sig saavel den præliminære Prøve som Afgangsexamen i matematisk-naturvidenskabelig Retning i samme Examenstermin.

I denne Anledning meddelte Ministeriet ved Skrivelse af 30te Januar f. A. (se Ministerialtidenden for f. A. S. 20) Andragerens Privatdimisfor, at, ligesom Bestemmelsen i Lov af 1ste April 1871 § 10 om, at den Privatist, som indstiller sig til Afgangsexamen, „forinden“ maa have bestaaet en Prøve i de Fag, der for den Retning, i hvilken han indstiller sig, aflægges ved fjerde Klasse's Hovedexamen, efter almindelig Sprogbrug forudsatte, at Prøven var aflagt i en tidligere Examenstermin, saaledes tydede ogsaa den Omstændighed, at den udtrykkelige Bestemmelse i Befjendtgj. af 13de Mai 1850 § 21 om, at 1ste og 2den Del af den daværende Afgangsexamen kunde tages paa een Gang, var ubeladt i Lov af 1ste April 1871, paa, at dette ikke fremtidig kunde ske, hvortil kom, at en lignende Regel under de forandrede Forhold vilde medføre store praktiske Vanfeligheder. Ministeriet maatte derfor som fremtidig Regel fastholde, at den præliminære Prøve skal være aflagt mindst et Aar forud for Afgangsprøven.

Om det Antal af Privatister, som Skolerne ere forpligtede til at modtage ved fjerde Klasse's Hovedexamen og om Gebyret ved denne Examen, udgik under 13de Februar 1873 følgende Rundskrivelse fra Ministeriet til samtlige Rektorer og Bestyrere af lærde Privatskoler.

Efter den i Lov af 1ste April 1871 § 10 indeholdte Bestemmelse om, at de enkelte Skolers Forpligtelse til at modtage Privatister skal indskrænkes til et bestemt Antal og at Ministeriet herom skal give de nærmere Regler, finder man at burde fastholde den i Bekjendtgjørelse af 13de Mai 1850 om Ophævelse af Examen artium § 11 givne Regel, saaledes at ingen Skole skal være forpligtet til enten ved 4de Klasse's Hovedexamen eller ved Afgangsexamen at modtage flere end 6 Privatister til Deltagelse i Examen, dog at det iagttages, at, hvis der melde sig flere, gives der de først (dog ikke førend April Maaned) Anmeldte Fortrin. Derhos bliver der af Privatister, som hidtil efter § 25 i ovennævnte Bekjendtgjørelse af 13de Mai 1850, at erlægge et Examenugebyr af 3 Rd. for Udgang til 4de Klasse's Hovedexamen og 7 Rd. til Afgangsexamen, der tilfalder den Skole, ved hvilken Privatisten examineres.

Dimissionsvidnesbyrd. Ligesom det af Ministeriet i en Skrivelse af 11te Marts 1870 til Rektor ved Nykjøbing Kathedralskole blev antaget, at Dimissionsattest fra en akademisk Borger skulde tilveiebringes af Privatister, som indstillede sig til Præliminærprøven efter Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864, saaledes er samme Regel beholdt for Præliminærexamen efter Loven af 1871 § 10, og en særlig derom gjort Forespørgsel fra samme Skoles Rektor blev ved Ministeriets Skrivelse af 27de Februar 1879 (se Ministerialtidenden for s. A. S. 30) besvaret derhen, at Bestemmelsen om, at Privatister have at fremlægge Dimissionsvidnesbyrd fra en akademisk Borger, maatte betragtes som vedblivende at staa ved Magt.

Med Hensyn til Lillægspørgen i Sprogene efter Bekjendtgjørelsen af 26de Septbr. 1872 forespurgte en af de lærde Skolers Rektorer, om der som Betingelse for at indstille sig til denne Prøve vilde være at fordre Modenhedsbevis.

§ Gjenivar herpaa udtalte Ministeriet i Skrivelse af 15de April 1876, at der ikke til denne Prøve fordrebes nogen Dimissor.

Udstrækningen af Skolernes Forpligtelse med Hensyn til Examinationen af Privatisterne ved 4de Klasse's Hovedexamen. I Anledning af en herom indkommen Forespørgsel blev der ved Ministeriets Skrivelse af 14de Marts 1873 tiltjendegivet Rektor ved Sorø lærde Skole, at Ministeriet med Rektor var enigt i, at der ikke kunde blive Spørgsmaal om at udstrække Prøven til andre Fag end dem, der ophøre ved Udgangen af 4de Klasse enten for den sproglig-historiske eller den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, idet Ministeriet dog tilspiede, at for det vistnok meget sjeldne Tilfælde, at en Privatist ved at læse Græsk og Naturhistorie samt efter Dvælse i geometrisk Tegning maatte ville stille sig til Prøve i begge Retninger, maatte dette staa ham frit for og Skolen være pligtig til at prøve ham.

§ Gjenivar paa en Forespørgsel fra Rektor ved Hørsens lærde Skole, i Anledning af, at en Privatist ønskede at indstille sig til 4de Klasse's Hovedexamen, for efter bestaaet Examen at blive meddelte et Testimonium, der sikrede ham samme Rettigheder som bestaaet Realafgangerexamen af høiere Grad, udtalte

Ministeriet i Skrivelse af 13de Juni 1873 (se Ministerialtidenden for f. A. S. 118) ganske det Samme, som i nysomtalte Skrivelse af 14de Marts f. A., med det Tilføiende, at for at opnaa den med Realafgangsexamen forbundne Rettighed maatte Privatisten indstille sig til almindelig Forberedelsesexamen ved Universitetet.

Seminaristernes Prøve. Med Hensyn til Tillægsprøven i to Sprog efter Bekjendtgjørelsen af 26de Septbr. 1872 blev der i 1875 reist Spørgsmaal af Rektor ved Viborg Kathedralskole om det Pensum i Sprogene, som ved Prøven skal opgives af Examinanden. I Fransk mente Rektor, at Fordringen maatte falde sammen med hvad der kræves til 4de Klasse's Aarsprøve, hvorimod der med Hensyn til det engelske Sprog mødte den Vanskelighed, at hvis der deri fordredes, hvad der krævedes til den med 4de Klasse's Aarsprøve tilbedestillede Realafgangsexamen af høiere Grad, maatte der forlanges 200 Sider, medens der til Afgangsexamen for Studerende kun skal opgives 150 Sider. Undervisningsinspektøren fandt det utvivlsomt, at man maatte forlange 200 Sider, fordi det maatte antages, at baade Indholdet af det Læste og Bestaffenheden af Prøven er noget forskjellig for Drengene paa 15 til 16 Aar og for unge Mennesker paa 17 til 18 Aar. Af de mindre modne Disciple maatte man især kræve gjengivet, hvad der udtrykkelig er gennemgaaet, medens man af de modnere kunde forlange nogen Færdighed i Sproget jevnside med at det læste Pensum af ringere Omfang, som opgives, er valgt af vanskelige Texter.

Ministeriet tilkjendegav derefter Rektoren under 26de Oktbr. f. A., at Bestemmelsen i Bekjendtgjørelsen af 18de Septbr. 1855 i det omspurgte Tilfælde maatte være den afgjørende, og at der som Følge heraf blev at opgive 200 Sider.

Undtagelse fra eller Lempelse i Examenbestemmelserne.

Oftere er der indkommet Ansøgning om Fritagelse for at examineres i et af Sprogene ved Seminaristernes Tillægsexamen.

Ved Ministeriets Skrivelse af 28de August 1873 blev det bevilget en Seminarist, der agtede at indstille sig til Afgangsexamen i sproglig-historisk Retning, Fritagelse for Prøven i Fransk og Tilbedelse til ved Tillægsprøven kun at lade sig prøve i Lyf, saaledes at hans Skolelærereexamen i Forening med denne Prøve, forudsat at han bestod den med „godt“, maatte træde istedenfor Præliminærprøven efter Lovens § 10.

Senere er imidlertid lignende Dispensation nægtet af Ministeriet. Allerede ved Skrivelse af 13de Novbr. 1876 afflog Ministeriet et af en Seminarist indgivet Andragende om alene at aflægge Prøve i Lyf og om ved denne Prøve i Forbindelse med en Prøve i latinsk Stil i Henshold til Bekjendtgjørelsen af 28de Marts 1876 at supplere sin Skolelærereexamen til at faa samme Retsvirkning, som Realafgangsexamen af høiere Grad.

Ministeriet har i den sidste Tid som Regel fastholdt at nægte Afvigelse i denne Retning fra Forskriften i Bekjendtgjørelsen af 26de Septbr. 1872.

Ved Præliminærprøven efter Lovens § 10 er der med Hensyn til Prøven i Latin, som efter Bekjendtgjørelsen af 28de Marts 1876 skal tages samtidig med Examen i de øvrige Fag, stadig til Ministeriet indkommet Andragender

om at maatte udsætte den et Aar. Slige Andragender ere for Examinander af den sproglig-historiske Retning uden Undtagelse blevene bevilgede, saa at det kan betragtes som Regel, at denne Tilladelse, efter derom indgiven Begjæring, tilstaas af Ministeriet.

Til forskjellige Lieder er der indgivet Ansøgning om at benytte de ved Skolelærereksamen opnaaede Karakterer til at træde istedenfor Prøve i de tilsvarende Fag ved Præliminærprøven. Men disse Andragender ere uden Undtagelse blevene afflaaede af Ministeriet. Saaledes blev et Andragende fra en Seminarist om at maatte indstille sig til Prøven uden at blive examineret i Naturhistorie, Geografi og Mathematik, mod at de ham ved Skolelærereksamen i disse Fag tildelte Karakterer traadte istedenfor, afflaaet ved Ministeriets Skrivelse af 21de August 1877.

Paa samme Maade er tidligere med Hensyn til Præliminærprøven for Afgangsexamen til Universitetet et lignende Andragende fra en Seminarist, der tillige var Folkehøjskolelærer, nægtet gjentagne Gange ved Ministeriets Skrivelser af 27de April og 11te Decbr. 1871 samt 1ste April 1872.

Ligesom Examensforrifterne ere blevene fastholdte for Seminaristerne, er det Samme stet ved Andragender om Dispensation fra andre Studerende. Saaledes indkom fra to Examinati juris, der tidligere havde underkafstet sig almindelig Forberedelsesexamen af den lavere Grad, i Aaret 1873 Andragende om enten hel eller delvis Eftergivelse af Fordringerne ved Præliminærprøven. Begge Andragender bleve afflaaede ved Ministeriets Skrivelser af 3die og 17de Septbr. samt 14de Oktbr. s. A. Den ene af Andragerne anholdt yderligere om, at den af ham aflagte almindelige Forberedelsesexamen maatte træde istedenfor Præliminærprøven, mod at han underkafstede sig en Tillægs-examen i Naturhistorie, hvilket ligeledes blev nægtet ved Ministeriets Skrivelse af 16de Decbr. s. A.

c. Afgangsexamen.

Den almindelige Bestemmelse om Afgangsexamen for de Studerende af begge Retninger indeholdes i Loven af 1ste April 1871 § 6 og de nærmere Regler om Fordringerne ved den mundtlige Prøve i den Rgl. Anordning af 5te August s. A. § 5.

Som Tillæg hertil slutter sig med Hensyn til Karaktergivningens Bekjendtgjørelserne af 9de August 1871 og 1ste Juni 1875, ovenfor, S. 289—90, og for Examenskontrollens Bedkommende Ministeriets Rundskrivelse af 29de April 1875 om den nu en Undervisningsinspektion, bestaaende af 3 Medlemmer, istedenfor tidligere en Undervisningsinspektør, overdragne Inspektion og Examenskontrol ved de offentlige og private lærde Skoler, se 3die Hefte af Meddelelserne om det lærde Skolevæsen for 1857—78, S. 177.

I selve Anordningen af Examen og Fordringerne ved denne ere ingen Forandringer foregaaede. Forsaavidt de senere af Ministeriet om Undervisningen i Studstabsfagene givne nærmere Bestemmelser paa forskjellige Punkter virke tilbage paa Examinationen ved Afgangsexamen, henvises til selve Bestemmelserne, som ere optagne ovenfor under Afsnittet om Undervisningsfagene,

Særligt bliver her at omtale et Forhold, der dog ikke angaar Prøvens indre Ordning. Der er nemlig til forskjellige Tider reist Spørgsmaal om, hvorvidt det i Skoleforordningen af 7de Novbr. 1809 indeholdte Forbud mod, at Skolernes Lærere privat dimittere til Universitetet, kunde anses for endnu bestaaende, dels efter Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om Ophævelsen af Exam. art. m. m., dels efter Loven af 1ste April 1871. Herom indkom der i Maret 1859 en Forespørgsel fra en Adjunkt ved Viborg Kathedralskole, der sørend sin Ansættelse ved Skolen havde modtaget en Studerende, som han havde forberedt til at tage Afgangsexamen.

Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, der under 9de Mai 1859 afgav Erklæring om Forespørgslen, antog, at, uagtet Bekjendtgjørelsen paa det anførte Sted ikke udtrykkelig gjentog eller bekræftede Bestemmelsen i Forordningen af 1809, havde det neppe været tilfiet at ophæve hin Bestemmelse, og det saameget mindre, som Bestemmelsen blev endmere vigtig og betimelig, naar der nu var Tale om Dimission til en Skole, hvor Læreren selv var ansat og hvor han altsaa i Reglen deltog i Examen som Examinator eller Censor. Noget anderledes stillede Spørgsmaalet sig, naar der var Tale om Dimission til Examen ved en anden Skole. Men omend i dette Tilfælde Hensynet til Lærerens egen Deltagelse i Examinationen bortfaldt, bleve dog ogsaa her de Grunde tilbage, der havde motiveret Forbudet i Forordningen, væsentlig da Hensynet til at forhindre, at Lærerne ikke anvende for megen Tid til privat Undervisning og ikke udsættes for den Fristelse at skaffe sig Privatdimittender paa Skolens Beløftning. Undervisningsinspektøren tiltraadte derfor at fastholde det almindelige Forbud i Forordningen af 1809, medens han antog, at de særlige Omstændigheder i det foreliggende Tilfælde kunde begrunde en Undtagelse fra Reglen.

Ministeriet fastholdt i Overensstemmelse hermed i sin Svarskrivelse af 26de Mai 1859 det bestaaende Forbud i Forordningen af 1809, men bevilgede i det indtrufne Tilfælde den vedkommende Adjunkt undtagelsesvis Tilladelse til at dimittere den af ham forberedte Dimittend.

Efterat der i det paafølgende Aar fra Rektor ved Nykjøbing Kathedralskole var indkommen en lignende Forespørgsel, indskærpede Ministeriet den almindelige Bestemmelse af Forordningen af 1809 ved følgende Rundskrivelse af 16de Mai 1860 til Rektorerne ved samtlige lærde Skoler og Hørlusholm Skole og Opdragelsesanstalt:

„Da det har vist sig, at der hersker Tvivl om, hvorvidt det i Forordningen af 7de Novbr. 1809 § 102 indeholdte Forbud: „at ingen fast Lærer ved nogen af de offentlige lærde Skoler bør tilstaaes at dimittere privat“, er hævet ved Bestemmelsen i Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om Ophævelsen af Examen artium m. m. § 13, har Ministeriet anset det nødvendigt at meddele Hr. . . . Efterstaaende til egen Efterretning og behagelig videre Bekjendtgjørelse for Skolens Lærere.

Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 § 13 har, hvad der tydelig fremgaar af Motiverne til Paragrafens Bestemmelse, der ere meddelte i Departements-Ridende for 1850, S. 733, og i Lindes Meddelelser om Universitetet m. v. for 1849—1856, 1ste Hefte, S. 78—79, ikkun hævet de almindelige Regler for Tilladelse til privat at dimittere til Universitetet, hvilke ved Forordningen af 7de Novbr. 1809 §§ 98—101 ere af Hensyn til Universitetet givne i den Hensigt at søge Garanti i Dimissions-

Personlighed mod Privatdimissionens Misbrug, og istedenfor den Tilladelse til Privatdimission, som dels ved Forordningens § 98 var hjemlet visse Instituter og graduerede Personer, dels ifølge §§ 99—101 skulde af den daværende Overbestyrelse særlig meddeles, har Bekjendtgjørelsen sat den i § 13 betegnede almindelige Kvalifikation hos Dimissor. Derimod har Bekjendtgjørelsen ikke udtrykkelig hævet og aabenbart heller ikke tilfigtet stiltiende at ophæve det af Hensyn til de lærde Skoler og Lærernes Stilling ved samme i Forordningens § 102 indeholdte særlige Forbud, der ubeluffer de faste Lærere ved de lærde Skoler fra at dimittere privat eller overhovedet fra at komme ind under de ved Forordningens §§ 99—101 givne almindelige Regler for Privatdimission, et Forbud, hvis Bestaaen fremdeles efter Ophævelsen af Examen artium nødvendiggjøres af samme Hensyn, som i sin Tid motiverede den særlige Bestemmelse i Forordningens § 102.

I Genhold hertil maa Ministeriet anse det for utvivlsomt, at den ovennævnte Bestemmelse i Forordningen af 7de Novbr. 1809 § 102 usforandret er gjældende.

I Maret 1870 indkom paa ny samme Forespørgsel til Ministeriet, idet Rektor ved Roskilde Kathedralskole begjærede Ministeriets Udtalelse, om der var noget til Hindre for, at en Privatdimittend prøvedes af en ved Skolen examinerende Lærer, uagtet denne havde undervist ham.

Undervisningsinspektøren, der, efter Ministeriets Opfordring, under 24de Januar afgav sin Erklæring over Forespørgslen, ytrede i Almindelighed, at det vel var vist, at der intet udtrykkeligt Forbud mod den her omspurgte Examination fandtes enten andensteds eller, hvor det havde sin nærmeste Plads, i Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om Ophævelsen af Examen artium m. m., men naar man læste denne Bekjendtgjørelses § 11, vilde man dog let føle, at det heller ikke har været forudsat, at en Rektor som Privatdimissor indmeldte Dimittender til sig selv. I Maren fort efter 1820 erindrede han, at det af Universitetsdirektionen betegnedes som utilstedeligt, at en Universitetslærer veilejede dem, han selv ved Examen artium skulde examinere, i sit Fag. Nu var vistnok Forholdet et andet, efter at det var gjort til Regel, at Skolerne examinere deres egne Disciple til Slutning og Dimission; men Tanken herved havde dog været, at Skolerne som offentlige Anstalter give deres egne Disciple et Modenhedsbevis og derhos tillige prøvede fremmede Dimittender; Lærernes Examination og Bedømmelse af Disciple, der vel ere deres, men ikke Skolens, var noget Ryt, der maatte betragtes for sig, og dette Forhold havde noget betænkeligt ved sig. Sagen var denne: Naar en Lærer ved en lærd Skole skal examinere en Privatist, der er hans egen Discipel, maatte tillige hans Pensionær, da staa han ikke med samme fulde Frihed og Uafhængighed, eller vil i det Ringeste let anses for ikke at staa med samme fulde Frihed og Uafhængighed ved denne Discipels Examen som ved de øvriges, hvis Undervisning han efter Embeds Medfør har ledet under Et i en Klasse; han har eller antages at have en anden Interesse ved, at den ham særlig betroede Discipel bestaar nogenlunde vel. Dette Misforhold træder stærkere frem, naar Rektor og flere Lærere forene sig til en saadan privat Undervisning for Disciple, der ere Pensionærer hos Rektor eller en af Lærerne, og naar dette gjentager sig og faar Form af en sig gjentagende Viivirksomhed og Viindtægt. Der opstaar et særegt Ansvar for Undervisningens Resultat ligeoverfor Forældre og Børgere, der er forskjelligt fra Skolens af enhver privat Forbindelse uafhængige Ansvar, og i dette Side-Ansvar en vis Solidaritet imellem Rektor og de

i samme Forhold staaende Lærere. Det uheldige Skin, som herved kan kastes paa Examen (og som ogsaa kan afficere Tilliden til Skolens øvrige Examen, der kan antages at blive i det Hele stemt lempeligere), bliver forstærket, naar, som det for det Meste vil være Tilfældet og som det just iaar i Roskilde er Tilfældet, de paa denne Maade sig indstillende Privatdimittender ere velhavende eller rige og fornemme Mands Sønner, der tidligere som Disciple i andre Skoler have haft mindre gunstigt Vidnesbyrd enten for Flid og Fremgang eller dog for Fremgang og ved hvilke altsaa fra visse Sider en vis Opmærksomhed vil være henvendt paa, hvorledes de nu bestaa den endelige Prøve, og en vis Mistænksomhed let kan gjøre sig gjældende. Han frygtede endogfsaa for, at Skolens egne Disciple kunde blive forledeede til at betvivle Prøvens fuldstændige Ligelighed og Upartistighed. Han kunde altsaa ikke andet end bestemt tilraade, at Ministeriet tilkjendegav vedkommende Rector, at det anfaas for ønskeligst, at Privatelever, der forberedes af Rector og flere Lærere ved en lærd Skole i Forening eller overhovedet af en Skoles Lærere, ikke indstilledes til Afgangsexamen ved samme Skole, og at Ministeriet i ethvert Tilfælde for Fremtiden forbyd det.

I Henhold til denne Erklæring udgik under 7de Februar 1870 følgende Rundskrivelse fra Ministeriet til samtlige Rectorer.

„Fra en af de lærde Skolers Rectorer er til Ministeriet indkommen en Forespørgsel om, hvorvidt der er Noget til Hinder for, at en Privatist prøves af en ved Skolen examinerende Lærer ved Afgangsexamen, uagtet denne privat har undervist ham. Foranlediget herved har Ministeriet D. D. tilbagemeldt ham, at, ligesom Man ved Circulære af 16de Mai 1860 har udtalt, at ingen Lærer ved Landets offentlige Skoler kan være Privatdimittent, saaledes maa man ogsaa anse det utilstedeligt, at Nogen, der har modtaget privat Undervisning af en eller flere Lærere ved en offentlig Skole, antages som Privatist ved samme Skole. Hvilket Ministeriet tjenstlig skulde meddele til Efterretning og fornøden Sagttagelse“.

Ved Ministeriets Skrivelse af 11te Mai 1870 blev, i Anledning af derom indkommen Forespørgsel fra Rectorerne ved Aalborg og Nykjøbing Kathedralskoler, Rundskrivelsen af 7de Februar s. A. nærmere forklaret derhen, at den kun angik saadanne Privatister enten til den præliminære Prøve efter Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864 eller til Afgangsexamen, som i Løbet af det sidste Aar havde modtaget Undervisning af nogen af Skolens Lærere.

Efterat der ved Loven af 1ste April 1871 § 10 er indtraadt en Forandring i Privatisternes Forhold til Examen, er den i Rundskrivelsen af 7de Februar 1870 givne Regel forladt af Ministeriet.

Under 5te Februar 1879 indkom en Forespørgsel fra Rector ved Nykjøbing Kathedralskole om, hvorvidt den i 1870 af Ministeriettagne Bestemmelse i den ovenfor anførte Rundskrivelse endnu stod ved Magt overfor den senere Regel i Loven af 1871. Undervisningsinspektionen, der under 18de Februar s. A. efter Ministeriets Opfordring erklærede sig over det optastede Spørgsmaal, bemærkede, at det hele Systems Hovedtanke for Tiden var Examination af egne Lærere, men Kontrol paa ethvert Punkt. Ved denne maatte det tilstrækkelig kunne paafes, at ingen Art Mislighed fulgte med Privatisternes Prøve ved deres egne Lærere. Desuden kunde

det i høi Grad vanskeliggjøre Privatisterne, især i Kjøbstæderne, at faa en god Undervisning, naar de ikke kunde benytte en lærd Skoles Lærere uden strøg at skulle ty til en anden for at aflægge Prøven. Selv i Kjøbenhavn, hvor Lærere fra forskjellige Skoler deltagte i samme Privatisters Veiledning, kunde det lægge et Vaand paa det nu forudsatte fri Valg af den Skole, hvor Examen toges. Inspektionen kunde af disse Hensyn ikke tilraade at fastholde Bestemmelsen i Rundskrivelsen af 1870.

Det blev derefter ved Skrivelse af 27de Februar 1879 — trykt i Ministerialtidende for J. A. Side 30 — tilkjendegivet Rektor, at Ministeriet med Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler maatte være enig i, at den i Cirkulære af 7de Februar 1870 givne Bestemmelse om, at en Privatist, som har modtaget Undervisning af en eller flere af en lærd Skoles Lærere, ikke kan indstille sig som Privatist ved samme Skole, ikke længere kunde anses som gjældende, efterat der ved Lov af 1ste April 1871 § 10 er givet Privatister frit Valg med Hensyn til, ved hvilken Skole de ønske at indstille sig til Examen.

En senere Forespørgsel fra Rektor ved Viborg Kathedralskole om Lærernes Dimissionsret er ved Ministeriets Skrivelse af 15de Januar 1880 blevet besvaret med en Henviisning til den ovenansførte i Ministerialtidenden trykte Skrivelse af 27de Februar 1879.

Spørgsmaalet om Afgangsexamens Henlæggelse fra Skolerne til en for alle disse fælles Examinationskommission har saavel i Henhold til Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864, som senere, efterat Loven af 1ste April 1871 var gennemført, været gjort til Gjenstand for gjentagne omfattende Overveielser. Alt det herhen hørende vil blive samlet meddelt paa sit Sted nedenfor.

Om Kontrollen ved Examen henvises til det ovenfor Side 394 Bemærkede og til en af Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvig, afgiven udsørlig Betænkning om dennes Ordning, som nedenfor paa sit Sted vil blive optagen. Nedenfor vil ligeledes blive givet en Fortegnelse over de private Skolebestyrere, som have erholdt Ret til at afholde Afgangsexamen for Studerende.

Optagelse i Skolernes øverste (5te og 6te) Klasser.

Efter Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om en Undervisningsplan og Examensbestemmelser for de lærde Skoler § 3 maatte ingen andre Disciple optages i Skolernes dengang toaarige 7de Klasse end de, som havde gennemgaaet samme Skoles 6te Klasse, fra hvilken Regel der ved Kongelig Resolution af 30te Juli 1858 blev tillagt Ministeriet Bemyndigelse til, naar Omstændighederne talte derfor, at bevilge Undtagelse, se Meddelelserne om det lærde Skolevæsen for 1849—56, S. 106. Samme Regel blev ved Ministeriets Rundskrivelse af 6te Mai 1864 til de lærde Privatskolers Bestyrere gjort gjældende for disse Skoler. I Skrivelsen udtalte Ministeriet sig herom saaledes: „Reglen er, sjønt ikke udtryffeliggjort gjentagen ved Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850 om Ophævelsen af Examen artium m. m., aabenbart ment og forudsat ogsaa for Privatskolernes Bedkommende i Bekjendtgjørelsens § 3, der indskrænker Udsigten til at erholde Ret til at afholde Afgangsexamen til saadanne Privatskoler, der i det Ringeste for de tre sidste Skoleaars Bedkommende i det Hele slutte sig til den for de offentlige Skoler udfastede Undervisningsplan, hvorunder

navnlig maa indbefattes Overensstemmelse imellem Reglerne, der med Hensyn til Optagelsen i Skolernes øverste Klasser følges for de offentlige Skoler og Privatskolerne. Heraf følger, at den Privatist, der har taget 1ste Del af Afgangsexamen enten ved en offentlig Skole eller ved Universitetet, ikke kan indtræde i en Privatskoles øverste Klasser med Retlighed til, efter der at have nydt Undervisning, at indstille sig til 2den Del af Skolens Afgangsexamen. Hertil vil behøves særlig Dispensation af Ministeriet, og hvis denne ikke i betimelig Tid o: inden to Aar, før end Afgangsexamen skal tages, er søgt og erholdt, har Dimittenden, skjønt undervist i Skolen, som Privatist at indstille sig til den 2den Del af Examen, enten ved en offentlig Skole eller ved Universitetet" *).

I Mellemtiden efterat Bekjendtgjørelsen af 30te November 1864 om nogle Forandringer ved Undervisningsplanen var udgaaet, indtil Skoleloven af 1871 udkom, blev der i flere Tilfælde af Ministeriet givet Tilladelse til, at Disciple, som havde taget 1ste Del af Afgangsexamen ved Universitetet, maatte optages i den Klasse af en lærd Privatskole, som svarede til 7de Klasse i de offentlige Skoler, saasom ved Ministeriets Skrivelser af 16de September 1864 til Bestyreren af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn og af 15de August 1868 til Bestyreren af Borgerdydskolen paa Kristianshavn. I et enkelt Tilfælde blev det, for de offentlige Skolers Bedkommende, ved Ministeriets Skrivelse af 27de Januar 1869 tilladt, at en Discipel fra Fredericia lærde Institut maatte indstille sig til 6te Klasse's Hovedexamen ved Sorø lærde Skole, og, at han, forsaavidt han bestod i de 5 Fag, som ved denne afsluttedes, samt iøvrigt befandtens moden til Oprykning i 7de Klasse, maatte optages i denne.

Efterat nu isølge Loven af 1ste April 1871 Skolernes før toaarige 7te Klasse er forandret til to etaarige Klasser (5te og 6te) og der ved Ophævelsen af Afgangsexamen ved Universitetet er tillagt de lærde Privatskoler Ret til lige med de offentlige Skoler at modtage Privatister ved den Afgangsexamen, der afholdes af disse, kunne i Henhold til Loven og den sig dertil sluttende Rgl. Anordning af 5te August s. N. Bestemmelserne for Optagelsen i Skolernes to øverste Klasser, saavel i de offentlige som i de private lærde Skoler, sammensattes under følgende Regler:

I. De offentlige lærde Skoler.

A. Optagelse i 6te Klasse.

Herfor gjælder den i Anordningen af 1871 § 7, 1ste Stykke, givne Regel, at ingen Discipel deri maa optages uden at have gennemgaaet samme Skoles 5te Klasse, fra hvilken Bestemmelse Ministeriet under særlige Omstændigheder kan bevilge en Undtagelse.

B. Optagelse i 5te Klasse.

1. Skolens egne Disciple.

For at kunne opflyttes i 5te Klasse fordrer: 1) (Bekjendtgjørelsen 9de August 1871 om Karaktergivning) at Discipelen har opnaaet 15 Points for de Fag, der

*) De lærde Privatskoler erholdt først ved Loven af 1ste April 1871 Ret til at examinere Privatister ved Afgangsexamen.

afflutes enten for den sproglig-historiske eller mathematisk-naturvidenskabelige Retning, 2) (Anordningen af 1871 § 7, 2det Stykke) at han efter Lærernes Skjøn er moden til Opflytning.

Reglen om de 15 Points i Afslutningsfagene overholdes usværgelig. I det Tilfælde, at Pointstallet mangler, kan der særligt af Ministeriet bevilges Tilladelse til Opflytningen, men kun paa den Betingelse, at Discipelen underkaster sig en ny Prøve i alle Afslutningsfagene, hvorved han opnaar de 15 Points. Tilladelse til at tage Prøven om i et enkelt Fag og paa denne Maade dele Examen er stadigt nægtet af Ministeriet. Hermed bliver at sammenholde, hvad der nærmere nedenfor S. 402—403 vil findes meddeelt med Hensyn til de Undtagelser fra Reglen, som for de lærde Privatskolars Vedkommende ere bevilgede.

Omstør en Discipel ved Oprykningen i 5te Klasse at gaa over fra den sproglig-historiske Afdeling til den mathematisk-naturvidenskabelige eller omvendt, maa han for Skolen godtgjøre, at han er i Besiddelse af de Kundskaber og Færdigheder, som i det givne Dieblit anses for nødvendige, for at han kan deltage i Undervisningen i den ny Retnings særlige Fag (Anordningen af 1871 § 7, 3die Stykke).

Det er af Ministeriet i Skrivelse af 30te November 1871 antaget, at Opflytningen i den tidligere 7de, nu 5te Klasse, ikke ubetinget bør gjøres afhængig af, at Discipelen forinden er bleven konfirmeret.

2. Andre end Skolens egne Disciple.

a. Disciple, som umiddelbart gaa over fra en anden offentlig lærd Skole, have 1) at godtgjøre, at de have taget 4de Klassen Hovedexamen med 15 Points i Afslutningsfagene og 2) at medbringe Vidnesbyrd fra den Skole, de forlade, om at være modne til Optagelse i 5te Klasse (Anordning af 1871 § 7, 4de Stykke). Gaar Discipelen ikke umiddelbart over fra en anden offentlig lærd Skole, men først efter en Mellemtid, synes Anordningens § 7, 5te Stykke, at forudsætte, at han skal underkaste sig en ny Prøve i alle de Fag, der ikke ere afsluttede ved 4de Klassen Hovedexamen. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om ikke Anordningen paa dette Sted kun sigter til Overgangen fra de lærde Privatskoler. Saavidt vides var dette Meningen ved Anordningens Affattelse. Spørgsmaalet selv har ikke foreligget til Afgjørelse i Ministeriet. Imidlertid er det vel neppe tvivl underkastet, at en Discipel, der efter at have forladt en offentlig lærd Skole maatte være i dette Tilfælde, vilde, ved en særlig Tilladelse af Ministeriet, blive fritagen for at underkaste sig Prøven paany, naar ikke en saa lang Tid er forløben, inden han melder sig til Optagelse i en anden Skole, at en ny Prøve af denne Grund bliver nødvendig.

b. Disciple fra en lærd Privatskole have 1) at godtgjøre, at de have i den Skole, de forlade, bestaaet 4de Klassen Hovedexamen i de Fag, som for deres Retning ere afsluttede, med 15 Points, og 2) at underkaste sig en Prøve i de andre Fag (Anordning af 1871 § 7, 5te Stykke).

c. Disciple, der ikke iforveien have besøgt nogen enten offentlig eller privat lærd Skole, men efter at være privat underviste melde sig til Optagelse. Om saadanne have ingen Bestemmelse i Anordningen og, saavidt vides, har intet Tilfælde af denne Art givet Anledning til særlig Bestemmelse af Ministeriet. Det er imidlertid

en Selvfølge, at der for dem vil udkræves en særlig Tilladelse af Ministeriet til Oftagelsen, der kun vil kunne gives paa den Betingelse, at Disciplen ved selve Skolen underkaster sig en Prøve, svarende til 4de Klassen Hovedexamen, og ved denne i Afslutningsfagene opnaar 15 Points og erhverver sig Skolens Vidnesbyrd om Modenhed til at følge med Undervisningen i 5te Klasse.

d. Realdisciple, der have taget Realafgangsexamen af den høiere Grad eller almindelig Forberedelsesexamen af samme Grad ved Universitetet. Disse have at godtgjøre 1) at de have bestaaet Realafgangsexamen med 33 Points (Bekjendtgjørelse af 25de August 1871), 2) at de i Afslutningsfagene ved 4de Klassen Hovedexamen for den Retning, de agte at følge ved Undervisningen, have opnaaet paa den sproglig-historiske Side (for Tysk, Geografi, Naturhistorie, Geometri og Arithmetik) mindst 15 Points, og paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side (for Tysk, Geografi og Naturhistorie) mindst 9 Points (Ministeriets Skrivelse af 22de August 1873 og Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876), 3) at underkaste sig for den sproglig-historiske Retning en Prøve i latin Stil med mindst 10 og for den mathematisk-naturvidenskabelige en Prøve i Latin, mundtlig og skriftlig, med mindst 1 godt og 1 tg. (Bekjendtgjørelse af 28de Marts 1876) samt 4) Prøve i alle de Fag, som fortsættes i 5te og 6te Klasse (Ministeriets Skrivelse af 29de Oktober 1874).

Naar Disciplen har aflagt Realafgangsexamen ved den samme Skole, i hvis 5te Klasse han agter at optages, ere de saaledes givne Bestemmelser ogsaa efter deres Ordlyd anvendelige. Da der i Reglen vil medgaa mindst et Aar for en Realdiscipel til Forberedelsen til at underkaste sig for den sproglig-historiske Retning Prøven i Latin og Græsk og for den mathematisk-naturvidenskabelige Prøven i Latin med latin Stil, er det i sin Orden, at Skolen prøver ham i de øvrige Fortsættelsesfag i 5te og 6te Klasse for at sikre sig, at han kan følge med Undervisningen. I dette Tilfælde, hvori Realdisciplen ved Realafgangsexamen har, efter at have nydt saa godt som fuldstændig fælles Undervisning med de studerende Disciple, aflagt en Prøve i Fortsættelsesfagene for Skolens egne Lærere, der i det Hele svarer til 4de Klassen Hovedexamen, synes imidlertid en Del at tale for, at han fritages for en gjentagen Examen i disse, naar Skolen erklærer sig derfor efter et nøie Kjendskab til Disciplens Modenhed og Oftagelsen i 5te Klasse sfer umiddelbart, efterat han i et mellemliggende Aar har forberedt sig til den særlige Prøve, henholdsvis i Latin og Græsk eller i Latin. Et hidtil ikke endelig afgjort Tilfælde af denne Art er forekommet i Ministeriet og dette har vist sig tilbøieligt til efter nærmere indkommende Andragende fra Skolens Rektor at ville indrømme Fritagelsen.

Svad der er bestemt for Disciple, der have taget Realafgangsexamen ved en Skole, gjaelder ogsaa de Studerende, som have underkastet sig almindelig Forberedelsesexamen af den høiere Grad ved Universitetet.

Den særlig ovenfor under 3 omtalte Prøve i Latin skal efter Reglen være bestaaet inden Oftagelsen i 5te Klasse og altsaa tages i Forening med Prøven i de Fag, der fortsættes i 5te og 6te Klasse. Ministeriet har imidlertid, efter derom indkomne Begjæringer, uden Undtagelse bevilget Tilladelse til at udsætte Prøven et Aar, saaledes at dens Bestaaelse til den Tid gjøres til Betingelse for Disciplens fortsatte Deltagelse i Skolens Undervisning.

e. Seminarister, som have taget Skolelærereksamen med Hovedkarakteren „meget duelig“ og derhos bestaaet en Tillægsprøve i to af de

tre Sprog: Engelsk, Fransk og Tysk med mindst et „meget godt“ og et „lemmelig godt“, er der ved Bekjendtgjørelsen af 26de September 1872 tillagt samme Nøttheder, som den almindelige Forberedelsesexamen af høiere Grad giver. Forsaavidt det skulde indtræffe, at en Seminarist, der har opfyldt disse Betingelser, vilde optages i en offentlig lærd Skoles 5te Klasse — et Tilfælde, som dog efter Albers- og andre Forhold neppe i Virkeligheden vil indtræde ved de offentlige lærde Skoler, saa lidt som det vides endnu at være forekommet — vilde han være undergivet ganske samme Regler, som gjælder for de Disciple, som have taget Realafgangs-examen.

II. De lærde Privatskoler.

De for de offentlige lærde Skoler ovenanførte Regler blive at tage til Følge for de lærde Privatskoler. I Anordningen af 5te August 1871 indeholdes for de lærde Privatskoler ingen Bestemmelse om enten Opflytningen af Skolernes egne Disciple eller Optagelsen af andre Disciple i den Klasse i disse Skoler, der svarer til 5te Klasse i de offentlige lærde Skoler, hvad enten de sidstnævnte Disciple overgaa umiddelbart fra en offentlig lærd Skole til Privatskolorne eller indmelbes i samme efter at have nydt Privatundervisning. Efter Loven af 1871 § 9 er imidlertid de private Skolers Dimissionsret betinget af, at de „i det Ringeste for de tre sidste Skoleaars Bedkommende i det Hele slutte sig til den for de offentlige Skoler gjældende Undervisningsplan“. Da denne ifølge Loven og Anordningen af 1871 omfatter ogsaa Bestemmelserne om Opflytningen og Optagelsen i 5te og 6te Klasse, følger heraf, at ingen privat lærd Skole i 5te Klasse kan optage Disciple, der efter Lovens og Anordningens Bydende ikke kunne optages i samme Klasse i en offentlig lærd Skole. Med andre Ord, de lærde Privatskolors Bestyrere maa med Hensyn til Optagelsen af Disciple i Skolernes næstøverste (5te) Klasse være bundne ved samme Regler, som herfor følges ved de offentlige Skoler.

Dette er overensstemmende med, hvad Ministeriet allerede har udtalt i den ovenfor Side 398 omtalte Rundskrivelse af 6te Mai 1864 om Forholdet, førend Loven af 1ste April 1871 udkom.

Nogen senere endelig og almindelig Tilkjendegivelse fra Ministeriet herom til de lærde Privatskolors Bestyrere have vel ikke. Men at Forholdet opfattes saaledes af Ministeriet, fremgaar af de Forhandlinger, der i Anledning af et særligt indtruffet Tilfælde og en desangaaende til Ministeriet indkommen Forespørgsel fra en Privatskoles Bestyrer, i sin Tid ere førte med Undervisningsinspektøren, hvorom henvises til det strax nedenfor S. 407 nærmere Meddelte.

Samme Opfattelse ligger endvidere til Grund for følgende specielle Afgjørelser, hvorved der har været Spørgsmaal om Anvendelsen paa Privatskolorne af de almindelige, nys ovenfor anførte Betingelser for Optagelsen i de offentlige Skolers 5te Klasse og hvorved der er bevilget betingelsesvise Undtagelser fra Reglen om, at der inden selve Optagelsen kræves 15 Points i Afslutningsfagene ved 4de Klasse's Hovedexamen. Saaledes blev der for to Disciple, der i Aaret 1875 havde taget 4de Klasse's Hovedexamen, den ene ved Metropolitan-skolen, den anden ved Roskilde Kathe-

dralskole, uden at have opnaaet det foreskrevne Pointsantal i Afslutningsfagene, anholdt om Tilladelse til, at de desuagtet maatte optages i en lærd Privatiskoles 5te Klasse, for der at forberedes saaledes, at de om et Aar kunde underkaste sig den sædvanlige Examen ved Udgangen af 4de Klasse og om to Aar Afgangsexamen. I den Anledning blev der ved Ministeriets Skrivelser, henholdsvis af 4de og 11te August s. A., meddelt Andragerne, at, skjønt Ministeriet paa ingen Maade kunde billige det saaledes Paataante, enten Sagen betragtedes fra Skolens Standpunkt eller under Hensyn til, hvad der med Sandsynlighed vilde tjene til Disciplenes Vel, troede det ikke ligefrem at kunne modsætte sig dette.

Paa samme Maade er der svaret af Ministeriet i to lignende i en lærd Privatiskole (Borgerdybskolen paa Kristianshavn) i Aarene 1879—80 indtrufne Tilfælde, hvori det ved Ministeriets Skrivelser, henholdsvis af 15de Juli 1879 og 3die August 1880, blev tilladt to Disciple, der ikke havde opnaaet det bestemte Pointsantal ved Skolens 4de Classes Hovedexamen, at optages i Skolens 5te Klasse, saaledes at de paagældende ad Aare havde, som Privatister, at underkaste sig Prøve i Afslutningsfagene med det foreskrevne Pointsantal, dog uden at Skolen paatog sig noget Ansvar for Arbejdet til dette Maal.

Et Tilfælde af en noget forstjellig Beskaffenhed indtraf i Aaret 1880 ved en anden Privatiskole (Latin- og Realskolen paa Værnedamsveien), idet en Discipel bestod 4de Classes Hovedexamen med 46 Points, men paa Grund af en slet Prestation i Latin ikke erholdt det til Opflytning i 5te Klasse fornødne Pointsantal i Afslutningsfagene. Da han nu ved at have bestaaet Examen i det Hele havde vundet Ret til ligesom de, der have taget Realafgangsexamen, at indstille sig til Afgangsexamen af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning mod at underkaste sig forinden en Tillægsexamen i mundtlig og skriftlig Latin, forespurgte Skolens Bestyrere, om det ikke maatte tillades Discipelen at optages i Skolens 5te Klasse for derefter, under Forudsætning af, at han næste Aar bestod en Tillægsprøve i Latin, at tage Afgangsexamen for Studerende om to Aar.

Undervisningsinspektionen bemærkede herom i en efter Ministeriets Begjæring under 2den September s. A. afgiven Erklæring, at da Discipelen havde over 33 Points til 4de Classes Examen, saa havde han Realafgangsexamen. Om nu denne ifølge Ordlyden i Bestemmelserne gav Afgang til ved en Prøve i Latin at supplere den til 4de Classes Examen, var tvivlsomt. Havde han mindst 9 Points for Lyst, Geografi og Naturhistorie, syntes han at være ganske lige stillet med en Realist, der med dette Pointsantal kan supplere sin Examen til 4de Classes med 6 Points for Latin og latinisk Stil. Dertil kom, at han, ved at tage hele Examen om, kunde ved et muligt Overflud af Points fra de første Fag, bestaa med ringere Karakter for Latin end 1 g. og 1 tg. Det var saaledes mere betryggende med Hensyn til hans latinste Kundskaber at tillade ham Prøven i Latin alene, end at paalægge ham at tage hele Examen om, hvorimod det unægtelig var en Lettelse for ham ikke at skulle beskæftige sig med de tre Fag. Tillige bemærkedes, at det var Inspektionen bekendt, at den paagældende Skole fortsatte Latinundervisningen for alle af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning i 5te Klasse. Efter Modtagelsen af denne Erklæring tilkendegav Ministeriet ved Skrivelse af 10de September s. A. Skolens Bestyrere, at Ministeriet, ganske paa samme Maade, som i de nys ovenfor omtalte Tilfælde, ikke vilde modsætte sig Disciplens Optragelse i Skolens 5te Klasse,

men kun paa Betingelse af, at han ad Aare atter underkaste sig, som Privatist, Prøven i samtlige Afslutningsfag.

I Anledning af følgende ved en lærd Privatskole indtrufne Tilfælde er det antaget af Ministeriet, at Opflytningen i 5te Klasse ikke er betinget af (hvad der heller ikke fordres efter de givne Bestemmelser), at der ved 4de Klasse's Hovedexamen opnaas den for at bestaa Examen i det Hele fastsatte Karakterværdi af 33 Points.

For en Discipel, der i Borgerdydskolen i Kjøbenhavn havde ved 4de Klasse's Hovedexamen erholdt 20 Points i de 5 Fag, der afsluttes ved Examen, men paa Grund af et slet Udfald af Prøven i latinsk Stil i samtlige Fag kun havde opnaaet $27\frac{2}{3}$ Points, indkom nemlig til Ministeriet et Andragende om, at han maatte opflyttes i 5te Klasse, uagtet Skolen havde nægtet Opflytningen paa Grund af, at han ikke havde erholdt de for at bestaa Examen ifølge Bekjendtgjørelsen af 9de August 1871 foreskrevne 33 Points. Skolens Bestyrer havde erklæret, at Discipelen ikke egnede sig til at forblive i 4de Klasse og befød tilstrækkelig Modenhed til at opflyttes i 5te Klasse, naar han fik privat Hjælp ved Siden af Skoleundervisningen i Latin. I Henshold til denne Erklæring blev det ved Ministeriets Skrivelse af 1ste September 1879 tilladt, at Discipelen maatte opflyttes i 5te Klasse uden noget Forbehold med Hensyn til at underkaste sig en ny Prøve i Latin.

De ovenfor under I B Vitr. d fremsatte Regler ere, som det vil bemærkes, et Tillæg til Bestemmelserne i den Kongelige Anordning. I denne savnes nemlig Forskrifter om, hvorledes der bliver at forholde med dem, som efter at have taget Realafgangsexamen, melde sig til Optagelse i 5te Klasse. Om de specielle Afgjørelser og Forhandlinger, som gik forud for de givne Tillægsbestemmelser, mærkes Følgende:

I Aaret 1872 blev det undtagelsesvis ved Ministeriets Skrivelse af 20de Juli tilladt en Discipel, der ved en offentlig lærd Skole havde bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad og derefter taget Præliminærexamen for Studerende, at blive optaget i samme Skoles 7de Klasse uden yderligere Prøve, efterat det var godtgjort, at han i længere Tid ved privat Veiledning i Historie og de gamle Sprog var forberedt hertil.

I samme Aar indkom fra Bestyreren af en lærd Privatskole Forespørgsel om Optagelse i den af Skolens Klasser, som svarede til de offentlige Skolers 5te Klasse, af en Discipel, der var udgaaet af Skolen efter at have bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad og nu ønskede at tage Afgangsexamen for Studerende. Undervisningsinspektøren bemærkede i en over Sagen afgiven Erklæring af 17de December 1872, at der i det foreliggende Tilfælde var Spørgsmaal om en Dispensation med Hensyn til Bestemmelsen i Anordningen af 5te August 1871 § 7, 5te Stykke („Naar en Discipel, der ikke umiddelbart gaar over fra en offentlig lærd Skole, ønsker at indtræde i en saadan Skoles 5te Klasse, maa han foruden at godtgjøre, at han har bestaaet i de Fag, som for hans Retning ere afsluttede, tillige underkaste sig en Prøve i de andre Fag“). Udtrykket offentlig lærd Skole var her ikke ganske korrekt; Bestemmelsen maatte nemlig efter sin Natur i Henshold til Lov af 1ste April 1871 § 7 ogsaa gjælde for private Skoler. Ved Udtrykket „har bestaaet“, som heller ikke var ganske heldigt, var vel tænkt paa Indstilling til den foreløbige Prøve som Privatist, men for den, der vilde indtræde i en Skole, traadte istedenfor denne

selve Optragelsesprøven, der paa engang omfattede de Fag, der for Aspirantens Vedkommende ikke skulde fortsættes, og dem, der skulde fortsættes, altsaa en Prøve, der gik ud paa at finde, om han i Modenhed stod paa det Trin, hvorpaa han som Skolens egen Discipel maatte staa for at opflyttes fra 4de Klasse. Spørgsmaalet blev da i det foreliggende Tilfælde nærmere dette, om en ved samme Skole et Aar forud bestaaet Examen som Realist (hvilken Examen kunde sættes lig den fremtidige 4de Klassen Examen for Realister) kunde ved en Tillægsprøve i Latin efter 4de Klassen Maalestof træde istedenfor den samlede 4de Klassen Prøve eller den dertil svarende Optragelsesprøve. Det, der herimod kunde indvendes, var dels, at ved Prøvens Udstykning, idet Latin tages særskilt, Indvirkningen af denne Kundskab paa Opfatningen i andre Fag (Sprog og Historie) faldt bort, dels, at der ingen Sikkerhed havde, ja ikke engang en rimelig Formodning for, at i de Fag, der skulde fortsættes i 5te og 6te Klasse, de Kundskaaber, der lagdes for Dagen et Aar tidligere ved Realafgangs-examen, nu ved Indtrædelsen i 5te Klasse virkelig vare tilstede paa den Maade, at derpaa kunde bygges videre; i et helt Aar kunde i denne Alder meget være glemt og blevet usikkert. Dette maatte vel imidlertid mere være Skolens egen Sag, da Virkningen vilde vise sig senere, skjønt man ikke burde begunstige for stor Lemselighed ved Opflyttelsen. Man troede dog, at man for denne enkelte Gang og under Hensyn til, at der var Spørgsmaal om Optragelse i 5te Klasse i samme Skole, i hvilken Realafgangs-examen var bestaaet, kunde tilstede, at Prøven indskrænkedes til Latin, men saaledes, at man forbeholdt sig fuld Frihed til at optage Spørgsmaalet til næiere Forhandling, hvis flere Tilfælde maatte indtræde. Ved Ministeriets Skrivelse af 19de December s. A. blev det derpaa efter samtlige Omstændigheder bevilget, at den Paagjaldende maatte optages i Skolens 5te Klasse for at følge den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, naar han forinden ved en særlig foretagen Prøve i Latin opnaaede mindst „godt“ for den skriftlige og mundtlige Prøve tilsammen.

Med Hensyn til en Realdiscipel, der, efterat have bestaaet Realafgangs-examen af den høiere Grad, ønskede at deltage i Undervisningen i 5te Klasse, tillod Ministeriet dette ved Skrivelse af 22de August 1873 til Odense Kathedralskoles Rektor (trykt i Ministerialtidenden for 1873 S. 224), men dog kun saaledes, at det ikke tilstedeedes Disciplen at indstille sig til Afgangsexamen ved Skolen.

En lignende Tilfælde blev ved Ministeriets Skrivelse af 26de Oktober 1874 (Ministerialtidenden S. 189) givet en Realdiscipel, der havde taget Realafgangs-examen ved Aarhus Kathedralskole og ønskede sig optagen i Aalborg Kathedralskole for at tage Afgangsexamen i mathematisk-naturvidenskabelig Retning, med det udtrykkelige Tilføiede, at han, for at opnaa akademisk Borgerret, maatte underkaste sig de i Bekjendtgørelsen af 22de Mai 1874 om en Tillægs-examen ved Universitetet givne Bestemmelser.

Flere senere indtrufne Tilfælde af samme Natur vakte hos Ministeriet Betænkelighed ved at fortsætte Dispensationsveien. I Anledning af en særlig fra Rektor ved Aalborg Kathedralskole indkommen Forespørgsel udtalte Ministeriet sig derfor i en Skrivelse af 17de September 1874 til Undervisningsinspektøren om Forholdet i det Hele for at kunne fastsætte en almindelig Regel. I Skrivelsen ytrede Ministeriet, at det i Betragtning af de Betænkeligheder, som af Undervisningsinspektøren i forskellige Erklæringer vare fremsatte om de enkelte indkomne Andragender

om Optagelsen i 5te Klasse af Realister, der havde bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad, fandtes utilraadeligt at gaa ind paa anden Dispensation end den at tillade Realdisciple at følge med Undervisningen, men uden Ret til at indstille sig til Examen og uden at de ved deres Mangel paa Latinkundskab gribe hæmmende ind i de øvrige Disciples Undervisnings Form og Indhold. Ministeriet havde saa meget større Grund dertil, som der nu ved Bekjendtgjørelsen af 22de Mai 1874 var auvist Realdisciple den Wei, de havde at gaa for at opnaa akademisk Borgerret, og man i høi Grad befrygtede, at — ganske bortset fra, at den ene Dispensation let drager den anden efter sig, hvorved Undtagelserne blive flere og flere og vanskelige at begrænse — slige Undtagelser fra Reglen om Latinundervisningen fra neden af ikke kunde andet end — som stærkt udhævet af Undervisningsinspektøren i en Betænkning af 5te August f. A. — virke skadeligt tilbage paa Skolen i det Hele, ligesaa vist som ogsaa Undervisningen i de øvrige Fag, der forudsætter Latinkunsten som Grundlag, vilde lide derved, at deslige Dispensationer som de heromhandlede bleve givne.

Ministeriet vilde derfor være mest tilbøieligt til at fastholde den Regel, at den Discipel, som vilde optages i 5te Klasse, skulde underkaste sig 4de Klassen Hovedexamen i alle Fag som Privatist, og først, naar han bestaar denne og isvrigt findes moden til at følge med Undervisningen i det Hele, optages i Klassen, og at den Realist, som ikke vilde følge denne Regel, maatte indstille sig som Privatist først til 4de Klassen Hovedexamen og derefter til Afgangsexamen, saafremt han ikke foretrak at indstille sig til Tillægsexamen efter Bekjendtgjørelse af 22de Mai 1874, medens man ved Eiden deraf ikke vilde nægte Realisten at følge Undervisningen i 5te og 6te Klasse, men uden Ret til at indstille sig til Examen ved Skolen.

Undervisningsinspektøren erklærede sig i en Svarskrivelse af 18de Oktober f. A. enig med Ministeriet i Udsælgeligheden af at give Dispensationsveien begrænsende Bestemmelser.

Ministeriet vedtog derefter i Skrivelse af 29de Oktober 1874 de ovenfor S. 401 fremstillede Regler for Optagelsen i en lærd Skoles 5te Klasse af dem, som have bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad og derefter agte at tage Afgangsexamen i sproglig-historisk Retning.

Denne Skrivelse blev til Efterretning for alle Rektorerne ved de lærde Skoler og Bestyrerne af de lærde Privatskoler trykt i Ministerialtidenden for 1874 S. 189 og lyder in extenso saaledes:

I Svar paa Hr. Rektorens Forespørgsel i behagelig Skrivelse af 26de Juli d. A. om, hvorledes der vil være at forholde med forhenværende Discipel N. N., naar han, der har bestaaet Realafgangsexamen i Sommer med $35\frac{2}{3}$ Points i de 5 Afgangsfag, Lyst, Naturhistorie, Geografi, Geometri og Arithmetik, efter i det mellem-liggende Aar at have taget privat Undervisning i Latin og Græsk, i 1875 indstiller sig til Optagelse i Skolens 5te Klasse for efter at have gennemgaaet 5te og 6te Klasse at erhverve akademisk Borgerret ved at tage Afgangsexamen i historisk-sproglig Retning, navnlig om det kan tillades ham at supplere sin afslagne Realafgangsexamen med en Prøve i Latin og Græsk, skal Ministeriet med Henvisning til Skrivelse af 22de August 1873 (Ministerialtidenden for 1873 A. Nr. 227) herved tilbagemelde, at han ikke har at underkaste sig nogen ny Prøve i Afslutningsfagene, men at han bliver at prøve i alle de Fag, som fortattes i 5te og 6te Klasse, til Sikkerhed for, at han i disse er i Stand til at følge med Undervisningen.

En senere indkommen Forespørgsel om Optragelse i en lærd Skoles 5te Klasse af en Studerende, der havde underkastet sig den almindelige Forberedelses-examen af højere Grad ved Universitetet, blev overensstemmende med nys ovenfor ansøgte Skrivelse besvaret derhen, at han forinden havde efter Anordningen af 5te August 1871 § 7, 5te Stykke, at underkaste sig en Prøve i de Fag, som fortsettes i 5te Klasse.

Optragelse i 5te Klasse af en Discipel, hvem Opflytning i samme Klasse er nægtet i den Skole, han forlader.

I de ovenfor sammenstillede Regler for Optragelse i 5te Klasse er det forudjat, at den Discipel, der melder sig til Optragelse, kan medbringe Modenhedsbevis for Opflytning i Klassen fra den Skole, han forlader. Et eget Spørgsmaal med Hensyn til Skolernes indbyrdes Forhold opstaar derimod i det Tilfælde, at en Discipel ikke kan tilveiebringe dette Bevis, fordi Opflytningen i 5te Klasse er ham nægtet i den Skole, af hvilken han er bleven udmeldt. Et i Aaret 1874 indtruffet Tilfælde af denne Art gav Ministeriet Anledning til at sætte Spørgsmaalet under Forhandling. Skjønt den reiste Sag ikke fandt nogen endelig Afgjørelse af Ministeriet, indeholde de i den foregaaende Forhandlinger saa væsentlige Bidrag til at klare sig Skolernes indbyrdes Forhold i dette noget vanskelige Punkt, at den følgende udførligere Meddelelse af disse ikke her har kunnet forbigaaes.

I August Maaned 1874 indgav Bestyreren af Borgerdydskolen paa Kristianshavn et Andragende til Ministeriet om Tilladelse til i Skolens 5te Klasse at optage en Discipel, der var udgaaet af Metropolitaniskolens 4de Klasse. Discipelen havde i Skolen fulgt den sproglig-historiske Retning, men var ikke af Skolen bleven erklæret moden til at opflyttes i 5te Klasse. Han havde derefter bestemt sig til at gaa over til den mathematisk-naturvidenskabelige Retning, og, efter at have forladt Skolen, i Sommerferien privat læst Naturlære saaledes, at der ved Skoleaarets Begyndelse i August 1874 kunde meddeles ham Bidnesbyrd om, at der Intet var til Hinder for, at han kunde følge med 5te Klases Undervisning i dette Fag. Desuden medbragte han fra Metropolitaniskolen Bidnesbyrd om at have bestaaet Prøven i de 5 Fag, som afsluttes paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side ved Udgangen af 4de Klasse, med det foreskrevne Pointsantal. Undervisningsinspektøren scaraadebe i en Erklæring af 10de September s. A. at bevilge dette Andragende, efter hvilket, ifølge hans Opfattelse, en Discipel, der ikke opflyttes i een Skole, ad en Omvei søgte Opflyttelse i en anden ved Hjælp af en ifsom Privatundervisning i et Fag (Naturlære), hvori han skulde være undervist i to Aar, og uden iøvrigt at raade Bod paa anden Mangel, som var fremhævet ved den af ham aflagte 4de Klases Aarsexamen.

Af dette Tilfælde tog Ministeriet Anledning til ved Skrivelse af 30te September 1874 at indhente Undervisningsinspektørens Erklæring om den almindelige Forstaaelse af de i Anordningen af 5te August 1871 givne Regler for Optragelsen i Skolernes 5te Klasse, med speciel Anvendelse paa det indtrufne Tilfælde. Navnlig udhævede Ministeriet, at der i Anordningen savnedes udtrykkelige Forrifter om Optragelse af egentlige Privatister i en offentlig Skoles 5te Klasse og om Optragelsen af Disciple i den Klasse i Privatskolerne, der svarer til 5te Klasse i de offentlige Skoler,

hvad enten saadanne Disciple overgaa umiddelbart fra en offentlig lærd Skole til Privatskolerne eller indmeldes i samme efter at have nydt Privatundervisning (Privatister).

Den begjærede Erklæring blev afgiven under 2den Oktober s. A. og i denne ytrede Undervisningsinspektøren sig udførligt om Spørgsmaalet saaledes:

Al Dpfflyttelse fra Klasse til Klasse er et indre Skoleanliggende, som, naar der kun er Tale om en Skoles egne Disciple, afgjøres af den selv. Dette er den almindelige i Sagens Natur liggende Forudsætning. Naar Reglen i Anordningen af 5te August 1871 § 7 udtrykkelig er udtalt om Dpfflyttelsen fra 5te til 6te Klasse, da er dette alene stet for at sjerne enhver Misforstaaelse, der kunde tænkes at opstaa deraf, at indtil da Disciplene ved Indtrædelsen i den toaarige 7de Klasse, hvoraf 5te og 6te etaarige ere dannede, erhvervede Ret til efter de to Aars Udløb ubetinget at indstille sig til Afgangsexamen; man vilde altsaa forebygge den Mening, at ogsaa nu Dpfflyttelsen i 5te Klasse allerede gav denne Ret og at Disciplen ikke kunde holdes tilbage i 5te Klasse. Naturligvis kunde der foreskrives specielle Regler, der i visse Henseender bandt Skolen; men ingen Discipel kunde fordrø sig opflyttet. Naar Talen var om Optagelse af Disciple fra en anden Skole, kunde derom gives Bestemmelser, der havde til Hensigt at hindre Skolerne fra at modarbejde hverandre og svække hverandres Autoritet. Ved Privatskolen maatte her dens Frihed i een Retning absolut respekteres; ingen privat Skolebestyrer kan det paalægges at optage en Discipel; han har ubetinget Ret til ikke at inblade sig med den, han ikke vil inblade sig med; men derimod maa han med Hensyn til Optagelse og Dpfflytning underkaste sig de Forfkrifter, som ere Forudsætninger for den i Henshold til Lov af 1ste April 1871 § 9 givne Bemyndigelse. Spørgsmaalet var i nærværende Tilfælde, om en saadan Forfkrift og Forudsætning maatte antages at være tilstede, der forbyd Skolebestyreren at optage den paagjældende Discipel i sin 5te Klasse.

For den offentlige lærde Skole var nu, hvad dens egne Disciple angik, Virkningen af dens almindelige Skjøn om Disciplens Modenhed for 5te Klasse betinget af den særlige Forfkrift om, at Disciplen mindst skulde have opnaaet 15 Points i de Fag, der afflutes i 4de Klasse. Kom en Discipel fra en anden offentlig lærd Skole, hvori han havde bestaaet 4de Klassen Examen, maatte han (foruden at opfylde Betingelsen om de 15 Points) medbringe Erklæring fra den Skole, han forlod, om at han der var anset for moden til Dpfflyttelse og vilde være bleven opflyttet, hvis han var bleven i Skolen; denne Erklæring kunde ikke erstattes ved en Prøve i den ny Skole, hvorved han anses for moden, men den kunde heller ikke underkendes eller en saadan Prøve i den ny Skole sættes over den (Anordningen af 5te August 1871 § 7). De offentlige Skoler betragtedes her som en Enhed; den paa eet Sted om en Discipel faldede Dom var gyldig for samtlige offentlige Skoler; den ene maatte ikke kritisere den andens Afgjørelse. Meldte en Discipel sig til 5te Klasse, der hverken umiddelbart kom fra en offentlig eller fra en privat Skole, fulgte det af sig selv, at han (naar han havde opfyldt Betingelsen om de 15 Points ved en særlig Prøve) prøvedes med Hensyn til sin hele Modenhed for Klassen, ligesom naar han meldte sig til en lavere Klasse. Det Samme gjaldt efter Anordningens Udtryk („ikke umiddelbart gaar over fra en offentlig lærd Skole“) ogsaa om den, der kom umiddelbart fra en privat lærd Skole, og Reglen indeholdt, forsaavidt den gif ud paa ikke at tage en Modenheds-erklæring fra en privat Skole for ubetinget gyldig, ingen Ubillighed, da, som ovenfor sagt, den private Skolebestyrer ikke heller paa nogen Maade behøvede at optage en Discipel, fordi han medbragte en Modenheds-erklæring fra en offentlig Skole. Der-

imod var det ikke udtryffeligt sagt, at en offentlig Skole ikke i 5te Klasse maatte optage en Discipel fra en privat lærd Skole, som denne udtryffeligt havde nægtet at opflytte i denne Klasse. Det vilde visse overordentlig vanskeligt kunne tænkes at indtræffe, at en Discipel, hvem en privat Skole havde nægtet Opflyttelse i 5te Klasse, meldte sig ved en offentlig Skole med Prætension paa der at komme i 5te Klasse, og end vanskelige, at han der bestod Prøven; men skulde Tilfældet indtræffe, syntes deri at ligge en Tilfædefættelse af det Hensyn, der skyldtes Privatstolen, naar, som han mente og nedenfor skulde begrunde, den ikke maatte underkjennde en offentlig Skoles Nægtelse om Opflytning. Han var derfor ogsaa af den Mening, at en offentlig Skole aldrig burde indlade sig paa en saadan Prøve og eventuel Underkjenndelse, og han vilde i fornødent Tilfælde foreslaa at instruere Rectorerne derhen.

Hvad nu Privatstolernes angik og Spørgsmaalet om, hvorvidt de ved Optragelsen af Disciple fra andre, navnlig offentlige Skoler, i hvilke de have bestaaet 4de Klassen Examen, vare bundne til anden Regel end deres eget Skjøn og Betingelsen af de 15 Points for de afsluttede Fag, da maatte dette afgjøres efter § 9 i Loven af 1ste April 1871 og dens nødvendige Konsekvens. Ved denne Paragraf er de private Skolers Dimissionsret betinget af, at de „i det Næste for de tre sidste Skoleaars Vedkommende i det Hele slutte sig til den for de offentlige lærde Skoler gjældende Undervisningsplan“. Denne Undervisningsplan var nu vedtagen i Loven af 1ste April 1871 og Anordningen af 5te August s. A., og denne Undervisningsplan omfattede da ogsaa Bestemmelserne om Opflytningen i 5te og 6te Klasse, og ingen privat lærd Skole kunde, saavidt han skjønne, i 5te Klasse optage Disciple, der ifølge en udtryffeligt Bestemmelse ikke kunde optages i samme Klasse i en offentlig lærd Skole. Men ingen offentlig lærd Skole kunde optage en fra en anden offentlig lærd Skole efter 4de Klassen Examen udgaaet Discipel, naar han ikke havde Modenhedsbevis fra den Skole, han forlader. Dette var Retshverdet. Spurgte man da, om en Privatstole kunde optage i sin 5te Klasse en Discipel, som en anden privat Skole havde nægtet Opflyttelse, da saanedes herom en Lovregel, fordi man hverken ved Loven eller ved Anordningen, ved hvilken sidste da egentlig Spørgsmaalet først kunde være kommet frem, havde tænkt paa at begrænnde de private Skolers indbyrdes Forhold; men det var klart, at den indre Grund til Bestemmelsen gjorde dens Anvendelse ogsaa imellem de private Skoler indbyrdes ønskelig; thi det var høist betænkeligt at tilstede, at paa dette Trin af Skolen den Discipel, der ikke bestod for sin egen Skoles Dom, søgte at slippe ind i en anden i den attraaede højere Klasse; at han søgte rent privat Undervisning, kunde og burde ikke hindres; men her havde Letfindigheden en Modvægt i Dyrheden. Han troede, at de private Skoler i det Hele her vilde respektere hverandres Dom, men skulde der opstaa Frygt for, at den ikke respekteredes, og derved Dommen, af Frygt for at tabe Disciple ved Overløbning, blev mindre alvorlig, var det slemt, og Ministeriet burde da, idet det, som ovenfor antydet, instruerede de offentlige Skoler til at respektere de private Skolers Vota mod Opflyttelse, gjøre det til en Betingelse for at meddele Dimissionsret, at de private Skoler underkastede sig samme Regel.

Det var yttret for ham, at Reglen om ikke at optage den fra en offentlig Skoles 4de Klasse udgaaede Discipel i den private Skoles 5te Klasse uden Modenhedsattest dog vilde kunne omgaaes og blive illusorisk derved, at vedkommende private Skolebestyrer et Par Maanedes længere hen i Skoleaaret optog Vedkommende, som Privatist, som ikke kommende „umiddelbart“ fra en offentlig lærd Skole. Gjorde

Skolebestyreren dette, forsaar han sig ligefrem mod en anden Lovbestemmelse, at kun den kunde opflyttes i 6te Klasse, der havde gennemgaaet 5te Klasse. Men den, der, fordi han ved Skoleaarets Begyndelse ikke kunde optages rettelig, siden i Øbet af Aaret optages, gennemgik ikke fuldstændigt 5te Klasse. Ministeriet burde paa ingen Maade ved uheldig Indblanding berede de private Skoler Kansselighed, men det maatte ligesaa lidt lade sig byde Noget af den Art, men, hvor det forsøget, lade Vedkommende vide, at Forlængelsen af Dimissionsretten beroede paa Ministeriet.

Fra samme Skolebestyrer, som havde indgivet den omhandlede Forespørgsel, indkom, medens Sagen endnu var under Behandling, yderligere et Andragende eller Memorandum af 7de Oktober s. A., hvori han søgte at værne om Privatskolens Frihed dels i Almindelighed ligeoverfor en formodet Tilbøjelighed fra det Offentliges Side til utilbørlig at indblande sig i dens Anliggender, dels ligeoverfor visse Bestemmelser i Loven af 1ste April 1871 og Anordningen af 5te August s. A. Særlig udbad Bestyreren sig besvaret, om det var Ministeriets Mening, at Privatskolen skulde være bunden til 1) Loven om de 30 ugentlige Timer, 2) Anordningens Bestemmelse om, at Disciple, der have gennemgaaet 6te Klasse, have Ret til at indstille sig til Afgangsexamen og 3) Anordningens Bestemmelse om, at en Discipel aldrig kan optages i 6te Klasse og i 5te Klasse kun ifølge Vidnesbyrd fra den Skole, han forlader, hvis han har gaaet i en saadan, eller om det var Meningen, at Skolen nok maatte optage ham, men ikke dimittere ham uden særlig Tilladelse.

Med Hensyn til de to første Punkter paaviste Undervisningsinspektøren i en yderligere Erklæring af 30te Oktober s. A. Grundene for, at Lovens og Anordningens Bestemmelser om disse ingenfinde havde været tænkte som gjældende for Privatskolerne, hvorimod han, hvad det 3die Punkt angik, henholdt sig til og fastholdt, hvad han i sin Erklæring af 2den Oktober udførlig havde udtalt om dette.

Da Forholdet med Hensyn til den omspurgte Discipels Optagelse i Skolen underhaanden blev ordnet paa en Maade, der ikke kom i Strid med Undervisningsinspektørens Udtalelser, blev Sagen af Ministeriet stillet i Bero uden at finde nogen endelig Afgjørelse.

Overfikt over den ifølge de gjældende Examenbestemmelser til- ladte Substitution af fuldstændige Examina eller Prøver i enkelte Fag.

So mere der i den senere Tid og navnlig i Slutningen af det Tidrum, som nærværende „Meddelelser“ omfatte, er arbeidet hen til at bringe et organisk Sammenhæng tilveie imellem de Examina, som aflægges ved de forskellige Undervisningsanstalter eller Fagskoler, desto stærkere har Opfordringen været til, hvor det lod sig gjøre, at give udtrykkelige Bestemmelser om den Virkning, der kunde tillægges alt bestaaende Examina overfor ligeartede Prøver, være sig enten saaledes, at en bestaaet Prøve fuldstændig traadte istedenfor en anden, eller at Prøverne i enkelte Fag ved en bestaaet Examen overførtes med de derfor opnaaede Karakterer til en anden Examen, istedenfor at man før var henvist til ad Dispensationsveien at raade Bod paa de manglende Bestemmelser om, hvad et velbegrundet og billigt Hensyn til Besparelse af Tid og Kræfter ligefrem tilsaade at burde være almindelig Regel.

Den efterfølgende Oversigt vil vise, hvad der for Liden i denne Retning er opnaaet.

Før Loven af 1ste April 1871 om Undervisningen i de lærde Skoler udkom, blev det ved Bekjendtgjørelsen af 19de Mai 1870 (Rgl. Resolution af 17de Mai s. N.) bestemt, at de, der havde taget almindelig Forberedelsesexamen ved Universitetet af høiere Grad eller Realafgangsexamen ved Skolerne af samme Grad med 61 Points i de 10 Fag, i hvilke der examineres ved den almindelige Forberedelsesexamen ved Universitetet, og desuden i de 4 Fag, Lyst, Fransk, Naturhistorie og Geografi havde erholdt mindst 4 „godt“ eller 20 Points, maatte indstille sig til Afgangsexamen ved Universitetet eller Afgangsexamen for Studerende ved Skolerne uden at underkaste sig den ved Bekjendtgjørelsen af 30te November 1864 anordnede præliminære Prøve.

Efter Loven af 1ste April 1871 §§ 5 og 7:

Fjerde Klasse's Hovedexamen giver, naar den er bestaaet med 33 Points som samlet Talværdi af alle 11 Karakterer (Bekjendtgjørelse af 25de August 1871 om Karaktergivning) samme Afgang til høiere Undervisningsanstalter og Fagexamina (o: træder istedenfor) som Afgangsexamen for Realdisciple og almindelig Forberedelsesexamen ved Universitetet, begge af høiere Grad.

Afgangsexamen for Studerende af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning fritager for den ved Bekjendtgjørelsen af 1ste August 1857 anordnede Afgangsexamen i Mathematik ved den polytekniske Læreanstalt.

Efter Bekjendtgjørelsen af 26de September 1872:

a. Den, der har bestaaet almindelig Forberedelsesexamen af høiere Grad eller en anden Examen, der medfører samme Rettigheder som denne (Realafgangsexamen af samme Grad, 4de Klasse's Hovedexamen), fritages, naar han inden 5 Aar derefter indstiller sig til Skolelærereexamen, for Prøven i Historie, Geografi, Mathematik, Naturklære og Naturhistorie, saaledes at Karaktererne for disse blive at optage i hans Examensvidnesbyrd for Skolelærereexamen og med Hensyn til Beregningen af Hovedkarakteren ved denne at tage i Betragtning efter deres Værdi ifølge Reglerne for samme.

b. Bestaaet Skolelærereexamen giver samme Rettigheder, som almindelig Forberedelsesexamen af lavere Grad ved Universitetet.

c. Bestaaet Skolelærereexamen med Hovedkarakteren „meget duelig“ og med en Tillægsprøve i 2 af de 3 Sprog: Engelsk, Fransk, Lyst, bestaaet med Karakterer, svarende til Værdien af et „meget godt“ og et „temmelig godt“, giver samme Rettigheder, som almindelig Forberedelsesexamen ved Universitetet af høiere Grad.

Efter Bekjendtgjørelsen af 28de Marts 1876:

Den, der efter at have bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad (almindelig Forberedelsesexamen af samme Grad, eller Skolelærereexamen med Tillægsprøve efter Bekjendtgjørelsen af 26de September 1872), vil indstille sig til Afgangsexamen for Studerende fritages ved Præliminærprøven efter Lov af 1ste April 1871 § 10, for den sproglig-historiske Retnings Vedkommende for Lyst,

Geografi, Naturhistorie, Geometri og Arithmetik (forudsat, at han deri har opnaaet mindst 15 Points), og paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side for Lyff, Geografi og Naturhistorie (forudsat, at han deri har opnaaet mindst 9 Points).

Bekjendtgjørelse af 22de Mai 1875 om en Tillægsexamen for
Erhvervelse af akademisk Borgerret uden Afgangsexamen ved de lærde Skoler.

Efter Bekjendtgjørelsen tjene følgende Examina som Supplement ved ovennævnte Tillægsexamen:

a) Udgangsexamen i Mathematik ved den polytekniske Lærestanstalt eller b) Landinspektørexamen eller c) Skovbrugsexamen i Forening med forud bestaaet enten Realafgangsexamen eller almindelig Forberedelsesexamen af høiere Grad eller 4de Klasse's Hovedexamen med et saadant Udfald, at Karakterernes Gjennemsnit er mindst 6 eller Skolelærerexamen med „meget duelig“ og Tillægsprøve i to nyere Sprog med mindst 1 mg. og 1 godt. Bestaaelsen af disse Examina fritage Examinanden for Prøve (foruden i Afslutningsfagene ved 4de Klasse's Hovedexamen) i Naturlære ved den sproglig-historiske Examen og for Prøve i Mathematik for den mathematisk-naturvidenskabelige Examen. Desuden bortfalder Prøven i Latin ved den sidste Examen for dem, som have taget 4de Klasse's Hovedexamen, naar de for dette Fag ved denne Examen have opnaaet mindst „mg. ÷“. d) Polytekniske Kandidaters Examina med 1ste og 2den Karakter, e) af Lieutenanter bestaaet Afgangsexamen for Officersskolens næstnyngste Klasse og f) bestaaet Dvergangsprøve fra yngste til ældste Klasse ved Søofficersskolen. Ved at have aflagt disse sidstnævnte Examina fritages de, som underkaste sig Tillægsexamen paa den sproglig-historiske Side, for Lyff, Geografi, Naturhistorie, Mathematik og Naturlære, paa den mathematisk-naturvidenskabelige Side for Lyff, Geografi, Naturhistorie og Mathematik, de polytekniske Kandidater tillige for Naturlære.

4de Klasse's Halvaarsexamen er af Ministeriet antaget at kunne træde istedenfor den almindelige Forberedelsesexamen af lavere Grad. I Anledning af et Andragende om, at en Discipel, der havde forladt Nykjøbing Kathedralskole i Midten af Skoleaaret maatte indstille sig til farmaceutisk Examen uden at underkaste sig almindelig Forberedelsesexamen af lavere Grad, udtalte Kirke- og Undervisningsministeriet i en Skrivelse af 15de Januar 1874 til Justitsministeriet, at den Modenhed en studerende Discipel havde opnaaet i en lærd Skoles 4de Klasse, naar han, som det her var Tilfældet, kunde bestaa Halvaarsexamen med „godt“ til Hovedkarakter, saavidt skjønmedes, maatte give en lige saa god Garanti, som Aflæggelse af Realafgangsexamen af lavere Grad.

Med Hensyn til Optagelsen som Veterinær- eller Landbrugsselev ved den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole har der allerede, før Loven af 1ste April 1871 udkom, fundet en længere Forhandling Sted med Indenrigsministeriet om, hvilken Betydning der kunde tillægges den Examen, som aflægges i de lærde Skoler ved Udgangen af den tidligere 6te og senere 4de Klasse.

Indenrigsministeriet begjærede nemlig i Aaret 1863 Kirke- og Undervisningsministeriets Ytringer i Anledning af en Indstilling fra Direktøren for Veterinær-

og Landbohøjskolen om, at der maatte tilstaaes Enhver, som i en Latinskole ved Overgangen fra 6te til 7de Klasse havde bestaaet Examen med Hovedkarakteren „godt“ og derunder afsluget den 1ste Del af Afgangsexamen til Universitetet med „godt“ i alle 4 Fag, Afgang til at optages som Veterinar- og Landbrugselev ved Højskolen uden at underkaste sig den almindelige Forberedelsesexamen af lavere Grad.

Kommissionen for den nævnte almindelige Forberedelsesexamen, hvis Erklæring Kirke- og Undervisningsministeriet med Hensyn til at Spørgsmaalet berørte denne Examen, indhentede, indskrænkede sig til i Almindelighed at bemærke, at, endskjønt den omspurgte Tilladelse vel snarest maatte ventes at blive benyttet af saadanne Disciple, som ikke kunde komme videre i den lærde Skole, og denne derved let vilde fristes til altfor stor Lemfældighed i Bedømmelsen, troede Kommissionen dog ikke at burde erklære sig mod Tilladelsen, som Veterinarskolen havde fundet at kunne bestaa med dens og dens Elevs Lær.

Forsaaavidt det reiste Spørgsmaal angik de lærde Skoler, begjærede Ministeriet Erklæring over Sagen fra Rektorerne for Nykjøbing og Aarhus Kathedralskoler.

Nykjøbing Kathedralskoles Rektor (Profesor Paludan-Müller) bemærkede:

Derfor Regjeringen ikke paataente at bringe den lærde Skole tilbage til det i Virkeligheden allerede opgivne Standpunkt af Lærdoms-Højskolen, men vilde udvikle den videre som den høiere Skole i Almindelighed, kunde det i og for sig kun være onskeligt, at der aabnedes Disciple Afgang til saa mange Leveveie som muligt. Og blev Virkningen af en Foranstaltning som den antydede, at Latinskolen hyppigt søgtes af dem, der helst vilde fra den gaa over til praktisk Virksomhed, maatte ogsaa dette forsaavidt betragtes som ret glædeligt, som neppe Noget kunde bidrage mere til at sprengte de mange Smaafranker imellem Mand i forskjellige Livsstillinger, end at de i deres Opvæxt havde siddet som Ligemand og Kammerater paa de samme Skolebænke. Fra denne Side betragtet syntes Landbohøjskolens Forslag meget tiltalende.

Men saa man det alene fra den lærde Skoles Standpunkt, var det ikke uden Betænklichkeiten; thi det kunde unægteligt komme til at udøve en mindre helbig Indflydelse paa 6te og de foranliggende Klasser, hvis Skolen ikke samtidigt blev sat istand til at møde den med fornøden Styrke. Man tænkte her mindre paa, at 6te Klasse Slutningsexamen i de Skoler, der som Nykjøbing have Ret til at afholde den almindelige Forberedelsesexamen af den lavere Grad for udstuderende Disciple af 5te Klasse, paa en Maade vilde komme til at træde i Konkurrence med denne sidstnævnte Examen; thi da Bestutningen om at fortsætte Skolegangen som udstuderende Discipel i Reglen toges ved Overgangen fra 2den til 3die Klasse, vilde Udsigten til Latin og Græsk i de 4 følgende Klasser være nok til at fremskynde Valget. Men der kunde være Fare for, at de, der gik op i 3die og 4de Klasse som studerende Disciple, vilde i 5te og især i 6te Klasse, naar Besværligheder og Ubehageligheder mødte, blive vallende i deres hele Holdning, saasnart de vidste, at de endnu indtil Udgangen af 6te Klasse havde Valget i mellem flere Veie. Var det Alvor med Studeringerne eller ikke? Denne Tvivl maatte selvfølgelig svække baade Hjemmearbejdet og Opmærksomheden paa Skolen. Det var derhos ikke sjældent Tilfældet, at flinke Disciple i Smaaklasserne dog efterhaanden i Overklasserne viste sig ikke at være kaldede til Studeringerne; men Skolens Raad til i Tide at søge en anden Veie maatte blive magtesløst ligeoverfor en Foranstaltning, der berettigede Bedkommende til at udsætte sit Valg

indtil Udgangen af 6te Klasse. Den uheldige Virkning heraf kunde let blive, at hele Undervisningen trykkes ned paa et lavere Standpunkt; thi fyldtes 5te og 6te Klasse med Disciple, der arbejdede under det dobbelte Tryk af Tvivl om deres endelige Valg og af Haab om at knibe sig igjennem til en brugelig Slutningsexamen med meget mindre Arbejde, end Skolen maatte forlange af sine studerende Disciple, vilde selv den dygtigste og nidkjæreste Lærer have ringe Glæde af alle sine Anstrængelser. Enhver, der havde prøvet at skulle føre en Klasse frem, hvor tilfældigvis et stort Antal af halvbegavede, halvwillige, halvflittige og opmærksomme Disciple hængte som Bly ved ethvert Skridt af Undervisningen, vilde ikke uden Vængstelse kunne modtage en Indretning, der efter sin Natur kunde kaste stadig Tvivl og Slaphed ind i mange Disciples Sind. Desuden kunde det nok være, at Udførelse efter en fløv og dorft Behandling i Hjemmet vilde søge Afgang strax til 6te Klasse for efter et Mars Skolegang at gaa til Landbohøjskolen som Halvstudenter.

Det var ikke et Skræmmebillede, han her havde opstillet. Allerede nu fandtes i 7de Klasse ikke saa ganske sjældent Disciple, som ikke vilde Andet end ved Skolens Hjælp erhverve sig Studenternavnet, og som arbejdede efter en Beregning over det dertil Fornødne, taget saa knapt som muligt.

Derfor kunde han da kun tilraade at gaa ind paa Højskolens Forslag, dersom den lærde Skole fattes istand til baade i rette Tid at fremkalde Valget imellem de to Veie og at holde dem, der valgte Studeringerne, virkelig og for Alvor fast ved disse gjennem 5te og 6te Klasse. Det eneste Middel, der nu stod til Skolens Raadighed, at nægte Opflytning til en høiere Klasse, kunde under Forudsætning af Forslagets Antagelse ikke længer anvendes i 6te Klasse imod de Vællende; dets Anvendelse betingedes desuden af saa mange Hensyn og Forhold, at Virkningen svækkedes, og nu, da Skolen kun fandt ringe Understøttelse hos Familierne, som helst vilde have Sønnen underviste uden Anstængelse og holdt i Orden uden Indskrænkning af deres Frihed, — nu maatte Skolen, hvis den skulde optage hvad der endnu mere kunde sprede Disciplenes Sind, udrustes med stærkere Midler til Opretholdelsen af Flib og Orden end Formaninger og Advarsler, navnlig ved en Fuldmagt til at fjerne den, der misbrugte Skolen til ved en magelig Gjenvei at naa den fristende Stilling, som halv Student, halv Junker. Den i Forordningen af 7de November 1809 § 54 foreskrevne besværlige Fremgangsmaade, der gjorde en Discipels Fjernelse til et meget betænkeligt Foretagende og tillige hestede en Plet af Banere derved, maatte forandres saaledes, at Lærer samfundet fik Magt til, under Former, som forebyggede Overilelser, at bortjuse den Discipel, der ikke vilde arbejde for Alvor, selv om hans Opsørsel ikke gav Anledning til væsentlige Klager. Kunde en saadan udvidet Myndighed ikke indrømmes Skolen, var det ikke raadeligt at aabne andre Døre for 6te Klasse end dem, der fører ind i 7de Klasse eller til privat Dimission.

Men selv under Forudsætning af en tilstrækkelig Myndighed i Skolens Haand kunde han ikke tilraade at gaa ind paa den Karakterbestemmelse, Landbohøjskolens Forslag opstillede som Betingelse. Bistnok var det ikke for strengt at fordre Hovedkarakteren „godt“ til 6te Klasse's Slutningsexamen; men at betinge Udgangen til Højskolen af et „godt“ i ethvert af de 4 Afgangsfag vilde stride imod den hele Maade, hvorpaa 1ste Del af Afgangsexamen nu betragtedes. Der var i samme Aar arbejdet hen paa at betage de 4 Fag det Relief, deres Egenskab af Afgangsfag gav dem; nu at kræve en bestemt mindste Karakter i dem vilde atter henstille dem som det Afgjørende, hvortil der fra Landbohøjskolens Side var saa meget mindre Grund,

som de Disciple, den modtog fra 6te Klasse, ikke kunde siges at have taget 1ste Del af Afgangsexamen. Den Del af 6te Klasse's Slutningsexamen, der omfattede de 4 Fag, blev kun da til Afgangsexamen's 1ste Del, naar den Examinerede enten opflyttedes i 7de Klasse eller udtraadte for at søge privat Dimission til Universitetet. Hertil kom, at ved at kræve en bestemt Karakter i disse 4 Fag kunde Høiskolen let komme til at afvise Elever, den maatte ønske sig, og til at modtage dem, der fra dens Standpunkt kun kunde betragtes som de Ringere. Beregnes de 4 Fag som Faktorer i 6te Klasse's Hovedexamen — hvad de jo nødvendigvis maatte — med de samme Verbier som de øvrige Karakterer, saa vilde Landbohøiskolen efter Forslaget staa aaben for den, der t. Ex. medbragte 1 mg. i Latin, 1 slet i Geometri og 10 godt, medens den lukkede sin Dør for den, der havde faaet 11 ug., men ved en uheldig Stil kun tg. i Lyst. Og hvilke som helst Fordringer man end stillede til de 4 Fag, saa vilde Urneligheder fremkomme, saalænge man gjorde en bestemt Specialkarakter i hvert af dem til Betingelse.

Derfor Ministeriet dog billigede Landbohøiskolens Forslag, kunde iøvrigt det Spørgsmaal vanskeligt afvises, hvorfor 6te Klasse's Slutningsexamen kun i Forholdet til Høiskolen skulde kunne træde istedenfor den almindelige Forberedelsesexamen's lavere Grad, der ogsaa gaae Afgang til juridisk Examen for Aftuderede og til farmaceutisk Examen. Hvad Forberedelsesexamen — efter Bekjendtgjørelsen af 28de Mai 1859 — har mere end 6te Klasse's Slutningsexamen, nemlig nogen Stereometri samt Skrivning og Tegning, var af mindre Betydning for dem, der valgte de to sidstnævnte Veie, end for dem, der vilde til Høiskolen; men hvad 6te Klasse's Examen havde forud, Latin, Græsk, Fransk, var af en endog meget stor Betydning for Juristen og Farmaceuten, — ikke at tale om, at den Discipel, der gik ud fra 6te Klasse, maatte i Reglen have den Overvagt over den, der forlod Skolen med Forberedelsesexamen's lavere Grad, som den høiere Alder og fuldstændigere Undervisning giver. Der syntes endog at være Grund til at tage under Overveelse, hvorvidt 6te Klasse's Slutningsexamen ikke ogsaa paa den Betingelse kunde sættes lige med Forberedelsesexamen's høiere Grad, at hin suppleredes med en vel bestaaet Differentsexamen.

Marhus Kathedralskoles Rektor (Prof. Ingerslev) erindrede først, at der ved Bekjendtgjørelsen af 4de Septbr. 1838 var bestemt, i hvilke Fag, der skal examineres ved Forberedelsesexamen, men, saavidt ham bekjendt, ingensteds foreskrevet, hvorvidt Fordringerne i hvert Fag skulde strækkes*). Men det turde vel antages, at de Bestemmelser, som siden vare givne for Fordringerne ved de tilsvarende Examina i Realskolerne, ogsaa maatte gjælde for Prøverne ved Universitetet, og under denne Forudsætning kunde Bekjendtgjørelsen af 28de Mai 1859 betragtes som gjældende for den omhandlede lavere Grad af Forberedelsesexamen.

Sammenlignede man da det Standpunkt af Kundskab, som en saadan Realdimitend og en Discipel ordentlig i VI Klasse ved Overgangen til VII Klasse indtage, saa vilde Forholdet i Reglen være dette, at den Sidste i sproglig Dannelse og Udvikling (de gamle Sprog — Fransk — Lyst) stod langt over hin, at han i Religion, Geographi og Naturhistorie samt i almindelig Verdenshistorie havde lært endel Mere end hin; men at han derimod i Historie ikke, idetmindste ikke altid, havde

*) Se Bekjendtgjørelse af 12te Marts 1861.

erholdt den fuldstændigere Udsigt over Fædrelandets Historie, paa hvilken der ved Forberedelsesexamen med Nætte lagdes Vægt, og at det vel kunde hændes, at et eller andet Parti af Verdenshistorien, navnlig den nyeste Tid, var ham ganske ubekjendt, efter som begge Dele sædvanlig forbeholdtes for VII Klasse; at han i Arithmetiken ikke var kommen til Logarithmer og i Geometrien ikke til Stereometri, hvilke begge sjelden lærtes før end i VII Klasse, og at han slet ingen Øvelser havde faaet i geometrisk Tegning.

Hvorvidt nu disse Mangler skulde veie op imod den utvivlsomt langt større almindelige Udvikling, som en Discipel ordentlig i VI Klasse maatte antages at være i Besiddelse af, maatte formentlig nærmest bedømmes fra Landbohøjskolens Standpunkt, da den bedst kunde afvæie og vurdere hint Forhold. For Skolens Vedkommende havde Sagen efter hans Skjøn ingen Betænelighed, naar kun Bestemmelsen om en jævn god Hovedkarakter ved Examen fastholdtes; thi ellers kunde det nok hændes, at Vedkommende, til Fortræd for Skolen, kun arbejdede i de 4 Fag og forsømte de øvrige. Etor praktisk Betydning vilde Sagen vistnok ikke faa, da neppe Mange vilde benytte sig deraf, idetmindste ikke der, hvor der var Realklasser; destomindre Grund syntes der ham derfor, idetmindste fra Skolens Standpunkt, at være til at reise nogen synderlig Indvending imod Forslaget.

Undervisningsinspektøren (Konferentsraad Madvig) forekom det, at det i det Hele taget ikke berørte Skolen synderligt, hvorvidt man udenfor, i Tillid til den Dannelse, som den giver, vilde tillægge ogsaa Gjennemgaaelsen af en Del af dens Kursus, selv om dette ikke førtes til Ende, en vis Betydning, naar kun denne Betydning ikke nær berørte det, hvorpaa Skolens fuldstændige Kursus som Forberedelse er beregnet, Universitetsstudiet, og han troede derfor, at det væsentligst maatte være et Spørgsmaal for Landbohøjskolen selv, om den uden videre Prøve kunde og vilde modtage Disciple, der havde gennemgaaet den lærde Skoles 6 første Klasser og bestaaet 6te Klasse's Aarsexamen nogenlunde vel. Han kunde ikke antage, at denne Udsigt vilde beleme Skolens 3die til 6te Klasse med lidet ønskelige Disciple, der skulde daarlig hulle sig igjennem Latin og Græsk i 4 Aar, men som uden denne Udsigt vilde have forladt Skolen tidligere eller være gaaet over i Realklasserne. Det var vel ikke aldeles utæneligt, at den blotte Tante paa selve almindelig Forberedelsesexamen af lavere Grad kunde være afstrækkende for En og Anden; men naar han, for at undgaa den, skulde have godt i Hovedkarakter til 6te Klasse f. Ex., vilde Byttet neppe lokke Noget. Derimod var han enig med Profesfor Paludan-Müller i, at det vilde være uheldigt, om der her atter henvistes til en særlig Betydning og for Disciplene til en særlig Behandling af de 4 Fag, i hvilke Undervisningen ophører med den lærde Skoles 6te Klasse, hvilket skete, naar der i dem fordreides et særligt Minimum af Karakterer; men det traf sig saa, at han heller slet ikke fra Landbohøjskolens Standpunkt kunde forstaa dette. Den lærde Skole, der med 6te Klasse standsede Undervisningen i de 4 Fag, men fortsatte den i Dansk, Historie, Mathematik ved Siden af de gamle Sprog, kunde maaste have Anledning til at sætte et Minimum i sine 4 Fag for at hindre Forsømmelse af dem; men Landbohøjskolen maatte det jo absolut være ligesaa vigtigt, ja tildeels langt vigtigere, at dens vordende Elev havde lært Modersmaalet, Historie og Elementerne af Mathematik vel, end at han havde lært Fransk, Lyst, Geografi og Naturhistorie. Der maatte altsaa ogsaa fastholdes et Minimum i hine Fag, og kun i Latin og Græsk intet; men dette kunde rigtignok ved enkelte

Disciple være betænkeligt for den lærde Skole. Og selv Landbohøjskolen maatte ønske, at de Elever, den optog fra en Skole, hvis Undervisning ikke er beregnet som Forberedelse for Landbohøjskolen, havde drevet deres Sager i det Hele godt i den Skole, i hvilke de havde været, benyttet Undervisningen vel og vænnet sig til Flid og Arbejde. Det var derfor i Landbohøjskolens egen Interesse at tage 6te Klasse's Examen og det derved betegnede Standpunkt af Modenhed som en Helhed. Han foreslog derfor, at Landbohøjskolen uden videre Examen modtog Elever, der havde bestaaet 6te Klasse's Aarsexamen med „godt“ til Hovedkarakter, uden særlig Fremhævelse af noget Fag, og saaledes stillede Tilendbringelsen af 6te Klasse lig med almindelig Forberedelsesexamen af lavere Grad. Det kunde hændes, at En fik „godt“ i Hovedkarakter i 6te Klasse med ringe Karakter i et enkelt af de Fag, der syntes af særlig Betydning for Landbohøjskolen; men det samme Resultat kunde jo fremkomme ved almindelig Forberedelsesexamen selv. I anden Form fandt han Sagen betænkelig.

Efter at have modtaget disse Erklæringer meddelte Kirke- og Undervisningsministeriet ved Skrivelse af 17de Juli 1863 Indenrigsministeriet, at det, da den Discipel i en lærd Skole, der har bestaaet 6te Klasse's Hovedexamen (Aarsexamen) med „godt“ til Hovedkarakter uden særlig Fremhævelse af noget Fag, maatte i Landsmodenhed sættes lige med den, som har underkafstet sig Realafgangsexamen af den lavere Grad, ikke skjønnes rettere end, at der for Landbohøjskolens Bedkommende turde være al Anledning til at tilstaa en saadan Discipel Afgang til uden videre Examen at optages som Veterinær- og Landbrugselev paa Højskolen.

Fra Indenrigsministeriet modtog Kirke- og Undervisningsministeriet derpaa under 22de August s. A. Meddelelse om, at der var tilskrevet Direktøren for den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole ganske i Overensstemmelse med hvad der i det sidstnævnte Ministeriums Svarsskrivelse var udtalt.

Efterat Skoleloven af 1ste April 1871 var udkommen, fremsendte Indenrigsministeriet under 30te Novbr. 1872 en Skrivelse fra Direktøren for den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, indeholdende en Forespørgsel om, hvorvidt og i bekræftende Fald under hvilke nærmere Betingelser den Afgang, der hidtil havde været indrønnet dem, der som Disciple i en lærd Skole havde bestaaet 6te Klasse's Aarsexamen med „godt“ til Hovedkarakter, til at optages ved Landbohøjskolen, nu efter den ny Plan for de lærde Skoler kunde blive bestaaende. Ved at indhente Undervisningsinspektørens Betænkning i Anledning af Forespørgslen gik Kirke- og Undervisningsministeriet ud fra, at, da den ny 4de Klasse's Hovedexamen gav samme Nøttighed, som bestaaet Realafgangsexamen af høiere Grad, og altsaa maatte mere end fyldestgjøre Fordringerne ved den almindelige Forberedelsesexamen af den lavere Grad, af hvis Afleggelse den omspurgte Afgang til Landbohøjskolen betingedes, maatte Forespørgslen opfattes saaledes, at der ønskedes en Udtalelse om, hvorvidt der kunde opgives noget lavere Trin i Skolen, paa hvilket en Discipel under visse Betingelser kunde betragtes som den, der havde bestaaet Realafgangsexamen af den lavere Grad. Undervisningsinspektøren kunde imidlertid ikke se, at der i den

fremfattede Forespørgsel var nogen Antydning, der kunde begrunde denne Ministeriets Opfattelse, hvorimod den simpelthen kun gif ud paa at faa en formel Bekræftelse paa, at hvad der hidtil havde gjældt om Anerkjendelsen af 6te Klasse's Examen, herefter skulde gjælde om den ny 4de Klasse's, og dette maatte ganske vist, som Ministeriet antog, ligefrem bejaes. Bistnok maatte 4de Klasse's Examen i det Hele antages at vidne om større Modenhed og Kundskabsfylde end den for Landbrugs- og Veterinær- samt Gartner-Elever ved Indtrædelse paa Landbohøjskolen tilstrækkelige Realafgangs-examen af lavere Grad; men det samme Forhold fandt tidligere Sted ved 6te Klasse's Examen; den for Bestemmelsen til Grund liggende Betragtning var uidentivl den, at, naar en Elev ikke havde underkastet sig den specielle Prøve, som for Landbohøjskolens Elever af de nævnte Klasser fandtes passende, kunde han dog ox tuto uden særlig Prøve antages, naar han i en lærd Skole havde naaet et Trin, der i det Hele laa endog høiere og paa hvilket en vis Afrunding og Afslutning af de væsentlige Fag fandt Sted. Saaledes vilde det altsaa ogsaa for Fremtiden blive. Visse vilde der ved 4de (ny) Klasse's Examen kræves Andet og Mere, end der behøvedes som Forberedelse til Indtrædelse paa Landbohøjskolen i de nævnte Retninger; men den, der ikke vilde præstere dette Andet og Mere, kunde afbryde tidligere og tage den lavere Realafgangs-examen; kun skulde han, naar han i den lærde Skole var naaet høiere op, ikke underkastes den lavere Examen. Det kunde for enkelte unge Menneker være bekvemt, om der kunde opgives et lavere Trin i den lærde Skole, med hvis Kundskab og Modenhed som svarende til den lavere Realafgangs-examen Landbohøjskolen lod sig nøie; men den lærde Skole havde af Hensyn til sin egen Undervisnings Continuitet og til det Betænkkelige ved at stille Disciplene flere nært-liggende Endemaal for Die aldeles opgivet at holde den lavere Realafgangs-examen, og den havde derfor heller ikke paa noget lavere Punkt (f. Ex. i 3die Klasse) stræbt hen til en saadan relativ Afslutning af Fagene, navnlig de for Landbohøjskolens Elevers specielle Forberedelse og almindelige Dannelse vigtige, f. Ex. Mathematik, Naturhistorie, Historie og Geografi, at den ligeoverfor Landbohøjskolen kunde opfordre til at erkjende Opnaaelsen af et saadant Trin i den lærde Skole som tilstrækkelig og som gjørende en særlig Prøve overflødig. Hvis altsaa Landbohøjskolens Direktørs Forespørgsel virkelig gif ud herpaa, maatte han udtale, at ganske vist gode Disciple ved Udgangen af den lærde Skoles 3die Klasse i flere Retninger havde lært mere, end der behøvedes ved Realafgangs-examen af lavere Grad, og i almindelig aandelig Udvikling ikke vilde staa tilbage for dem, der bestode denne Examen vel, men at der ikke for dem i Skolen var lagt an paa saadanne bestemte Afslutningsmaal i visse Fag, som han antog at Landbohøjskolen forudsatte naaede af dem, der traadte ind ved den.

I Henshold til det saaledes Utrede meddelte Kirke- og Undervisningsministeriet ved Skrivelse af 10de Januar 1873 Indenrigsministeriet, at, da den ved Udgangen af (ny) 4de Klasse afholdte Hovedexamen, naar den er bestaaet med 33 Points, efter Lov af 1ste April 1871 § 5 in fine, sammenholdt med Bekjendtgjørelsen af 9de August f. A. om Karaktergivningen i de lærde Skoler, giver samme Udgang til høiere Undervisningsanstalter og Fag-examina, som Udgangs-examen af høiere Grad for Realdisciple og almindelig Forberedelses-examen af samme Grad ved Universitetet, var det en Selvfølge, at den

Tilladelse til at holde Afgangsexamen for Studerende.

saameget mere maatte give Udgang til saadanne Instituter og Fagexamina, hvortil der kun fordredes Forberedelsexamen af den lavere Grad. Forfaavidt den Omstændighed, at man i 1863 lod 6te Klasse's Hovedexamen under visse Betingelser træde istedenfor Realafgangsexamen af den lavere Grad, kunde lede til den Antagelse, at der ogsaa nu kunde opgives et lavere Trin i den lærde Skole end 4de Klasse's Hovedexamen, hvor den erhvervede Kundskabsskyld og den opnaaede Modenhed paa samme Maade kunde ækvivalere nysnævnte Examen, tilføiede Ministeriet (saaledes som Undervisningsinspektøren havde bemærket), at den lærde Skole havde, af Hensyn til sin egen Undervisnings Kontinuitet og til det Betenkelige ved at stille Disciplene flere nærliggende Endemaal for Sie, aldeles opgivet at holde den lavere Realafgangsexamen, og at den derfor ikke heller paa noget lavere Punkt (s. Ex. i 3die Klasse) havde stræbt hen til en saadan relativ Afslutning af Fagene, navnlig de for Landbohøjskole's Elevers specielle Forberedelse og almindelig aandelig Dannelse vigtige, til Ex. Matematik, Naturhistorie, Historie og Geografi, at den ligeoverfor Landbohøjskolen kunde opfordre til at erkjende Opnaelsen af et saadant Trin i den lærde Skole som tilstrækkelig til at gjøre en særlig Prøve overflødig.

Overfigt over de i Aarene 1850 til 1880 givne Tilladelser til at afholde Afgangsexamen for Studerende ved lærde Privatskoler.

Som sluttende sig til Loven af 1ste April 1871 § 10 meddeles her en Overfigt over de fra 1850 indtil Udgangen af Aaret 1880 af Ministeriet meddelte Tilladelse til at afholde Afgangsexamen for studerende Disciple ved lærde Privatskoler samt til at afholde den præliminære Prøve i Genhold til Bekjendtgjørelse af 30te Novbr. 1864 og 4de Klasse's Afslutningsprøve i Genhold til Lov af 1ste April 1871.

Skole.	Bestyrer.	Lidlabelsens Datum.	Varighed.	Prøven.
v. Vestenske Institut	Cand. theol. S. G. C. Bohr.	7de Oktober 1850.	For hans Bestyrelsestid.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 13de Mai 1850.
	Samme.	10de Juni 1872.	Ligeledes.	Den præliminære Prøve og Afgangsexamen i begge Retninger efter Loven af 1ste April 1871.
	Cand. philos. P. G. Bohr. Cand. philol. J. U. Laurfen.	17de Mai 1873. 8de Oktober 1878.	5 Aar. 5 Aar.	De samme Prøver. De samme Prøver.
Borgerdybskolen paa Kristianshavn. .	Profesor, Mag. art. M. Hammerich.	11te Juni 1851.	For hans Bestyrelsestid.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Cand. philol. J. Helms Samme.	31te Juli 1867. 29de Juli 1872.	5 Aar. 1873 og 1874 og i 10 Aar	" " Prøverne efter Loven af 1871.
Borgerdybskolen i Kjøbenhavn.	Cand. phil. C. B. Rimeftad.	22de Mai 1852.	1852, 1853, 1854.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Cand. theol. Rouving. Samme.	29de Marts 1853. 11te Oktober 1855.	1853, 1854, 1855. For hans Bestyrelsestid.	" "
	Cand. philol. Jean Pio. Samme.	18de Juni 1868. 11te August 1873.	5 Aar. 10 Aar.	" Prøverne efter Loven af 1871.
Latin- og Realskolen paa Børne- damsveien	Skolebestyrerne Schneekloth og Cand. theol. L. U. Milo.	21de Februar 1861.	1861 og 1862.	1ste Del af Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Samme.	25de Marts 1863.	5 Aar.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Samme. Samme.	16de Mai 1868. 5te Februar 1872.	5 Aar. 10 Aar.	" Prøverne efter Loven af 1871.
Latin- og Realskolen i Store Kongensgade	Cand. theol. J. S. Nysjum, Cand. philos. S. Fritsch og Cand. philol. L. D. Kjær.	24de Januar 1859.	.....	Lidlabelse til at oprette fremad- skridende Klasser, beregnede paa at gennemføre et Skolekursus saavel for studerende Disciple som

svingensgade.	og Cand. philol. E. V. Kjær.)	5te Februar 1865.		Liaavene m. at oprette en Latin- og Realskole.
Bed Skolens Indflytning i en ny Skolebygning blev dens Navn forandret til: Lyceum.	Cand. philol. S. Frisch.	Rgl. Resolution af 30te April 1867.		Tilladelse til alene at bestyre Skolen.
	Samme.	1ste Mai 1872.	1872, 1873, 1874.	Præliminærprøve og Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850 (jfr. Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864).
	Samme. Samme.	20de August 1873. 30te April 1880.	5 Mar. 5 Mar.	Prøverne efter Loven af 1871. "
Mariboës Latin- og Realskole	Cand. theol. J. C. S. Neve.	15de Mai 1866.	1866 og 1867.	Præliminærprøven efter Bekjendtgjørelsen af 1864.
	Samme.	5te Mai 1868.	5 Mar.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Samme. Cand. philol. S. Neve.	24de November 1871. 21de September 1875.	10 Mar. 5 Mar.	Prøverne efter Loven af 1871. "
Haderslev Læreres Skole	Professor Thrige.	Rgl. Resolution af 12te September 1864.		Tilladelse til at oprette en Latin-skole i Kjøbenhavn.
	Samme.	14de Marts 1865.	1 Mar.	Præliminærprøven efter Bekjendtgjørelsen af 1864.
	Samme. Samme.	23de Januar 1866. 9de November 1866.	1 Mar. 5 Mar.	Afgangsexamen efter Bekjendtgjørelsen af 1850.
	Samme.	28de September 1871.	10 Mar.	Prøverne efter Loven af 1871.
	Hauchs Latin- og Realskole	Cand. philol. M. G. D. Hauch.	Rgl. Resolution af 23de April 1872.	
Samme.		3die Mai 1877.	5 Mar.	Prøverne efter Loven af 1871.
Fredericia Latin- og Realskole	Cand. philol., Kollaborator Bloch.	23de Oktober 1872.		4de Klases Hovedexamen efter Loven af 1871.
	Samme.	7de April 1876.	5 Mar fra 1877.	Prøverne efter Loven af 1871.
Beile private Realskole	Cand. philol. Krarup.	21de September 1875.	5 Mar.	4de Klases Hovedexamen efter Loven af 1871.
		1ste September 1880.	5 Mar.	"

Siden 1860 ere de givne Tilladelser blevne betingede af, at det i Ministeriets Rundskrivelse af 20de Marts 1860 (se Meddelelserne for 1849—56, S. 198) ommeldte Apparat af fysiske Instrumenter og øvrige Gjenstande til Brug ved Undervisningen i Naturlære anskaffes og vedligeholdes, jaalebes at det til ingen Tid savnes ved Undervisningen. En lignende Betingelse er af Ministeriet bleven tilspøiet i Henseende til de naturhistoriske Samlinger ved Skolen. I Tidsskrummet 1863—71 ere de nævnte Tilladelser givne med det Forbehold, at der ikke indtraadte saadanne Forandringer i Undervisningsplanen for de lærde Skoler, at Afholdelsen af de paagjældende Examinier for Privatskolernes Vedkommende ikke længere kunde tilstedes i den hidtilværende Form. Siden Loven af 1ste April 1871 er udkommen, ere Tilladelserne i Reglen blevne betingede af, at Privatskolerne undertaste sig de Forskrifter, som ere eller maatte blive givne med Hensyn til Kontrollen med Examen og Inspektionen af Skolerne.

Til dette Uffnit bliver, forsaavidt Undervisningen og Examen i det Hele angaar, endnu som et Tillæg at føie, dels en i sin Tid af Konferentsraad Madvig, som Undervisningsinspektør, afgiven Betænkning om Ordningen af Kontrollen ved Afgangsexamen og Inspektionen af de lærde Skoler samt om nogle andre Punkter vedkommende Afholdelsen af Skolernes Examina, dels (som ovf. S. 398 berørt) de Forhandlinger, der, i Henshold til Bekjendtgjørelsen af 30te Novbr. 1864 og efterat Loven af 1ste April 1871 var udkommen, ere førte om Henlæggelsen af Afgangsexamen for de Studerende til en Examinationskommission.

Undervisningsinspektøren, Konferentsraad Madvigs Betænkning af 6te November 1872 om Kontrollen ved Afgangsexamen m. m.

Ovenfor, Side 394, er omtalt den med Inspektionen og Examenkontrollen ved de lærde Skoler ifølge Ministeriets Rundskrivelse af 29de April 1875 indtraadte Forandring, hvorefter en Undervisningsinspektion, sammensat af 3 Medlemmer, er traadt istedenfor den tidligere Undervisningsinspektør. I Marts Maaned 1872 blev den daværende Undervisningsinspektør, Konferentsraad Madvig, af Ministeriet opfordret til at ytre sig om den nærmere Indretning i det Enkelte af Kontrollen ved de lærde Skolers Afgangsexamen, hvis Hovedtræk vare fastsatte i Anordningen af 5te August 1871 § 6, og i Forbindelse dermed om Inspektionen af Skolerne med Hensyn til hvad der i Kommissionsbetænkningen af 19de Juni 1871 (ovenfor Side 252) var bemærket om en Skjellen mellem den og Examenkontrollen. Undervisningsinspektørens derefter under 6te Novbr. f. U. afgivne Betænkning omfatter følgende Hovedpunkter: Kontrollen ved Afgangsexamen, saavel i de offentlige som i de private lærde Skoler; Tilveiebringelsen af de skriftlige Opgaver ved Afgangsexamen; Kontrollen ved 4de Klasse's Hovedexamen og Tilveiebringelsen af de skriftlige Opgaver ved denne; Kontrollen ved Realafgangsexamen og fjerde Klasse's Hovedexamen ved Kønne høiere Realskole; Inspektionen af Skolerne.

Hvorvel de i denne Betænkning indeholdte Forslag ikke bleve fulgte ved den ovenomtalte, af Ministeriet i Mæret 1875 foretagne Ordning af Examenkontrollen og Skoleinspektionen, udfylder den paa den anden Side i et væsentligt Hovedpunkt den Betænkning, som blev afgiven af den i Anledning af Skolelovens Gjennemførelse nedsatte Kommission. Alene af denne Grund lader den sig ikke forbigaa i en udtømmende Fremstilling af de Skolereformen vedkommende Forhandlinger. Men desuden indeholder Betænkningen en med den daværende Undervisningsinspektørs rige Personal- og Sagskundskab foretagen indgaaende Undersøgelse og alsidig Behandling af de Forhold, den omfatter, og har, som saadan, lige saa meget blivende Værd for Opfattelsen af Skolernes Stilling i det Hele overfor den dem indrømmede Selvexamination, som i og for sig Krav paa at fiude sin Plads blandt de Aktstykker, som det skyldes at bevare for Eftertiden.

Betænkningen meddeles derfor her, med Udlabelse af en kort Indledning om Sagen, in extenso saaledes:

Kontrollen ved Afgangsexamen. De personlige Kræfter, der tænkes benyttede ved denne. Idet jeg foreløbig alene beskæftiger mig med Examenkontrollen og først alene med Kontrollen ved Skolernes Afgangsexamen, skal jeg først henlede Opmærksomheden paa, over hvilke personlige Kræfter man kan antages at raade over til Gjennemførelse af Opgaven, der maaske vil vise sig noget større, end den hidtil er beregnet. Man har da først Universitetets og den polytekniske Lærestalts Lærere, hvis Medvirkning væsentlig maa paaregnes for med Villighed og Forsigtighed at gjøre Videnskabens Krav gjældende med Hensyn til Undervisningens Indhold og Form og i denne Retning at holde den oppe paa det tilbørlige Standpunkt. Men foruden at disse Mænd først have at gjøre deres Gjerning der, hvor de ere ansatte, derimellem ogsaa en ikke ringe Examensgjerning (i hvilken Henseende dog maa bemærkes, at Afgangsexamen for Privatister ophører, naar Afgangsexamen ved Skolerne i den ny Form træder ilive), ere de jo ingenlunde alle, forsaavidt deres Fag overhovedet direkte berører Skoleundervisningen, efter Alder, Kraft og Individualitet lige skikke sig til den Gjerning, der her omhandles, ved hvilken foruden Arbeidsudholdenheden kræves Ene og Villie til at sætte sig paa Skolens Standpunkt og en vis Konduite i Samvirkningen med Andre udenfor de i deres egen Embedsvirksomhed tilvante Former. Der maa dernæst regnes paa de offentlige lærde Skolers Lærere, med hvis hele Embedsvirksomhed det, hvorom her er Spørgsmaal, staar i den nærmeste Forbindelse, og hos hvem man ved Eiden af tilstrækkelig videnskabelig Dygtighed maa krave og vente at finde tilstrækkelig praktisk Forstand og Blik paa Gjerningen; men med Hensyn til Benyttelsen af dem maa det vel betænkes og beregnes, at i den for alle Skoler fælles travle Examenstid, i hvilken samtlige Klasers Hovedexamen falder, kan ingen Lærer og allermindst den meget beskæftigede og betroede Lærer uden betydelig Forstyrrelse kaldes bort fra sin Skole i flere Uger. Af Privatskolernes Lærere ere mange unge eller lidet bekjendte og tilbyde ingen Garanti; men uden Hensyn hertil kunne Privatskolernes Lærere efter Bestemmelsen i Anordningen af 5te August 1871 ikke lettelig anvendes ved Kontrollen ved andre Privatskoler, da de samme Mænd skulle udføre Censurforretningen ved samtlige Skoler og ingen altsaa kan fratræde ved den Skole, hvor han selv som Lærer skal examinere; de kunne altsaa kun benyttes i Fag, i hvilke de selv for Diebliffet ikke ere Lærere i

øverste Klasse, og selv herved maa under de private Skolers Konkurrenceforhold iagttages Forsigtighed. (Hidtil have vistnok enkelte Lærere ved private Skoler endog i stor Udstrækning været benyttede som Censorer i andre, men ifølge Bestyrernes Anmodning, hvorved Forholdet er et ganske andet.) Ved de offentlige Skoler kunne de private Skolers Bestyrere eller ansete Lærere uden saadan Hindring og Betænkelighed bruges som Censorer og bør, saavidt de dertil ere villige, gjerne bruges baade for at faa flere Kræfter at raade over og for at vise dem Tillid og Opmærksomhed; men saadan Bistand kan ikke paaregnes udenfor Kjøbenhavn og i det Hvieste kun til de nærmestliggende Skoler, og i ethvert Tilfælde staa disse Lærere ikke til Ministeriets Raadighed og ere, selv naar de ere villige, paa mange Maader bundne. Der kan fremdeles tænkes paa entledigede Skolemænd; men disse ville i Almindelighed være trætte og enten legemlig, ved Alder og Svagthed, lidet skikkede til Gjerningen, eller aandelig svækkede, eller dog lidet tilbøjelige til at paatage sig Byrden. Det er muligt, at de Uffedigelser, der ere foregaaede og vel yderligere forestaa i Anledning af Klassers Inddragelse, kunne stille nogle brugbare Kræfter af denne Klasse til Raadighed, men dog kun forbigaaende, og man vil jo ikke affædige de bedste og brugbareste, altsaa ogsaa til Kontrolvirksomhed mest skikkede Lærere, om end en og anden Mand kan være en ret forstandig Censur uden selv at være en god, livlig Lærer. I ethvert Tilfælde ville ogsaa disse Kræfter være vanskelige at finde og raade over til bestemt Tid og uden lang Forhandling. Privatfakolerne have hidtil ved Censuren i Mathematik og Naturlære stundom havt Bistand af Officerer (Ingeniører og Artillerister, ogsaa en enkelt Søofficer), ligesom de ogsaa have benyttet enkelte Officerer som Lærere. Men foruden at der hos Officerer ikke altid i samme Grad, som de besidde Fagkundskab, kan forudsættes Bekjendtskab med Skolernes Standpunkt og Former og Forbringerne i dem, maa der ofte tages saadanne Hensyn til Tjenesteforhold, som ikke let kunne tages i en Censurkomite, der for flere Skoler har at følge en paa Tidsbesparelse og Arbejds Koncentration beregnet Plan. Der gives enkelte, endnu ikke i nogen Embedsvirksomhed indtraadte og heller ikke i betydeligt Omfang som Lærere i private Skoler beskæftigede yngre Videnskabsmænd (f. Ex. Smithske Stipendiater), der meget vel kunne bruges ved Censuren, men deres Tjeneste tør neppe paaregnes uden Vedetlag.

De lærde Privatfakoler. En Komite af 6 Medlemmer. Af de brugbare Personligheder, der hvert Aar kunne findes og beordres eller ved Forhandling bringes til at overtage Medvirksomhed ved Examenskontrollen, skal der nu for det første for Privatfakolerne (der alle ere og vel i lang Tid ville være i Kjøbenhavn) dannes en Samling, en Komite, der efter Anordningens § 6 for hvert Fag ved Afgangsexamen (Modersmaalet, Fransk, Tysk eller Engelsk, Historie, Latin, Græsk, Mathematik og Naturlære) kan afgive to Censorer. Igjennem hvilken Forhandling og særlig Motivering denne Bestemmelse (der sætter to tilforordnede Censorer istedenfor en af Skolen foreslaaet og af Ministeriet approberet og forsaavidt for Privatfakolernes Bedkommende væsentlig modificerer Forestillingen om Skolens egen Examen og indskrænker den til egen Examination og Andel ($\frac{1}{3}$) i Censuren, noget, hvorimod jeg i sig selv Intet har at indvende), er fremkommen, derom har jeg ingen tydelig Erindring; men det er klart, at den gaar videre end Antydningen i Betænkningen af 19de Juni og ikke lader sig gennemføre ved en Komite af 3 Med-